

AZ ÖSSZES EMELT SZINTŰ TÖRTÉNELEM HOSSZÚ ESSZÉ FELADAT
2005-2023

1. A feladat a római principátus rendszerére vonatkozik.

Mutassa be a forrás és saját ismeretei alapján a principátus működését! Tárja fel Augustus uralmának jellemzőit! Értékelje a szöveg szerzőjének szándékait!

„1. Tizenkilenc éves koromban a magam elhatározásából és a magam költségén hadsereget szerveztem, amelynek segítségével a párturalomtól elnyomott államot felszabadítottam. Ezen a címen a senatus... engem és a consulokat bízott meg azzal, legyen gondunk rá, hogy az állam semmi kárt ne szenvedjen. A nép pedig ugyanebben az évben, miután a háború során mindkét consul elesett, consullá és triumvirré választott az állam ügyeinek rendbehozatalára.

2. Atyám gyilkosainak istentelen tettét törvényes ítélettel megtoroltam: száműztem, majd – amikor fegyverrel támadtak az állam ellen – nyílt csatában kétszer is legyőztem őket.

3. Sokszor viseltem hadat szárazon és vízen, belső és külső ellenség ellen az egész földkerekségen, és győzelmeim után minden kegyelmet kérő polgárnak megkegyelmeztem. Körülbelül 500 ezer római polgár tette le kezembe az esküt. Ezek közül szolgálati éveik leteltével colóniákba telepítettem... Földet utaltam ki a számukra, vagy katonáskodásuk jutalmául pénzt adtam nekik.

4. Kétszer vonultam be ovációval, háromszor ünnepélyes diadalmenetben, és huszonegyszer kiáltottak ki imperátorrá. A senatus több diadalmenetet is szavazott meg számomra, de én nem fogadtam el. Tizenháromszor voltam consul, mikor ezeket írtam, és harminchétszer nyertem el a tribunusi hatalmat.

5. A dictaturát, amelyet a nép és a senatus mind távol-, mind jelenlétemben megszavazott... nem fogadtam el. Nem utasítottam azonban vissza a nagy inség idején a gabonaellátásról való gondoskodást.

7. A senatus feje voltam addig a napig, amikor ezeket leírtam, negyven éven keresztül. Pontifex maximus, augur [madárjós] [...]

8. Ötödik consulságom évében a nép és a senatus parancsára növeltem a patríciusok számát. A senatust háromszor is újonnan állítottam össze. Az én kezdeményezésemre hozott új törvényekkel őseinknek sok, a mi korunkból már-már kivesző példáját elevenítettem fel, és én magam is sok mindenben hagytam követendő példát az utódok számára.

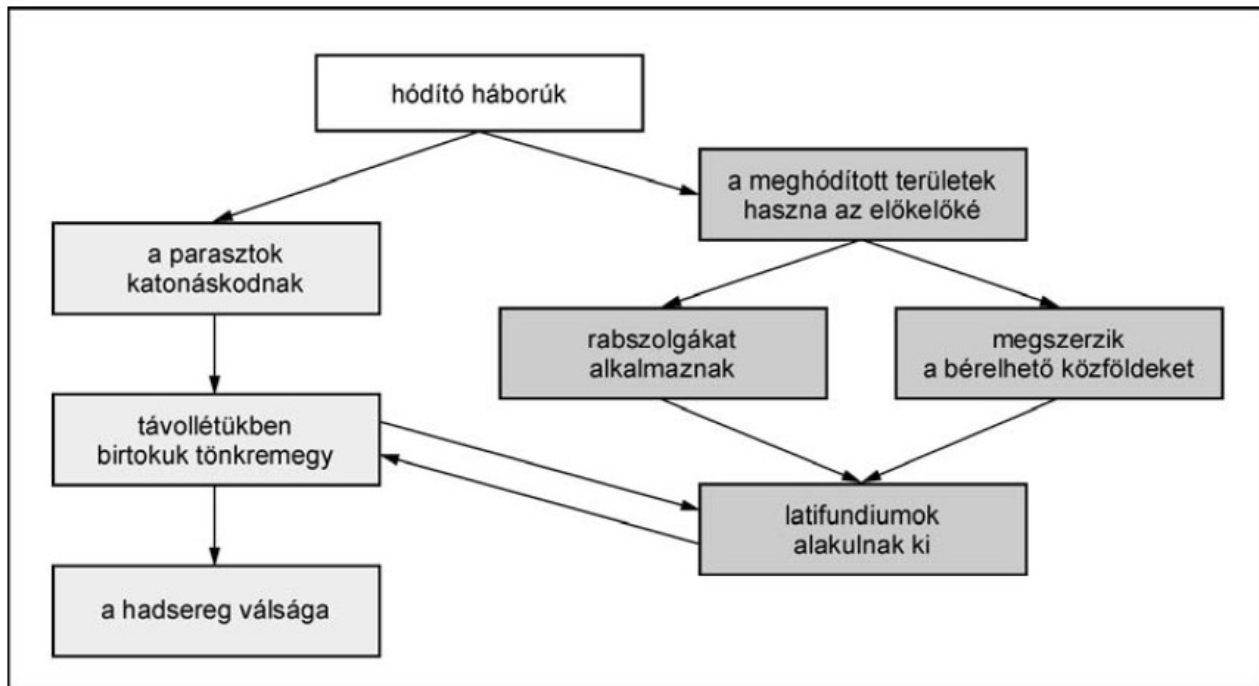
9. [...] senatusi határozat alapján [...] törvényt hoztak, hogy személyem egyszer s mindenkorra szent és sérthetetlen legyen, és hogy életem fogytáig megillessen a tribunusi hatalom.

26. A római nép valamennyi provinciájának területét megnöveltem, amelynek csak szomszédságában hatalmunkat el nem ismerő népek éltek.

34. Hatodik és hetedik consulságom idején, miután a polgárháborúnak véget vettem, a legfőbb hatalom közös egyetértéssel rám ruházott birtokában az állam ügyeinek intézését a magam hatalmából a senatus és a római nép kezébe tettem le. Ezért az érdememért senatusi határozat alapján Augustusnak neveztek [...]” (*Augustus önéletrása*)

2. A feladat az ókori Róma történetéhez kapcsolódik.

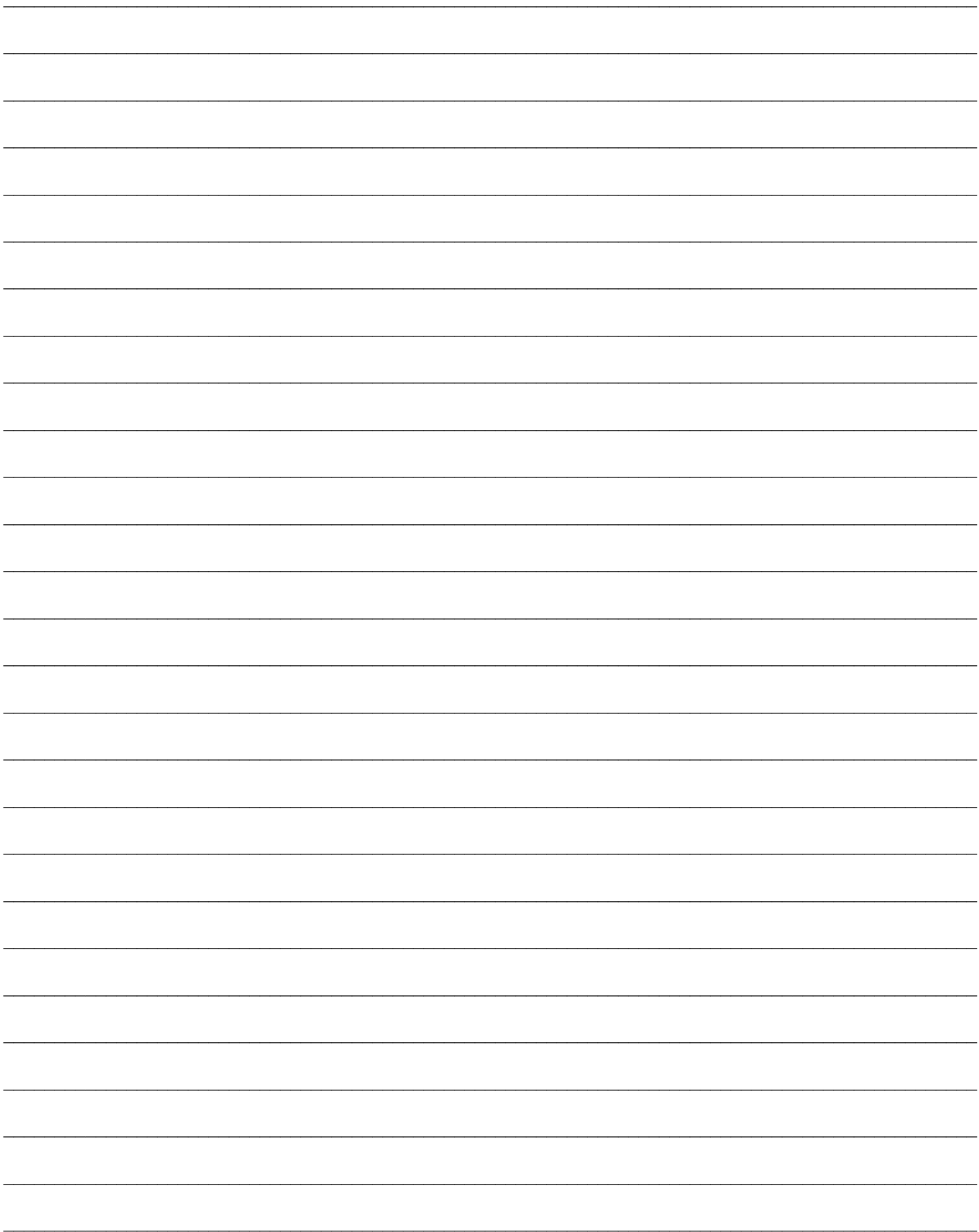
Mutassa be a források és ismeretei alapján a hódító háborúkat követő társadalmi változásokat, kialakuló új társadalmi csoportokat és azok jellemzőit!

A hódító háborúk következményei

„A gazdasági fejlődés igazi haszonélvezői a vezetőrétegek voltak, mert számukra a meggazdagodás különböző lehetőségei kínálkoztak [...] Jelentős befolyása volt az ún. lovagrendnek [...] A lovagok hivatalt nem viselhettek, mivel a törvények megtiltották az állami tisztviselőknek, hogy kereskedelemmel, vagy pénzügyletekkel foglalkozzanak.” (Tankönyvi szöveg)

„Ennek a megműveletlen földnek nagy részét ugyanis a gazdagok szerezték meg, s abban bíztak, hogy az idő múlásával ezeket úgysem veszi el tőlük senki. Sőt a szegényeknek környezetükben levő kisbirtokait is részben rábeszéléssel megvásárolták, részben erőszakkal elrabolták, s így eddigi birtokaik helyett immár hatalmas földeket műveltek meg. Ehhez azonban rabszolga földműveseket és pásztorokat vettek igénybe, nem pedig szabad napszámosokat, nehogy azokat a földmunkától katonai szolgálatra szólítsák. A rabszolgák birtoklása abból a szempontból is nagy hasznot jelentett, hogy ezeket a katonáskodás alóli mentességük következtében sok gyermekük volt, s akadálytalanul szaporodhattak. Ebből eredően a hatalmasak egyre gazdagodtak, a rabszolanép betöltötte az egész országot, az italicusok száma viszont, különösen a férfiaké, egyre csökkent, mert szegénység, adózás és katonakötelezettség alatt szenvedtek. De ha mindennek ellenére maradt volna is munkára idejük, tétlenségre voltak kárhóztatva, hiszen a föld már a gazdagok kezében volt, s ezek a szabadok helyett rabszolgákat alkalmaztak a földmunkára.” (Appianos: A római polgárháborúk I-II.)

3. A feladat az ókori Athén történelméhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével az athéni demokrácia kialakulásának folyamatát a Kr. e. VII. századtól a demokrácia virágkoráig!

„Szolón az összes vezető tisztséget, ahogy addig is volt, a jómódúaknak kívánta fenntartani, az államügyek egyéb intézését azonban, amelyben a nép addig nem vett részt, közössé tette. Bevezette a polgárok vagyonebecslését. [...] Egy további tanácsot is szervezett a négy törzsből olyan módon, hogy mindegyik 100-100 tagot választott. Ezek feladata az volt, hogy a népgyűlést megelőzően tanácskozzanak, és előzetes javaslatuk nélkül semmit se engedjenek a népgyűlés elé terjeszteni.”

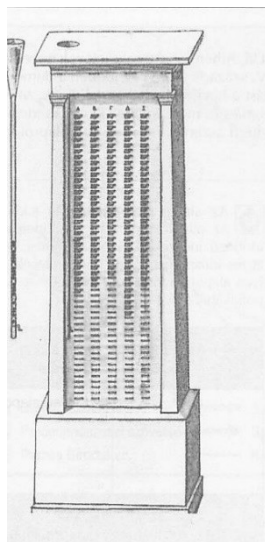
(Plutarkhosz: Párhuzamos életrajzok)

„Peisisztratosz az állam ügyeit mértéktartóan vezette, és inkább alkotmányosan, mint türannosz módjára, mert egyébként is emberszerető és szelíd volt. [...] Egyébként sem terhelte meg a tömegeket semmivel uralkodása idején, hanem mindig békét teremtett számukra, és biztosította a belső nyugalmat. [...] Mindabból, amit róla mondtak, a legnagyobb jelentőségű az, hogy népbarát lelkületű volt és emberséges.”

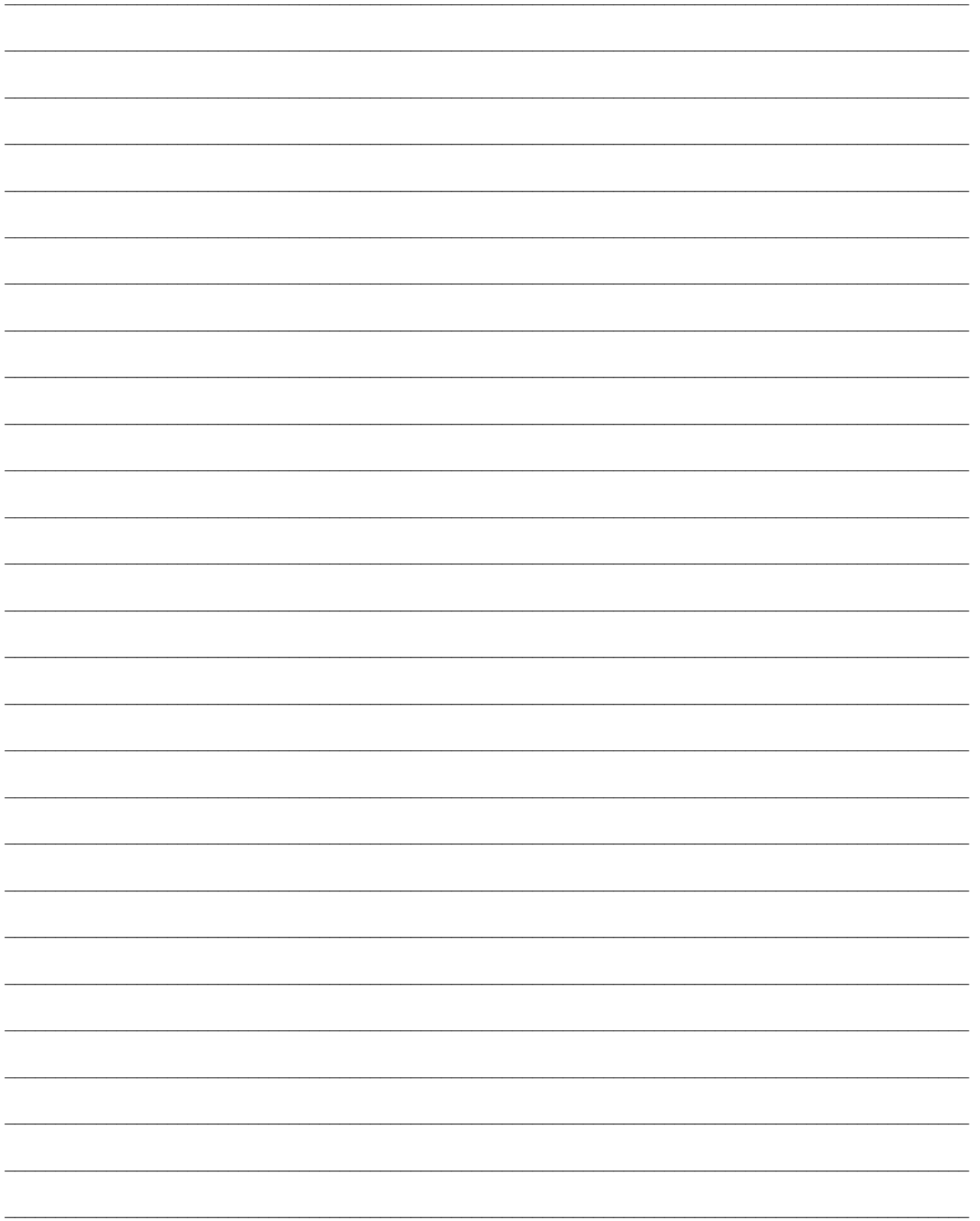
(Arisztotelész: Az athéni állam)

„Minden egyes ember fogott egy cserépdarabot, és ráírta, hogy kit akar eltávolítani a polgárok közül, majd odavitte az agora egy bizonyos helyére, amely korláttal volt körülkerítve. Az arkhónok először a cserepek mennyiségét számlálták össze, ha ugyanis hatezernél kevesebben voltak a szavazók, a cserépszavazás érvénytelennek számított. Azután külön rakták mindegyik nevet, és azt, akit a legtöbbnek írtak fel, tíz évre kiutasították, de úgy, hogy az illető megmaradt javai élvezetében.”

(Plutarkhosz: Párhuzamos életrajzok)

Sorsológép Periklész korából (rekonstrukció)

4. A feladat az ókori Róma történetére vonatkozik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján az egyeduralom kialakulásának folyamatát Rómában (Kr. e. 79. – Kr. e. 27.)!

„Miután pedig szorgalom és igazságosság következtében naggyá nőtt az állam, hatalmas királyságokat hódított meg fegyverrel, vad népeket és roppant tartományokat igázott le, [...] saját szerencsájuk fordult ellenük, és mindent összekuszált. [...] Előbb a pénzvágy nőtt nagyra, majd az uralomvágy, a kettő volt minden bajnak a forrása. A kapzsiság ugyanis kiirtotta a hűséget és a becsületességet, megtanította azonban az embereket a dölyfösségre, a kegyetlenségre, az istenek megvetésére, és arra, hogy megvásárolhatóknak tartsanak mindent.” (*Sallustius római történetíró*)

„[Caesar nem azért békítette ki Crassust és Pompeiust], mintha azt akarta volna, hogy egyetértésben éljenek, hanem mert látta nagy befolyásukat és tisztában volt azzal, hogy mindkettőjük, vagy legalább egyikük pártfogása nélkül nem juthat hatalomhoz. És ha akármelyiküket külön nyeri meg barátjának, ezzel ellenfelévé teszi a másikat. [...] Caesar [...] tudta, hogy közeledésével egyiküket sem fogja megbántani, ám ha amazok ketten összefognának, nála erősebbek lennének. Nagyon is világosan látta, hogy barátságuk révén csakhamar mindenki más fölé emelkedhetik, majd rajtuk keresztül – egyiket a másik ellen kijátszva – nemsokára őket is legyűrheti.” (*Cassius Dio római történetíró*)

„Galliába való távozása fordulópontot jelentett Caesar életében: új életmódot és új feladatokat. Galliát meghódító hadjárataiban [...] éppen olyan jó katonának és elismerten tehetséges, vezetésre termelt hadvezérnek bizonyult, akár kora legnagyobb hadvezérei. [...] Minden más hadvezérnél több csatát vívott, és több ellenséget ölt meg. Galliai hadjáratán, bár tíz évig sem tartott, nyolcszáznál több várost vett be ostrommal, és háromszáz néptörzset hódított meg. [...] Mihelyt a polgárháború véget ért, egyetlen cselekedetét sem hibáztathatta senki [...] nemcsak megbocsátott azoknak, akik ellene harcoltak, hanem tisztségeket és hivatali állásokat is osztogatott nekik. [...] Pompeius korábban ledöntött szobrát újra felállíttatta. [...] A személyes biztonság megőrzésére legjobb eszköznek a nép rokonszenvét tartotta. Ezért ünnepekkel és ingyengabona-osztással továbbra is a nép kegyét kereste. Katonái részére pedig új telepes városokat alapított.” (*Plutarkhosz történetíró*)

„Caesar [Octavianus] Antoniuusszal, ellenségeskedésük után barátság kötésére Mutina város közelében [...] találkozott. [...] Itt tanácskoztak hárman, oly módon, hogy Caesar consuli tisztségére való tekintettel középütt ült. Kétnapi, hajnaltól esti tartó tanácskozás után a következőket határozták: [...] A polgárháború okozta zavar rendezésére Lepidus, Antonius és Caesar részvételével új hivatalt kell öt évre választani, amely consuli jogkörrel rendelkezék.” (*Appianus római történetíró*)

„Mivel Imperator Caesar Augustus Sextilis hónapban vette át először a consulságot, ekkor vonult be háromszor diadalmenetben a városba, a Ianiculusról levezenyelt légiók ugyanekkor csatlakoztak zászlói alá és esküdtek fel rá, de Egyiptom is ebben a hónapban került a római nép hatalma alá, és ebben a hónapban lett vége a polgárháborúknak, ez a hónap a felsorolt okoknál fogva tehát a legnagyobb boldogságot jelenti és jelentette ennek a birodalomnak, a senatus úgy határozott, hogy ez a hónap Augustusnak neveztesse.” (*A Senatus határozatai; Kr. e. 27.*)

„Antonius öngyilkossága után a Julius-pártnak is csak Caesar [Octavianus] maradt vezérül, aki lemondott triumviri címéről, mintha consulként járna el, és a nép védelmére beérné a tribunusi joggal, miután a katonaságot ajándékokkal, a népet gabonával, az egész államot a béke édességével lekenyerezte, lassanként magasabbra tört: magához ragadta a senatus, a magistratusok, a törvények jogkörét, és ennek senki sem szegült ellene, hiszen a legderekabbak a háborúkban vagy a proskribálás során elhullottak, a többi előkelő pedig minél jobban hajlott a szolgálásra, annál nagyobb gazdagsághoz és kitüntetésekhez juthatott, és az új helyzetből hasznot húzva inkább a biztosat és meglévőöt, semmint a régit és kockázatosat választotta.” (*Tacitus római történetíró*)

Kronológia:

Kr. e. 82–79: Sulla diktatúrája

6. A feladat a kereszténység történetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a kereszténység elterjedését a Római Birodalomban a IV. század végéig! Válaszában térjen ki az őskeresztény közösségek életére is! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

„Hogy mi a mi lakomáink lényege, elárulja a nevük maga: görög szóval [agapé] úgy hívjuk, hogy »szeretet«. Kerüljenek bármennyibe is, kegyes célra kiadott pénz [...], mi a nincsteleneket is támogatjuk ezekkel az estebédekkel. [...] ha valaki beteg, szabadon látogatják, a szűkölködőt segítik. Alamizsnálkodnak zsörtölődés nélkül.” (Tertullianus keresztény szerző műveiből, II–III. század)

„Mi azt valljuk, hogy az ember a hit által válik igazzá, a törvény szerint tettektől függetlenül. Vajon csak a zsidóké az Isten, s nem a pogányoké is? Bizony a pogányoké is. [...] Nincs különbség zsidó meg pogány között, mert mindnyájunknak egy az Ura, aki bőkezű mindazokhoz, akik segítségül hívják.” (Pál apostol)

III. századi római mozaik

„A püspököknek azonban feddhetetlennek, egyszer nősültnek, józannak, megfontoltnak, mértéktartónak, vendégszeretőnek és a tanításra rátermettnak kell lennie. Ne legyen iszákos vagy erőszakoskodó, hanem megértő, békeszerető s nem kapzsi. Saját családjának legyen jó gondviselője, aki gyermekeit fegyelemre és teljes tisztességre neveli. [...] Legyen jó híre a kívülállók körében is, nehogy megszólják, és az ördög csapdájába essék.” (Pál apostol)

7. A feladat a Frank Birodalommal kapcsolatos.

Mutassa be a forrásszemelvények és ismeretei felhasználásával a Frank Birodalom kialakulásának főbb állomásait, és a frank uralkodói hatalom változásának jellemzőit! Elemzésében tekintse át a két uralkodó között eltelt időszak változásainak okait! Használja a Történelmi atlaszt!

„Ebben az időben Chlodovecus (Klodvig) serege számos egyházat kifosztott, mivel ő maga ekkor még a pogány tévelygéseknek volt a rabja. Tehát valamelyik templomból egy csodálatosan nagy és szép kelyhet ragadott el az ellenség az egyházi szolgálat egyéb ékességeivel együtt. Ennek az egyháznak a püspöke pedig a királyhoz küld, és azt kéri, hogyha már mást nem kaphat vissza s szent edényekből, legalább azt a kelyhet kaphassa vissza az egyház. Mikor a király ezt hallotta, így szólt a követhet: „Gyere utánunk Sexonae-ba (Soissons), mert ott fogjuk szétosztani mindazt, amit szereztünk. És ha a sors nekem juttatja azt az edényt, teljesítem a szentatyja kérését.” Szavaival az előbbi kehelyre célzott. Mikor a király ezeket mondotta, a józanabb gondolkodásúak így válaszoltak: „Mindaz, amit itt láttunk, a tied dicső királyunk, de még mi magunk is uralmad alá tartozunk. Most tehát tégy tetszésed szerint, hiszen senki sem szegülhet ellen hatalmadnak. Mikor pedig ezek így beszéltek, egy könnyelmű, gyűlölködő, hirtelen haragú ember hangos kiáltással magasba emelte harci bárdját, belevágta a kehelybe és így szólt: „Ebből ugyan nem kapsz, csak amit igaz úton kisorsolunk.” Erre mindenki elámult, de a király szelíd türéssel magába fojtotta a sérelem miatt érzett neheztelését. Fogta a kelyhet, visszaadta az egyházi küldöttnek, de a lelke mélyén nem feledkezett meg a sértésről.

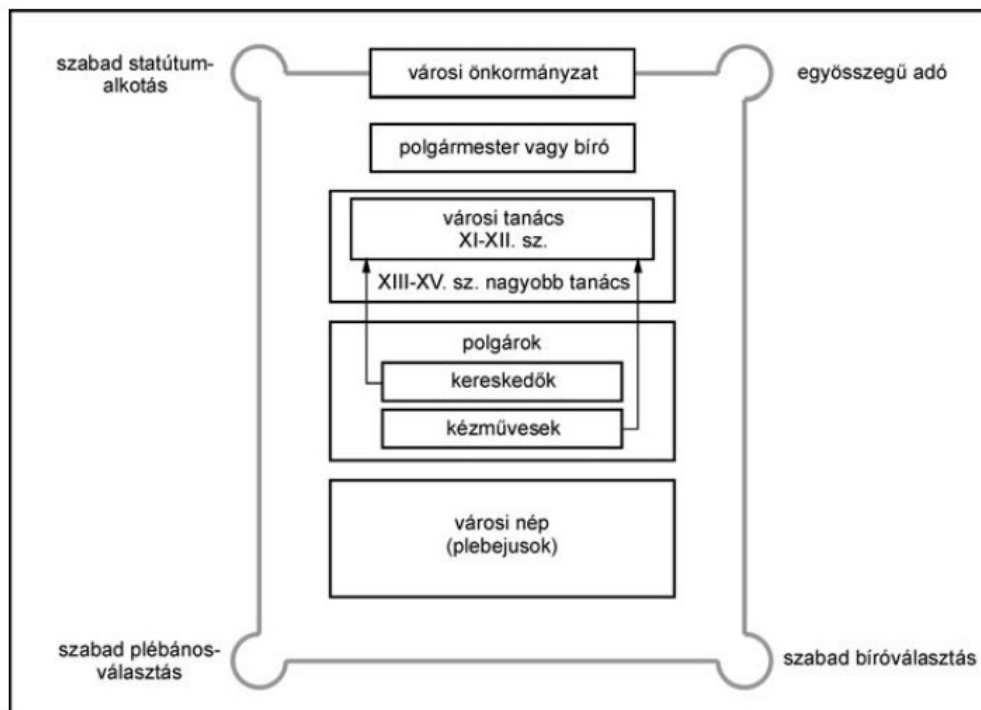
Egy év elteltével megparancsolta, hogy egész serege teljes fegyverzetben vonuljon fel és Mars mezején mutassa meg fegyvereinek csillogását. Miközben végigjárta a sorokat és odaért a kehely széthasítójához, így szólt hozzá: „Senki sem hanyagolta el fegyvereit úgy, mint te. Nem is jó a te dárdád, kardod meg bárdod semmire!” Ezzel kikapta kezéből harci bárdját és a földhöz vágta. Mikor az egy kissé lehajolt, hogy felvegye, a király magasba lendítette karját és csatabárdjával széthasította a fejét. Ezt tetted te is Sexonae-ban azzal a kehellyel – mondotta. Így pusztult (megsértője), a többiek pedig haza parancsolta, de tettével, nagy félelmet keltett maga iránt. Sokat háborúskodott, sok győzelmet aratott. Uralkodásának tizedik évében (491) haddal támadt a thoringusokra (Thüringia lakói) és fennhatósága alá terjesztette őket.” (*Tours-i Gergely: A frankok egyháztörténete*)

„(...) De valójában a (királynak) már régtől fogva nem volt semmi hatalma és a pusztá királyi címen kívül semmi más tekintetben nem volt tündöklő jelenség, mert az államkincstár és az államhatalom a palotanagyok kezében volt, akiket majordomusoknak (...) neveztek, és akiknek személyében a birodalom feletti legfőbb hatalom egyesült. A királynak nem maradt más hátra, mint hogy csupán a királyi névvel megelégedve, hosszú hajjal, lecsüngő szakállal üljön a trónon, és úgy tegyen, mintha csakugyan ő volna az uralkodó, meghallgassa a mindenünnen érkező követeket, és távoztukkor közölje velük látszatra önálló elhatározását, valójában azt, amire kioktatták vagy éppen amit megparancsoltak neki.” (*Einhard – Nagy Károly élete – leírása a késő Meroving korról*)

„749. év. Burghardus würzburgi püspököt és Foldarus káplánt elküldték Zakariás pápához, terjesszenek elő kérést a frank királyokra vonatkozóan, akik ebben az időben nem rendelkeztek királyi hatalommal [...] a pápa azt üzenté Pippinnek, hogy helyesebb, ha a hatalom birtokosát nevezik királynak, nem pedig azt, aki királyi hatalom nélkül maradt, és hogy a rend meg ne zavarodjék, apostoli jogánál fogva azt parancsolta, hogy Pippin legyen a király.” (*Annales Regni Francorum*)

8. A feladat a középkori városfejlődéssel kapcsolatos.

Mutassa be és elemezze a források, az atlasz és ismeretei alapján, hogyan jöttek létre a nyugat-európai városok, mi jellemezte jogállásukat, belső felépítésüket és gazdasági életüket!

„A papság, a főesperesek és az előkelők ... minden eszközt felhasználtak arra, hogy a közemberektől pénzt csaljanak ki, követeik által tárgyalni kezdték velük, és felajánlották nekik, hogy amennyiben megfelelő összeget fizetnek, felhatalmazzák őket kommuna alakítására. Azonban lássátok, hogy mit értettek ezen a kárhozatos és új szón: a lakosok, fej szerint egy bizonyos összeggel tartoznak megváltani évenként uraikkal szemben a szolgálai állapotukból folyó rendes kötelezettségeiket, és törvényesen megállapított kártérítést fizetnek abban az esetben, ha a törvényt megszegik. Ezzel a kikötéssel teljesen szabadok lettek minden egyéb tehertől és szolgáltatástól, amelyet egyébként a szolgarendűekre róni szokás. A köznép megragadta ezt az alkalmat, hogy megszabaduljon egy sereg kellemetlenségtől és valóságos pénzhegyeket adott ezeknek a kapzsi embereknek, kiknek a marka olyan, mint valami soha be nem tölthető feneketlen mélység.

[...] De ki tudná kellőképpen elmondani, micsoda felháborodás támadt akkor, midőn ugyanezek az emberek, kik a nép ajándékait elfogadták és bőven osztogatták ünnepélyes ígéreteiket, meg akarták semmisíteni azt, [...] hirtelen nagy riadalom támadt a városban. Az embertömeg ezt kiáltozta: „Communia, communia!” A polgárok karddal, fejszéssel, íjjal és bárdokkal felfegyverezve, lándzsákat és gerelyeket ragadva, nagy tömegben özönlöttek el a Boldogságos Szűz bazilikáját, majd megrohanták a püspöki palotát.” (Guibert de Nogent önéletrajzából, XII. század)

„1. Párizsban senki sem lehet takács, csak ha ipart vásárol a királytól.

2. A párizsi kerület határain belül sem takácsnak, sem másnak nem lehet műhelye, ha maga nem ért ipara műveléséhez, és ha nem mesternek a fia.

3. Minden párizsi takács két széles és egy keskeny szövőszéket tarthat a házában, de házon kívül egyet sem, ...

8. Minden takácsmester csak egy tanulót tarthat a házában, ezt is csak négy évre és 4 párizsi livre fejében, vagy ötévi szolgálatra 60 párizsi souért, vagy hatévi szolgálatra 20 párizsi souért, vagy hétévi szolgálatra fizetség nélkül.

23. Párizsban egy takács sem szőhet teljes [vég] posztót, csak úgy, hogy egyformán erősek a hosszanti és vetülékfonalak, ha a szövet teljes szélességében legalább 1600 fonál van.

47. A fent említett céh tagjai közül senki sem kezdheti a munkát napkelte előtt, különben a mester 12, a segéd 6 dénár büntetést fizet, ha nem forgott fenn az a körülmény, hogy a vég posztót be kellett fejezni. Ebben az esetben a segéd [korábban] bemehet, de csak aznap.

51. A takácssegédek hagyják abba a munkát, mihelyt a vecsernyére hívó harang megszólal, bármely plébánia területén dolgoznak is, és a vecsernyére szóló harangozás után be kell fejezniük.” (*A párizsi takácsok XIII. századi céhszabályzatából*).

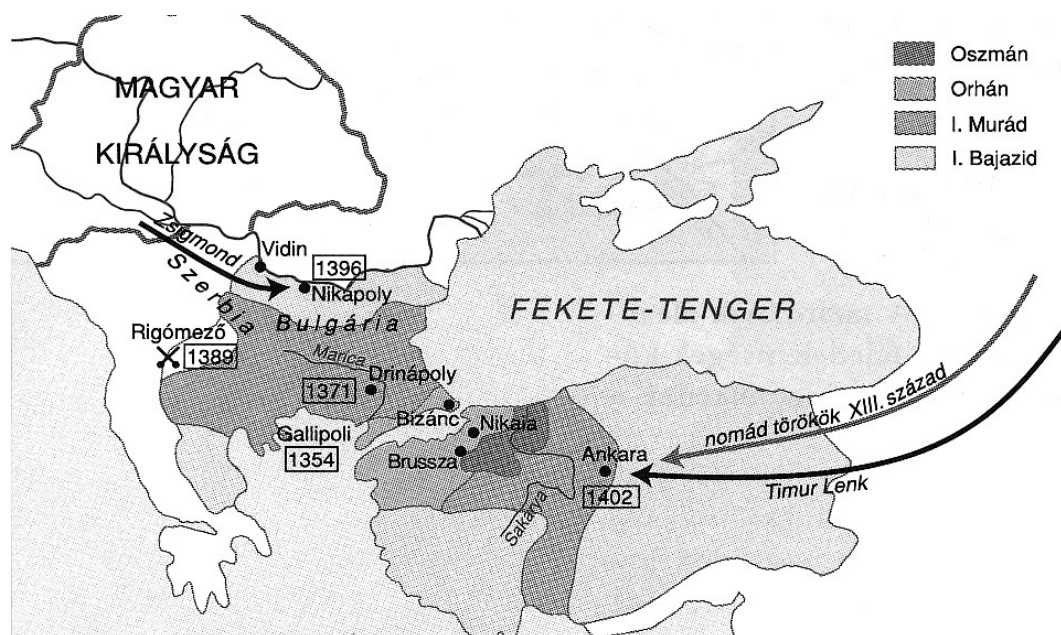
9. A feladat az Oszmán-török Birodalom kialakulásához kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével az Oszmán Birodalom felemelkedésének okait, ösztönző tényezőit, a terjeszkedés jellegzetességeit!

„Allah azokat, akik javaikat és életüket harcban kockáztatják, az otthonülők fölé emelte. [...] Ő vezeti őket, szívükbe békét hoz, és a paradicsomba viszi majd őket, amelyet megismertettek velük.” (Korán)

„A törökök berendezkedésükben messzemenően alkalmazkodtak egy-egy terület megörökölt, belső adottságaihoz, [...] a környező térség hatalmi viszonyaihoz. [...] A helyi vezetők is részt kaptak a hatalomból, és a török uralom tényén belül valamelyest érdekeltté váltak kiszolgálásában. [...] A balkáni társadalmak valamennyi rétegének folyamatos áttérése döntő jelentőségű mozzanat abban a folyamatban, amelynek során a félsziget szilárdan beépült az Oszmán Birodalomba.

[...] A balkáni népek legyűrésében másik, ugyancsak eredményes eszköznek bizonyult a lakosság nagy tömegeinek foglalkoztatása a török hadseregben. [...] Az ellenséges államocskák helyét egy világbirodalom foglalta el, a félsziget [...] egy erősen központosított, céltudatosan vezetett gazdaság vérkeringésébe kapcsolódott be.” (Hegyi Klára történész)

Az Oszmán Birodalom kialakulása

„A születés itt senkit sem különböztet meg a másiktól. Mindenki annyi tiszteletben részesül, amennyi állásának és hivatalának kijár. [...] Az állásokat maga a szultán adományozza, s mit sem törődik ködös nemesi származással, tekintéllyel, avagy a tömeg ítéletével. Csakis az érdemeket, az erkölcsöt, a tehetséget és az alkalmasságot veszi figyelembe.” (Busbecq; 1550 körül)

„Maguk az adók nyugati, vagy akár magyar szemszögből nézve még összességükben sem voltak magasak, s a balkáni parasztok olykor egyenesen megkönnyebbültek, mikor [...] a török birodalom viszonylagos békéjébe kerültek. [...] Az

10. A feladat a középkor történelméhez kapcsolódik.

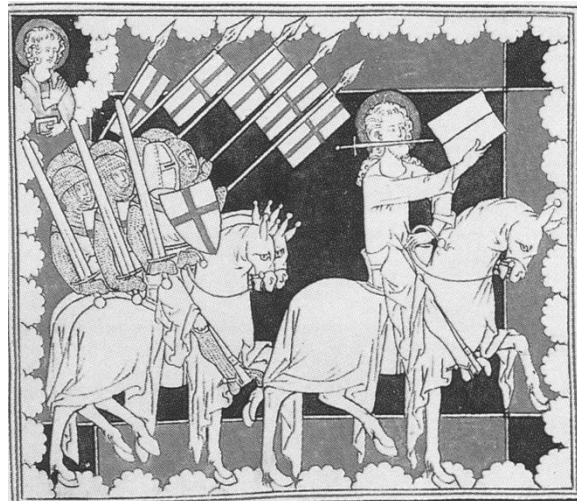
Mutassa be a források és ismeretei alapján a keresztes hadjáratok okait, mozgatórugóit, a hadjáratok hatásait, jellemző következményeit! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

„A konstantinápolyi császár követei könyörögve kérték a pápa urat és minden hívő keresztényt, segítsék őt a pogányok ellen, hogy megóvhassa a Szentegyházat, amelyet a pogányok azon a vidéken csaknem megsemmisítettek.”
(*Bertold szerzetes*)

„Ne kételkedjete hát, ti bűnösök: jóságos az Úr. [...] Ő kezeskedik érte, hogy katonáinak zsoldja az ő eltévelyedéseik bocsánata és az örök üdvösség legyen. Te bátor lovag, te férfiú a harcban: íme, a veszélytelen bajvívás, ahol a győzelem hírnevet hoz, és a halál nyereséggé lesz. Ha okos kereskedő, jó üzletember vagy, akkor meghirdetem neked a nagy vásárt. Ügyelj, ne hogy elmulaszd! Vedd föl a keresztet és mindenért, amit bűnbánó szívvel meggyóntál, azonnal bűnbocsánatot nyersz.” (*Clairvaux-i Szent Bernát apát toborzóleveléből*)

Templomos és johannita lovag

*Krisztus vezeti a kereszteseket a Szentföldre –
középkori miniatúra*

„Úgy az ezredik esztendő táján Európa népessége növekedésnek indult, és ez a növekedési szakasz három évszázadig tartott. [...] E századok során [...] Európa lakossága megkétszereződött vagy megháromszorozódott.” (*Massimo-Livi Bacci*)

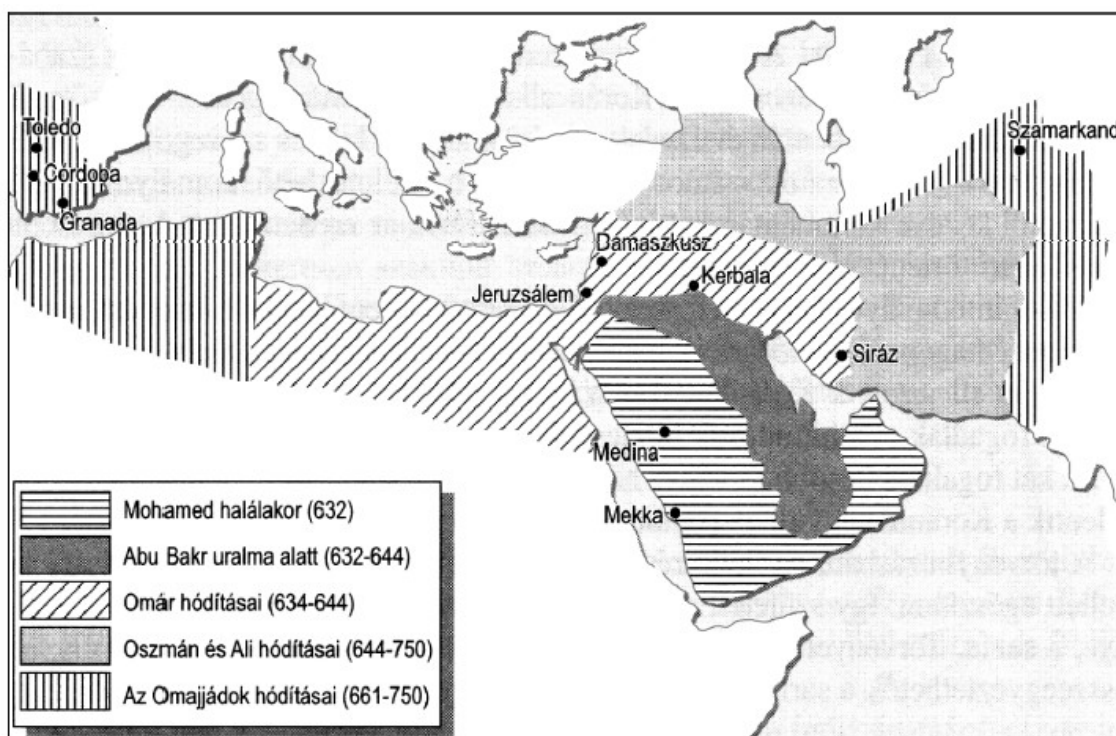
„Jeruzsálem bevételét és a levantei latin államok létrehozását kereskedelmi állomások létesítése kísérte a Földközi-tenger partjai mentén. Ezekből elsősorban Velence és Genova kereskedő-államai húztak hasznot. [...] Az Európán kívüli kereskedelem természetének megváltozását a kontinens belkereskedelmének átszerveződése kísérte.” (*N. J. G. Pounds*)

A series of horizontal lines for writing, spaced evenly down the page.

11. A feladat a kora középkor történetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és saját ismeretei segítségével, hogyan tette lehetővé az iszlám az arab hódításokat!

Válaszában ismertesse az iszlám vallás lényegi elemeit és az Arab Birodalom kialakulását! Használja a középkorai történelmi atlaszt!

Arab hódítás a VII–VIII. században

„Mondd: »Hiszünk Allahban, és abban, ami kinyilatkoztatás gyanánt lejött hozzánk, és leküldetett Ábrahámhoz, Ismáelhez, Izsákhhoz, Jákobhoz és Izrael törzseihez, és abban, amit Mózes, Jézus és a próféták kaptak az Uruktól. Nem teszünk különbséget egyikük javára sem közülük. Mi Allahnak vetjük alá magunkat.«” (Korán 3. szúra)

„Ti hívők! Előíratott nektek a böjtölés, amiként előíratott azoknak, akik előttetek éltek. Talán istenfélők lesztek. Akik pedig képesek lennének [böjtölni, de nem teszik] azok megváltással tartoznak, [s ez] egy szegénynek tápláléka.” (Korán, 2. szúra)

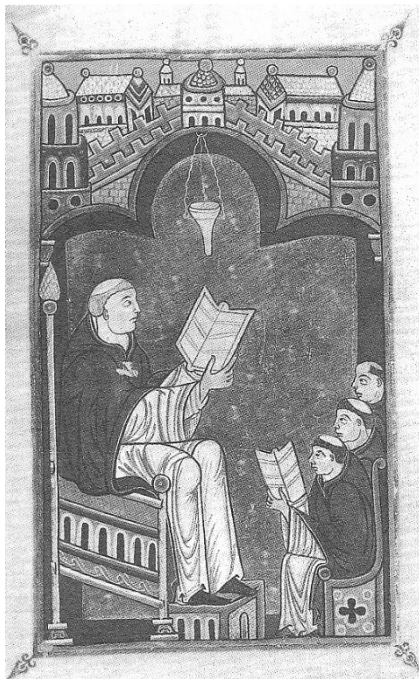
„Amikor ez a levél eljut hozzátok, biztonságban érezhetitek magatokat, megadatik nektek Isten oltalma és küldöttjének oltalma. Nem fognak benneteket bántalmazni, és nem fognak szorongatni, mivel Isten küldöttje oltalmazni fog benneteket, [...] kötelesek vagytok beszolgáltatni egynegyedét annak a pálmatermésnek, és

egynegyedét halfogástoknak, és annak egynegyedét annak, amit asszonyaitok fonnak, de ezen felül mentesítve vagytok mindenféle fejadótól vagy természetbeni szolgáltatásról”

(Arab vezér levele egy általa elfoglalt zsidó település lakóinak, VIII. század)

12. A feladat a középkori egyetemes történelemhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a középkori egyetemi oktatást (kialakulás, működés, egyéb jellegzetességek)! Használja a középkori történelmi atlaszt is!

Tanár és tanítványok

A hét szabad művészet allegorikus ábrázolása

„Mindenki tudja meg, hogy a Pápa öszentsége rendkívüli megbízatásban járunk, hogy a párizsi egyetem javító reformjára eredményesen munkálkodjunk. [...] A következőképpen rendelkezünk: senki se adjon elő Párizsban a tudományokról életének huszonegyedik éve előtt, és legalább hat évet hallgassa tudományát mielőtt előadni kezdene [...]; erkölcsi feddhetetlenek legyenek, és mindazokat, akik elő akarnak adni, olyan módon vessék alá vizsgának, ahogyan az rögzítve van a Párizs érseke által kiadott iratban, amely azt a megegyezést tartalmazza, amely a kancellár és a diákok között jött létre, s melyet megerősített és támogatott a Pápa öszentségének megbízottja.”

(Robert Courcon pápai követ; 1215)

„[...] Ahogyan mármost a szent tudomány a hit világosságán alapul, úgy a filozófia az ész természetes világosságán; ezért lehetetlen, hogy azok az állítások, amelyek a filozófiához tartoznak, ellentétesek legyenek a hittételekkel. [...] Ha pedig a filozófusok állításai között olyat találunk, ami ellentétes a hittel, az nem filozófia, hanem a filozófiának az ész hiányosságából fakadó hibás használata.”

(Aquinói Szent Tamás)

13. A feladat a középkor politikatörténetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével az angol rendi monarchia kialakulását és működését!

Válaszában térjen ki a rendi csoportok bemutatására is!

„1. Mindenekelőtt megadtuk és jelen levelünkkel megerősítettük Isten, mi magunk és örököseink nevében mindörökké, hogy az angol egyház legyen szabad, bírja teljes jogait és sértetlen szabadságát.

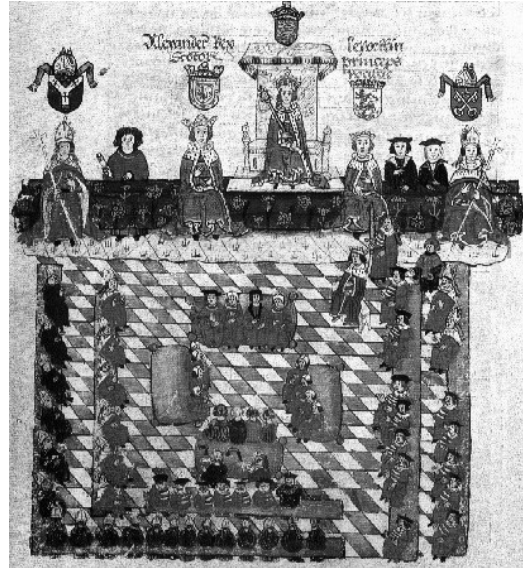
12. Hadmegváltási és más adót csakis királyságunk közös tanácsával lehet kivetni, kivéve azt az esetet, amikor miértünk váltságdíjat kell fizetni, vagy amikor elsőszülött fiúkat lovaggá ütök, vagy amikor idősebb lányunk első ízben férjhez megy.

13. London városának legyen meg minden ősi szabadsága és szokása, mind a többi város és kikötő éljen összes szabadságával és szokásával.

14. Ha más adó kéréséről vagy hadmegváltási adó kivetéséről [van szó], úgy a királyság közös tanácsának megtartása végett pecsétes meghívó levelünket fogjuk küldeni az érsekekhez, püspökökhöz, grófokhoz és bárókhoz. Továbbá a sheriffek útján fogjuk meghívni mindazokat, akik közvetlen hűbéreseink.

39. Egyetlen szabad embert se fogjanak el, vessenek tömlöcbe, fosszanak meg javaitól, vagy száműzzenek törvényes ítélet nélkül, melyet vele egyenlők hoztak hazájuk törvényei alapján.” (*Magna Charta Libertatum*)

„61. Mindörökké örvendeni kívánván ezek teljes és szilárd tartósságának, az alább leírt biztonságot engedélyezzük nekik. A bárók válasszanak tetszésük szerint huszonöt bárót az országból, akik tartoznak őrizni és őriztetni a békét és a szabadságokat, amelyeket nekikadtunk. Ha mi vagy valaki a tisztjeink közül a béke és biztonság valamelyik cikkelyét át fogja hágni, és a vétek a bárók tudomására jut, keressenek fel minket, jelentsék nekünk a sérelmet, és kérjék tőlünk késedelem nélkül orvoslását. És ha mi negyven napon belül nem orvosolnánk a sérelmet, abban az esetben az egész ország közösségével nyugtalanítsanak és sanyargassanak bennünket, amíg véleményük szerint az orvoslás meg nem történt. Személyünk azonban épségben maradjon. Mihelyt az orvoslás megtörtént, ragaszkodjanak ismét hozzánk, miként előbb tették.” (*A Magna Charta Libertatum záró bekezdése*)

*A középkori társadalom korai felosztását bemutató
XIII. századi miniatúra*

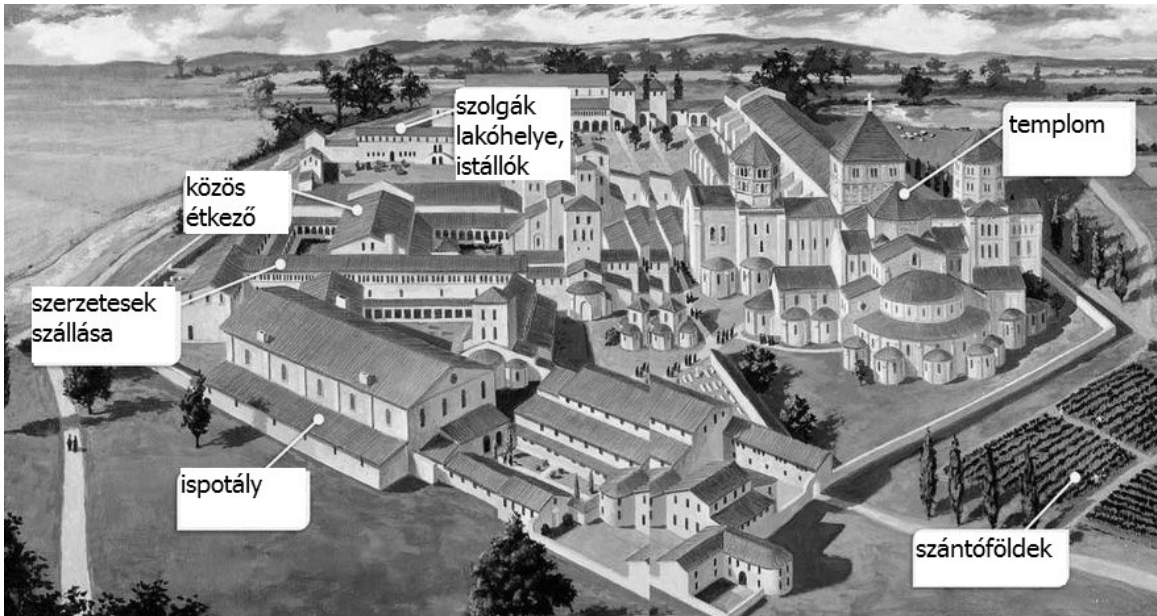
I. Edward parlamentje (XVI. századi ábrázolás)

14. A feladat a középkor történelméhez kapcsolódik.

Jellemezze a források és ismeretei segítségével a Nyugat-Európában az ezredfordulóra kialakult társadalmi rétegeket, és ezen keresztül mutassa be a középkori társadalom alapvető szerkezetét!

Iniciálé a Szentek élete című francia kódexből

Középkori kolostor rekonstrukciós rajza

„Minden szabad férfi, akinek négy megművelt földje van [...] induljon az ellenség ellen [...]. Akinek pedig sajátjaként három földje van, ahhoz társuljon valaki, akinek egy földje van, és segítse az előbbit, hogy kettejük helyett láthassa el a szolgálatot. Akinek két saját földje van, ahhoz egy hasonlóképpen két földdel bíró társuljon, és közülük az egyik menjen az ellenség ellen, a másik meg támogassa. Akinek pedig csak egy földje van, ahhoz három, hasonlóképpen egy-egy saját földdel bíró ember társuljon, támogassa őt, aki egyedül induljon el, a segítséget nyújtó másik három pedig maradjon otthon.” (Frank törvénykönyv, IX. század)

„Mínthogy naponként szükségem szenvedtem és ide-oda vándoroltam, hogy valami megélhetést keressek, és egyáltalán nem találtam, végül is uraságod kegyes jóindulatához folyamodtam, kérvén, hogy nekem N. nevű helységében [...] művelésre földet adass; kérésemet uraságod helybenhagyta és eredményre is juttatta, úgy, hogy az említett helyen annyi modiusra való földet, amint kértem, [...] nekem adni méltóztatott. Ezért [...] fogadom, hogy a földek miatt neked soha semmiféle nehézséget vagy kárt okozni nem fogok, hanem ígérem, hogy minden tekintetben a ti hasznotokon munkálkodom, és a nekem nyújtott védelmet szolgálataimmal viszonzni fogom.” (VI. századi gót oklevélminta)

15. A feladat a középkori francia rendi monarchiához kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a francia rendi monarchia kialakulásának folyamatát és a kialakult rendszer működését!

„Ezek voltak a világ leghitványabb emberei: csupa takács, ványoló és más hitvány céhek és mesterségek tagjai. Nem voltak hadakozáshoz szokva. [...] Mégis nagyszerű és bátor győzelmeket arattak: egy flamand a vasnyársával könnyedén legyőzött két francia lovagot is.” *(Az 1302-es courtrai-i csata leírása a Villani fivérek krónikájából)*

„Fülöp, Isten kegyelméből a franciák királya, a [...] főpapokkal és a főnemeseikkel, valamint magunk és e királyság más híveivel és igaz alattvalóival tárgyalni és dönteni óhajtunk számos súlyos ügyben, amelyek korántsem jelentéktelenül érintik személyünket, magunk és királyságunk, valamint az egyházak s egyháziak, a nemesek s a világi személyek, továbbá e királyság minden egyes lakosa állapotát és szabadságát. Ezért meghagyjuk önnek, hogy [...] vegyenek részt a Párizsban virágvasárnap előtti vasárnapon mivelünk megtartandó tárgyalásokon és döntéseken.” *(IV. Fülöp levele, 1302)*

„A megözvegyült Róma” (A kép központi alakja a város urának Avignonba távozását siratja, XIV. század)

„Következett 15 nap vagy körülbelül annyi. Sokaknak ez fáradtságos volt, mivel a három rend hosszú ideig várt e dologban a válaszadással. [...] Először is kijelentették neki, hogy a király az elmúlt időben rosszul kormányozta az országot: ezért pedig azokat kell okolni, akik neki tanáccsal szolgáltak. Általuk tette a király mindazt, amit tett. Ezek a királyságot kifosztották és oly veszélybe sodorták, hogy teljesen tönkrement és elveszett. [...] A herceg azt válaszolta nekik, hogy a dolgokat készségesen hozza tanácsa tudomására döntés végett, de mindenképpen szeretné tudni, hogy a három rend minő segítséget kíván nyújtani neki.”
(Franciaország Nagy Krónikája, 1375)

16. A feladat a középkori Magyarország korai történetére vonatkozik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a magyar kalandozó hadjáratok célját, a sikerek és kudarcok okát! Értékelje a magyarokról kialakított eltérő vélemények okait!

„A magyar kalandozások céljával kapcsolatban Kellner megállapítja, hogy a [...] magyar támadások elsősorban kolostorok és templomok ellen irányultak, ahonnét arany, ezüst és más kincseket zsákmányoltak. A nemesfém tárgyak mellett fontos bevételi forrás volt a védelmi pénz, amelyet béke fejében fizetettek ki. Egy harmadik lehetőségként kínálkozott a foglyok kiváltásáért követelhető váltságdíj. Az elfogott emberek egy részét a Kárpát-medencébe hurcolták, ahol szolgaként alkalmazták őket. Összefoglalásként Kellner megállapítja, hogy a magyarok [...] általában a zsákmányért indítottak háborút [...] Ez a megközelítés meglehetősen egyoldalú, hiszen [...] a magyar kalandozások többsége mögött nyugati felkérés állt, tehát a nyugati uralkodók a magyarokat egymás elleni harcaikban használták fel.” (Zimonyi István: *Magyar kalandozások a Nyugat szemével*)

„Az Úr testet öltésének 889. évében a magyarok igen vad és minden szörnyetegnél kegyetlenebb népe [...] Természetük döllyfös, lázadózó [...] Mindig hajlamosak idegen elleni vagy otthoni felkelésre; természetüknél fogva hallgatók, készebbek cselvetésre, mint a beszédre.” (Regino prümi apát)

„A magyarok [...] pogány és igen kegyetlen népe Itáliába jött, gyújtogatva és rabolva mindent elpusztított, az emberek legnagyobb részét leöldöste, de sokakat fogolyként életben is tartott. (Velencei krónika a 899. évi kalandozásról)

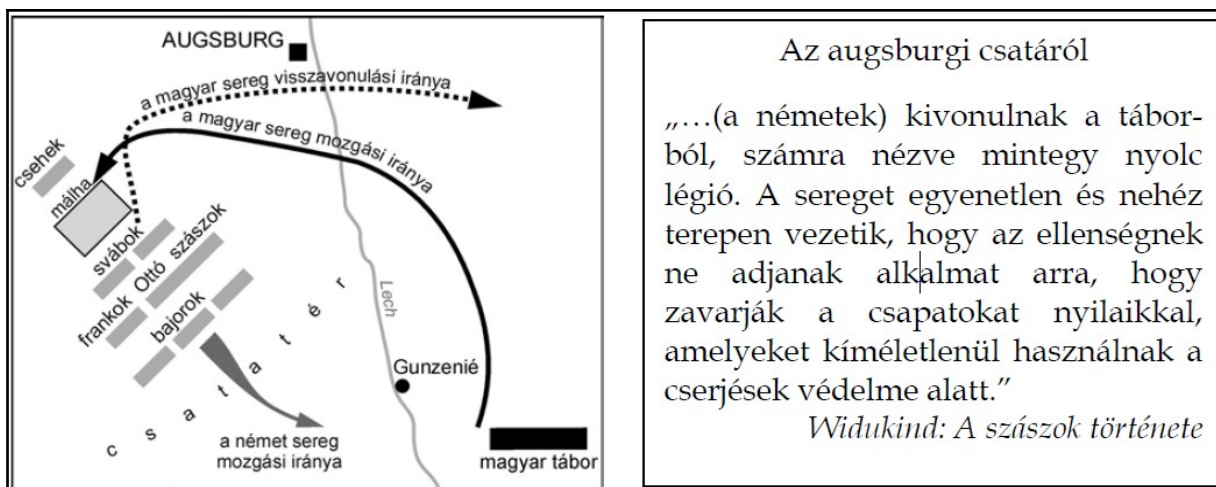
„A magyarok népe vadságát csaknem minden nemzet tapasztalta [...] A türkök hátat fordítva, mintha megfutamodnának, serényen kilőtt nyilaikkal igen sokat leterítetek.” (Liudprand: Antapodosis)

„Nem emlékszem, hogy valaha is vidámabb embereket láttam volna a mi kolostorunkban, mint a magyarok. Étel és italt ugyanis a legnagyobb bőséggel adtak [...]” (Sankt Gallen-i Történetek)

„[...] Azt készséggel elismerem, mint magánembert nem töltenek el büszkeséggel a magyarok pusztításai szerte Európában, de [...] felelőssé sem tettem elődeinket. Ők azt tették, amit akkor, abban a történeti helyzetben, olyan létformák között tenniük kellett.” (Kristó Gyula történész)

„Ámde szólni fogunk a türkök szervezetéről és harcrendjéről [...] Ez a nép [...] a fáradalmat és nehézségeket derekasan tűri, dacolnak a hőséggel és faggyal és a szükségekben való egyéb nélkülözéssel, mint afféle nomád nép [...] Fegyverzetük kard, bőrpáncél, íj és kopja, s így a harcban legtöbbjük kétféle fegyvert visel, vállukon kopját hordanak, kezükben íjat tartanak, és amint a szükség megkívánja, hol az egyiket, hol a másikat használják. Üldöztetés közben azonban inkább íjukkal szerzik meg az előnyt. [...] Jobbára a távolharcban [...] a szétszóródó harci alakulatokban lelik kedvüket.”

(Részlet Bölcs Leó bizánci császár Taktika című művéből)

Az augsburgi csatáról

„... (a németek) kivonulnak a táborból, számra nézve mintegy nyolc légió. A sereget egyenetlen és nehéz terepen vezetik, hogy az ellenségnek ne adjanak alkalmat arra, hogy zavarják a csapatokat nyilaikkal, amelyeket kíméletlenül használnak a cserjések védelme alatt.”

Widukind: A szászok története

17. A feladat a kora középkori Magyarország történetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a magyar állam belső konszolidációját I. (Szent) László és Könyves Kálmán uralkodása idején! Válaszában térjen ki a feudális társadalom és a kereszténység megszilárdulására!

Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

- „1. Mindenekelőtt esküvel elhatároztuk, hogy ha főembereknek bármilyen rokonát lopás bűnében találják egy tyúk értékén túl, semmiképpen se rejthesse el vagy védhesse meg őt közülük senki.
4. Ha ezután valakit az egész falu tolvajnak kiált, istenítélettel vizsgálják meg. Ha ennek folytán ártatlannak bizonyul, a falu csupán egy penzát fizessen a papnak. Ha pedig bűnösnek találják, minden vagyonát foglalják le a király részére, amiből negyedrészt a falubelieknek adjanak.
6. Ha a bíró a rabszolga orrát nem vágja le, vagy a szabadot nem akasztja fel, vesszen mindene, fiain és lányain kívül, s magát adják el. Ha pedig ártatlant akaszt fel, száztíz pénzt (penza) fizessen, és a felakasztott személy vagyonát adja vissza.
13. Ha egyházi személy libát vagy tyúkot lop, csupán a mester fenyítse meg vesszőzéssel, de amit lopott, adja vissza, ha ezeknél nagyobb dolgot lop, püspöke fokozza le, és a világi bíróságtól nyerjen büntetést.
14. Ha valamely szabad tíz dénár értékűt lop, akasszák fel, ha tíz dénárnál kisebb értékűt lop, a lopott érték tizenkétszeresét adja vissza, és egy ökröt fizessen.”

(László ún. II. törvénykönyve)

- „3. Azoknak a papoknak, kik első és törvényes házasságban élnek, a béke megóvása érdekében és a Szentlélek egysége miatt, ideiglenesen engedélyt adunk, amíg nekünk ebben az ügyben a szentatyá tanácsot fog adni.
11. Ha valaki vasárnapon vagy a nagyobb ünnepeken nem megy az ő kerületének egyházába, verésekkel javítsák meg.
19. Ha a falusiak egyházukat elhagyva, máshová vándorolnak, püspöki joggal és királyi paranccsal kényszerítsék őket oda visszatérni, ahonnan elmentek.
22. Akik pogány szokás szerint kutak mellett áldoznak, bűnükért egy ökrrel fizessenek.”

(László ún. I. törvénykönyve)

„20. Minden olyan birtok, melyet Szent István adományozott, illessen meg minden, természetes leszármazás szerinti utódot. Az olyan birtok azonban, amelyet más királyok adtak, apáról fiúra szálljon, s ha ilyen nincs, örököljön a fiútestvér. Ha pedig az illetőnek fiútestvére sincsen, az örökséget a király részére vegyék át.

40. Az ispánok, ha falvaikban vannak szabadok, akiktől száz pénzt gyűjthetnek össze, abból a királynak egy páncélost állítsanak ki, ha negyven pénzt, páncél nélküli vitézt.

54. Ha valaki négylábú állatot vagy ennek megfelelő dolgot, avagy húsz dénár értékű ruhát lop, mint tolvajt ítélik el.

73. A keresztények temetkezési helyei csak templomok térségében lehessenek.”

(Könyves Kálmán I. törvénykönyve)

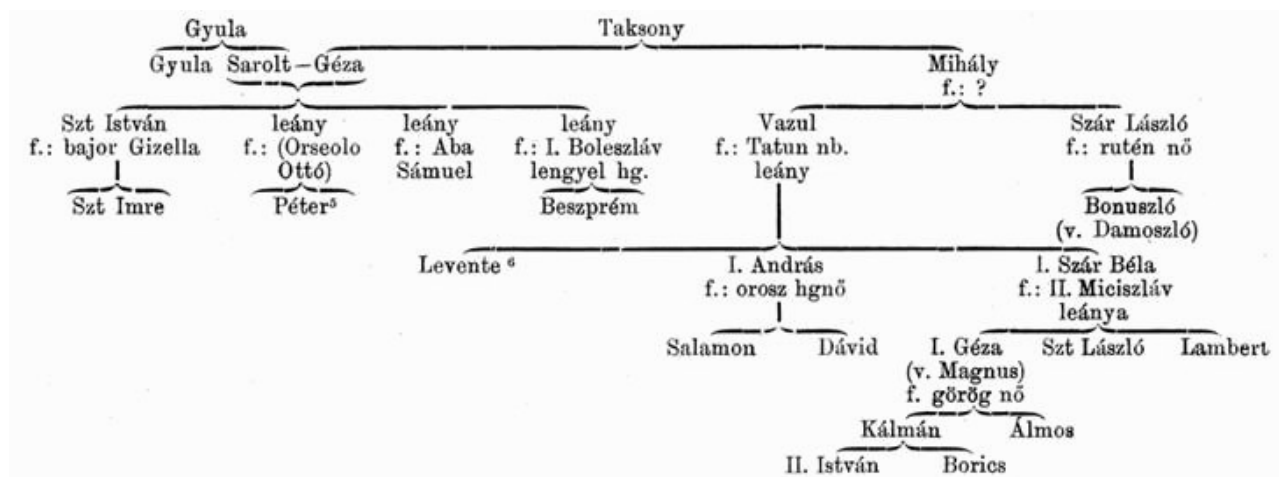
„7. Senki se tartson meg semmit a pogány szokásokból, aki pedig ezt teszi, ha az öregebbek közül való, negyven napig szigorúan vezekeljen, ha pedig a fiatalabbak közül, hét napon át verésekkel.

32. Azoknak, akik a papságot nőtlen állapotban nyerték el, feleséget venni nem szabad.”

(Az esztergomi zsinat határozatai 1100 körül)

18. A feladat a magyar középkor történetével kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a Magyar Királyság konszolidációját I. László és Kálmán uralkodásának idején!

Az Árpád-ház családfája

A rövidítések feloldása: f. = férj, illetve feleség (értelem szerint); nb. = nemzetségbeli; hg. = herceg; hgnő = hercegnő

„11. Valaki vasárnap vagy nagyobb ünnepeken el nem megyen a község templomába, csapják meg. Ha pedig a falu távolabb esik és a falu népe el nem mehet a templomba, mégis egy közülük menjen el mindnyájak képében, kezében a bottal, és vigyen az oltárra gyertyát meg három kenyeret. [...]

22. A ki pogány módra kutak mellett áldoz, avagy fának és forrásnak és kőnek ajándékot ajánl, akárki legyen, egy ökörrrel bűnhődjék érte.”

(I. László ún. I. törvénykönyve)

„20. Minden olyan birtok, melyet Szent István adományozott, illessen meg minden, természetes leszármazás szerinti utódot vagy örököst. Az olyan birtok azonban, amelyet más királyok adtak, apáról fiúra szálljon, s ha ilyenek nincsenek, örököljön a fitestvér, s ennek halála után fiait se zárják ki az örökségből. Ha pedig az illetőnek fitestvére nincsen, az örökséget a király részére vegyék át. [...]

40. Azok az ispánok, akiknek saját falvaikban olyan szabad embereik vannak, akiktől lovakat kaphatnak és száz pénzt tudnak összegyűjteni, ebből a jövedelemből egy páncélos katonát adjanak a királynak. Ha pedig negyven pénzt, egy páncél nélküli katonát adjanak; ha ennél kevesebbet, ezt saját használatukra tartásuk meg.”

(Kálmán I. törvénykönyve)

„Amikor a harmadik napon odaléptek, hogy a szent maradványokat elvigyék, a sír fölé helyezett hatalmas sziklát oly játszi könnyedséggel tudták eltávolítani onnét, mintha nem is lett volna súlya azelőtt. A harmadnapi vecsernye végeztével azután valamennyien várva várták az isteni irgalom jótéteményeit a szent férfiú érdemeiért, és Krisztus nyomban meg is látogatta népét: a szent hajlékot teljes terjedelmében elárasztották a mennyből küldött csodajelek. [...] eltávolították a padlózatból kiemelkedő márványtáblát, és miután lejutottak a sírboltba, felnyitáskor olyan édes illatáradat borított el minden körötte állót, hogy úgy érezték, az Úr paradicsoma gyönyörúségeinek kellős közepébe csöppentek.”

(Hartvik legendája István sírjának kinyitásáról, XI. század vége)

19. A feladat a középkori Magyarország történetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a magyar nemesség XIII–XIV. századi kialakulását! Válaszában koncentráljon azokra a társadalmi csoportokra, melyekből a nemesség kialakult, valamint a nemesi jogok és intézmények kialakulására és a nemesség belső tagolódására!

„3. Semmiféle adót, sem „szabad dénárokat” nem fogunk szedetni a szerviensek birtokai után. Az egyházak népeitől sem fogunk semmiféle adót szedetni.

4. Ha valamely szerviens fiú nélkül hal meg, birtoka negyed részét leánya örökölje, a többiről úgy intézkedjék, ahogy akar. És ha váratlan halál folytán intézkedni nem tud, rokonai örököljék. És ha egyáltalán semmi nemzetsége sincs, a király fogja azokat birtokba venni.

7. Ha pedig a király az országon kívül akar hadat vezetni, a szerviensek ne tartozzanak vele menni, csak az ő pénzén. Ha azonban az ellenség részéről jön sereg az országra, mindnyájan menni tartoznak.

19. A várjobbágyokat a Szent Királytól rendelt szabadságban kell megtartani.” (*Aranybulla*)

„A királynak a Zalán innen és túl lakó összes szerviensei [...] távol lévén a bíraktól és sok más akadály miatt a magunk igazát semmiképpen sem kereshettük: urunk királyunktól alázatosan azt kértük, engedje meg nekünk, hogy mi magunk bíraskodhassunk, és a vég nélkül sérelmet szenvedőknek teljes igazságot szolgáltatassunk, mindazok ellen, akiknek részéről méltánytalanul szenvedünk. A király úr pedig kérésünket kegyesen meghallgatva jóindulatából kifolyólag jóságosan megadta nekünk a tőle kért engedélyt.” (*Kehidai oklevél, 1232*)

„Mi tehát királyi kegyelmünkkel meghallgatván mondott országunk főpapjainak, báróinak, előkelőinek és nemeseknek kérését, óhajunknak kegyesen eleget tenni akarván, második András király úrnak aranypecsétjével megerősített, szóról szóra ide beiktatott levelét, az abban foglalt minden szabadsággal egyetemben elfogadjuk, helyeseljük és jóváhagyjuk. Kivéve egyedül a kiváltságból kizárt cikkelyt: Hogy az örökösök hátrahagyása nélkül elhaló nemeseknek jogukban és szabadságukban áll az egyházak, avagy tetszésük szerint mások részére adakozni, hagyományt tenni, birtokaikat

20. A feladat a XIV. századi magyar társadalomtörténethez kapcsolódik.

**Mutassa be a források és ismeretei segítségével a magyar társadalom csoportjait az Anjou uralkodók korában!
Válaszában térjen ki a bekövetkezett jogi és anyagi változásokra!**

„Mi tehát királyi kegyelmünkkel meghallgatván mondott országunk főpapjainak, báróinak, előkelőinek és nemeseinek kérését, óhajuknak kegyesen eleget tenni akarván, [...] második András király úrnak aranypecsétjével megerősített, szóról szóra ide beiktatott levelét, az abban foglalt minden szabadsággal egyetemben elfogadjuk, helyeseljük és jóváhagyjuk.

Kivéve egyedül a kiváltságból kizárt cikkelyt: Hogy az örökösök hátrahagyása nélkül elhaló nemeseknek jogukban és szabadságukban áll az egyházak, avagy tetszésük szerint mások részére adakozni, hagyományt tenni, birtokaikat eladni vagy elidegeníteni. Sőt ellenkezőleg, éppenséggel ne legyen joguk ezt megtenni, hanem birtokaik jog és törvény szerint legközelebbi atyafiaikra háramoljanak.”

„Ugyanazon nemeseknek kérésébe is beleegyeztünk, hogy az országunk határai közt lakó valódi nemesek, még az országunk határai közt fekvő hercegi tartományokban levők is, megannyian ugyanazon egy szabadsággal éljenek.”

„Ezenkívül bármely néven nevezett minden szabad faluban, sőt még az udvarnoki és királynéi falvakban élő valamennyi szántóvető és szőlőbirtokos jobbágyainktól is – kivéve a fallal övezett városokat – ezek minden terményének és borának a kilenced részét fogjuk beszedni, és a királyné asszony is be fogja hajtani és a fent említett bárók [...] hasonlóképpen hajtás be [...] a saját szükségletükre.

És ha egyesek az imént említett behajtással kapcsolatban másként járnak el, az olyan ellenszegülőknek [...] a birtokain a terményeknek és bornak ama kilenced részét – bármiféle mérséklés és engedmény nélkül – a saját szükségletünk céljaira fogjuk behajtani.” *(Részletek I. Lajos törvényeiből)*

A nemesség rétegződése a XIV. század végén

bárok	legalább 1000 jobbágytelek	200 fő
nemesi nagybirtokosok	200-1000 jobbágytelek	1 500 fő
kisbirtokos familiárisok	20-200 jobbágytelek	45 000 fő
kisnemesség	20 jobbágyteleknél kevesebb	100 000 fő

21. A feladat Luxemburgi Zsigmond uralkodásával kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei alapján Zsigmond külpolitikai célkitűzéseit, a nyugati egyházszakadást, a konstanzi zsinat és a huszitizmus összefüggéseit!

„A szkizma (egyházszakadás) azzal vette kezdetét, hogy az Avignonból Rómába visszaköltözött pápa utóda mehtagadta a visszatérést Avignonba. A francia főpapok erre ellenpápát választottak, Zsigmond viszont mint római király azt a harmadik pápát tekintette bizalmasának, aki Pisában néhány bíboros zsinati választása alapján lett egyházfő, s akinek megválasztása után mind a római, mind az avignoni pápának le kellett volna mondania. A lemondások nem történtek meg, ezért Zsigmond a »pisai« pápát vette rá, hogy zsinatot hívjon össze Konstanz városában.” *(Tankönyvi szöveg)*

„A konstanzi zsinat új pápát választott, ezzel az egyház egysége helyreállt. Az egyházi reform azonban a konzervatív főpapok ellenállásán megbukott [...] Husz János mártírhalálának híre felkorbácsolta az indulatokat Csehországban, a lakosság zöme huszitává vált, s ilyen körülmények között szó sem lehetett arról, hogy Zsigmond elfoglalja a bátyja halálával (1419) megüresedett cseh trónt. Arra azonban számíthatott, hogy a korántsem egységes huszita szövetség megosztásával előbbutóbb elérje célját.” *(Fiktív szöveg)*

„Először, hogy az Isten ígését Csehországban szabadon [...] hirdessék az Úr papjai [...] És nem szabad megtiltani, hogy az Isten egyházában bárki is különböző nyelveken szóljon. Másodsor: a szentséget – Krisztus híveinek – mindkét szín, azaz a kenyér és a bor színe alatt szabadon szolgáltatassák ki [...] Követvén ebben üdvözítőnk kijelentését: »Vegyétek és egyétek: ez az én testem«, és igyatok ebből mindnyájan, »mert ez az újszövetség vére, ki sokakért

22. A feladat a Magyar Királyság XV. század elei virágkorával kapcsolatos.

Foglalja össze a források és ismeretei segítségével Luxemburgi Zsigmond külpolitikai tevékenységét! Használja a Történelmi atlaszt!

„Óriási öldöklés vette kezdetét. A magyarok közül sokan elestek, sokan fogságba jutottak. És ha a király egy hajón nem lel menedéket, akkor az ellenség fegyveres ereje zúzta volna össze.” *(Thuróczy János, XV. századi történetíró a nikápolyi csatáról)*

„[...] az ország minden közönséges hadjáratára uradalmaik mennyiségéhez képest állítsanak katonákat: tudniillik minden harminchárom jobbágy után [...] egy tegzes lovas; 100 után pedig hármat. [...]” *(Részlet az 1435. évi első dekrétumból)*

„Szarmazása rendkívüli lehetőségeket rejtett magában, hiszen Csehország 1310 óta, a Német-római Birodalom 1346 óta a Luxemburg-i ház örökségének számított, és miután a két országot öröklő Vencel király lassanként annyira elitta az eszét, hogy a német választófejedelmek 1400-ban trónfosztottnak nyilvánították, a dinasztia hívei öccsét, a jóval tehetségesebb magyar királyt kezdték tényleges fejüknek tekinteni. Zsigmondnak ez nem volt ellenére. Joggal érezte magát többre hivatottnak, mint hogy egész életében Európa határvidékén a pogányokkal viaskodjék, még hozzá reménytelenül. Igazi császár akart lenni, amilyen apja, IV. Károly volt, akit még a régi szokás szerint Rómában koronáztak meg; egyszóval olyan fejedelem, aki rangjánál fogva a legelső Európában, és aki egyedül képes, sőt hivatott megoldani a kor olyan egyetemes gondjait, mint az egyházszakadás, az egyházi és társadalmi reform, és nem utolsósorban az oszmán fenyegetés.” *(Engel Pál történész Zsigmond külpolitikájáról)*

„Mivel Zsigmond király úgy vélte, hogy nem tudja erővel megfékezni a hitszegők dühét, egyetemes zsinati határozattal óhajtotta elfojtani a vést, és összehívatta a keresztény vallás híres egyetemes zsinatát, a konstanzit. A zsinaton az említett Husz Jánost és tanítványát, Jeromost, az eretnokség fejeit, tanaikkal együtt bűnösnek találták, és tűzhalállal megsemmisítették. De azért a mi korunkig sem szűnt meg az általuk elhintett mételey melengetése az említett Csehországban.”

(Thuróczy János krónikája, 1487)

23. A feladat a középkori magyar történelemhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján Luxemburgi Zsigmond külpolitikáját, és értékelje ennek eredményességét! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

„Ezer francia lovag a hozzájuk csatlakozott könnyű lovasokon kívül [...] Magyarországra mentek, Zsigmond királlyal egyesültek és [...] nagy hatalommal Szerbián vonultak át. Nikápolyt körülzárták és ostromolták [...]. A török [...] könnyűlovassága, hogy a helyzetet kipuhatolja, előreszáguldozott, mire a franciák, kik az előhadat képezték, őket megverték s kard élére hányták. Erre nagyban elbizakodtak, így szólván: »törjünk előre, mert Isten kezünkbe adta őket!« Nem hallgattak az intők szavára, hogy várják be Zsigmondot a magyarok, németek s szerbek seregével.”
(József há-Kóhen korabeli leírása a nikápolyi csatáról)

„Ezenfelül felségünk mondott főpapjainkkal, báróinkkal és országlakóinkkal elhatározta és megállapította, hogy az országszerte hirdetett közönséges hadjárat alkalmával, az egyes bárók, előkelők és birtokos nemesek maguk személyesen megjelenvén, az ország mindenik közönséges hadjáratára uradalmaik mennyiségéhez képest állítsanak katonákat: tudniillik minden harminchárom jobbágy után [...] egy tegzes lovast; száz után pedig hármast, és így következetesen akárhány jobbágyuk van, minden további száz után három-három tegzes lovast, akiknek tudniillik legalábbis ijaik, tegzeik, kardjaik és csákányaik vannak, s akik a harcra képesek és alkalmasak.” (Zsigmond 1435. évi első dekrétumából)

„Zsigmond király pedig, azért is, mert ráruházott királyi tisztségénél fogva is köteles volt megvédelmezni a katolikus vallást, de elsősorban azért, mivel a husziták nagy haddá tömörülve pusztították az ő szülőföldjét, és tüllel-vással kegyetlenül harcoltak a szektájukhoz nem tartozók ellen [...], egyetemes zsinati határozattal óhajtotta elfojtani a vést, és összehívatta a keresztény vallás híres egyetemes zsinatát, a konstanzi. A zsinaton az említett Husz Jánost és tanítványát, Jeromost, az eretnokség fejét, tanaikkal együtt bűnösnek találták, és tűzhalállal megsemmisítették.”
(Thuróczy János krónikájából, 1487)

„A legsürgetőbb teendő természetesen az 1378 óta tartó nagy egyházszakadás megszüntetése volt. Amíg ez fennállt, [...] szóba sem jöhetett egy újabb törökellenes nemzetközi összefogás megszervezése. Ekkoriban már Európa-szerte általános volt a meggyőződés, hogy a szkizmán egyedül az egész nyugati egyház egyetemes zsinata lehet úrrá, ez is csak abban az esetben, ha döntéseit a fejedelmek is magukévá teszik. A más-más pápát tisztelő nemzeti egyházakat eleve nem volt könnyű tárgyalóasztalhoz ültetni, a problémát pedig a szakadástól független politikai ellentétek nehezítették, többek között a francia–angol százéves háború.” *(Engel Pál, történész)*

24. A feladat Luxemburgi Zsigmond uralkodásával kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével Luxemburgi Zsigmondnak az európai politikában játszott szerepét! Válaszában térjen ki a török elleni védekezésre és a huszitizmusra is! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

„Zsigmond király tehát elindult seregének hatalmas sokaságával, átkelt a Dunán. [...] A török császár pedig, akit [...] Bajazidnak hívtak [...], hallván, hogy a király nagy hadikészültséggel betört az országba, hasonlóképpen népe egész haderejét fegyverbe szólította. [...] A két ellenfél közt javában tombolt még a rettentő ütközet, amikor a magyarok megpillantották a frankok [franciák] rendetlen futásban a király tábora felé száguldó felkantározott lovait. [...] Azt hitték, hogy az ellenség teljesen elpusztította őket. Egyszerre felbomlott a rend, és nagy tolongás közepette otthagyták a tábornokot, és benne az ostromgépeket; a mezőn mindenfelé szétszéledtek [...]. A magyarok közül sokan elestek, sokan fogságba jutottak.” (*Thuróczy János krónikája*)

Végyárrendszer a XV. században

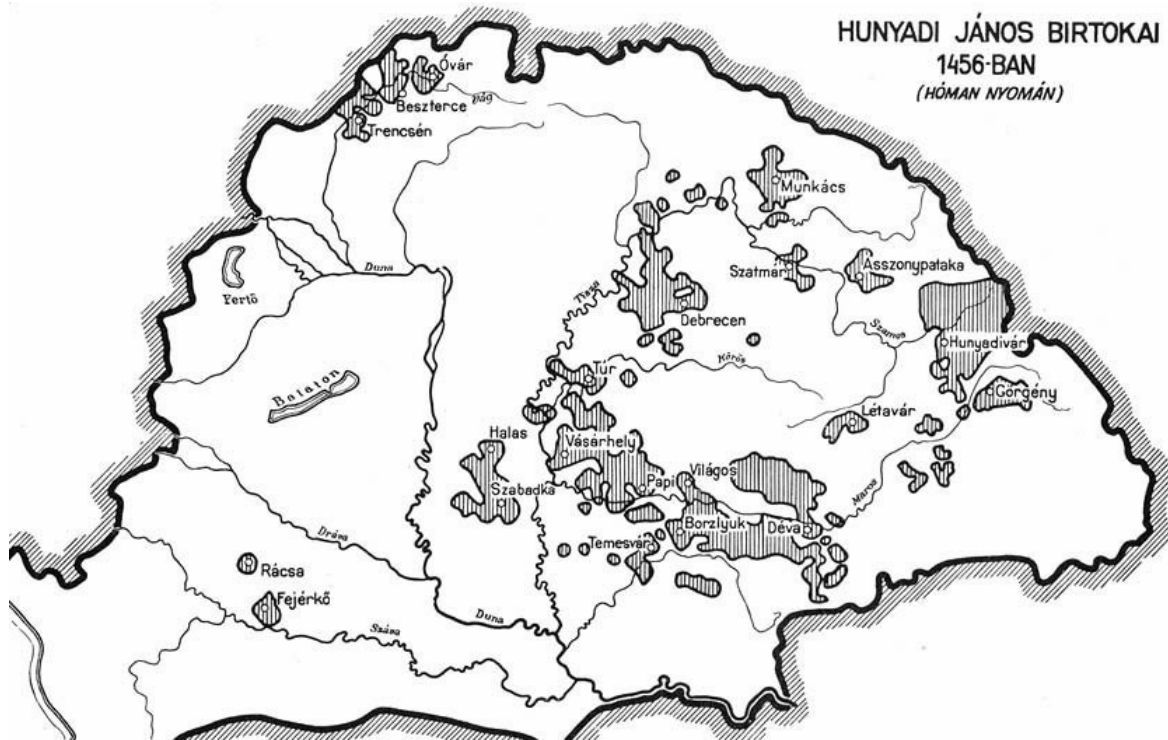
A konstanzi zsinatról készült ábrázolás egy XV. századi krónikában

„Március első napján Németország császára megérkezett és bevonult Párizsba (1416. július). [...] A Palotában szállt meg, ahol épp akkor a király is tartózkodott, s aki eléje jött a Szép Fülöp király épületének vonaláig. Ott aztán összeölelkeztek és nagy kedvességet mutattak egymás irányában. Kíséretében volt egy herceg, akit Magyarország nagy grófjának neveztek, [...] s más hercegek és bárók. S úgy tűnt, hogy a császár nagy kedvet érez ahhoz, hogy egyetértést, vagy közvetítési lehetőséget találjon Franciaország és Anglia között. Nagy pompával és tiszteletadással fogadták, s a király is számos alkalommal adott ünnepséget a császár és kísérete tiszteletére, a király emberei pedig még gyakrabban.” (Korabeli francia krónika)

Lined paper template with horizontal ruling lines.

25. A feladat Hunyadi János törökellenes harcaival kapcsolatos.

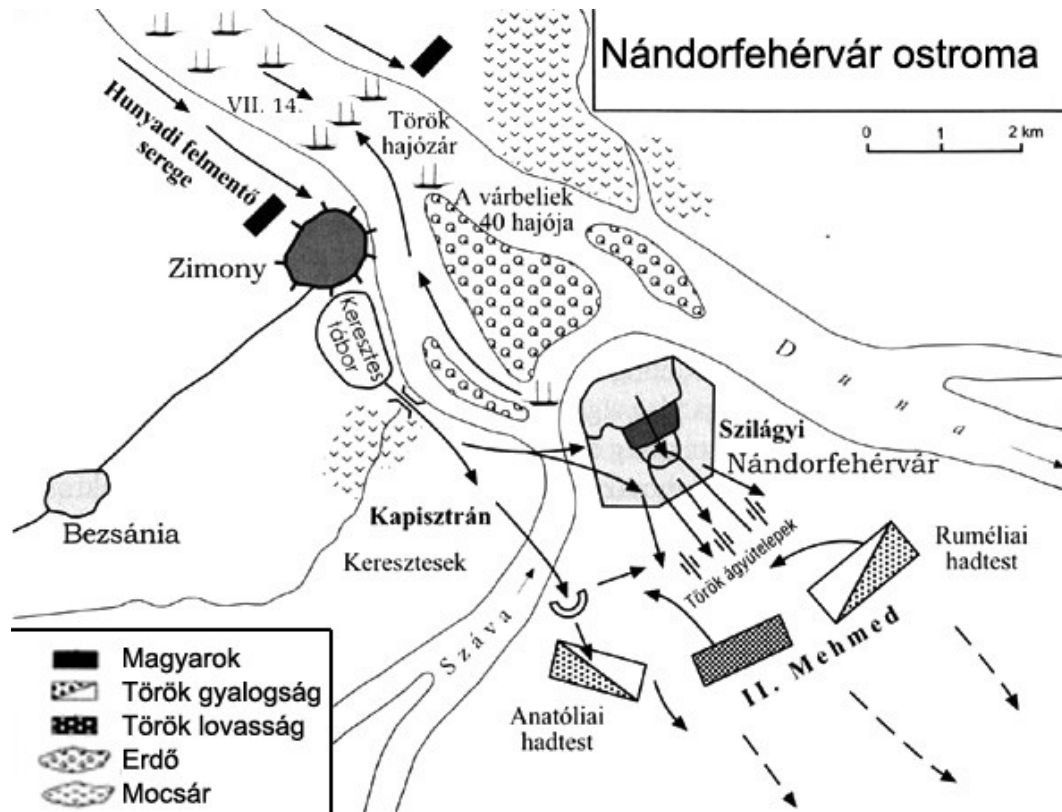
Mutassa be a források és ismeretei segítségével Hunyadi János törökellenes harcait! Válaszában térjen ki arra is, miért és hogyan válhatott Hunyadi a törökellenes küzdelmek vezetőjévé! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

„Másnap, miközben dühöng a fagy, és a szükséges dolgok egyre jobban fogynak, a király megint a visszavonulás gyorsításáról tanácskozik a vezérekkel és a légióparancsnokokkal, hogy még mielőtt az éhség kipusztítja a hadsereget, e terméketlen és rideg vidékről gazdagabb tájra érjenek. Már Corvinus [Hunyadi János] is belátta, hogy a szükség előtt meg kell hajolni [...]. Mások másképp gondolkoztak, főleg a despota [a szerb fejedelem] korholta vezértársait, hogy, miután elfogták a vezért és szinte teljesen szétverték az ellenséget, kiengedik a kezükbe kaparintott győzelmet, nem fejezik be azt a hadjáratot, amelynek végéhez közel járnak, gyávaságból és tunyaságból meghátrálnak a levert ellenség előtt; [...]. Ugyanezt hajtogatta a pápai legátus [küldött] is.” (Bonfini leírása Hunyadi János 1443–44-es hadjáratáról)

„[A szerb fejedelem] gyorsfutárok útján tájékoztatta Murádot [a török szultánt] a magyarok megérkezéséről és hadaik számáról, sőt útvonalukról is naponta tudósította őt [...]. A súlyos háborúra felkészült Corvinus pedig erejéhez képest igyekezett az úton, sűrű levélváltással sürgette az albánok fejedelmét, Szkander bégét, akivel a török ellen nemrégiben szövetséget kötött, hogy jöjjön, mert ő már

közeledik az ellenséghez; tudniillik abban a tervben állapodott meg vele, hogy ő a magyarokkal [...] együttesen intéz támadást a törökök ellen, hogy szemből és hátulról megszorítva könnyen legyőzzék őket. Ez hasznos is lett volna, ha Szkander bég, ami barbár nyelven Sándor urat jelent, a csatában időben megjelenik.” (Bonfini leírása Hunyadi János 1448-as hadjáratáról)

26. A feladat Mátyás király uralkodásával kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei alapján Mátyás reneszánsz udvarát! Válaszában elemezze, hogy Mátyás neveltetése és házassága mennyiben járult hozzá a reneszánsz szokások meghonosodásához!

„Mátyást sokoldalú, érdeklődő emberré nevelték; tanították egyház- és államjogra, művészetekre, orvostudományra és természetesen latinra. Szorgalmas és tehetséges diák volt, különösen a történelmet, a nagy hadvezérek dicső tetteit olvasta mohó érdeklődéssel. Galeotto Marzio jegyezte föl róla: [...] gyermekkorában annyi odaadással hallgatta [...] a hősookról szóló megemlékezéseket, hogy elfeledkezett ételről-italról, s reggeltől estig, étlen-szomjan semmi másra nem gondolt, csak az ő hatalmas kardcsapásaikra, bőszt küzdelmükre. Közben a győztes dicsőségén fölgülladva, kezét-lábát vívómozdulatokkal jártatta, mint aki abban a hitben van, hogy ő maga is ott van és vitézkedik” (*Kisfaludy Katalin: Matthias Rex*)

„A megérkező királyné az étkezésben és az egész életmódban kifinomult szokásokat honosított meg. Megvetette az alacsony házakat, nagyszerű lakomákat rendezett, az ebédlőket és a hálószobákat fényesen berendezte, visszatartotta a királyt a közvetlenségtől; állandó ajtónállókat állíttatott, megszüntette a könnyű bejutást; a királyi felséget rávette, hogy méltóságára többet adjon, s arra bírta, hogy csak megállapított időben tartson kihallgatást, szolgáltsaon igazságot. A szittya szokások közé itáliaiakat iktatott be; megkedveltette az itáliai étkezést. Nagy költséggel Itáliából kiváló mestereket hívatott, s meghonosított itt addig ismeretlen művészeteket. Itáliából festőket, szobrászokat, vésnőköket, ezüstműveseket, fa- és kőfaragókat, építészeket fogadott óriási fizetéssel. Majd az istentisztelet fényét emelte; a királyi kápolna számára Galliából és Germániából szerződtetett énekeseket. Sőt Itáliából még konyha- és gyümölcskertészeket is hívott, a földművelésben mestereket, akik itáliai, szicíliai és gall módon készítették a sajtot. Jöttek színészek és bohócok, akiket a királyné nagyon kedvelt, meg fuvolások, dudások, hárfások. Ajándékokkal csalogatott ide költőket, szónokokat, grammatikusokat is, de ezek reményükben csalatkozva szegényebben vitték vissza Itáliába műzsájukat, mint ahogyan elhozták.” (*Bonfini művéből*)

„[...] egy török követet az udvaroncok a szokásnak megfelelően a városból a palotába vezettek, hogy megbízatását előadja, [...] s körülnézve megpillantotta ezt a pompázatos, ragyogó helyet és az udvari méltóságoknak részben a lenti, részben a király tartózkodási helyéül szolgáló fenti udvaron elhelyezkedő mérhetetlen tömegét, amint selyemmel, ezüsttel, arannyal áttört ruhákban tündököltek és nem kis részben (a mi szokásunk szerint) ezüstözött övekkel és kardokkal meg aranyláncokkal voltak ékesítve, hirtelen akkora csodálat és bámulat döbbsentette meg, hogy elfelejtette egész követi megbízatását [...]” (*Oláh Miklós Hungária című művéből*)

27. A feladat a XIV-XV. századi magyar történelemre vonatkozik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a Magyar Királyság és az Oszmán Birodalom viszonyának alakulását 1387 és 1490 között! Használja a történelmi atlaszt is!

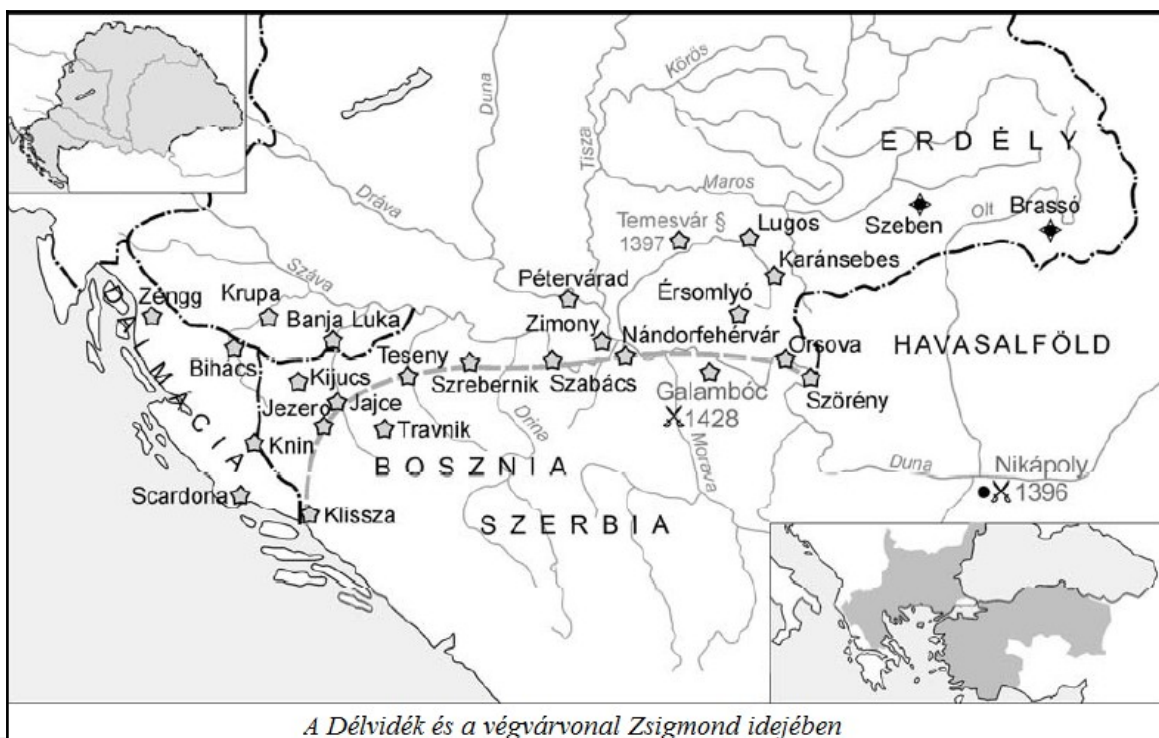
„Ezenfelül felségünk [...] elhatározta és megállapította, hogy az országszerte hirdetett közönséges hadjárat alkalmával az egyes bárók, [...] és [...] nemesek maguk személyesen megjelenvén, az ország mindenik közönséges hadjáratára uradalmaik mennyiségéhez képest állítsanak ki katonákat: tudniillik minden harminchárom jobbágy után [...] egy tegzes lovast, száz után pedig hármat, és így következetesen akárhány jobbágyuk van, mindenik további száz után három-három tegzes lovast, akiknek tudniillik legalábbis íjaik, tegzeik, kardjaik és csákányaik vannak, s akik a harcra képesek és alkalmasak.” (Zsigmond 1435. évi első dekrétumából)

„A janicsárok száma, akiket a császár állandóan az udvarában tart, tíz- vagy tizenkétezer. Ezek a legjobb emberei, akiket minden fegyver forgatására kioktatnak és begyakorolnak: puskára, íjra, szablyára, dárdára stb. [...] Állandóan a császár körül tartózkodnak, egymást váltják [...]. A császár úgy rendelte, hogy ezeket nem vonhatja felelősségre semmiféle előjáró, csak a janicsáragának nevezett tisztjeik. Keresztény országokban, keresztény szülöktől született, rablással szerzett katonaság ez. [...] Senki sem szegülhet velük szembe, sem szóval, sem tettel.” (Hans Dernschwam törökországi útinaplójából)

„Elég volt látni annyi igába hajtott férfit, meggyalázott nőt, fejekkel telerakott szekeret, bilincsbe vert rabok gyalázatos elárverezését, vallásunknak ezt az évente ismétlődő megcsúfolását. Ellenségeink, kik annyiszor támadtak ránk, sohasem fogják abbahagyni támadásaikat, ha le nem verjük őket. Velük nincs, nem lehet tartós béke.” (Hunyadi János)

„Magyarország nagy ország, sok ereje van és sok férfija, de a törökök kiűzésére s Európa visszaszerzésére nagyobb hatalomra van szükség, [mert] a török hetvenezer ember veszteségét sem érzi meg, ha ázsiai seregeit át tudja hozni Európába.” (Hunyadi János levele a pápának)

„Az 1470-es évek végére, a következő évtized elejére már mintegy harmincezer fős nehézlovas, könnyűlovas és gyalogos zsoldosból álló sereggel számolhatunk, amely a hadsereg belső, állandó magját képezte. Mellettük hivatásos rétegnek kell tekintenünk a tüzérséget, a dunai hajóhad legénységét és a várakat őrző katonaságot is. A főpapi-főúri bandériumok szerepe jelentősen csökken.” (Zarnóczki Attila hadtörténész)

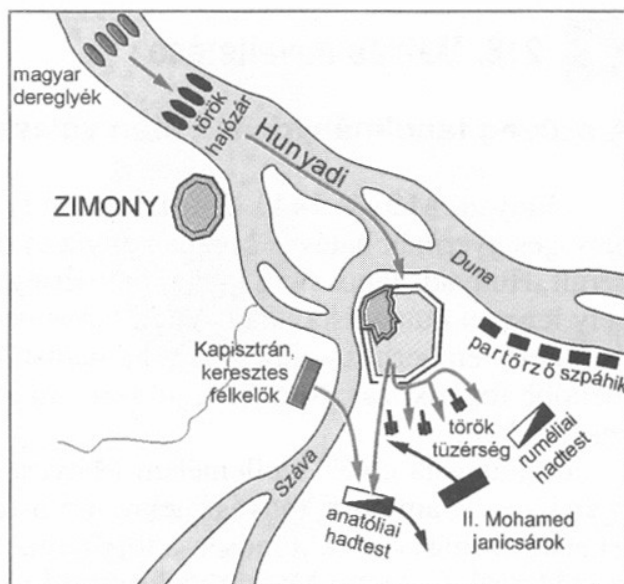
Szpáhi katona

28. A feladat a XV. századi Magyarország történetével kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével Hunyadi János és Hunyadi Mátyás törökellenes küzdelmeit és stratégiáját! *Használja a középiskolai történelmi atlaszt!*

„Ulászló király, látva, hogy az ellenséges lovasság fut, s hogy Murád császár és tábora reszket a félelemtől, a személyének védelmére rendelt csapatot harcra indította, és miközben a vajda úr [Hunyadi János] és a többiek vad küzdelemben csatáztak, megrohanta a császár táborát, teljesen meg akarta semmisíteni. A gyalogosok sűrű csapatai közé ért, azoknak a nagy sokasága rárohant, elnyomta őt csapataival együtt: elesett. És ez nem remélt győzelemhez juttatta a már legyőzött és leverte ellenséget, amely már egyáltalán nem reménykedett a győzelemben.” *(Thuróczy János leírása a várnai csatáról)*

„Megválasztatásod hírére szívünket oly vígság és meglegedés szállotta meg, hogy soká haboztunk, mily szavakkal fejezzük ki méltó módon érzelmeinket, melyeknek tolmácsolására a nyelv elégtelen. [...] Mert a mi örömünk annál inkább felülmúlja a másokét, mennél fájdalmasabbak voltak aggodalmaink fullánkjai, és mennél inkább bízunk Istenben, hogy lelkünk titkos sejtelmét valósítani fogja. [...] Fenséged felmagasztaltatásában imádságaink és könnyeink gyümölcsét látjuk. Fenséged személyében pedig Istennek emberét ismerjük föl, akit nemcsak Magyarországnak, hanem az egész keresztény világnak küldött [...]” *(III. Calixtus pápa levele Hunyadi Mátyásnak)*

A nándorfehérvári csata vázlatja

„Mátyás tehát látva, hogy a töröktől csak a Száva választja el, úgy határozott, hogy a szent koronához méltó tettet hajt végre. Kipuhította a jajcaiak lelkületét, akik a török igáját nehezen viselték, hatalmas sereggel haladéktalanul átkelt a Száván, és elment Jajcához, mely a Szávától négy nap járőföldre fekszik. [...] [A várat] éjjel-nappal kezdte ostromolni. Minden módszerrel és leleményességgel, erővel, ígérettel, csselfogással szakadatlanul támadja. Végre a várkapitány, a harámbég, találkozózt kér a királytól; engedélyt kap, hogy felkeresse. [...] Végül is létrejött a megállapodás a vár átadásáról.”

(Bonfini: A magyar történelem tizedei)

29. A feladat a középkori Magyarország történetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és saját ismeretei alapján a magyar királyi jövedelmek alakulását a középkorban!

Válaszában térjen ki a jövedelmek forrására, illetve a változások gazdasági és társadalmi okaira!

„Különösen akarjuk, hogy miképpen mi másoknak megadtuk a lehetőséget, hogy javaik felett szabadon rendelkezessenek, úgy azok a javak is, valamint katonák, szolgák, és bármi, ami királyi méltóságunkhoz tartozik, maradjanak meg változatlanul, s azokból senki semmit el ne raboljon, vagy el ne vegyen, sem pedig valaki az említett dolgokból magának valamiféle előnyt szerezni ne merészeljen.” (*I. István I. törvénykönyve*)

„Jóllehet országunk régi szokása kívánja meg, hogy mind az egyháznak, mind országunk bármely nemese birtokainak, amelyek területén arany- vagy ezüstbányát találnak, méltányos csere révén a király kezéhez kell jutniuk, mégis megfontolva lélekben, hogy a birtokok ilyenféle elvétele miatti félelemből az ország kincstára a földek mélyén elrejtve marad, mert nem akarják feltárni, kegyesen elrendeljük, hogy ha bárki birtokán arany-, illetve ezüstbányát fognak találni, amennyiben nem tagadják meg a feltárásukat, akkor ugyanők örökre élvezzék földjeik birtoklását, sőt a talált bányákból származó királyi jövedelmek harmadrészét is kapják meg örökre.” (*Károly Róbert oklevele*)

„Nemkülönben fizetés portánként legyen, mégpedig úgy, hogy ha egy egész telken csak egy család lakik, az fizessen 20 dénárt. Ha pedig ketten kapnának egy telket, mindkettőjük [ti. ketten együtt] fizessen egy és egy fél porta szerint. Ha pedig még többen lennének, értsd: hárman, akkor is egy és egy fél porta szerint fizessenek, ha négyen, akkor kettő szerint, és így tovább, bármi módon legyen is megosztva köztük a föld. Az pedig, akinek egymagának van két vagy több teleknyi földje, fizessen két vagy több portának megfelelően.” (*Mátyás dekrétuma, 1467*)

30. A feladat a középkori Magyarország gazdaságával kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével az uralkodói jövedelmek alakulását I. (Szent) István, Károly Róbert és Hunyadi Mátyás uralkodása idején! Válaszában világítson rá a jövedelmek összetételében mutatkozó alapvető különbségekre!

„Akarjuk azt is, hogy valamint másoknak adtunk hatalmat az ő javaikat bírniuk, úgy a mi javaink is, vitézeink, szolgáink, és valamelyek a mi királyi méltóságunkhoz tartozandók, épségben maradjanak. És senki valamit azokból el ne ragadjon vagy sikkasszon, se valaki az elől mondottakban a maga számára kedvezést keresni ne merészeljen. [...] Ha ki az ispánok közül a király részét elsikkasztja, adja meg a mit sikkasztott és a kétszeresével bűnhődjék.” (Szent István törvényeiből)

„Kegyesen elrendeljük örökre szólóan, hogyha a főpapok, szerzetesek és világi papok, vagy a nemesek bármelyikének földjein és birtokán arany-, illetve ezüstabányát fognak találni, s amennyiben nem tagadják le azok létezését és nem tagadják meg a feltárásukat, akkor [...] a földjükön talált arany-, ezüstabányákból származó, a bányászok szokása szerint befolyó királyi jövedelmek harmadrészét is kapják meg teljességgel örökre.” (Károly Róbert oklevele, 1327)

„Elrendeltük és parancsoljuk, hogy minden megyében, minden egyes kapu után, amelyen szénával vagy gabonával megrakott szekér képes befordulni vagy azon át kijönni – lakjék bár ugyanazon kapu mögött, illetve kapuval rendelkező telken három vagy négy vagy ennél több ember [család], [...] a kirovás megtörténte után 15 napon belül 18 dénárt a kamarák ispánjainak a kezéhez kell szolgáltatni és fizetni.” (Károly Róbert dekrétuma, 1342)

Az uralkodói jövedelmek és a népesség változása Magyarországon a XIV–XV. században (becsült adatok)		
Időszak	Jövedelem (forint/év)	Népesség (millió fő)
Luxemburgi Zsigmond korában	200 000	2,5–3,5
Hunyadi Mátyás korában	500 000–750 000	3,5–4,5

31. A feladat az Oszmán Birodalommal kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a birodalom katonai rendszerének jellemzőit, és sajátos vonásait! Térjen ki a rendszer gazdasági és társadalmi vonatkozásaira!

„A Hadzsi Bektas pasa nevű vezír tanácsára ehhez a megoldáshoz folyamodtak. A hitetlenek gyermekeiből bátor harcosokat választanak ki, és megtisztelik őket az iszlám szentségével, hogy a hit és a világ megszerzésének és a pogány várak meghódításának eszközei legyenek. [...] A nevük pedig janicsár lett. [...] A kaszárnyákban és más helyeken a nevezett alakulat törvényei és szabályai azokat az előírásokat követik, amik szerint a Hadzsi Bektas-i Veli követői élnek.” *(Részlet a janicsárok törvénykönyvéből)*

„A szpáhi birtok (tímár, a nagyobb értékű neve ziámet) tulajdonképpen nem más, mint feudális birtoknak álcázott, közvetett úton folyósított zsold, a török hűbértartós pedig többnyire nem más, mint az állandó mozgó hadsereg decentralizáltan elhelyezett, mondhatni kaszárnyán kívül állomásozó egysége, akit éppúgy ide-oda dobálhat egyik napról másikra a birodalom érdeke, mintha garnizonból garnizonba tennék át. A XVI. századi török birodalom hallatlan katonai dinamizmusa, a kisebb egységek rendkívüli öntevékenysége, vállalkozó kedve jórészt e rendszer eredménye volt.” *(Részlet Szakály Ferenc A mohácsi csata című művéből)*

„Aki a tímár-birtokosok közül nem tüntette ki magát, s a hadjáratról nem hozott fejet vagy nyelvet (foglyot): nem részesült előléptetésben. De aki kitüntette magát, s nyelvet és fejet hozott, annak jövedelme minden tíz akcse (török ezüstpénz, ötven ért egy aranyforintot) után egy akcsével fölemeltetett. Amelyik tímár-birtokos pedig a hadjáraton különösen kitüntette magát, s 10-15 fejet vagy nyelvet hozott, az ziámetet kapott érdemeiért.” *(Részlet Kocsi bég emlékiratából, XVII. század eleje)*

„Fiaim közül bármelyik a szultánságra kiválasztatik, kívánatos, hogy fivéreit a halálba küldje, így védelmezvén a világ rendjét. A legtöbb ulema (az iszlám jogtudósa) támogatja ezt. Cselekedjenek fiaim is ennek szellemében.” *(II. Mehmed törvénye)*

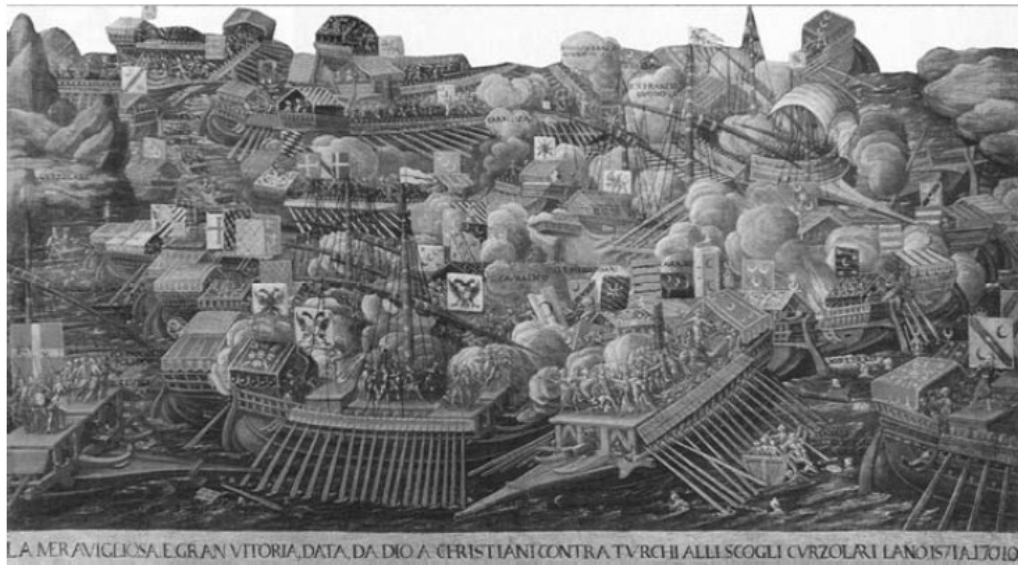
Szpáhi

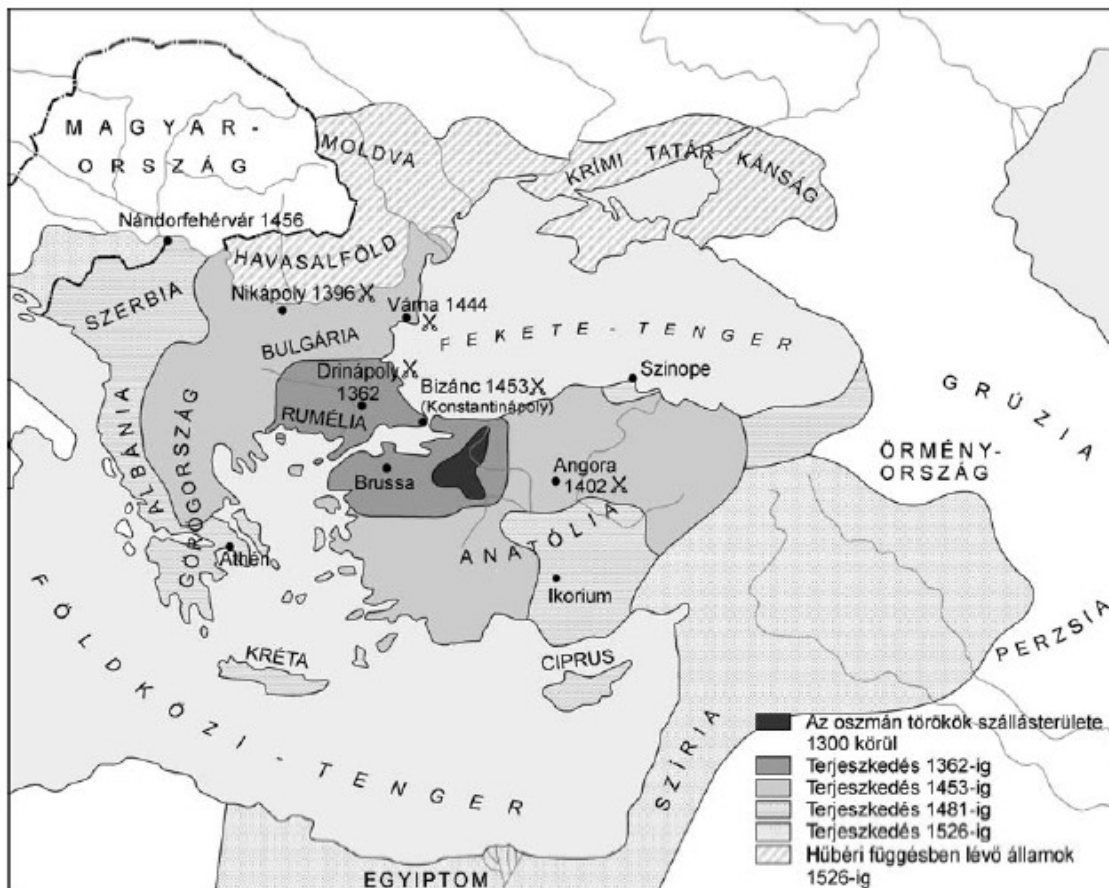
A mezőkeresztesi csata, 1596

„A születés itt senkit sem különböztet meg a másiktól. Mindenki annyi tiszteletben részesül, amennyi állásának és hivatalának kijár [...] Az állásokat a szultán maga adományozza, s mit sem törődik ködös nemesi származással, tekintéllyel avagy a tömeg ítéletével. Csakis az érdemeket, az erkölcsöt, a tehetséget és az alkalmasságot veszi

figyelembe. Mindenki az erényeinek megfelelően részesül kitüntetésben.” (Részlet Busbecq törökországi leveleiből, 1550)

A keresztény és a török flotta gályái a lepantói ütközetben, 1571

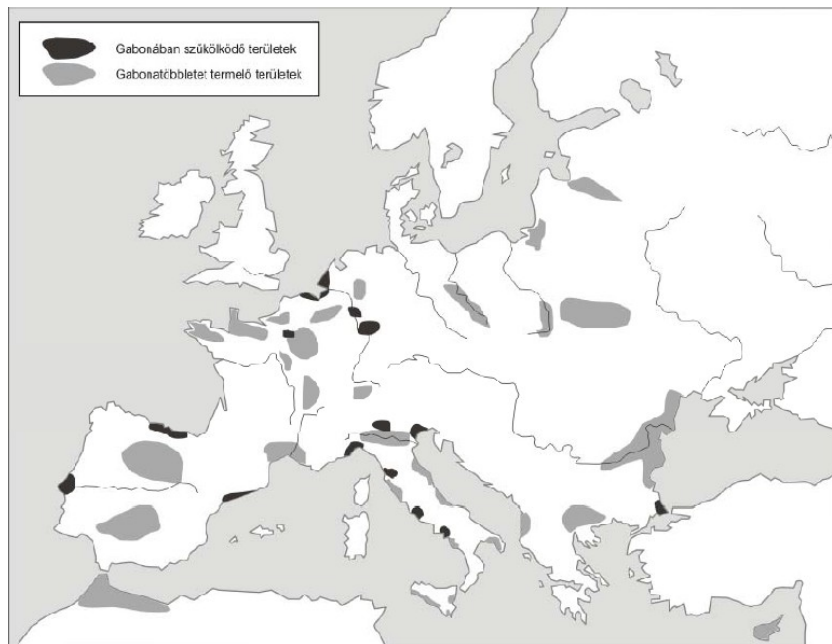

Az Oszmán-török Birodalom terjeszkedése

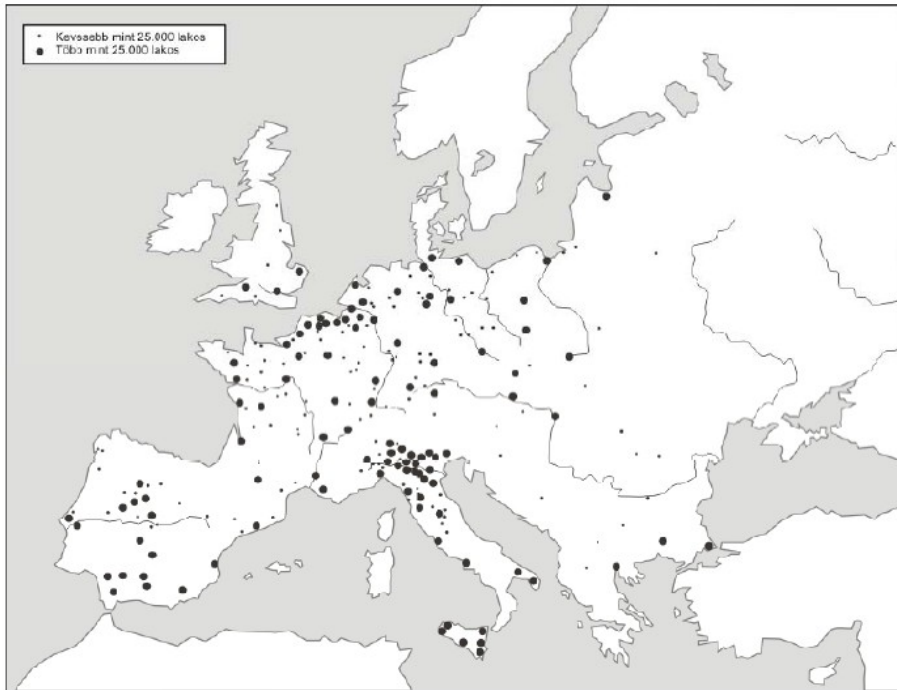
32. A feladat a kora újkori világgazdaság történetére vonatkozik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján, hogyan alakult Nyugat- és Kelet-Európa gazdasági szerepe a XVI. században! Térjen ki a kereskedelmi háromszög, az árforradalom és a városiasodás összefüggéseire is!

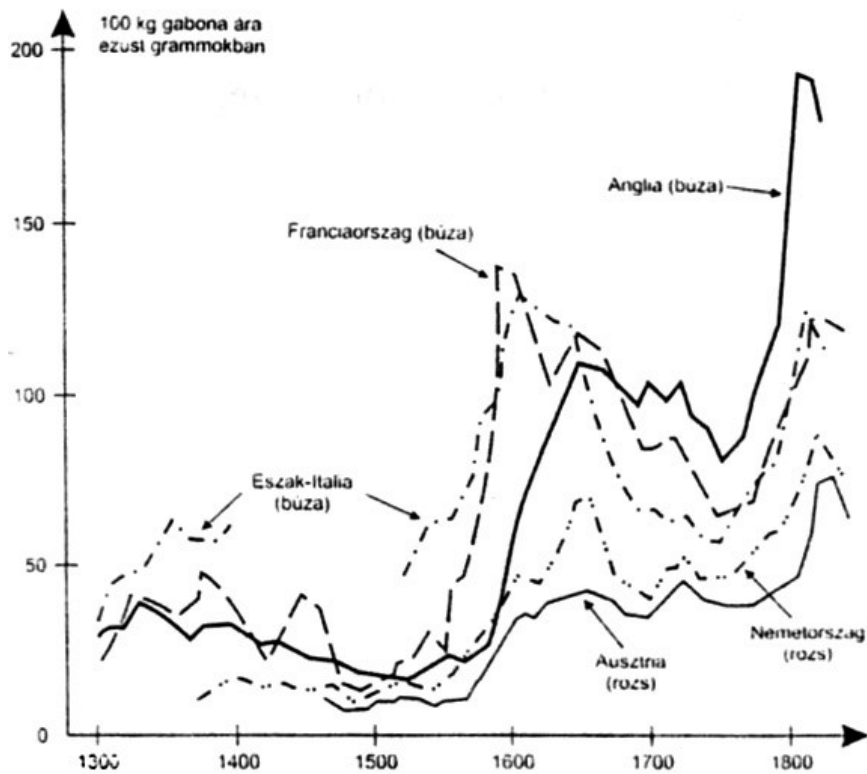
Használja a történelmi atlaszt!

Gabonafölösleg és -szükség Európában a XVI. században

Európa jelentősebb városai a XVI. században

A gabonaárak Európában 1300–1850

„A lengyel királyságnak és az említett Danzig [Gdansk] városának egész gazdagsága és jövedelme abból származik, hogy a hollandok minden évben egyszer vagy kétszer két-háromszáz hajóval eljönnek Danzigba, s két hét leforgása

alatt felvásárolják és elszállítják az összes gabonát, amit az említett városban találnak. Az elmúlt huszonöt évben Lengyel- és Poroszország nagy földesurai mind fölfedezték, hogy összes gabonájukat leküldhetik a folyókon Danzigba, s ott értékesíthetik. Ezért a lengyel királyság és a nagy földesurak hatalmasan meggazdagodtak.”
(*Transsylvania császári küldött jelentése; 1546*)

„[...] az angolok jóval gazdagabbak bármely más európai ország népénél. [...] Gazdagságukat elsősorban a termőföld jó hozamának köszönhetik [...]. Az ón értékesítése is sok pénzt fial a királyságnak, de még több haszon származik az igen drága és Európaszerte jó hírnévnek örvendő nagy mennyiségű gyapjú eladásából. Hogy a beáramlott aranyat és ezüstöt az országban tartsák, hoztak egy törvényt, ami már régóta érvényben van, miszerint mindennemű pénz, arany vagy ezüst kivitele az országból súlyos büntetést von maga után.” (*A velencei követ jelentése; 1500*)

33. A feladat a XVI–XVII. század egyetemes történelmére vonatkozik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a nagy földrajzi felfedezések társadalmi és gazdasági következményeit! Használja a történelmi atlaszt is!

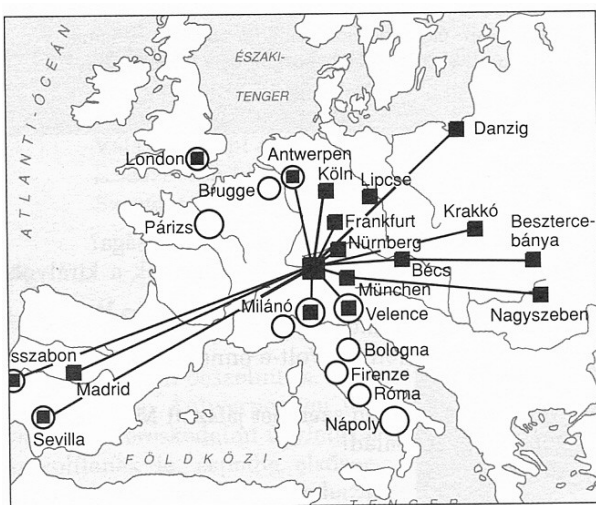
„Fegyvert ragadtak, és zsarnokaikkal szemben meg akarták magukat védelmezni [az indiánok]. A fegyverek azonban, amelyeket használtak, még arra sem voltak alkalmasak, hogy őket megvédelmezzék, nemhogy ellenségeikben félelmet keltsenek. [...] A spanyolok szép lovakon ülve, lándzsákkal és karddal felszerelve, az oly rosszul felszerelt ellenséget csak megvetéssel illették. Büntetlenül követték el szörnyű mészárlásaikat városokban és falvakban: sem kort, sem nemet, sem asszonyt, sem gyermeket nem kíméltek.” (*Las Casas spanyol domonkos szerzetes*)

Spanyolországi nemesfém-behozatal		
év	ezüst (tonna)	arany (tonna)
1503-1510	-	4,97
1511-1520	-	9,15
1521-1530	0,15	4,89
1531-1540	86,19	14,47
1541-1550	177,57	24,96
1551-1560	303,12	42,62
1561-1570	942,86	11,53
1571-1580	1118,59	9,43
1581-1590	2103,03	12,10
1591-1600	2707,63	19,45

„Mindazok a szigetek, illetve szárazföldi területek, amelyeket Portugália királya, illetve az ő hajói fedeztek fel vagy fel fognak fedezni, ezen határvonaltól keletre, az említett portugál király úr és az ő utódai örökös tulajdonába – azok pedig, amelyeket Kasztília és Aragon királya és királynője, illetve az ő hajóik az említett határsávtól nyugatra fedeztek fel, vagy fognak felfedezni, az említett király úr, illetve királynő és az ő utódai örökös tulajdonába mennek át.”
(Részlet a tordesillasi szerződésből)

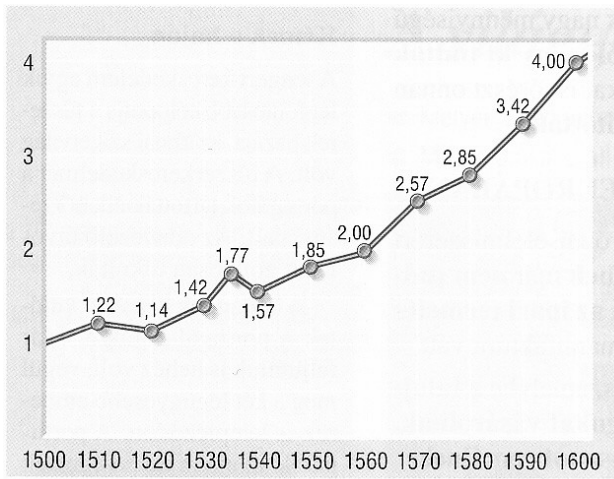
„A lengyel királyságnak és az említett Danzig (Gdansk) városának egész gazdagsága és jövedelme abból származik, hogy a hollandok minden évben egyszer vagy kétszer két-háromszáz hajóval eljönnek Danzigba, s két hét leforgása alatt felvásárolják és elszállítják az összes gabonát, amit az említett városban találnak. Az elmúlt huszonöt évben Lengyel- és Poroszország nagy földesurai mind fölfedezték, hogy összes gabonájukat leküldhetik a folyókon Danzigba, s ott értékesíthetik.”

(Egy császári küldött jelentése Németalföld kormányzójának)

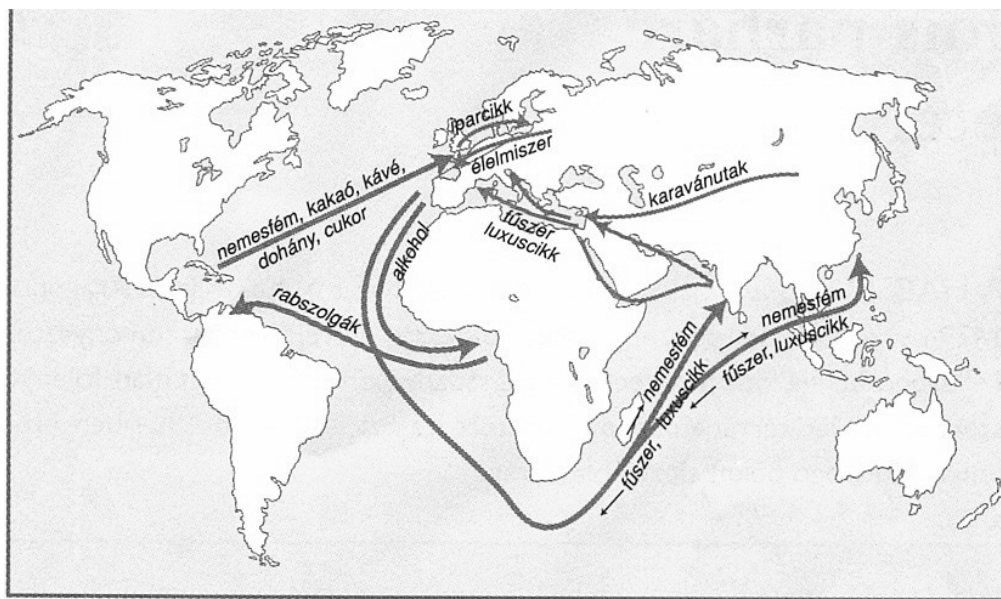
„Juhaitok, melyek kehesek és soványak voltak s alig legeltek pár fűszálat, most – mint hallom – annyit zabálnak és olyan vadak, hogy megeszik és lenyelik magát az embert. [...] A nemesek és urak [...] a szántóvető számára nem hagynak már földet, zárt legelővé tesznek mindent: házakat rombolnak, ledöntik a városokat és semmi sem marad meg, csak a templom, hogy juhaklot csináljanak.” (Morus Tamás: Utópia)

Fuggerek bankhálózata 1530-ban

„Hollandiában a kereskedők fiai rendszerint követik apjuk foglalkozását, és folytatják annak üzletét. A pénz így megmarad a kereskedelemben, apáról fiúra szállva gyarapszik.”
(Richelieu bíboros)

A közszükségleti cikkek árának változása Spanyolországban a XVI. században

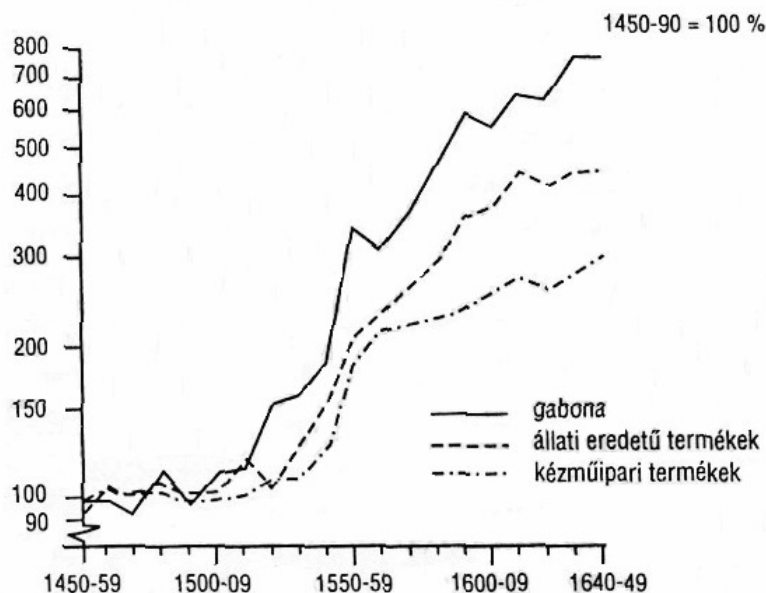

Kereskedelem a XVI–XVIII. században

34. A kérdés a korai kapitalizmus XVI–XVII. századi európai történetével kapcsolatos.

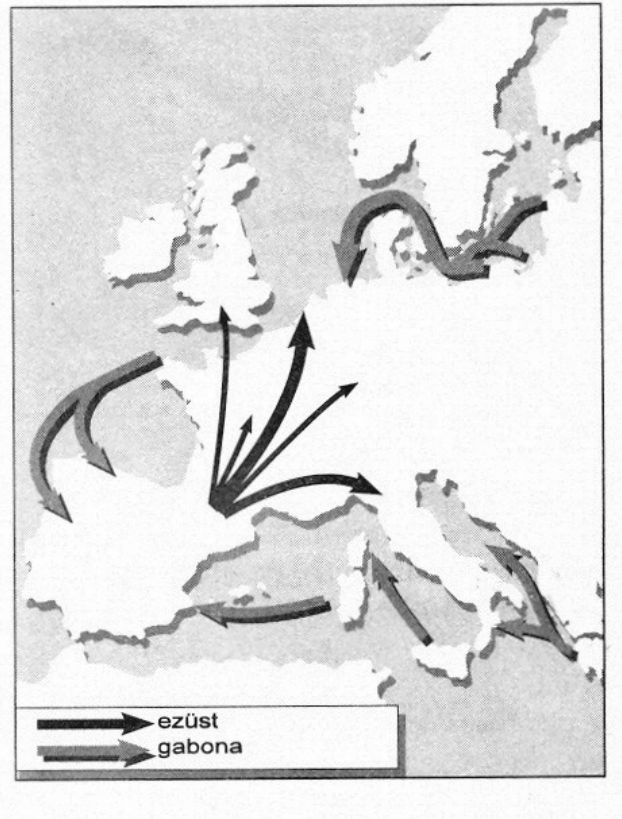
Mutassa be a nagy felfedezések és a gyarmatosítás gazdasági és társadalmi következményeit! Válaszában térjen ki a nyugat-európai, illetve kelet-közép-európai fejlődés közötti eltérés bemutatására! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

Az áralakulás Angliában, 1450–1649 (névértékek tízéves átlaga, %)

„Egy hatalmas nagy teremben
kétszáz szövőszék áll rendben.
És kétszáz ember serényen
dolgozik itt biz e székeken.
Mindegyik mellett kisgyerek
vetülékorsót csévélgét.
Nem messze onnan énekelve
száz asszony kártol, víg a kedve.
Ehhez terem csatlakozik,
hol kétszáz lányka lakozik.
E szép szüzek nem henyélnek,
de fürge orsót pergetnek.”

(Angol ballada; 1597)

Az ezüst és a gabona útja a XVI. századi Európában

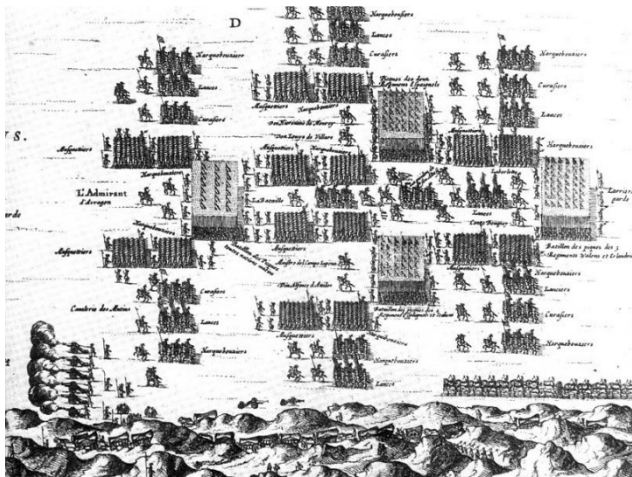
36. A feladat a XVI–XVII. századi nagyhatalmi konfliktusokhoz kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a francia–Habsburg nagyhatalmi vetélkedést a XVII. században! Válaszában térjen ki a nagyhatalmi szerep alapjaira, az abban bekövetkezett változásokra és az erőviszonyok eltolódására!

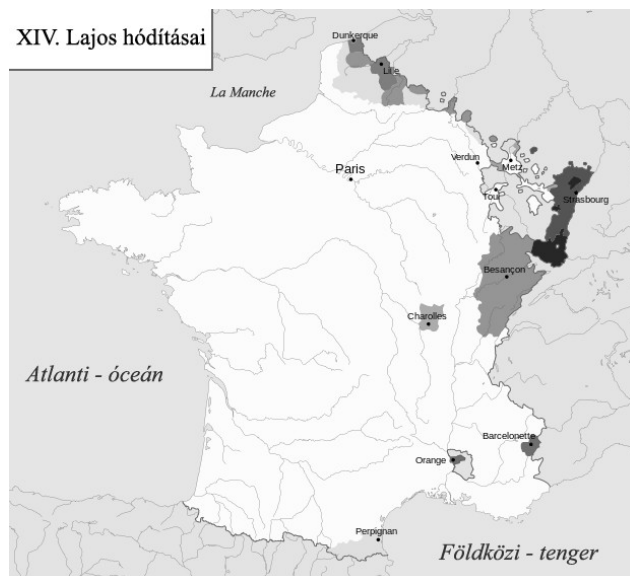
„A spanyol [...] hadsereg gyalogságát masszív terciókban, azaz harminc sorból álló mélységi formációkban szervezték meg, amelyek általában egyharmad részt muskétásokból, kétharmad részt pedig pikásokból [lándzsások] álltak. A sarkokon, bástyákhoz hasonlatosan álltak négyzet alakban a muskétások. [...] a csata során rendkívüli támadó lendületről tett tanúbizonyságot – kiváltképpen olyan ellenséges egységek ellenében, amelyek tagjai nem részesültek különösebben jó kiképzésben.” (Russel F. Weigley, *hadtörténész*)

„Bár a spanyolok uralma alatt vannak azok a földek, ahonnan oly nagy bőségben nyerjük az aranyat és ezüstöt, mégis kevesebbjük van belőlük, mint más népeknek. Ez a tény is azt mutatja, hogy az aranybányák nem gazdagítják oly mértékben az országot, mint a kereskedelem. [...] Úgy látszik, hogy Spanyolország hanyatlásának egyedüli oka az, hogy elhanyagolja a kereskedelmet és nem létesít nagy számban manufaktúrát a hozzá tartozó országok területén. Külföldi eladásaink és vételeink óriási aránytalanságából, valamint egyéb, mindenki előtt ismeretes okokból arra következtethetünk, hogy [...] a nemesfémeknek ez a kivitele évi átlagban eléri a húszmillió pezetát az 1492–1724 között eltelt 232 év alatt.” (Ustariz: *A kereskedelem és tengerhajózás elmélete és gyakorlata, 1724*)

„E fejlemények nyílt színvallásra kényszerítették a szálakat addig a háttérből szövögető Franciaországot is – természetesen a Habsburgok ellenfeleinek, a protestáns erőknek oldalán. [...] A francia hadsereg nem a német fronton, hanem Spanyolország ellen támadott, délen és északon egyaránt. [...] A hosszan elhúzódó háborúban Franciaország mindkét oldalon szerzett kisebb területeket, s Condé hercege (Louis II. Bourbon) több olyan vereséget mért a spanyol hadseregre (Rocroi, 1643; Lens, 1648), amelyeknek következtében az utóbbi végleg megszűnt komoly tényező lenni.” (Szakály Ferenc, *történész*)

A spanyol terciók felvonulása csata előtt, 1600

XIV. Lajos hódításai

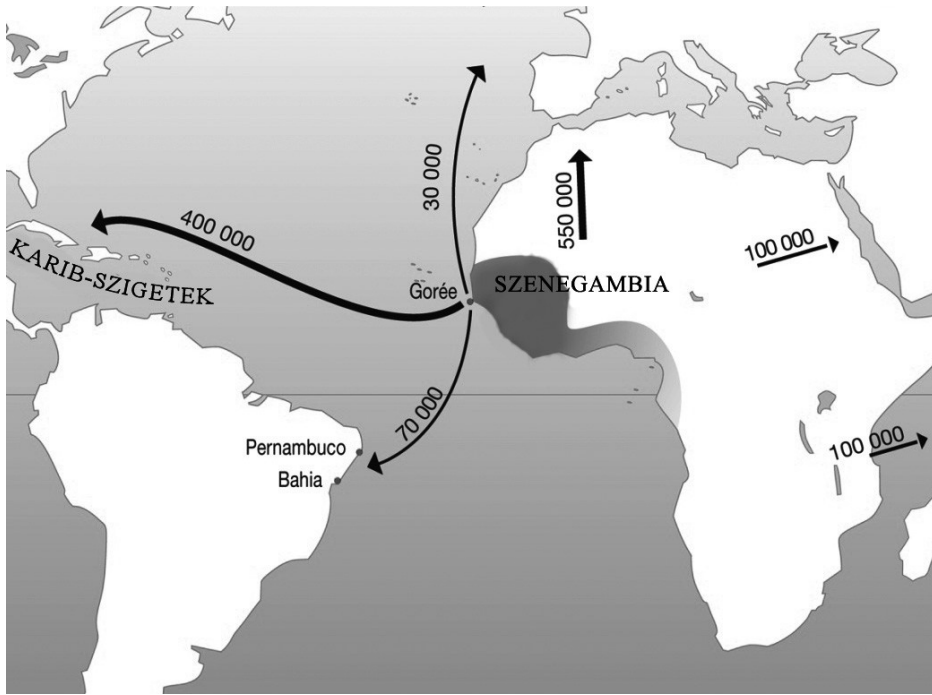
37. A feladat a XVI. századi gazdaságtörténethez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a kapitalista világgazdaság kialakulását a XVI. század során! Elemezésében mutassa be a korszak új gazdasági jelenségeit!

„A »burza« holland szó – amelynek jelentése erszény, pénzeszsák – került különböző utakon az európai nyelvekbe, pl. a franciába »bourse«, az olaszba »borsa«, a németbe »börse«, az oroszba »burza« alakban. Jelentésük: "elfekvő készletek értékesítése", s ennek a jelentéstartalomnak a magyarban a börze kifejezés felel meg. A XV–XVI. században a kereskedelem Európa-szerte gyökeres strukturális átalakuláson ment keresztül. A kereskedők kínálatában a luxusjavak (fűszerek, arany, selyem stb.) mellett megjelentek a mezőgazdasági tömegtermékek (állat, bőr, hal, gabona, bor stb.), és a (városi) kézműipar által gyártott termékek kereskedelme egyre bővült. Az ezeket forgalmazó árutőzsdék is elsősorban azokban a városokban (országokban) működnek, ahol a termelés koncentrálódik, illetőleg ahol fontos szárazföldi, vízi közlekedési útvonalak, csomópontok alakultak ki.” (*Ismeretterjesztő szöveg*)

„[1504. február] ötödik napján Alexandriából visszatérőben Velencébe érkezett három gálya. [...] Ezek üresen, áruk nélkül érkeztek, pedig senki sem emlékezett arra, hogy valaha is megtörtént volna, hogy egy gálya áru nélkül térjen haza. [...] Egy Genovából nagyon gyorsan érkezett levélből megtudtuk, hogy Lisszabonba március 24-én áruval megrakott négy karavella érkezett, melyek az indiai útról tértek vissza, és a rakományuk huszonötezer cantera bors és szantálfa. [...] Ez a hír egész Velence városában nagy elkedvetlenedést okozott, mert a hajózást nagy romlás fenyegeti. Most már kétségkívül világos lett az is, hogy ez az utazás Portugáliából Indiába rendszeressé válik. Így aztán a velencei kalmárok nem mehetnek Szíriába, mivel árut ott már nem kaphatnak.” (*Girolamo Priuli naplója, 1506*)

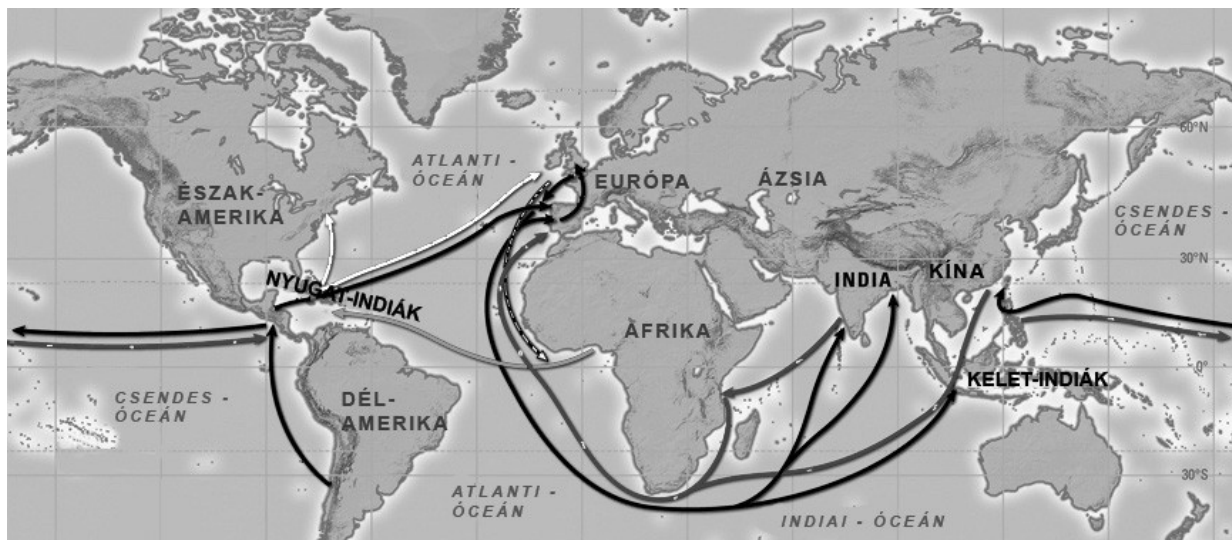
„[...] a tengerparti Hanza-városok, mindenekelőtt Hamburg, Lübeck és Danzig [Gdansk] a XVI. század közepétől kezdve igyekeztek bekapcsolódni a Spanyolországgal folytatott kereskedelembe és a Földközi-tenger medencéjébe irányuló gabonakivitelbe. Hamburg lehetőségei voltak a legkedvezőbbek, hiszen monopolizálhatta az Elbán folyó kereskedelmet, és viszonylag gazdag hátországra támaszkodhatott. [...] Hamburg mellett főleg a Balti-tenger keleti medencéjében fekvő Hanza-városok profitáltak az új gazdasági rendszerből. Az ipari nyersanyagok, valamint a gabona iránti növekvő igény miatt az iparosodó Nyugat-Európa és az agrártermékek és nyersanyagok forrásául szolgáló Kelet-Európa között az exporthatárok szerepét töltötték be.” (*Rolf Hammel-Kiesow, történetész*)

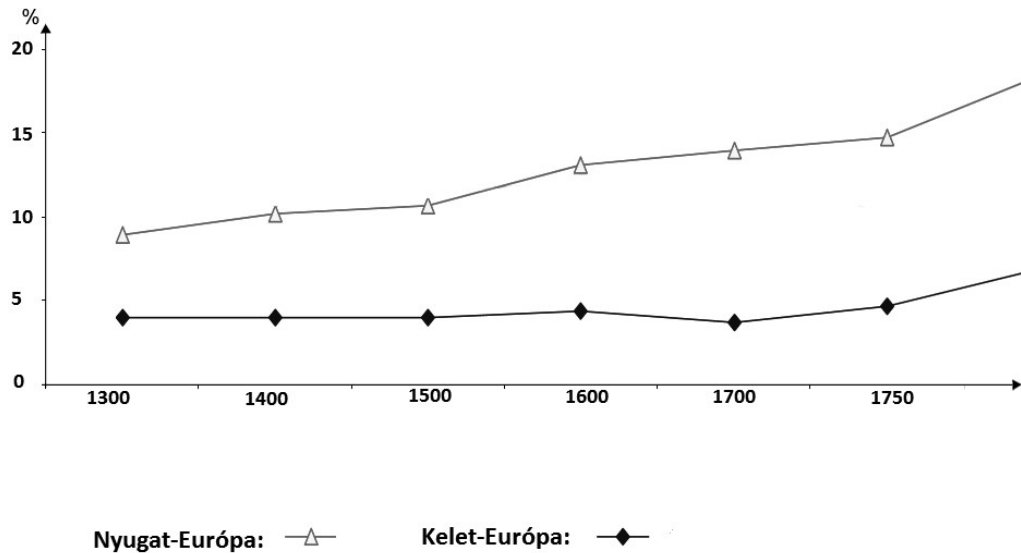
A rabszolga-kereskedelem irányai és az elhurcolt rabszolgák becsült száma a XVI. században

38. A feladat a kapitalista világgazdasághoz kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a XVI. században kialakult világkereskedelmet! Válaszában az egyes kontinensek világkereskedelmi szerepe mellett térjen ki arra is, milyen hatással volt a világkereskedelem kialakulása az európai kereskedelemre! *Használja a középiskolai történelmi atlaszt!*

Új kereskedelmi útvonalak a XVI. században

A városi lakosság aránya az összlakoságon belül (%)

„[...] a tengerparti Hanza-városok, mindenekelőtt Hamburg, Lübeck és Danzig [Gdansk] a XVI. század közepétől kezdve igyekeztek bekapcsolódni a Spanyolországgal folytatott kereskedelembe és a Földközi-tenger medencéjébe irányuló gabonakivitелbe. Hamburg lehetőségei voltak a legkedvezőbbek, hiszen monopolizálhatta az Elbán folyó kereskedelmet és viszonylag gazdag hátországra támaszkodhatott.” *(Rolf Hammel-Kiesow, történész)*

„[1504. február] ötödik napján Alexandriából visszatérően Velencébe érkezett három gálya. [...] Ezek üresen, áruk nélkül érkeztek, pedig senki sem emlékezett arra, hogy valaha is megtörtént volna, hogy egy gálya áru nélkül térjen haza. [...] Egy Genovából nagyon gyorsan érkezett levélből megtudtuk, hogy Lisszabonba március 24-én áruval megrakott négy karavella érkezett, melyek az indiai útról tértek vissza.” *(Girolamo Priuli naplója, 1506)*

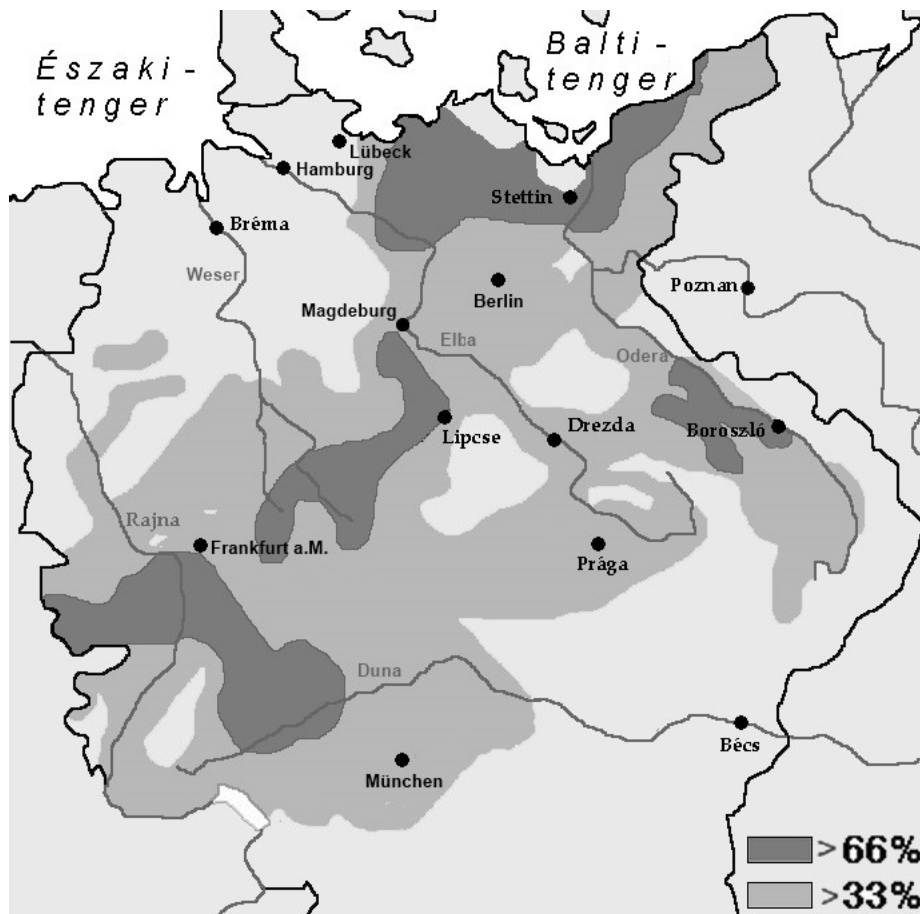
39. A feladat a harmincéves háborúhoz kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a harmincéves háború főbb jellegzetességeit! Válaszában térjen ki a háborúban szerepet játszó felekezeti, a Német–római Császárságon belüli hatalmi és az európai nagyhatalmi konfliktusokra, és azok lezárására! Ne a háború szakaszait mutassa be!

„Még egyszer [...] kijelentjük, hogy ez a vallásbéke kizárólag a régi katolikus vallásra [...] és a változatlan augsburgi hitvallásra vonatkozik, és minden más visszataszító tan és szekta [...] akár felvételkorában, akár nem, ebből kizáratik [...].

Parancsoljuk tehát [...], hogy akik érsekségek, püspökségek, kolostorok és más egyházi javak birtokában vannak, császári rendeletünk kézhezvételét követően ezeket a püspökségeket és más egyházi javakat visszaadják és helyreállítsák.” (II. Ferdinánd császár rendelete, 1629)

„1643 elején a spanyolok betörték Észak-Franciaországba, hogy tehermentesítsék a katalóniai és burgundiai csapatokat. Francisco de Melo tábornok vezetésével spanyol és császári csapatok lépték át a határt Flandria felől és átkeltek az Ardenneken. Rocroi erődjéhez érve ostromolni kezdték azt. A spanyol előretörés feltartóztatására a 21 éves Enghien hercege északra vonult. [...] Miután Enghien felülkerekedett, Melo seregéből csak a híres spanyol terciók maradtak a csatatéren. Körülvéve a spanyolokat, Enghien ágyúval lövette őket, és négy lovasrohamot is vezényelt, de nem tudta megtörni a hadállásaikat. Két órával később Enghien a túlélőknek az ostromlott erődökhöz hasonló megadási feltételeket ajánlott. A spanyolok elfogadták azt, és fegyvereiket és zászlóikat megtartva elvonultak.” (Kennedy Hickman, történész)

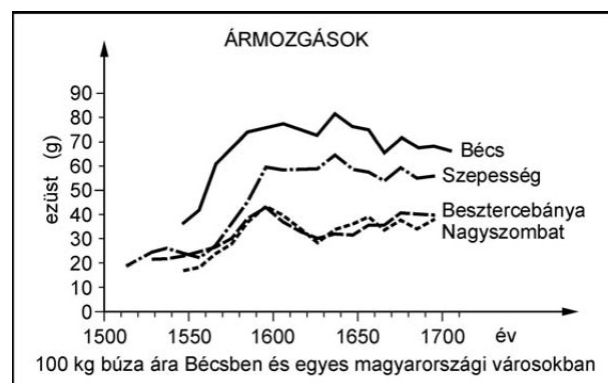
Népeségpusztulás a Német-római Császárság területén a harmincéves háborúban

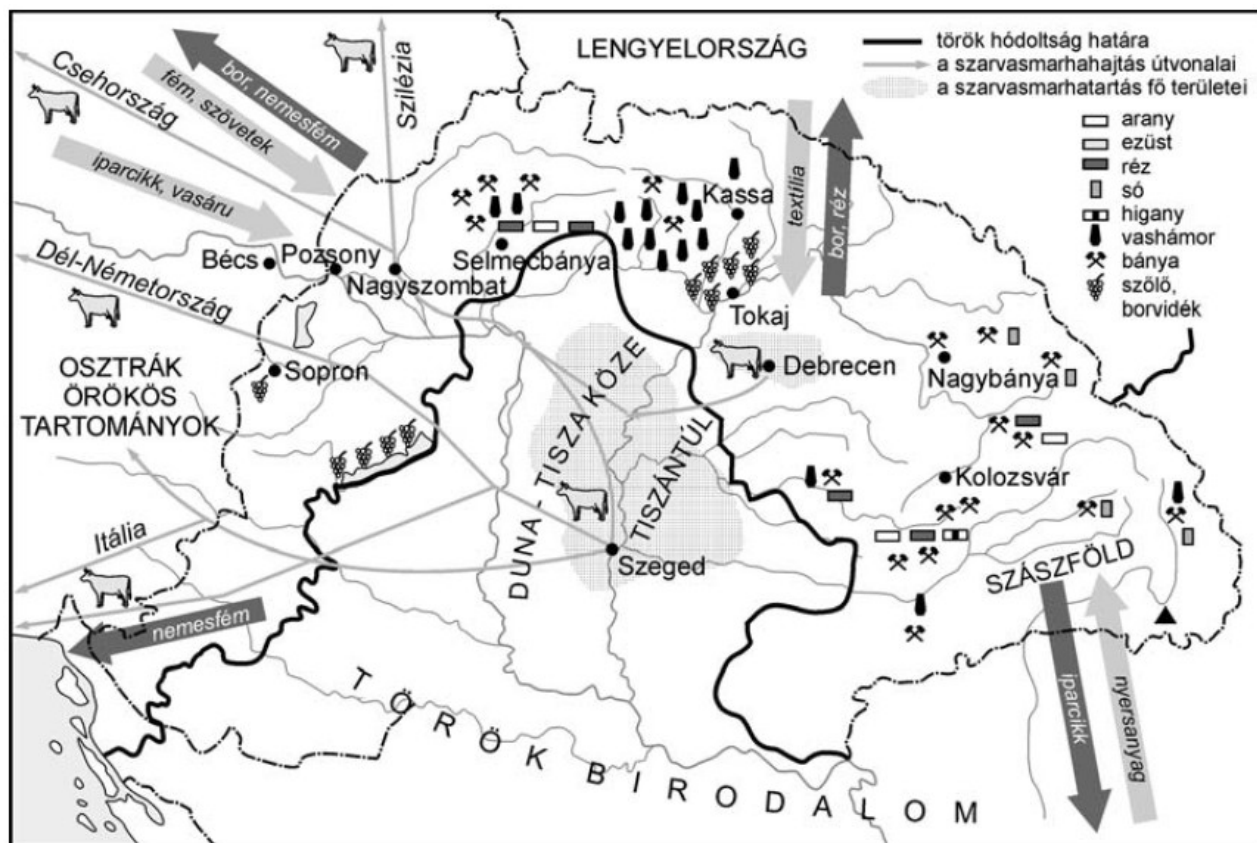
„[A birodalom fejedelmei] a birodalom ügyeit érintő minden tanácskozáson elvitathatatlan szavazati joggal rendelkeznek különösen, ha törvényeket hoznak vagy értelmeznek, háborút üzennek, adót vetnek ki, katonaaállítást, vagy beszállásolást rendelnek el. [...] Ilyen és más ezekhez hasonló ügyek tárgyalásra és döntésre ne kerüljenek a birodalom összes rendjei szabad gyűlésének hozzájárulása és véleményének meghallgatása nélkül. Mindenekfelett pedig a birodalom összes rendjeinek szabadon és mindörökké jogában álljon egymás között és az idegenekkel védelmük és biztonságuk érdekében szövetségeket kötni, feltéve, ha ezek a szövetségek nem irányulnak sem a császár, sem a birodalom ellen, sem a közbéke, sem pedig főként ezen megállapodás ellen.” (Az osnabrücker békeszerződés, 1648)

Lined writing area consisting of 25 horizontal lines.

40. A feladat a XVI. századi Magyarország gazdaságával kapcsolatos.

Mutassa be a XVI. századi Magyarország gazdasági viszonyait! Elemezze az országot érő külső hatások szerepét, jelentőségét!

A magyar gazdaság a XVI. században

Az 1542. évi kivitel és behozatal összehasonlítása

A behozatal áruösszetétele		
Árufajta	Vámérték (forint)	Százalék
Élelmiszer	12 400	8,75
Bőr- és szőrmeáru	3 400	2,32
Szövött áru	97 200	68,62
Faáru	210	0,02
Ásványi, fém- és üvegáru	13 940	9,85

Nürnbergi és szatócsáru	10 670	7,56
Vegyes áru	4 080	2,88
Összesen	141 900	100,00

A kivitel áruösszetétele		
Árufajta	Vámérték (forint)	Százalék
Élelmiszer	12 400	3,96
Állatok	302 000	93,65
Bőr- és szőrmeráru	7 200	2,32
Szövött áru	600	0,02
Fémáruk	1 090	0,04
Szatócsáru	110	0,01
Összesen	334 290	100,00

41. A feladat Magyarország XVII. századi történelmére vonatkozik.

Mutassa be Zrínyi Miklós politikusi és hadvezéri portréját ismeretei és a források alapján! Használja a történelmi atlaszt!

„Immár is elrepült a fatalis conjontura [a végzet adta jó alkalom]... leszen oly idő, hogy nem a magunk választásából fogunk kardot venni kezünkbe, hanem akkor, amikor az ellenségünknek léssen módja és akaratja hozzá, és meg fogjuk bizonyítani kárunkkal, hogy aki szintén nem resolutus [határozott] az alkalmatosságot megragadni, mikor jön, megnyomorítja ütet, mikor nem hinné.” (Zrínyi: *Vitéz Hadnagy*; 1653)

„...mi, kik minden nyavalyánkban csak egymásra szánkat tátjuk, egyikünk az másikra vet, s mindnyájan vagyunk pedig rosszak s az vétkesek; mi az, kik mindenik a maga privátumáért [önérdekéért] eleget perel és pattog, az publicumért [közérdekért] megnémul...” (Zrínyi)

„Avval panaszkodnám a szerencsére, hogy evvel a geniумmal [alkotó képesség, lángész], evvel a hazám szolgálatjához való készséggel, végezetre evvel a jó igyekezettel, ebben a magyar romlásnak seculumjában [évszázad] helyheztesett engemet, és nem azokban a dicséretes időkben, melyekben az Isten kegyelemmel volt a magyarokhoz, és nem fordította volt orcáját őrölk, hanem rettenetessé tette volt azoknak, akik most unalommal néznek reánk, és csúfsággal emlitenek bennünket. Talált volna talán ahhoz ez a lélek, ki bennem vagyon, maga inclinatiojából [hajlandóságából] dicsőséges foglalatosságokat, és ez is a magyar koronának egy kis fényességet csinált volna.”
(Zrínyi)

„Szükséges azért, hogy a magyar nemzet, ha ettől a fennforgó véstől meg akar szabadulni, ha magának, [...] megmaradást kíván, tartson fegyvert kezében; de nem úgy, mint eddig, hanem jóval is másképpen. Mert nem elég az, hogy minden particularis [magán-] embernek legyen fegyver házánál, noha annak is úgy kell lenni, hanem hogy az ország tartson egy armadát [hadsereg] lábón készen, aki mindenfelé, minden órában, minden szempillantásban, télen, nyáron, oda mehessen, ahová szükség kívánja.” (Zrínyi: *Az török áfium ellen való orvosság; 1663*)

Zrínyi Miklós (1620-1664)

42. A feladat a felvilágosult abszolútizmus magyarországi történetére vonatkozik.

Mutassa be ismeretei és a forrás alapján, hogy Mária Terézia és II. József idején Magyarországgal kapcsolatban hogyan érvényesültek a Kaunitz által megfogalmazott kormányzati elvek!

„Azokkal a mágnásokkal és nemesekkel, akik az udvarral szembehelyezkednek, idejében meg kell értetni, hogy számukra és gyermekeik számára a királyi kegyhez vezető út örökre bezárul, és az udvar tettüket sohasem fogja elfelejteni.

A tapasztalat bizonyítja, hogy az országgyűlések az uralkodóra mindig hátrányosak, ezért nem kell a rendeket összehívni.

Viszont a körülmények természete szerint az egyes megyékhez kell fordulni, és azon kell lenni, hogy Őfelsége ott az alispánok és kisnemesség útján minél erősebb befolyást nyerjen, és így elgondolásait ne a helyes útra szinte alig irányítható egész testületnél, hanem annak egyes tagjainál igyekezzék előkészíteni, és amikor bennük a hajlandóság elérte a szükséges érettségi fokot, csak akkor lehet az egész megvalósításához fogni. Ha ezt az eszközt a szükséges elővigyázattal és szívóssággal alkalmazzák, akkor néhány év alatt rendkívül sok hasznosat lehet létrehozni. De kellő módon kell belekezdeni, és nem szabad megelégedni csupán az alázatos és az ügybizgalomra valló szép szavakkal, hanem a tetteket kell nézni, és ezeket kell jutalmazni vagy büntetni.

Az országgyűlési végzésekhöz és a hazai törvényekhez sohasem szabad hozzányúlni vagy azok ellen cselekedni. A legkevésbé szabad azonban elárulni, hogy szándékunkban áll a nemesség teljes adómentességének korlátozása. Ez óriási vihart keltene, és egyszerre minden jó elgondolást tönkretenne.

Viszont nem volna szabad megengedni a törvények és kiváltságok félremagyarázását, hanem szigorúan ragaszkodni kell azokhoz, és amit nem mondanak ki világosan, a királyi jog javára kell értelmezni, és nagy gondot kell arra fordítani, hogy a kancellária ebben ne állhasson a nemzet pártjára.

Ugyanebből az alapelvből következően az udvarnak soha nem volna szabad megengednie, hogy a határőröket és Erdélyt a Magyar Királysághoz csatolják, vagy valami más formában ennek befolyását ott növeljék.

Ellenkezőleg, az okos politika azt kívánja, hogy az erdélyieket és a határőröket védőfegyverként használjuk fel, és az előbbieknél kezdjük meg a megfelelő intézkedések megtételét. Azután annál könnyebben lehet az ilyeneket Magyarországon is létrehozni. Elsősorban arra kell gondot viselni, hogy a jobbágy Magyarországon kedvezőbb helyzetbe jusson és az adóterhet elbírja. Ezért a nemességnek a jobbágyok fölötti uralmában mutatkozó minden visszaélését a lehetőség szerint meg kell szüntetni vagy korlátozni. Így idővel a népet meg lehet nyerni az udvar számára.” *(Kaunitz előterjesztése az udvar magyarországi politikájának alapelveiről; 1761)*

[Wenzel Anton Kaunitz (1711–1794) Mária Terézia államkancellárja, a Habsburg Birodalom egyik meghatározó politikusa.]

„...arra irányul állandóan a mi anyai fáradozásunk és királyi gondunk, hogy egyrészt a földesurakat szabadon és sértetlenül megőrizzük igaz jogaikban, másrészt pedig minél jobban gondoskodjunk a szegény adózó nép megmaradásáról és az egész országnak ezzel elválaszthatatlanul összekapcsolt javáról, következésképp az adózó népet megóvjuk a földesuraknak minden igaztalan és törvénytelen elnyomásától.” *(Mária Terézia indoklása az Úrbéri rendelethez; 1767)*

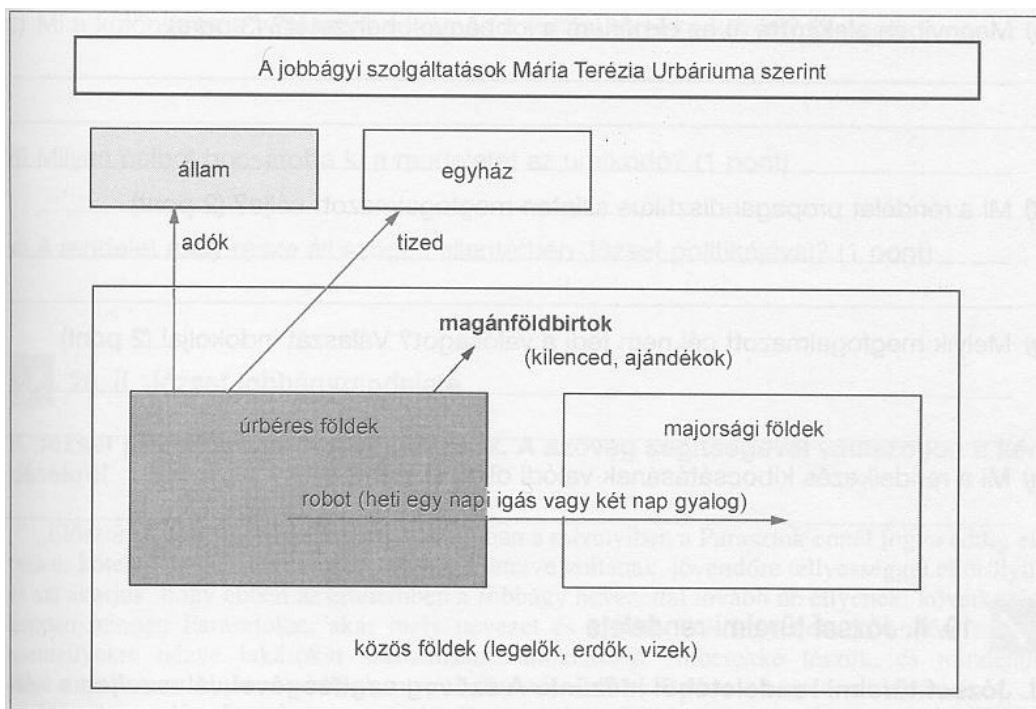
„Minden alattvaló urától vár védelmet és biztonságot. Ezért az uralkodó kötelessége, hogy alattvalói jogát rögzítse; ügyeiket úgy vezesse, hogy az a közjót és az egyén javát egyaránt szolgálja... A legfőbb hatalom, ami az uralkodót illeti, minden határozatára, amelyet rendelet formában adnak ki, a kötelező jelleg bélyegét nyomja rá.” *(II. József)*

Lined paper with horizontal lines for writing.

43. A feladat Magyarország XVIII. századi történetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források segítségével és ismeretei alapján a magyar jobbágyság helyzetét a XVIII. században!

Válaszában térjen ki az állam szerepére!

„Az úrbérszabályozási példányokba kifejezetten és határozottan írassék be mind a telki állomány, mind pedig az, hogy az ígásrobotot két vagy négy ígával kell-e teljesíteni és az, hogy a kilencedet természetben, vagy milyen egyenértékben kell leróni (mert a nyomtatott úrbéri iratba nem lehet belefoglalni az alattvalók meg nem határozott és feltételektől függő szolgáltatásait). Az alattvalók a szabályozásban foglalt szolgáltatásoknál nagyobbakra már csak azért sem kényszeríthetők, mert a szolgáltatások és kötelezettségek ily módon létrejövő egyenlőtlensége könnyen okot adnak új mozgalmakra, különösen a jelen körülmények között, amikor a közcsend még nem állott egészen helyre.”
(Az 1767. évi úrbéri rendelet)

„Kívánatos volna ugyan, hogy a falusi fiatalság nyári és téli időben egyaránt mindaddig köteleztessék az oktatásban való részvételre, míg a mezei munkák végzésére alkalmas kort el nem érte, ezt azonban csak nagyon kevesektől lehet elvárni. A legtöbb szülő ugyanis gyermekeit, alighogy ötödik életévüket átlépték, földművelésre, házi munkára fogja. Ez az ősidők szentesítette és az állam összességére igen hasznos szokás már azért is meghagyandónak látszik, mert igen nagy érdek fűződik ahhoz, hogy a falusi ifjúság az egész életfolyásán elviselendő nehéz munkához korán hozzászokjék. Ennélfogva a dolgot úgy kell szabályozni, hogy az ifjak csak a mezei munkák befejezése után köteleztessenek az iskola látogatására.” (Az 1777. évi Ratio Educationis)

„Először: A Jobbágyság állapotját annyiban a mennyiben a Parasztok ennél fogva eddig elé örökös kötelesség alá vettette és a földhöz köttetve voltak, jövedőre tellyességgel eltöröllyük és minden Parasztokat jövedőre magok személyekre nézve lakásokat szabadon változtatható emberekké tésszük.

Másodszor: Azt akarjuk, hogy minden Parasztnak szabad legyen maga kedve szerint, Földös Úrnak engedelmével nélkül Tudományoknak és Mesterségeknek tanulására magát adni, s azokat akárhol gyakorolni. [...]

Negyedszer: Minden Paraszt ember maga ingó Javait és Keresményit, ti. A Földöknek, Réteknek, Malmoknak, vagy Szöllőknek ötöt illető betsüjét szabadon eladhattya, ajándékozhattya, meg tserélheti, el zálogosíthattya, Gyermekeinek, vagy más Attyafiainak el-testálhattya, ezt is hozzá értvén, hogy mind azok a terhek, mellyekkel az el adó vagy testálló Paraszt ember az ilyen fundusokról tartozott, a Vévőre, vagy arra, aki azoknak birodalmába menyen, által szállyanak.

Ötödször: Hogy a Parasztok azokban, a miket bírnak, bátorságosak lehessenek, a Ház helyekből, vagy akár mi féle fundusokból [jobbágytelkekből] ki ne tétethessenek.” (Az 1785. évi jobbágyrendelet)

44. A feladat a XVII. századi magyar történelemhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a török kiűzésének körülményeit, magyarországi és nemzetközi összefüggéseit, következményeit! *Használja a középkorai történelmi atlaszt is!*

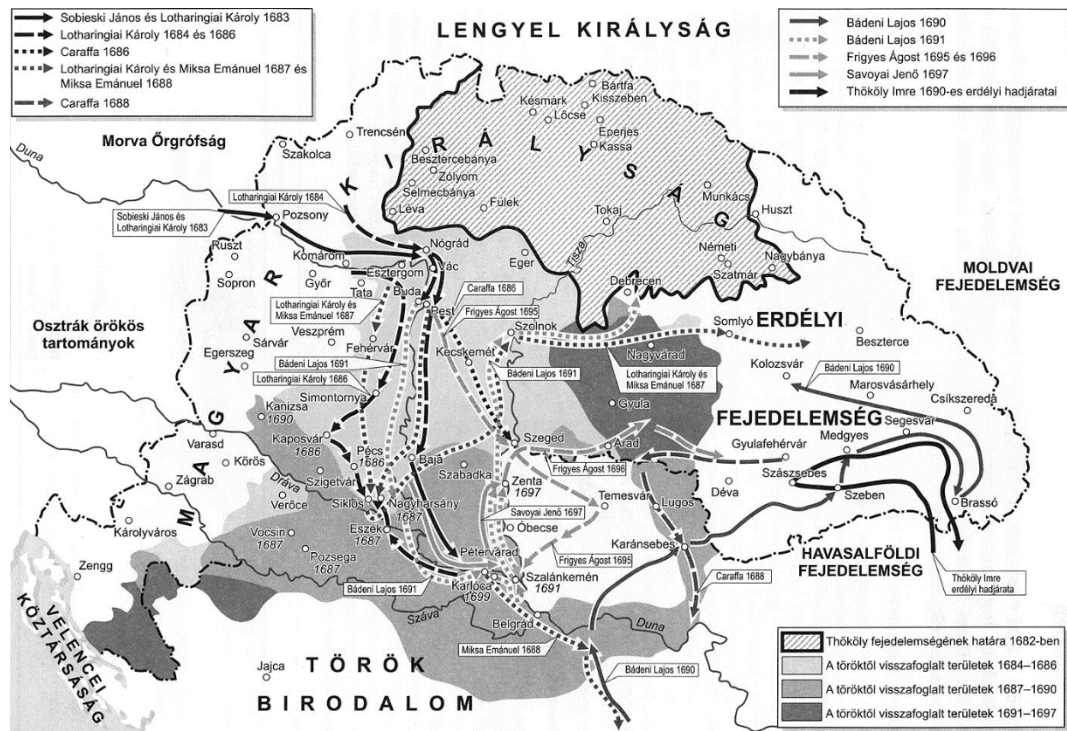
Kronológia:

1683	Thököly Imre csatlakozik a törökök táborához
1684	A Szent Liga megalakulása
1684	Regensburg – egyezmény XIV. Lajos és I. Lipót között
1688–97	Az osztrák Habsburgok háborúja Franciaországgal
1697	A hegyaljai kuruc felkelés

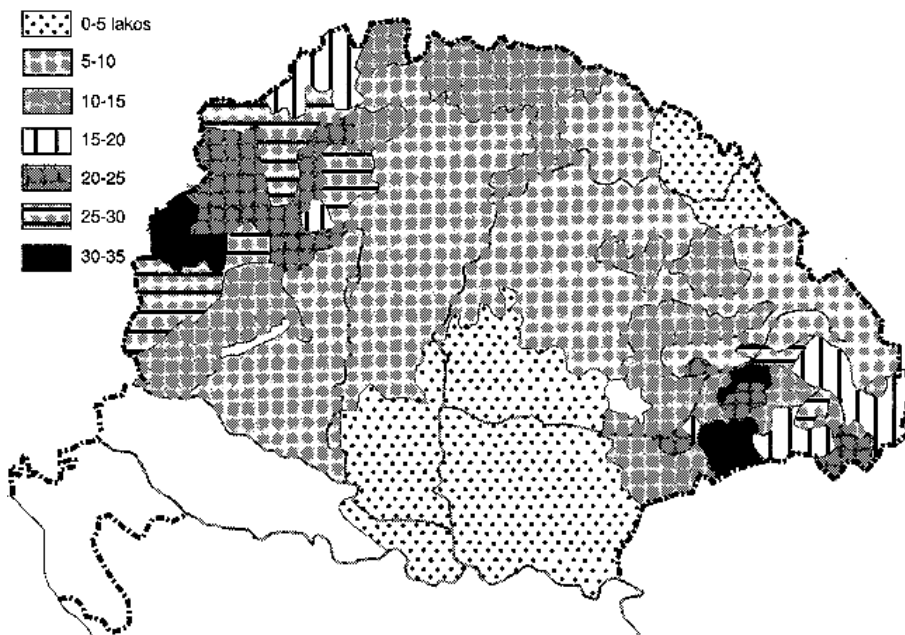
„Közel vagyon az török hitnek romlása [...] bizony, ha volna erős, körmös kéz, most szemlátomást látni az ő monarchiájok kisebbsülését.” *(Zrínyi Miklós; 1660)*

„Török hadak, kuruc katonák, végvári vitézek után három császári ezred zsarolta meg a várost: Mercy, Heissler, Caprara. Tizenkétezer kenyeret kellett adnunk, és elhajtották a város utolsó 500 marháját. Sokan éhen megholtak, jó maga bíró emberek, gyermekek, lányok és asszonyi állatok ebet, macskát az éhség miatt megettek. – Miskolc városa” *(Esterházy Pál nádorhoz írt panaszlevél)*

„[...] Magyarországnak s kapcsolt részeinek összes karai és rendei kinyilatkoztatják, hogy mostantól jövőre s örök időkre [...] Ő császári és királyi felségének saját ágyékából származott fiúörökösei közül az első szülöttet fogják törvényes királyuknak s uruknak ismerni, és [...] Magyarországon belül, meg fogják koronázni. A karok és rendek [...] hódolatuknak és mocsoktalan hűségük kötelességének további tanúsítására s a bizalmatlanságnak, mely a király s az ország és annak kapcsolt részei közt [...] netalán a jövendőben felmerülhetne, gyökeres kiirtására alázattal kedveskedő s hódoló lélekkel beleegyeztek, hogy az ellenmondás s ellenállás szabadságáról beiktatott [...] záradékot, második Endre király [...] törvénye [...] 31. cikkelyének tartalmából s értelméből, [...] e jelen törvényes rendelettel kizárják s eltávolítsák. *(A pozsonyi országgyűlés határozata; 1687)*

A török kiűzése

Magyarország népsűrűsége 1720-ban (négyzetkilométerenként)

45. A feladat a XVIII. századi magyar történelemhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a Habsburgok és a magyar rendek viszonyának alakulását 1711 és 1792 között! Válaszában térjen ki a viszony alakulását befolyásoló tényezőkre!

„Az az akaratom, és különösképpen arra kell ügyelni, hogy ezzel a nemzettel nagyobb megértéssel kell bánni, s elejét kell venni azon panaszának, hogy a németek elnyomják. [...] Ezt az országot most különös jóindulattal és óvatossággal kell kormányozni, [...] mert ezen ország nyugalma nagyon megfelel érdekeinknek.” (III. Károly; 1711)

„Ő legszentségebb császári és királyi felsége az ország s az ahhoz kapcsolt részek összes hű karainak és rendeinek minden [...] jogait, szabadságait, kiváltságait s mentességeit, és előjogait, az alkotott törvényeket s helybenhagyott szokásokat [...] megerősíti s meg fogja tartani.” (Részlet Pragmatica Sanctióból; 1722/23)

„Magyarországról, a mi személyünkről, gyermekeinkről és a koronáról van szó. Mindenkitől elhagyatottan, egyedül a magyarok hűségéhez és régóta ismert áldozatkészségéhez folyamodunk. Személyünk, gyermekeink, koronánk és a birodalom e végső veszedelmében kérjük a rendek haladéktalan segítségét!” (Mária Terézia; 1741)

„Ez az ország komoly figyelmet érdemel és ugyanazt a királynői gondoskodást, amit a többi hűséges tartományok. De szerencsétlenségére belső alkotmánya még olyan jellegű, hogy a király és az ország jóléte egymással ellentétben áll, és mindaz, ami az országnak mezőgazdasági termékek eladásával, manufaktúrák alapításával és kereskedelemmel gazdagodást jelentene, nem az adófizetőknek, hanem az állami terhek viselése alól magát teljesen kivonó nemességnek szolgálna javára. [...] A tapasztalat bizonyítja, hogy az országgyűlések az uralkodóra mindig hátrányosak, ezért nem kell a rendeket összehívni. [...] Az országgyűlési végzésekhez és a hazai törvényekhez sohasem szabad hozzányúlni, vagy azok ellen cselekedni.” (Kaunitz államkancellár előterjesztéséből; 1761)

„Legjobbna tartanám megegyezni az országokkal, hogy tíz évre teljhatalmat adjanak, mely idő alatt mindent lehessen tenni javukra, megkérdezésük nélkül. [...] Mielőtt többet követelnénk ez országtól [Magyarországtól], arra kell igyekezni, hogy boldoggá tegyük. E célból reformálni kell belső szerkezetét, forgalmat kell adni áruinak, meg kell alapítani a kereskedést, mindenek fölött pedig előmozdítani a népesedést, az ifjúság nevelését [...]” (II. József tervei trónra lépése előtt)

„Az ország karainak és rendeinek alázatos előterjesztésére, Ő szent felsége kegyesen elismerni méltóztatott, hogy [...] Magyarország, a hozzá kapcsolt részekkel együtt, szabad és kormányzatának egész törvényes módját illetőleg [...] független, azaz semmi más országnak vagy résznek alá nem vetett, hanem saját állami léttel és kormányzattal bíró, s [...] tulajdon törvényei és szokásai szerint, nem pedig más tartományok módjára igazgatandó és kormányzandó ország.” (II. Lipót törvényeiből; 1791)

„Ilyen körülmények között semmit sem ér a fél tett. Én tehát, hogy egyszer s mindenkorra elejét vegyem a magyar és erdélyi rendek [...] panaszainak, minden uralkodásom alatt kelt általános rendeletet és intézkedést eltörlök, s őket azon állapotba visszahelyezem, melyben Őfelségének, a boldogult császárnének halálakor voltak. Ebből csak a tolerancia-pátent, az új lelkészrendezésre vonatkozó intézkedéseket, végre a jobbágyokra vonatkozót veszem ki. [...] A koronát és az ország többi klenodiumait [koronaékszereit], mihelyt a budai várban lesz számukra illő hely, oda kell átvinni.” (II. József; 1790)

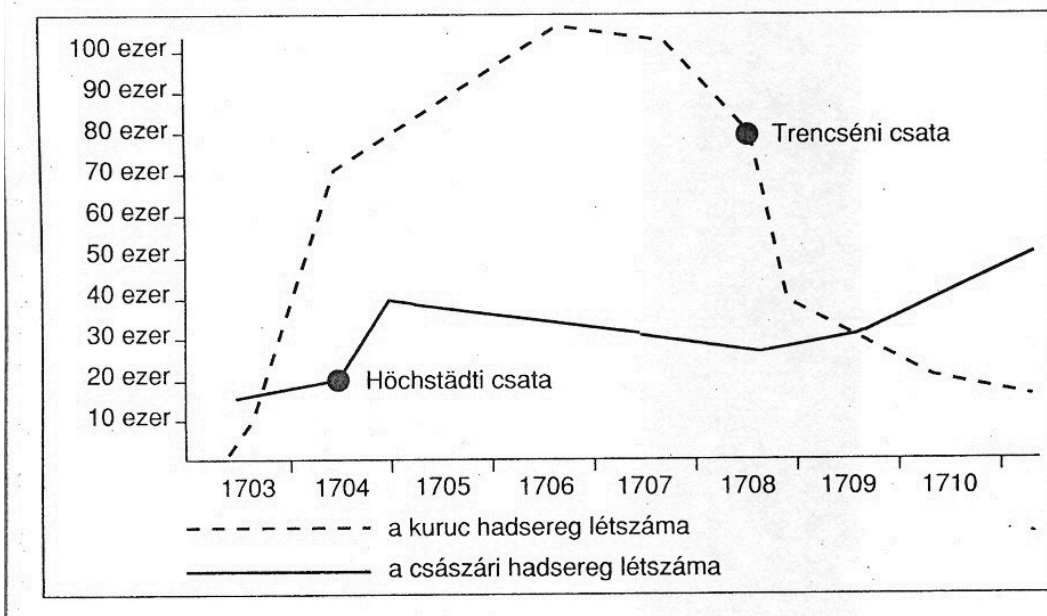
46. A feladat a XVIII. század magyar történelméhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a Habsburg-magyar viszony alakulását a Rákóczi-szabadságharc időszakában! Válaszában térjen ki Rákóczi nézőpontjának alakulására is!

„Ismét felszakadnak a híres magyar nemzet sebei. [...] Az oly sok nagy mozgalom legfőbb oka most és mindig [...] az ősi törvények szégyenletes eltörlése. [...] Kierőszakolták a beleegyezést, s az országnak a szabad királyválasztásban fennálló szabadságát szolgáló átváltoztatással örökletes királyság képére alakították át [...] és saját uralmuk érdekében gyalázatos módon eltörlték ama nagy Jeruzsálemi Endre király nagyfontosságú törvényét, amely [...] megadta azt a jogot, hogy törvénysértés esetében szembeszegülhessenek a királyokkal. [...] Ezt a nemzetet, mely Marsnak ugyancsak híve, megfosztják hadi érdemeitől, [...] alig találni egy-egy erőd élén magyar embert. [...] Az ország területének nagy részét elvették törvényes birtokosától, és mellőzve a haza érdemes fiait, idegeneknek adományozták.” (II. Rákóczi Ferenc kiáltványából; 1704)

„A höchstadi vesztett csata óta elvesztettem reményemet az idegen csapatok segítségével, és ezért nagyon is hajlottam a békére, de az ország érdekének megfelelő békére, melyet csak az angolok és a hollandok közbenjárására remélhettem, akik, ha komolyan akarták volna, kényszeríthették volna erre a császárt.” (II. Rákóczi Ferenc)

„Minekokáért az Ausztriai Ház [...] az országlakos rendeknek és azoknak szabadságának nyilvánvaló ellenségévé változtatta magát, [...] magunkat említett első Joseph császár és ő általa az egész Ausztriai Ház, rajtunk követett királyi engedelmisségtől s tiszteletitől és minden magának tulajdoníthatni kívánt jussától a magyar koronánkhoz, országunkhoz, annak igazgatásához, most avagy a jövőben, akármi módon való ragaszkodásától felszabadultaknak és megmenekedetteknek lenni végezvén [...] teljes jó kedvünkből és szabad akaratunkból, hazánkban interregnumot lenni vallunk, tudniillik: országunkat király nélkül lenni jelentjük és hirdetjük.” (Az ónodi országgyűlés rendelkezéseiből; 1707)

A katonai erőviszonyok alakulása a Rákóczi-szabadságharc idején

„Az említett jeles Rákóczi Ferenc életének és összes, Magyarországon s a hozzá csatolt részekon [...] található [...] javainak [...] kegyelmet adunk [...] beleértve az országban való nyugodt megmaradást is. Valamennyi [...] Rákóczi-követőnek [...] szintén megbocsátó kegyelmet adunk jóságosan, [...] javaikra is kiterjesztjük a kegyelmet. A fegyverletételt sem kell olyan értelemben felfogni, mintha senkinek sem lenne szabad fegyvert viselni, ezzel szemben minden ellenségeskedést abba kell hagyni. [...] A vallás ügyében érvényben hagyjuk az ország elfogadott törvényeit.” *(A szatmári béke)*

„Megtanultam, hogy hadaim jó szándékúak, de azontúl, hogy rosszul vannak felszerelve, a tisztek nem tudják vezetni őket; a stratégiához, taktikához egyikük sem ért.” *(II. Rákóczi Ferenc)*

47. A feladat a Rákóczi-szabadságharchoz kapcsolódik.

Mutassa be a források és saját ismeretei segítségével a Rákóczi-szabadságharc fordulópontjait! Elemzésében a katonai és politikai változásokra, azok belföldi és külföldi tényezőire összpontosítson!

„Ismét felszakadnak a híres magyar nemzet sebei, a nemzet megsértett szabadságának annyiszor mostohán kezelt sebesülése, s most már az a veszély fenyeget, hogy tagjai lassú sorvadása közben az ausztriai uralkodóház végzetes uralma alatt az egészséges törzset is a végső halálos pusztulásba dönti, s azt követeli, karddal vágjuk ki. Az oly sok nagy mozgalom legfőbb oka most és mindig az ősi törvények szégyenletes eltörlése.” (*Rákóczi Ferenc kiáltványa; 1703*)

„2. Az Austriai Háznak álnokul velünk való bánása onnan is kitetszik, hogy nem lévén maga kötelességére semmi tekintete, erőszak-tételre, vérontásra, és ezen Magyar Nemzet feltett eltörlésére kifakadott. Az Ország lakos Rendeknek, és azok szabadságának ellenségévé változtatta magát.

6. E mostani hadakozásunknak folytatásához feles költség kívántatván, annakokáért két millió pénzbeli segítség adását rendeltük.” (*Az ónodi országgyűlés; 1707*)

„Mindazok, akik ennek a háborúnak a végéig hűségesen kitartanak, földesuraik joghatósága alól örökre felszabadítottak legyenek. Gondoskodni fogunk lakóhelyükről is a hajdúvárosok mintájára különleges kiváltságok adományozásával.” (*A sárospataki országgyűlés; 1708*)

„A höchstadi csatavesztés megfosztott még a reményétől is annak, hogy egyesülhessek a bajor választófejedelemmel... Pedig ez volt az egyetlen alap, amelyre támaszkodva a háborút elkezdtem, mert igen jól láttam előre a nehézségeket...” (*II. Rákóczi Ferenc emlékirataiból*)

48. A feladat az Erdélyi Fejedelemség történetéhez kapcsolódik.

Mutassa be Bethlen Gábor fejedelemségének fő vonásait a források és ismeretei alapján! *(Használja a középiskolai történelmi atlaszt!)*

„[Az igazi uralkodó] Istentől küldetik és választatik, mint az országnak földjét, főképpen élő vitézit az hadakozásra megtanító Bethlen Gábor. [...] Az mely király avagy fejedelem az népet szereti, és azoktól ő is szerettetik, nem különben tündöklök birodalmában, mint az jó házi gazda az népe között, fő hajósmester hajójában az evedzősök között, az embernek szíve az többi tagok között, és az fényes nap az holddal egyetemben az több ragyogó csillagok között, sőt Isten személyét viselő király az itt ez földön, az mi Isten az égben.” *(Pataki Füsüs János lelkész; 1626)*

„Hogy pedig mi az törökkel az békességet keressük, azt nagy és elkeseredett szükség kényszeríti ránk. Megkísérelte ugyan néhányszor a mi nemzetünk, s főleg Erdély ezt az igát a nyakáról lerázni, bízva a keresztény világban, leginkább pedig a német birodalomban. De hogy milyen szerencsétlenül, azt ma is nagy sóhajtással érezzük. A német császártól nagyon messze vagyunk, valóban az oroszán torkában vagyunk, s az oroszán könnyen darabokra téphet, míg ő szent császári felsége tanácskozik felőlünk. Mégis nem vagyunk törökök, akiknek azt kívánjuk, hogy bárcsak mindjárt pusztulnának és tűnnének el.” *(Bethlen Gábor levele)*

„Látván ilyen igyefogyott állapotját azért nemzetünknek, megbizonyosodván felőle, hogy akiktől ótalmazni kívántatnék az ország, azoktól háborgattatik, sok requisitójokra [megkeresés] nem nézhettem öszvetött kézzel-lábbal a kikövetkezhendő veszedelmet, melyből nekem is mindjárt azután hasonló sorsom lehetett volna; hanem Istenemhez való zelusomból [buzgóság], nemzetemhez való szeretetemből én is im felköttem, és amiben tudok nekik szolgálni, abban munkálodom éjjel és nappal, nem szánom fáradságomat, nem szánom költségemet, nem szánom végtére halálomat érettek elfogyatni, mint igaz magyar.” *(Bethlen Gábor levele Nádasdy Tamáshoz; 1620)*

„Ilyen okok kényszerítettek engemet a Ferdinánddal való megbékélésre, nem lévén pénzem, népem, porom [lőporom], golyóbisom elegendő, kivel az német császár, spanyol király, lengyel király, pápa és egynehány nagy hercegeknek hadai ellen úgy hadakozhassam, [...] ilyen szép országot kezemből ki nem bocsáthattam volna érette, de nem lévén kivel [mivel] hadakoznom, hatalmas [török] császár is semmivel sem segítvén, nem tudtam mit egyebet tenni, hanem az békességhez kellett nyúlnom, kit nem úgy vihettem véghez, amint én kívántam, avagy az ország méltósága és igazsága kívánta volna, hanem csak úgy, az mint az szorult állapot engedte.” (Bethlen Gábor levele a békekötésről)

Bethlen a harmincéves háborúban

Brandenburgi Katalin, a fejedelem felesége

Bethlen Gábor aranyforintja; 1619

Lined writing area for text entry.

49. A feladat a Bocskai-felkelés történetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a Bocskai-felkelés rendi és vallási mozgatórugóit! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

„Mennyi nyomorúság és mennyi szerencsétlenség érte az utolsó években a német császár katonái révén Magyarországot, úgy gondoljuk nem szükséges sok szóval előadnunk, mivel az ország minden lakosának emlékezetében a napnál világosabban él. De minthogy mindez világi dolog és mulandó, talán elviselhető lett volna, ha a legutóbbi országgyűlésen az országlakosok akarata ellenére a többi törvényhez csatolt utolsó törvénycikk alapján a legutóbbi napokban Belgiojoso grófja, a császár magyarországi főkapitánya, meg nem kezdte volna az igaz és tiszta keresztyén vallás üldözését.”

(Lippay Balázs és Némethy Balázs hajdúkapitányok kiáltványa)

„1.§. A karokat és rendeket, akik csak Magyarországnak a határain belül élnek, összesen és egyenként, úgy a mágnásokat és nemeseket, mint közvetlenül a koronához tartozó szabad és kiváltságolt városokat, továbbá a magyar vég helyeken levő magyar katonákat az ő vallásukban és hitükben soha és sehol megháborítani nem fogja, sem mások útján háborgatni nem engedi.

2.§. A magyarországi ügyekben Ő felségétől nyert teljes felhatalmazásánál fogva a nádornak a magyar tanácsosok útján a kihallgatásra, előterjesztésre, bíraskodásra, végzésre, intézkedésre és rendelkezésre nézve mindazokban a dolgokban, amelyek Magyarország nyugalma és javára szükségesnek látszanak az a teljes hatalma és joga legyen, mintha éppen Ő felsége személyesen jelen lenne.” *(A bécsi béke)*

„Ami pedig a nádort illeti, ugyanazok a karok és rendek szintén elhatározzák, hogy a király Ő felsége a római katolikus státusból két személyt és az evangéliumi hitfelekezet státusából ugyanannyi személyt nekik minél előbb megnevezzen és előterjesszen, akik közül amelyiket ezen tisztnek a viselésére alkalmasabbnak ítélnék, annak az isteni végzés segítségül hívása mellett a megválasztását elmulasztani nem fogják. Aki ha váratlanul hamarabb elhaláloznék,

a helyébe másoknak a megválasztására nézve, méltóztassék a királyi felség azt a módot követni, hogy egy évnek a leforgásán belől az új nádornak a megválasztása céljából országgyűlést hirdessen.” (1608. évi III. tc.)

„Valameddig pedig a Magyar Korona ott fenn nálunknál erősebb nemzetségnél, a németnél lészen, és a Magyar Királyság is a németeken forog, mindenkor szükséges és hasznos egy magyar fejedelmet Erdélyben fenntartani, mert nekik is oltalmokra, javokra lészen. Ha pedig Isten azt adná, hogy a Magyar Korona Magyarországon magyar kézhez kelne egy koronás királyság alá, úgy az erdélyieket is intjük, nem hogy attól elszakadnának, vagy abban ellent tartanának, de sőt segéljék tehetségek szerént, és egyenlő értelemből azon Korona alá a régi mód szerint adják magokat. Mely dologról, ha valaha hittel való Confederatio lehet közöttük, felette igen javalljuk.” (Bocskai végrendelete)

50. A feladat a kora újkori magyar történelemhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján Bethlen Gábor erdélyi fejedelemségének alapvető vonásait! Válaszában térjen ki gazdasági, kulturális, bel- és külpolitikai szempontokra is! Használja a középiskolai történelmi atlaszt is!

„Azonnal, hogy tárháza valamit gyarapodni kezdte, [...] székes helyén Fehérvárott, [...] nagy, friss, fejedelmi pompás építésű házakat építtetett vala, a végházaknak minden külső-belső szükséges épületjüket, fogyatkozásukat nagy szorgalmatossággal dicséretesen igyekeztvén helyreállítani, megorvosolni. [...] Nagy szorgalmatossággal igyekezte az hazában scholákat [iskolákat] építtetni, azokban deák széptudományokat taníttatni [...]; a hazát református tudós keresztyén tanítókkal, tudós professzorokkal megékíteni fő gondja volt. [...] Bibliothecát, különkülönb tudományokhoz tartozó gyönyörűséges jó könyvekkel rakottat, olyat szerzett vala azon kollégium szükségére, amelyeknek is megszerzése sok ezer tallérba kerülhetett.” *(Szalárdi János; 1662)*

„Ha én magamat megkoronáztattam volna, soha énnálam bolondabb, nyomorultabb fejedelem nem lött volna, mert a török mindjárt az országnak végházait [végvárait] én tőlem megadatni kívánta volna, melyet ha nem cselekedém, azontúl avval fenyegetne, hogy ellenem támad az német mellé.” *(Bethlen Gábor a királyi cím visszautasításáról)*

„A következő napon egy Palánk nevű helységig meneteltünk, itt találkoztunk Bethlen Gábor 30 000 főnyi seregével és az 50 000 főnyi török sereggel, amely a miénkkel együtt, úgy tűnt, 100 000 főt tesz ki. Amikor a császár ezt meghallotta, megrémült, majd sok titkos tárgyalás után két évre békét kötött a törökkel és Bethlen Gáborral, megadva nekik, amit kértek.” *(Egy angol zsoldos Bethlen Gábor 1626. évi hadjáratáról)*

„Az én tetszésem és tanácsom az én hazámhoz ez: hogy valamíg egyéb nem lehet benne, a török nemzettel való egyezséget szenvedhető károkkal is megtartsák, tőle el ne szakadjanak, hanem minden úton-módon kedvét keressék.” *(Bethlen Gábor végrendeletéből)*

51. A feladat Magyarország XVIII. századi társadalomtörténetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével Magyarország újraneépülését a török korszak után! Tárja fel a népességnövekedés forrásait és következményeit! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

„A kedvező alkalom kínálkozásával nemcsak a magam java, de a közjó érdekében is szorgalmasan azon fáradozom, hogy svábokkal, akik jelenlegi helyzetük következtében otthonukat elhagyni és betevő falatjukat más vidéken, különösen ebben az erősen elnéptelenedett hazában keresni kénytelenek, az üres helységeket népessé tegyem, egyúttal pedig a közterhek és kötelezettségek ellátásáról gondoskodjam, és – ami a legfőbb – a katolikus vallás is inkább gyarapodhassék.

Ezért a magam és a többiek nevében alázatosan kérem, hogy az említett svábokat szíveskedjék védelmébe venni és a biztonságuk érdekében kibocsátott nyílt parancs által atyailag megengedni, hogy minden további fizetségtől a harmincadosok zaklatásaitól mentesen, szabadon utazzanak, továbbá letelepedési helyükön néhány évig a közterhek alól mentesüljenek, és az összeírás vagy az újoncozás alól békében maradjanak.” *(Gróf Károlyi Sándor kérvénye az Udvari Haditanácshoz, 1712)*

„Ez a békességet tűrő úr tudott utat s módot találni, hogy Magyarországnak tartományibul, sőt még némely idegen országokbul is, úgymint Sváb-Frank és Rajna kerületeibül is ide embereket hívott. A vallásnak szabad gyakorlása megengedtetvén az új lakóknak, mindenféle nemzet: magyar, német, tót, rác, oláh barátságosan fel- és bévétetett, mindazonáltal mindenik nemzetnek, mindenik vallásbélinek különösen kimutatott helyen kellett megtelepedni. Ez az úr igen kevés adót és robotot kívánt tőlök. Ezáltal kevés esztendőkk alatt a pusztá, üres jószágon majd egészen új helységek épültek fel. Ott ahol az előtt ötvenhatvan esztendőkkel egy füstös gulyás gunyhó valami török ferdő, örmények szállása és majorja állott, mostanság ötszáz, hatszáz, nyolcszáz és ezer házakbul álló helységek vannak, melyek ötezer, hatezer és nyolcezer lakókkal is bővülködnek. Ezelőtt ötven esztendőkkel alig egynéhány ezer emberek helyett most hatvan- és hetvenezer emberek is élnek a Harruckern-jószágon.” *(Tessedik Sámuel: A parasztember Magyarországon, 1786)*

Magyarország és Európa becsült népessége			
	1490	1711	1790
Európa népessége	60,3 millió fő	105,3 millió fő	146 millió fő
Magyarország népessége	3,5 millió fő	4 millió fő	9,9 millió fő
A magyarországi lakosság aránya az európai népességben	5,8%	3,8%	6,8%

Csernojevic Arzén szerb pátriárka Magyarországra vezeti népét (Paja Jovanovic festménye)

52. A feladat a Rákóczi-szabadságharc történetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a Rákóczi-szabadságharc és a spanyol örökösödési háború összefüggéseit! Elemezésében csak a diplomácia- és hadtörténeti vonatkozásokra összpontosítson!

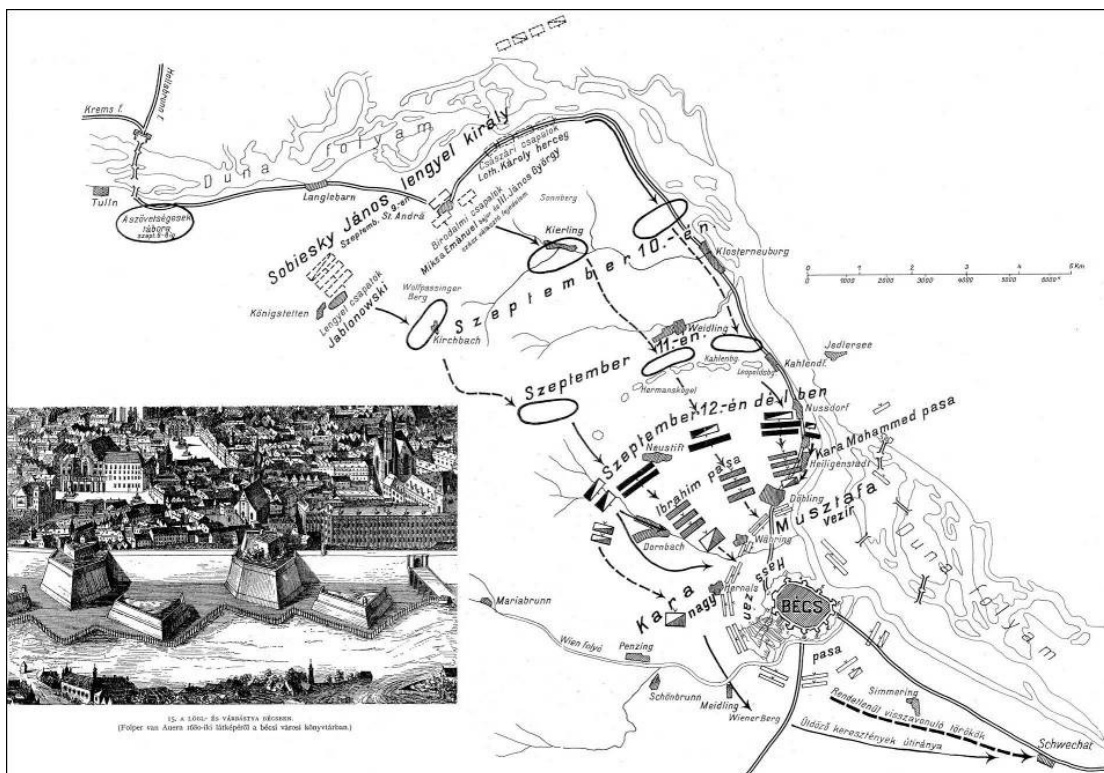
„Mínthogy a legdicőbb emlékezetű II. Károly, Spanyolország királya nemrégiben gyermekek hátrahagyása nélkül halt meg, s ő császári felsége [I. Lipót] kijelentette, hogy az elhunyt király utáni trónöröklés, az ő országai és tartományai törvényesen saját dicső uralkodóházát illetik meg, a legkeresztényibb király [XIV. Lajos] pedig ugyanazon trónöröklést unokája: az angers-i herceg [V. Fülöp] számára igyekeztén megszerezni, azzal az érvel hozakodott elő, hogy a hercegnek ehhez való joga az elhalálozott királynak valamiféle végrendeletéből származik, és az imént említett herceg számára meg is kaparintotta az egész örökség, vagyis a spanyol monarchia birtoklását.” (*A dunai Habsburg Birodalom, Anglia és Hollandia szövetsége, 1701*)

„Hogy csak kisszámú császári csapat tartózkodik az országban a helyőrségek kivételével, hogy a Montecuccoli-ezred már meg is kapta a parancsot az indulásra és útban van Itália felé, s ezért ha akármilyen kis segítséget nyújtanának nekik, könnyű lenne fegyverfogásra bírni a lakosságot, hogy a nemesség kétségkívül csatlakozna a vármegyék állította csapatokhoz, amelyek ez idő szerint szétszóródtak az egész országban, mert erőszakkal besorozták őket. [...] helyesnek tartottam, hogy Bercsényi gróf utazzék Varsóba, s onnan, ha szükséges Danzigba, ahol értekezzék Bonac márkival [a francia király követe a svéd királynál], tudósítsa őt mindarról, amit már tettünk [...]” (*II. Rákóczi Ferenc emlékirataiból, 1717*)

„Az ütközetet ugyan a Duna-parti város után nevezték el, azt a valóságban kicsit északabbra, Lützingen és Blindheim falvak között vívták meg. A francia-bajor erők enyhe túlerővel érkeztek meg a csata színhelyére – 56 000 emberrel és 90 ágyúval rendelkeztek, míg az angol–osztrák csapatok létszáma 50 000 volt és csupán 60 ágyú – kedvezőtlen felállásuk miatt azonban később mégis ők kerültek hátrányba. Tallard gróf és a választófejedelem ugyanis seregeiket háttal a Dunának sorakoztatták fel, amivel kockáztatták a későbbi visszavonulás esélyét; a csata elején úgy tűnt, ilyen vésztervre nem is lesz szükség, de a brit erők tüzfegyelme miatt előbb a Tallard-féle baloldal, majd – Savoyai Jenő támadását követően – Miksa Emánuel jobbszárnya is hátrálni kezdett. Miután az angol–osztrák erők meg tudták vetni lábukat a két sereget elválasztó Nebel-patak túloldalán, a franciák sorai bomlásnak indultak, és keleti irányban megkezdték a visszavonulást.” (*Tarján M. Tamás történész az 1704-es höchstädti csatáról*)

53. A feladat Magyarország XVII. századi történelméhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a török kiűzését Magyarországról! Válaszában csak a katonai és külpolitikai eseményekről írjon, a belpolitikai változásokról ne!

Bécs ostroma, 1683 (térképvázlat)

Thököly Imre elfogatása, német röplap, 1685

„[...] legfőbb királyi kötelességünknek (amelyből, ha a Seregek Ura támogatja, az idők viszontagságai közepette szerencsés eredmények szoktak fakadni) ismertük el azt, hogy e számunkra annyira kedves erdélyi országrészt – mely évszázadok óta a mi dicső Magyar Királyságunk része – egyre inkább úgy kell szeretnünk, mint a lelkünk üdvösségét: mellőzve ugyanis minden más, a keresztény név közellensége ellen tervezett hadműveletet, hadsereggel Erdélybe küldöttük Lajos badeni örgróf ökedvességét, hogy vessen gátat ama nagyon gonosz Thököly és lázadó párthívei, valamint a törökök és tatárok támadásainak; arra a szilárd reménységre támaszkodva tettük ezt, hogy az, aki által a királyok uralkodnak és igazságos dolgokat határoznak el, karjának hatalmas erejével, az igazság érdekében, isteni áldásával fogja segíteni császári fegyvereinket és az erdélyi hadsereget, s a királyi szándékot sikerrel koronázza majd.” (*Diploma Leopoldinum – I. Lipót oklevele, 1691*)

„A legkeresztényebb török”, „A kereszténység legkeresztényebb pusztítója”, „A legkeresztényebb barbár, akinek keresztények elleni rémtetteit még pogány szövetségese is szégyellené” (*Angol parlamenti képviselők szidalmi XIV. Lajosra, 1689 – a „legkeresztényebb király” a francia királyok állandó jelzője volt*)

Blank lined paper for writing.

54. A feladat Zrínyi Miklóshoz kapcsolódik.

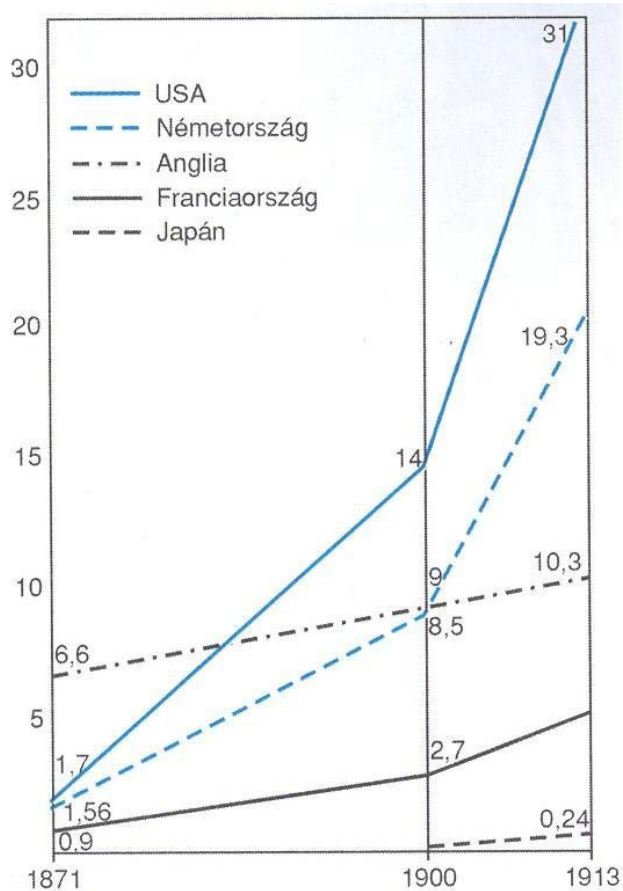
Mutassa be a források és ismeretei segítségével Zrínyi Miklós politikai és katonai tevékenységét! Válaszában röviden térjen ki irodalmi munkásságának politikai vonatkozásaira is!

„Az magyarok hiába nyitják föl az szemeket, ha nem lesz kiben bizniok. Erdélyi fejedelem ha nem ad melegséget és bátorságot az jó magyaroknak, mit használ az vigyázás. Erdélyi fejedelem securus [biztos] legyen abban, hogy Zrínyi Miklós minden dolgaiban secundálni [támogatni] fogja és igazán szolgálni. A Nagyságod újabb kegyelmességét, [...], teljes életem rendiben bizony megszolgálom, s ahhoz is támaszkodom.” (*Zrínyi Miklós II. Rákóczi Györgynek, 1655*)

„Ok nélkül és csak religiának [vallásnak] színe alatt valakire támadni nem jó, nem Isten kedve szerint való. [...] De ezt a mostani világban lévő papjaink másképpen értik, holott éjjel-nappal szegény országunkban [...] lutheránusok s kálvinisták ellen deklamálnak, ezekre hadakoznak és kiáltnak nem mezítelen igazságnak okaival és az Istentül rendelt instrukcióval, hanem haraggal, gyűlöléssel, s ha őtőlük lehetne, tüzze- vassal. Nincsen talán caritas [szeretet] bennük, avagy ha van is, besötétített az gyűlöléstől és a maguk passziójátul [szenvedélyétől], azért [...] nem az Isten dicsőségét keresik, kivel Krisztus urunk intencióját [szándékát], fundációját [alkotását] és testamentumát [örökségét] elrontják.” (*Zrínyi Miklós: Mátyás király életéről való elmélkedések, 1656-57*)

55. A feladat a második ipari forradalomra vonatkozik.

Elemezze a források és ismeretei segítségével, miként hatottak a második ipari forradalom technikai, tudományos újításai az ipar fejlődésére, szerkezetére és a nagyhatalmi versengésre?

KRONOLÓGIA:

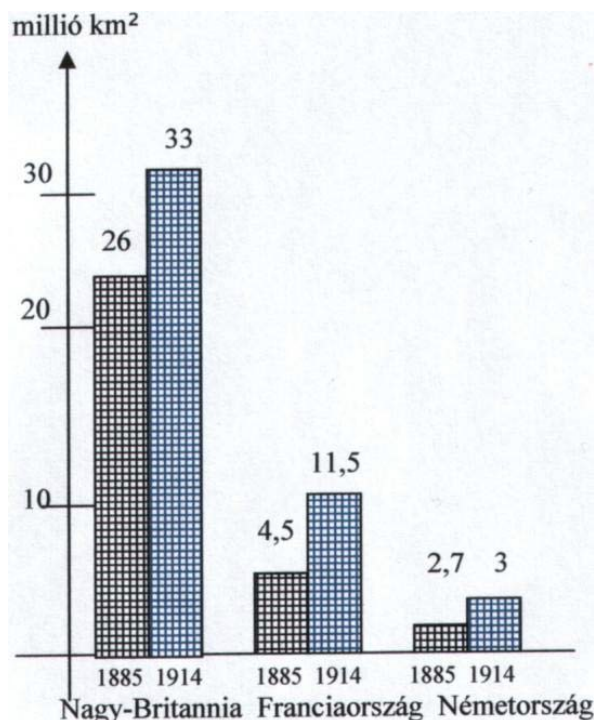
- 1864. Siemens–Martin-kohó (acélgyártás)
- 1867. Dinamó (Siemens – Németország), Dinamit (Nobel – Svédország)
- 1876. Telefon (Bell – USA)
- 1879. Szénzálal izzólámpa (Edison – USA)
- 1889. Celluloid film
- 1894. Rádiójelek
- 1895. Kinematográf (mozi)
- 1895. röntgensugarak
- 1898. A rádium felfedezése
- 1900. Motoros léghajó (Zeppelin – Németország)
- 1903. Repülőgép (Wright testvérek – USA)
- 1909. Automatizált telefonközpont

A vezető ipari hatalmak nyersvastermelése

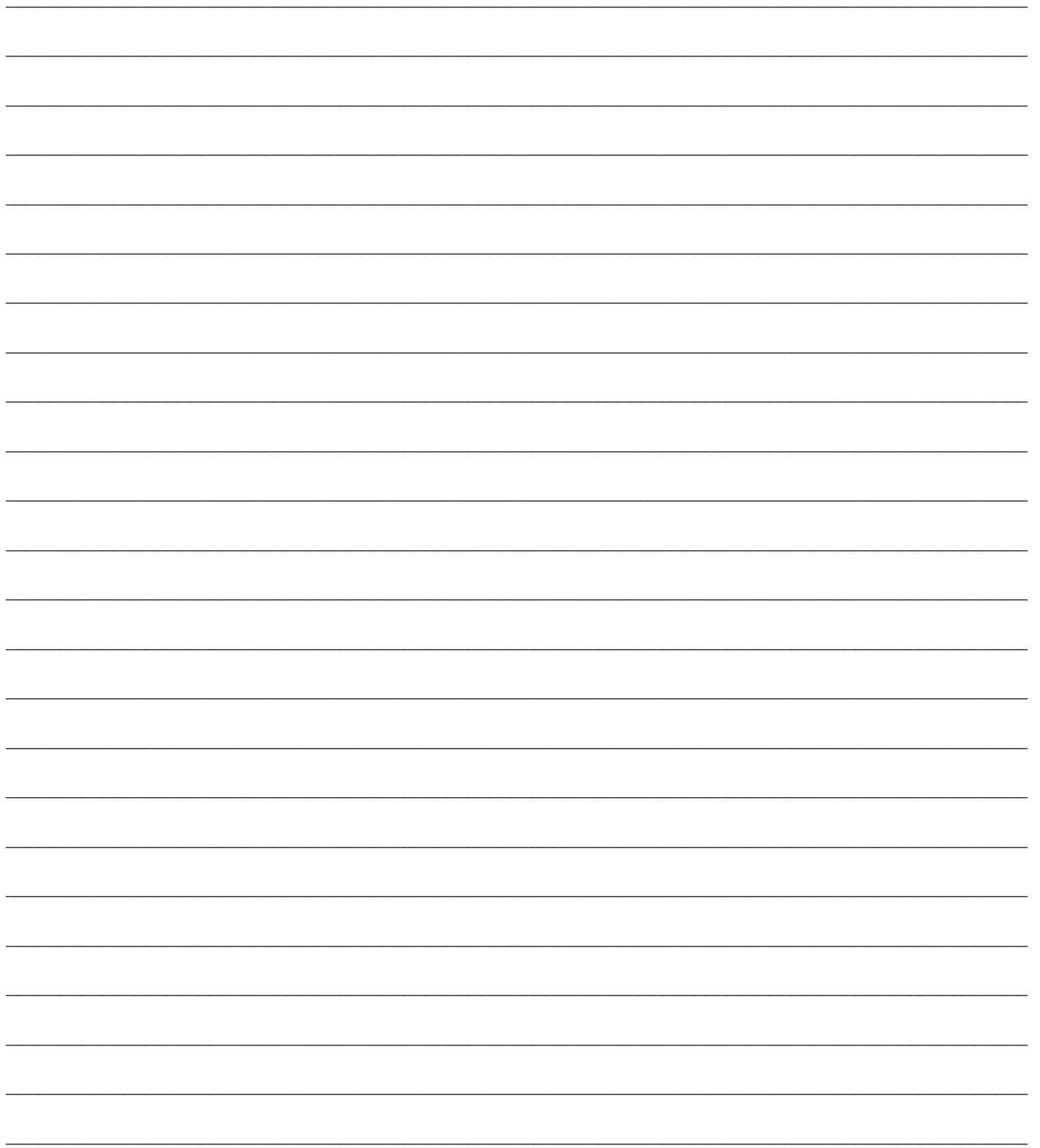
„A négy ütemben működő benzinmotor alapelvét 1876-ban Nicolaus Otto német mérnök dolgozta ki. A „csendes motor”, ahogyan akkoriban nevezték, rendkívül gyorsan elterjedt az egész világon. A gőzgépeknél egyszerűbben működtethető és energiatakarékosabb volt. Az új motorokat földgázzal és kőolajból készült benzinnel is lehetett üzemeltetni, bár ezek ára a századfordulón még többszöröse volt a szénének. Az olaj üzemanyagként való elterjedését Rudolf Diesel, egy másik német mérnök találmánya tette lehetővé, a dízelmotor. A nagyfokú gépesítés a munkamegosztás új formáit hozta létre: megjelent a futószalag-termelés. Az elektromos áram ipari alkalmazásának technikai feltételei szintén a századfordulóra valósultak meg. Az első közszolgálati villamos erőművet a Siemens cég 1881-ben Angliában helyezte üzembe. Az elektromos gépek és berendezések gyártásában az USA és Németország jártak élen.” (Mózes Mihály: *Az ipari forradalmak kora*)

Az egy főre eső iparosodottság, 1880–1913 (Összehasonlítási alap: Egyesült Királyság 1900-ban = 100)			
Ország	1880	1900	1913
1. Nagy-Britannia	87	(100)	115
2. Egyesült Államok	38	69	126
3. Franciaország	28	39	59
4. Németország	25	52	85
5. Olaszország	12	17	26
6. Ausztria-Magyarország	15	23	32
7. Oroszország	10	15	20

A világ ipari termelésének relatív megoszlása, 1880–1913 (százalékban)			
Ország	1880	1900	1913
1. Nagy-Britannia	22,9	18,5	13,6
2. Egyesült Államok	14,7	23,6	32,0
3. Németország	8,5	13,2	14,8
4. Franciaország	7,8	6,8	6,1
5. Oroszország	7,6	8,8	8,2
6. Ausztria-Magyarország	4,4	4,7	4,4
7. Olaszország	2,5	2,5	2,4

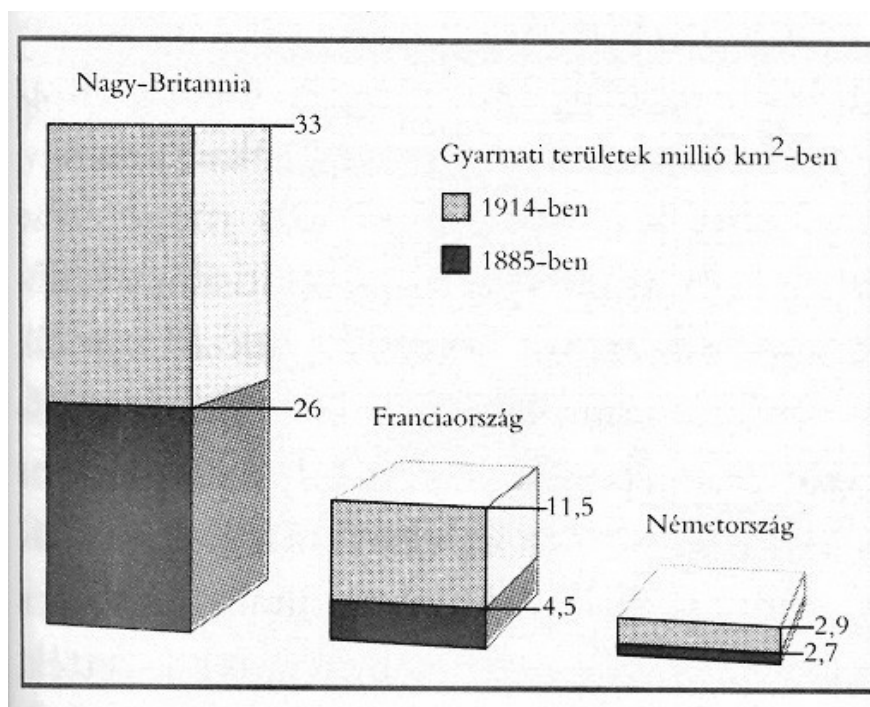
A vezető nagyhatalmak gyarmatai (1885–1914)

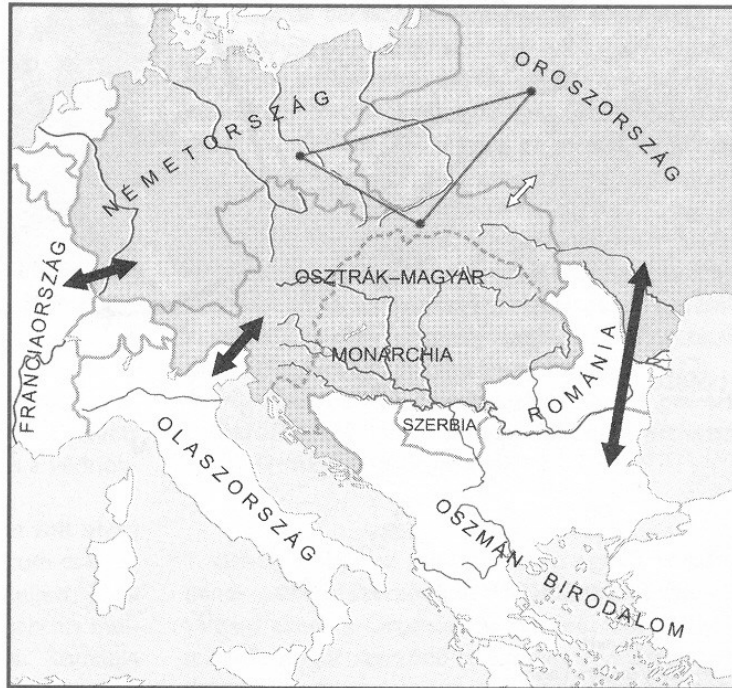

56. A kérdés a XIX–XX. század fordulójának nagyhatalmi politikájához kapcsolódik.

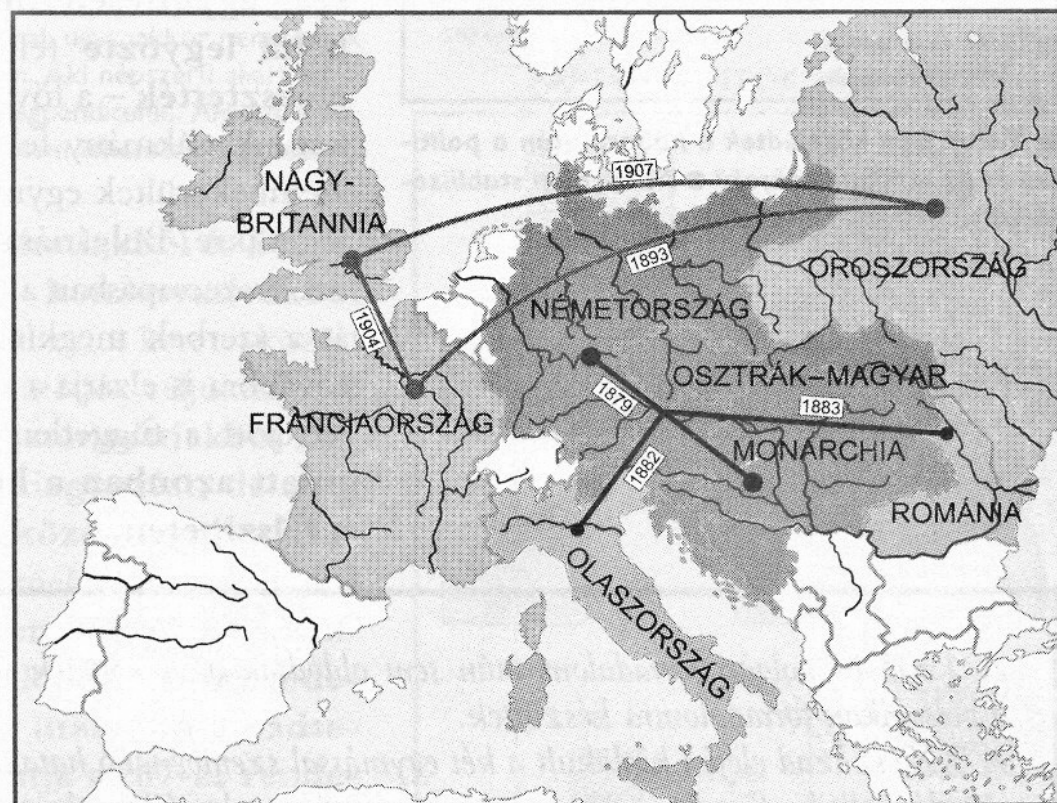
Mutassa be a források és ismeretei felhasználásával, hogyan befolyásolta Németország nagyhatalmi helyzetét 1890 és 1914 között a világ újrafelosztására irányuló törekvés! Válaszában értékelje a gyarmati kérdés szerepét az első világháború előtti szövetségi rendszerek létrejöttében! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

„Nem fogunk passzívan félreállni, amikor mások felosztják a világot. A világ valamennyi szegletében érdekeltek vagyunk. Az angolok Nagy-Britanniáról, a franciák az új Franciaországról beszélnek, az oroszok meghódítják Ázsiát, mi pedig Nagy-Németország megteremtését követeljük. [...] A következő évszázadban a német nép vagy kalapács vagy üllő lesz. [...] Elmúlnak azok az idők, amikor a német egyik szomszédjának átengedte a földet, a másikkak a tengert, és magának csak az eget tartotta meg. [...] Elvárjuk, hogy a német misszionáriusra és a német vállalkozóra, a német árukra, a német lobogóra és a német hajóra ugyanolyan tisztelettel tekintsenek Kínában, mint bármely más nagyhatalomra. [...] Semmi esetre sem tűrhetjük, hogy valamelyik külföldi hatalom, valamely idegen Jupiter azt mondja nekünk: »Mit tehetünk? A világ már föl van osztva!« Nem hagyhatjuk magunkat egyetlen idegen hatalom részéről sem félretolni, amikor mások fölosztják a világot!” (Berhard von Bülow, birodalmi kancellár [1900–1909])

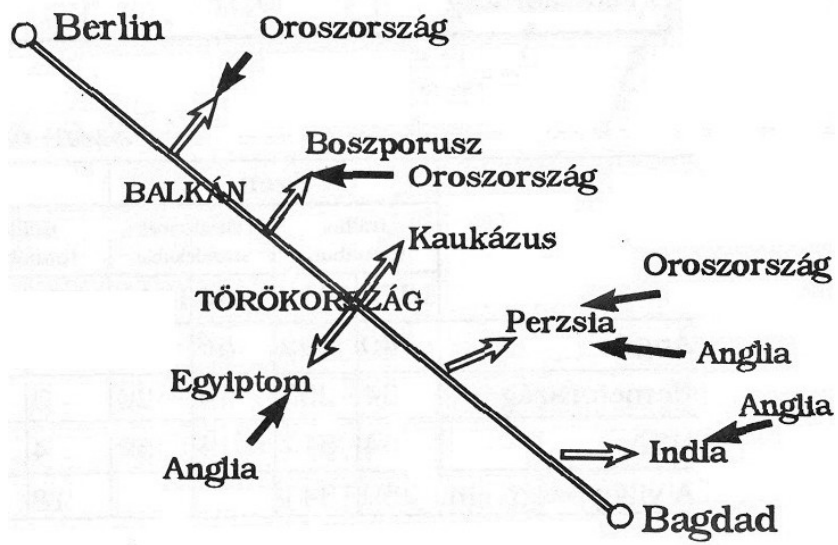

A szövetségi rendszerek kialakulása Európában a német egység kialakulásakor

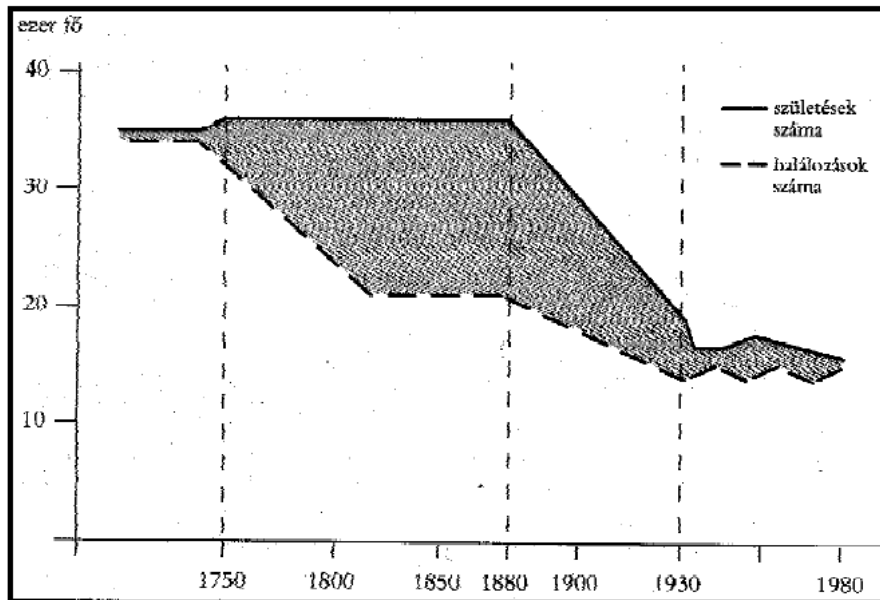
A hatalmi viszonyok Közép-Európában a századfordulón

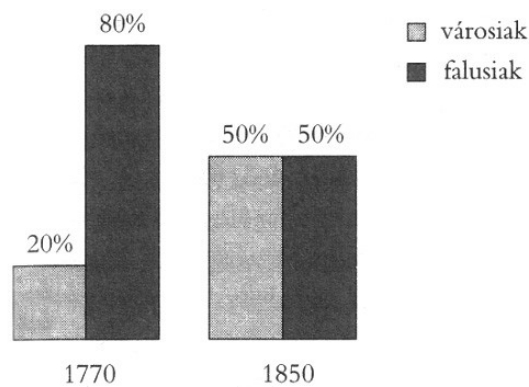
A Berlin-Bagdad vasút tervezett és épülő útvonala

57. A feladat az ipari forradalom hatásaival kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei alapján az ipari forradalmak társadalmi következményeit Angliában!

Demográfiai robbanás Angliában

A városi és falusi lakosság aránya Angliában

„Pontosan úgy élnek, mint az állatok, kielégítik barbár testük étvágyát, majd meghalnak [...]. Sötét tudatlanságban nőnek föl, nem tudják, hogy magasabb állapot is elérhető, annyira sem érzékenyek, hogy a helyzetük megváltoztatását kívánják [...]. Ködös, meghatározhatatlan elképzelések veszik körül őket; esznek, isznak, dolgoznak, meghalnak, s a gazdagabb, műveltebb osztályok kénytelenek rendőrökkel őriztetni őket.” (*Brit előkelő a munkásokról; 1850*)

A társadalmi tagolódás változása az ipari forradalmak idején (a nyilak az adott társadalmi csoport arányának változásait jelzik)

Középosztálybeli család otthona

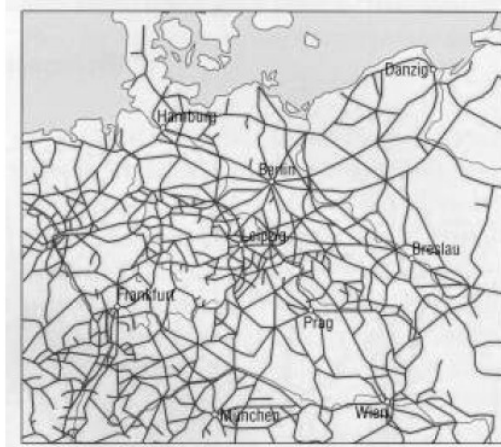
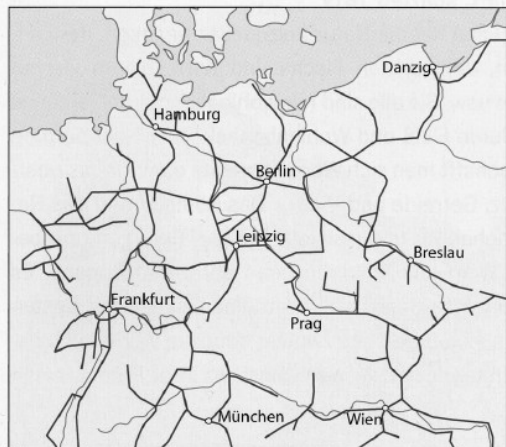

Proletárok

58. A feladat az ipari forradalmakkal kapcsolatos.

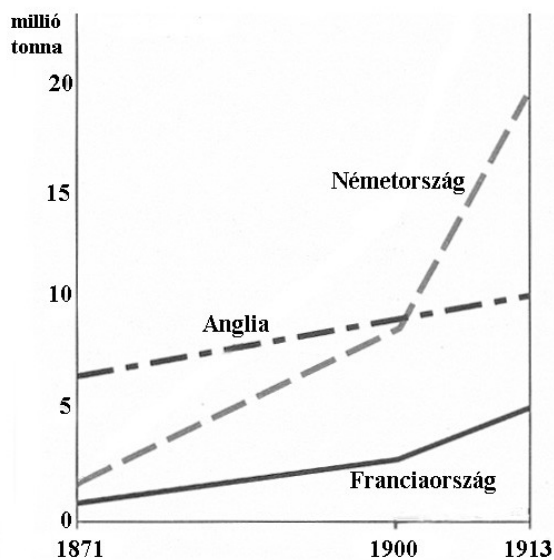
Mutassa be a források és ismeretei segítségével Németország iparának fejlődését az egyesítéstől az első világháború kirobbanásáig! Válaszában röviden térjen ki arra is, milyen hatással volt a német ipari fejlődés az európai hatalmi erőviszonyokra! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

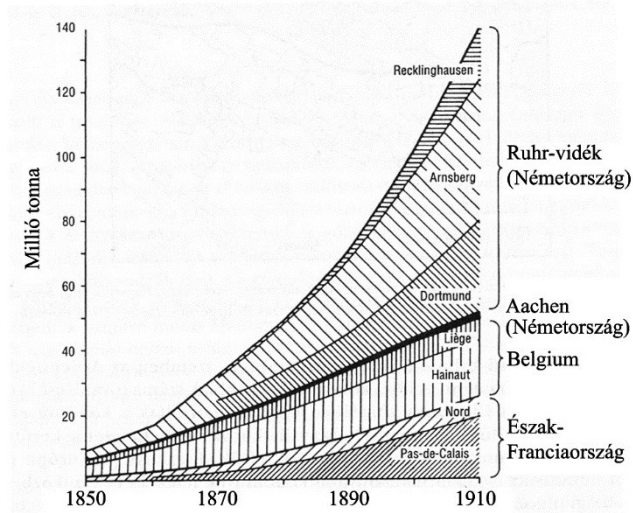
*Vasúthálózat a német területeken
(1860-as évek vége)*

Vasúthálózat Németországban (1880)

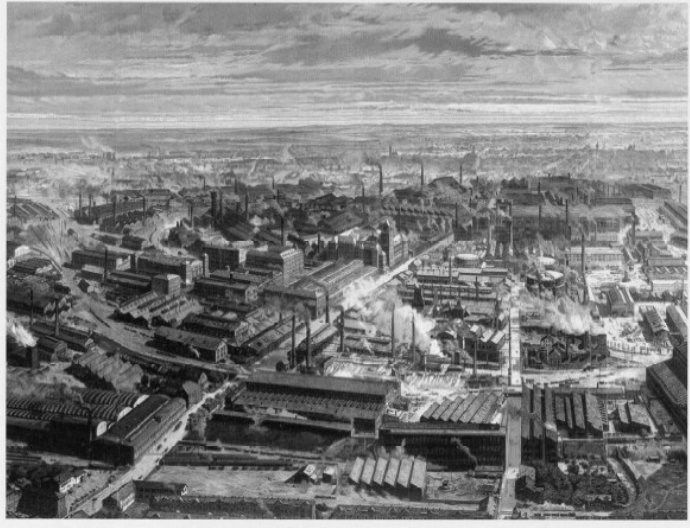
(Leipzig = Lipcse, Prag = Prága, Wien = Bécs, Breslau = Boroszló, Danzig = Gdańsk)

*A nyersvastermelés három európai országban
(1871–1913)*

*Északnyugat-Európa szénbányászatának növekedése
(1850–1910)*

*A Krupp-művek vasöntödéi,
acélipari üzemei és gépgyárai a
Ruhr-vidéken (1912)*

59. A feladat a XIX–XX. század fordulójának diplomáciatörténetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a szövetségi rendszerek kialakulását a XIX–XX. század fordulóján! Válaszában térjen ki a nagyhatalmi konfliktusoknak a folyamatban játszott szerepére!

Korabeli francia karikatúra az orosz–japán háborúról

„Végtelenül megalázó lenne számunkra, ha kárpozlást követelnénk Fashoda kiürítésért. Megpróbálták elérni a megalázásunkat – az egyetlen eszköz ennek elhárítására, ha nem megyünk bele valamilyen kufárkodásba. Nagyon tévednek azok a lapok, amelyek a pillanatot érettnek tartják a London és Párizs közötti összes vitakérdés elintézésére, mert éppen most kellett olyan felénk irányuló érzelmeket tapasztalnunk Anglia részéről, amelyek a legkevésbé sem alkalmasak arra, hogy bennünket ilyesmire bátorítsanak.” (*Journal des Debates*, 1889. november 4. – korabeli francia újságcikk)

„A hadsereget uralkodásom megkezdésekor olyan állapotban találtam, amelyet a meglévő alapon csupán tovább kellett építeni, ámde a haditengerészet akkor még csak fejlődése kezdetén volt. [...] A haditengerészet létszámát éppúgy, mint a hadseregét egyszer és mindenkorra törvényben kell megállapítani, s ezáltal létjogosultságát elismerni és biztosítani, ámde az egyes egységeket egyszer és mindenkorra ki kell vonni a [parlamentari] vitából.” (*II. Vilmos császár: Események és emberek az 1878-1918. évekből*)

60. A feladat az első világháborút megelőző évtizedek történelmével kapcsolatos.

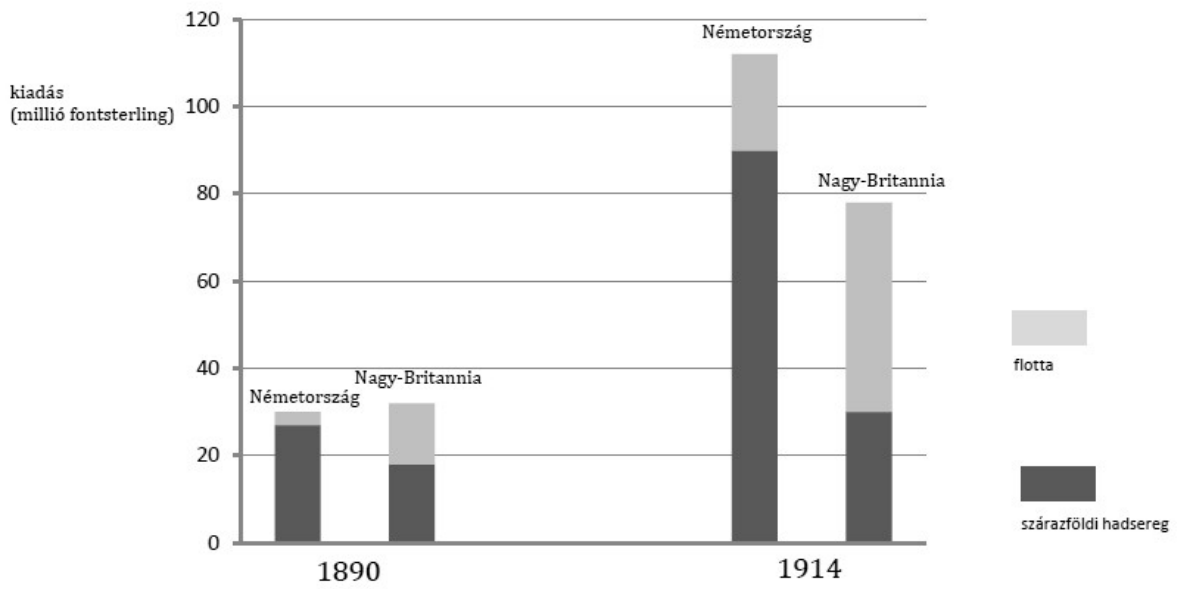
Mutassa be a források és ismeretei segítségével a német külpolitika fő törekvéseit és eredményeit Németország megalakulásától az első világháború kirobbanásáig!

„A szövetség elnöke Poroszország királya, aki a német császár címét viseli. A császár a birodalom képviselője nemzetközi kapcsolatokban, hadat és békét köt a birodalom nevében, szövetséget és más szerződéseket köt külhatalmakkal, követeket akkreditál és fogad. A birodalom nevében való hadüzenethez a Szövetségi Tanács beleegyezésére van szükség, hacsak nem történt támadás a szövetség területe vagy partvidéke ellen [...]” *(Részlet a Német Birodalom alkotmányából, 1871)*

„Mínt hogy végül Sándor cár személyi kapcsolataink alapján véleményem nyilvánítását kérte, [...] instrukcióm [útmutatásom] oly értelemben szólott, hogy első kívánságunk fenntartani a nagy monarchiák közti barátságot [...]. Ha ez fájdalunkra Oroszország és Ausztria között nem lehetséges, akkor még éppen el tudnánk viselni, hogy barátaink egymással szemben csatákat vesztenek vagy nyernek – azt azonban nem, hogy egyikük oly súlyos sebeket vagy károkat szenvedjen, hogy az veszélyeztesse független és az európai politikába beleszóló nagyhatalmi állását.” *(Bismarck visszaemlékezése)*

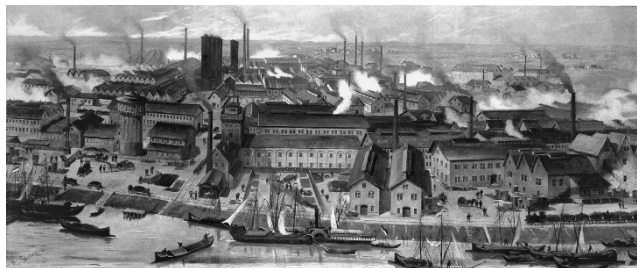
A nagyhatalmak felszeletelik a kínai tortát (francia karikatúra, XIX. század vége)

Németország és Nagy-Britannia hadi kiadásai 1890-ben és 1914-ben

61. A feladat a második ipari forradalom történetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével az ipari fejlődés új jelenségeit! Válaszában a modern iparágakra és a vállalatszervezés új formáira összpontosítson!

Főként festékeket és mosószert előállító német üzem (a BASF) 1864-ben és 1881-ben

**Az első német gyógyszergyár (a Bayer)
alkalmazottainak száma 1863 és 1913 között
(1867-től kerekített adatok)**

1863 – 3 fő
1867 – 50 fő
1881 – 300 fő
1913 – 10 000 fő

Részvény, 1911

„Törvénytelennek minősül minden olyan szerződés, tröszt vagy más vállalati egyesülés, illetve megállapodás, amely az államok közötti vagy a más országokkal folytatott kereskedelem vagy áruforgalom korlátozására irányul.”

(Részlet az Amerikai Egyesült Államokban 1890-ben elfogadott törvényből)

62. A feladat a XIX–XX. századi gyarmatosítással kapcsolatos.

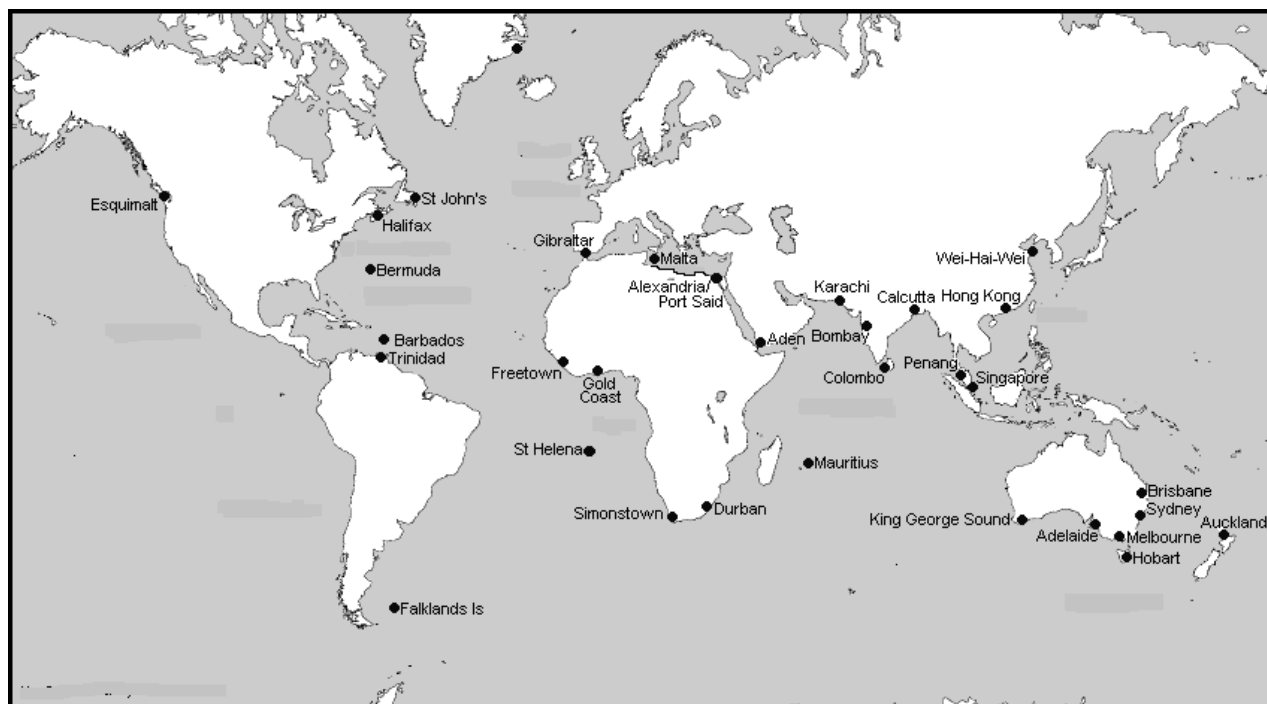
Mutassa be a források és ismeretei segítségével a brit gyarmatbirodalmat a XIX-XX. század fordulóján!

Válaszában térjen ki a birodalom területi kiterjedésére, a gyarmati uralom típusaira és a más nagyhatalmakkal kialakuló gyarmati konfliktusokra! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

„A két ország közti kereskedelem angol tőkével, angol hajókon, angol társaságok által folyik. A profit, a tőke kamata, a biztosítási díjak, a jutalékok és osztalékok mind angolok zsebébe folyik.” *(A brazil kereskedelmi miniszter nyilatkozata, 1854)*

„Kanada, Új-Skócia és Új-Brunswick egyesüléséről, valamint kormányzatukról, illetve az ezzel kapcsolatos kérdésekről szóló törvény: tekintettel arra, hogy Kanada, Új-Skócia és Új-Brunswick tartományok kifejezték abbéli óhajukat, hogy szövetségi államként egyetlen domíniumban egyesüljenek Nagy-Britannia és Írország Egyesült Királyságának koronája alatt, olyan alkotmánnyal, mely alapelveiben megegyezik ugyanezen Egyesült Királysággal; és tekintettel arra, hogy egy ilyen szövetség mind a tartományok, mind a Brit Birodalom érdekeit szolgálná; és tekintettel arra, hogy a Parlament határozata által létrehozott egység szempontjából nemcsak az kívánatos, hogy megalkossák a domínium törvényhozó testületét, hanem az is, hogy kinyilvánítsák a végrehajtó hatalom természetét.” *(Törvény az alkotmányról, 1867)*

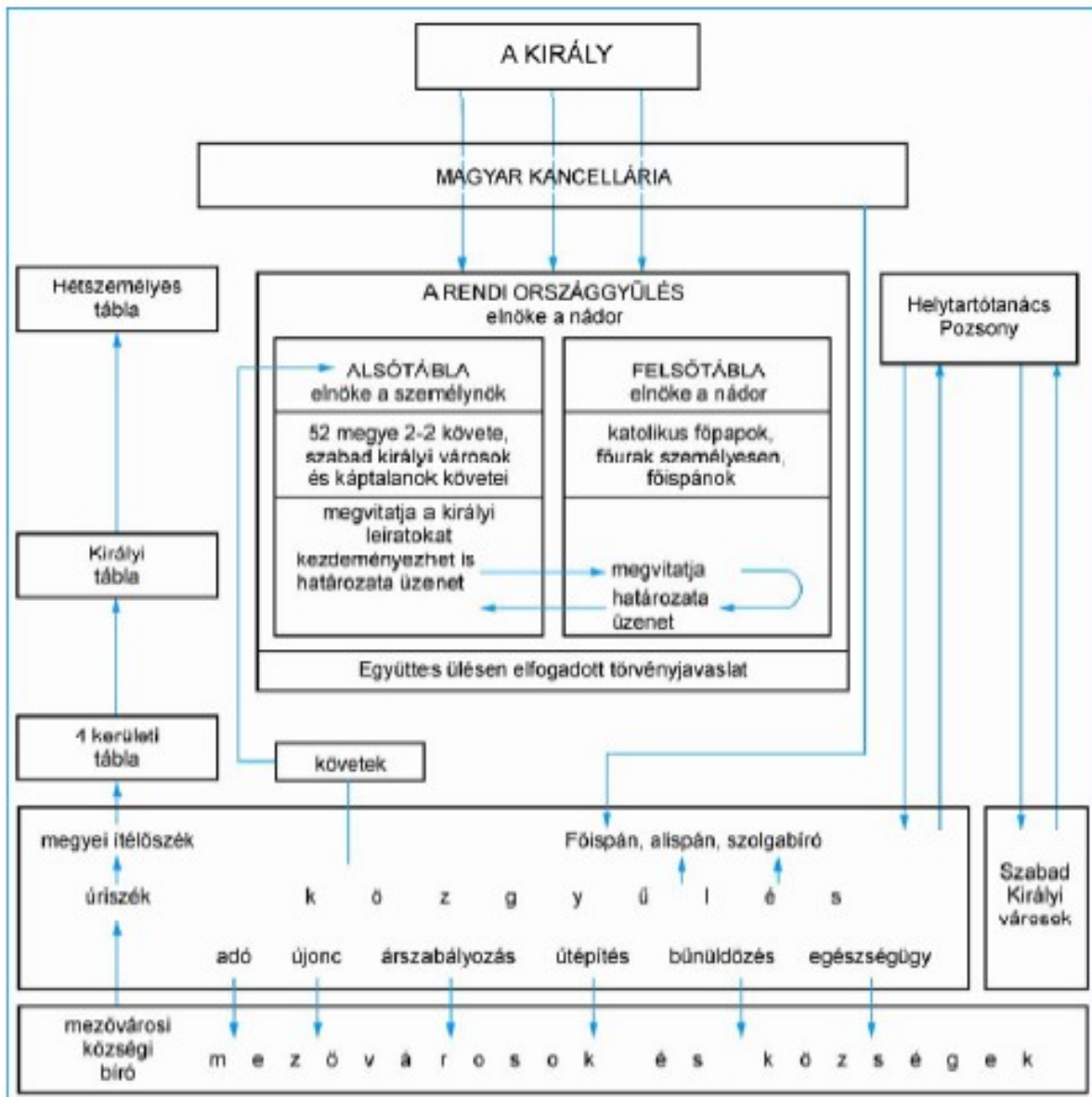
„Oroszország és Nagy-Britannia kormánya kijelenti, hogy Afganisztán irányában elismeri az egyenjogú kereskedelem elvét [...] Mindkét magas szerződő fél kötelezi magát arra, hogy tiszteletben tartja Tibet területi integritását.” *(Orosz–brit szerződés, 1907)*

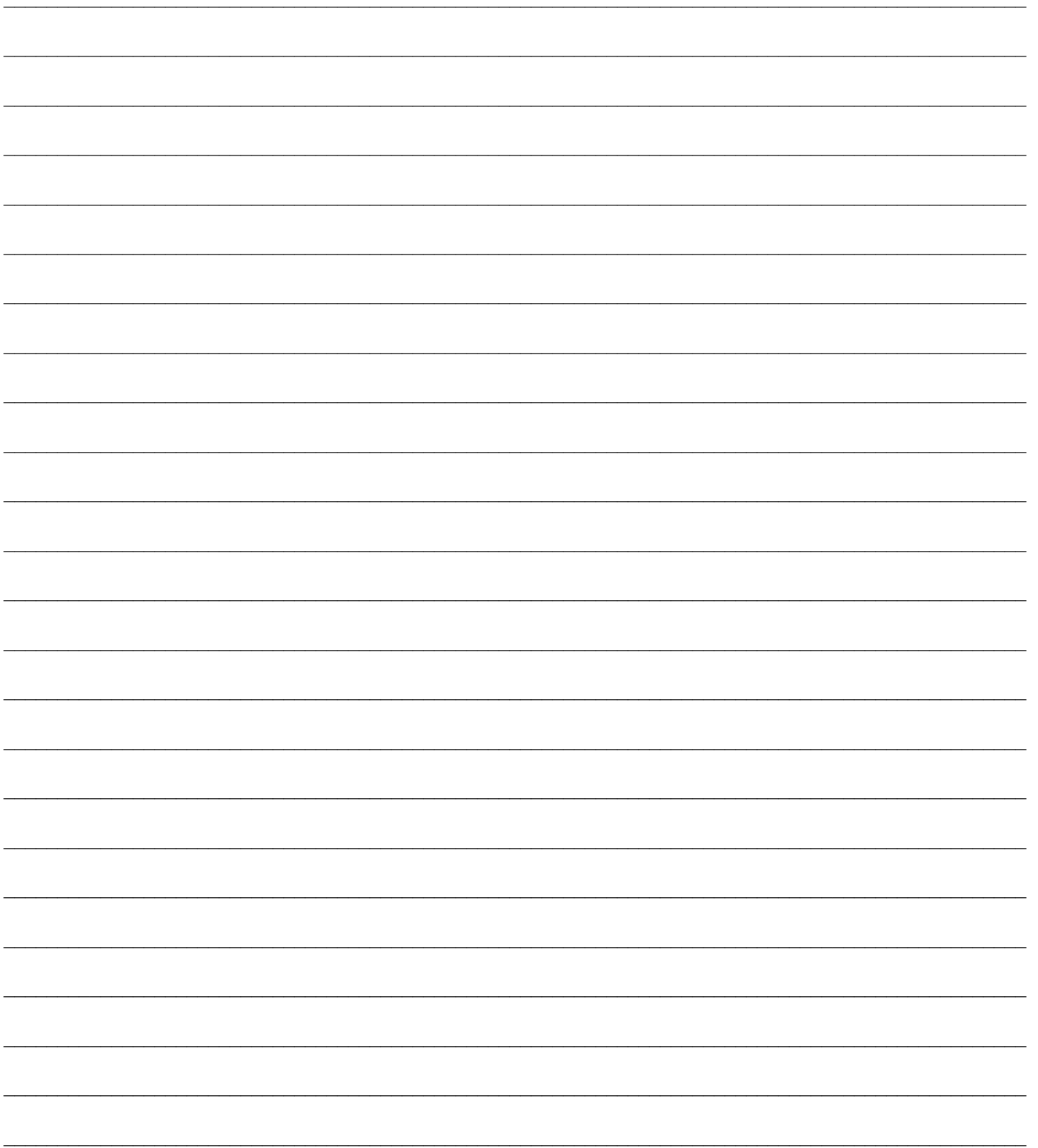

Brit haditengerészeti bázisok, 1914

63. A feladat a reformkorral kapcsolatos.

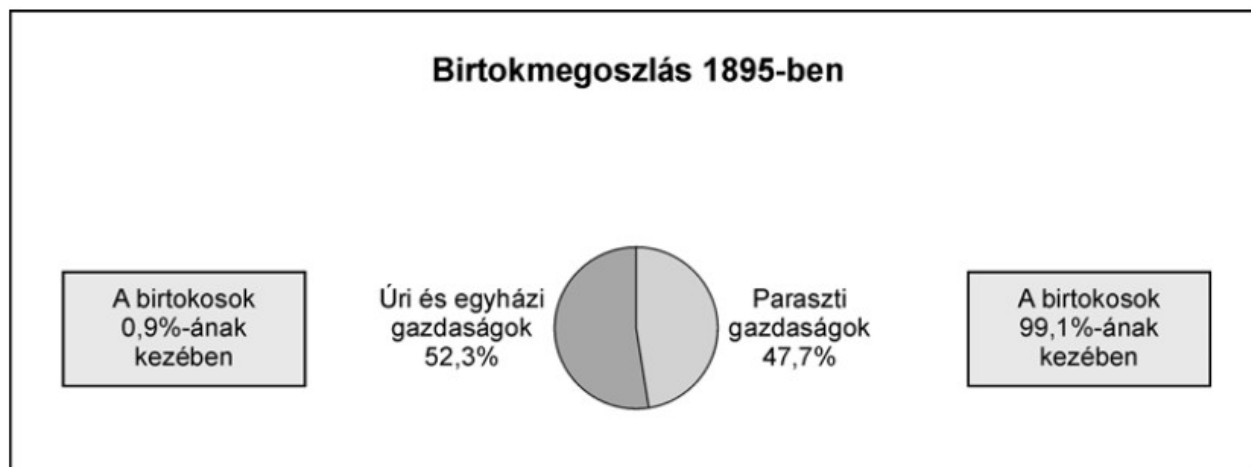
Elemesse a források és ismeretei segítségével a reformkori vármegye és országgyűlés működését, és vesse össze a korszak államelméleti elgondolásaival (pl. hatalmi ágak megosztása, képviselői rendszer)!

64. A feladat a dualizmus korszakára vonatkozik.

Ismertesse a dokumentumok és ismeretei segítségével a parasztság társadalmi szerkezetét a dualizmus korszakában! Tárja fel az egyes rétegek gazdasági-társadalmi szerepét és életmódjuk jellegzetességeit!

„Az ezredéves szokások megörökölték, levethetni-e az ily szokásokat néhány év alatt?”

(Táncsics Mihály)

„A magyar paraszt megszokta, hogy csak annyit dolgozik, amennyire élete fenntartásához múlhatatlanul szüksége van. Ha szükségének kiállítása többbe kerül, többet, ha kevesebbe, akkor kevesebbet dolgozik.”

(Keleti Károly)

„Nem a legszegényebbek vándorolnak ki; ezeknek útiköltségük sincs, energiájuk is hiányzik egy ily nagy vállalkozáshoz. A cél mindig csak kettő: adósságtörlesztés és földvásárlás.”

(Egy kortárs megfigyelő)

„Felnőtt férfi idénymunkás havi járandósága egy 1906-ban kötött szerződés szerint: némi készpénz, 20 kg búza, 40 kg rozs, 5 liter bab, 5-5 kg hús és szalonna, 5 liter pálinka, 2 kg só, 2 liter ecet, tűzifa. [...] Közönyük és nemtörődömségük ellen nehéz a védekezés, annál inkább, mert a munka késleltetésében igazán ritka leleményességről s agyafúrtságról tesznek tanúságot. »Nem a kezük, csak a szemük jár« – mondja róluk a

felsőbb körök példabeszéde, és ebben van igazság. Azt nézik, merre akad valami rés, amelyen át a munka alól kibújhatnának. [...] Arculcsapásban a pusztai 30–35 éves koráig részesül. Aztán rendszerint csak hátulról kap a tarkóra vagy a nyakba, de leginkább csak egyet. Ha a helyzet úgy hozná, hogy mégis előlről kell leadni neki, a jártas szakértők szerint az gyors és lefegyverező legyen, határozott és befejező, mint a mondat után a pont, hogy mire az illető magához tér, már túl is essék rajta, fellebbezhetetlennek érezze. Az öregekkel szemben az ember lehetőleg módjával folyamodik a közvetlen fegyelmezéshez. Hatvan éven túl legtöbb már a kézemelésre elsírja magát. Nem az ijedtségtől, hanem a megaláztatás miatt. Akkorára érik meg ugyanis bennük az emberi méltóság tudata.”

(Illyés Gyula: Puszták népe – az uradalmi cselédekről)

Magyarország lakosságának vándorlási vesztesége (1880–1910)	
Év	Vándorlási veszteség (fő)
1880.	310 000
1890.	208 000
1900.	151 000
1910.	527 000
A korszakban	1 197 000

Parasztszalád a század végén

Föld kiszívja az életünk.
Ásó töri a tenyerünk,
Lyukas ingünk, lyukas gatyánk,
Az Isten se gondol miránk.
Kubikus rigmus

65. A feladat a dualizmus korszakára vonatkozik.

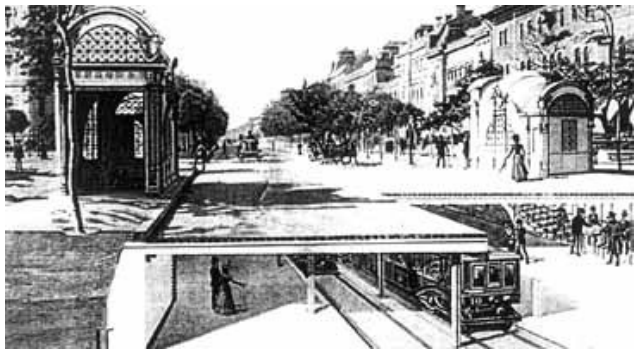
Mutassa be a források és ismeretei alapján, hogyan fejlődött Budapest világvárossá a dualizmus korában!

„Budapest egy közel 20 milliós állam fővárosa, a kiépülő polgári közigazgatás központja lett, számos országos hatáskörű intézmény, hivatal székhelye. Ez sok új munkahelyet teremtett, nagyarányú középület-építést indított el. A magyar államvezetés tudatosan törekedett Magyarország szerepének, gazdasági, politikai súlyának Monarchián belüli növelésére. E törekvések részét képezte Budapest »felfejlesztése« Bécs mellé, a két város rivalizálása. A fejlesztés jegyében egyesítették 1873-ban Pestet, Budát és Óbudát. 1870-ben fogadta el az országgyűlés a főváros rendezéséről szóló törvényt, mely tartalmazta a következő évtizedek legfontosabb városrendezési feladatait. A Fővárosi Közmunkák Tanácsának a közreműködésével 1871-ben megkezdődtek a városrendezési munkálatok, melynek eredményeképpen a századfordulóra Európa egyik legnagyobb (1900-ban Európa 8. legnagyobb városa) s legmodernebb városává lett Budapest. Az 1870-es években gyorsult fel az elővárosok kialakulása (Újpest már a szabadságharc évében községgé szerveződött); Kispest, Erzsébetfalva, Pestszentlőrinc később városi rangot is nyert, s átformálódtak a várost körülvevő agrárfalvak is: Rákospalota, Rákoscsaba, Soroksár, Csepel, Budafok stb.” *(Tankönyvi szöveg)*

„A város gyors ütemben, tervszerűen épült, így jól elkülönültek egymástól az eltérő funkciójú negyedek. A belvárosban a kereskedelem és a bankvilág, a politikai irányítás központjai épültek ki, a Nagykerút határolta területen lakóövezet létesült. Pesten a sugárút villáiban lakott az arisztokrácia és a nagypolgárság. Ezt fogták körül a pályaudvarok, majd a Duna vonalán kiszélesedve a gyárnegyedek. A város szélén helyezkedtek el a munkásnegyedek.” *(Tankönyvi szöveg)*

A hitelintézetek száma és együttes tőkéje		
	1867	1890
Szám	85	1225
Tőke (millió Ft)	85	1200

A nagybankok tőkeerejének növekedése (millió korona)			
Bankok	1880	1890	1900
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank	38	149	503
Pesti Hazai Első Takarékpénztár	135	249	481
Magyar Általános Hitel Bank	72	79	178
Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank	19	59	110
Magyar Jelzálog Hitel Bank	110	190	430
Összesen	374	726	1702

A kontinensen az első földalatti Budapesten épült meg

A főváros közlekedését meghatározó új jelenség: a villamos

Budavári Palota (Hauszmann Alajos alkotása)

A millenniumi kiállítás épületei madártávlatból

Lakosság (fő)	Év
1720	11 000
1800	61 000
1831	103 000
1850	156 000
1867	280 000
1890	491 000
1900	733 000

Város	Lakosság (fő)
London	4 211 000
Párizs	2 448 000
Berlin	1 578 000
Bécs	1 341 000
Szentpétervár	1 003 000
Moszkva	822 000
Glasgow	658 000

1910	880 000
1913	933 000

Budapest lakossága

Manchester	703 000
Budapest	491 000

A világ legnagyobb városainak lakossága (1890)

66. A feladat a XIX. századi magyar történelemre vonatkozik.

Elemezze a források és ismeretei alapján Magyarország és Ausztria közjogi viszonyának alakulását a forradalom és szabadságharc időszakában! Válaszában térjen ki a viszony jogi előzményeire és a legfőbb vitás kérdésekre!

„Az Ő legszentségesebb császári és királyi felsége férfiágának magvaszakadtával az utódlást a felséges Osztrák Ház nőágára is a Németországban s azon kívül fekvő és Magyarországgal meg ehhez kapcsolt részekkel, országokkal és tartományokkal feloszthatatlanul s elválaszthatatlanul, kölcsönösen és együttesen birtoklandó országaiban uralkodás és kormányzás végett átruházzák.”

(Pragmatica Sanctio)

„Magyarország szabad és független, azaz semmi más országnak alá nem vetett, tulajdon törvényei és szokásai szerint, nem pedig más tartományok módjára kormányzandó ország.”

(Az 1791. X. törvény)

„Készek vagyunk mi az örökös tartományok érdekeivel ne talán ellenkezésben álló magyar érdekeknek igazság és méltányosság alapján lehető kiegyenlítésére kezet nyújtani; de abban soha meg nem egyezünk, hogy az összes kormányzási rendszer egységének, mit némelyek a monarchia egysége gyanánt szeretnek főelvíl emlegetni, minden érdekeink, még alkotmányosságunk is feláldoztassanak.”

(Az Ellenzéki nyilatkozat, 1847)

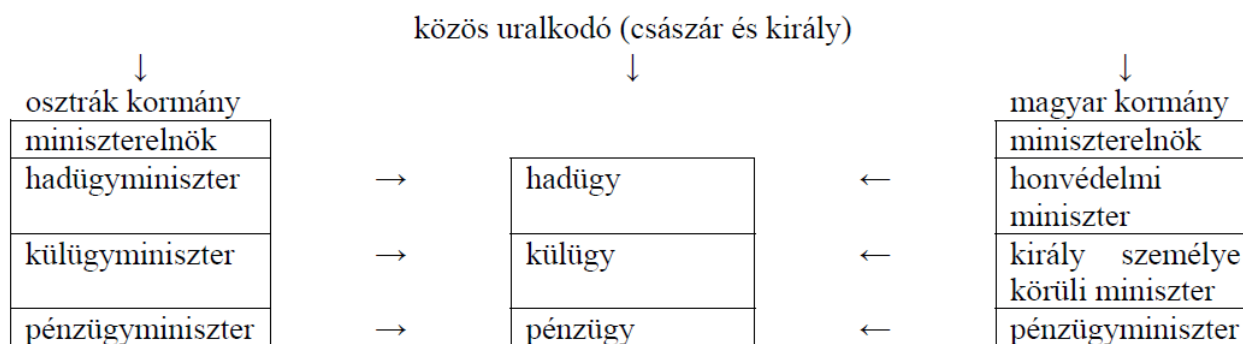
„13. §. A ministerek egyike folyvást Ő Felségének személye körül lesz, s mindazon viszonyokba, mellyek a hazát az örökös tartományokkal közösen érdeklik, befolyván, azokban az országot felelősség mellett képviseli.

14. §. A ministeriumnak a fenti tagján kívül, következő osztályai lesznek:

- a) Belügyek
- b) Országos pénzügy
- c) Közmunka, közlekedés és hajózás
- d) Földművelés, ipar és kereskedelem
- e) Vallás és közoktatás
- f) Igazságszolgáltatás és kegyelem
- g) Honvédelem”

(1848. III. törvény)

A Habsburg Birodalom 1848. április után

Kronológia

1848. augusztus 1. Újabb királyi leirat az önálló magyar hadügy ellen

1848. december 2. V. Ferdinánd lemond, az új uralkodó Ferenc József

1849. március 4. Az olmützi oktrojált alkotmány

„I. 1. §. Az ausztriai császárság a következő koronatarományokból áll: az ausztriai főhercegség, salzburgi hercegség, steyer hercegség [...] horvát királyság, magyar királyság, erdélyi nagyfejedelemség és a lombard-velencei királyság. [...]

I. 3. §. Bécs a császárság fővárosa, és a birodalmi hatalom székhelye. [...]

II. 19. §. A császár nevezi ki és bocsátja el a minisztereket. [...]

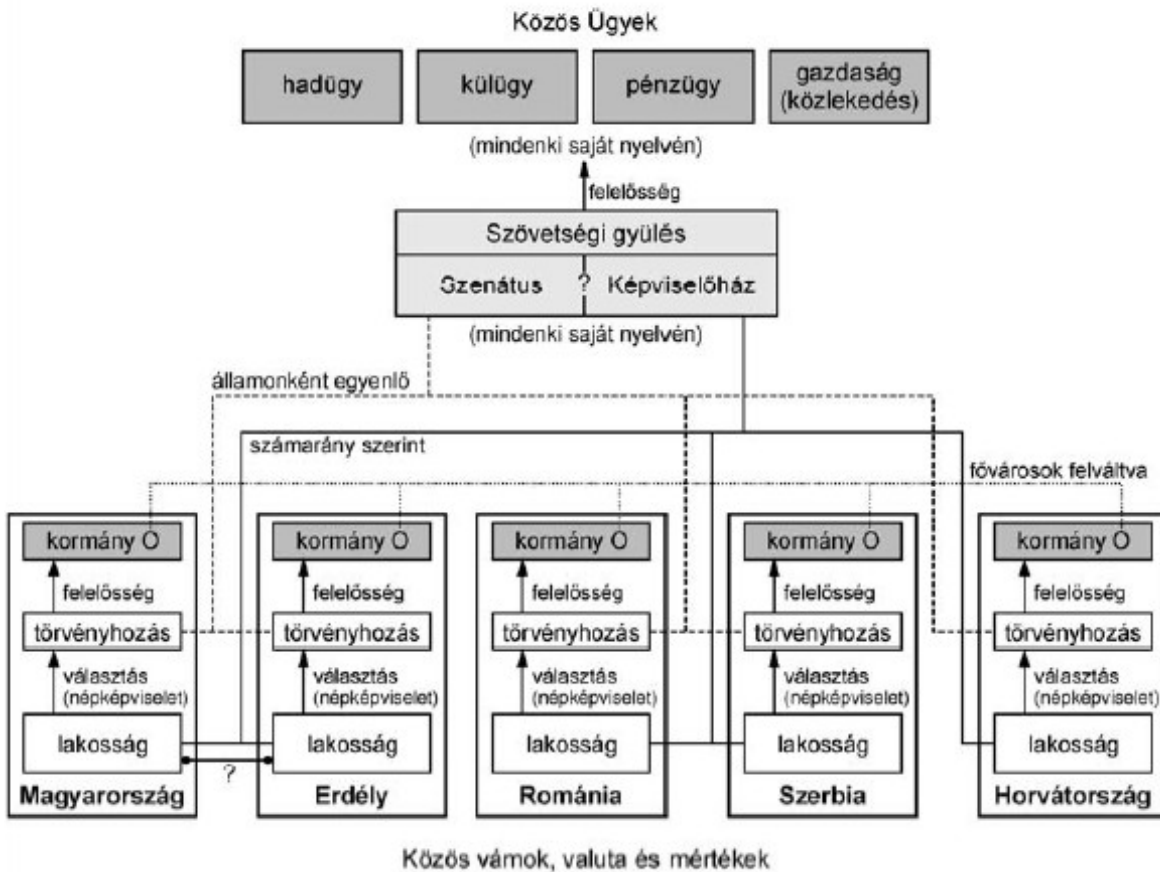
VIII. 39. §. A közönséges birodalmi gyűlés két házból álland, s a császár által évenként hivatik egybe.”

(Az olmützi alkotmány)

67. A feladat a XIX. század magyar történetével kapcsolatos.

Elemezze az ábra, a forrás és ismeretei segítségével, mennyiben jelentett alternatívát a kiegyezéssel szemben Kossuth Lajos alkotmánytervezete!

Dunai Szövetség Terve

„Azon országok mindenképpen sajátlagos viszonyai, melyek a Kárpátok és a Duna, a Fekete-tenger és az Adriai-tenger közt fekszenek, nagyon megnehezítvén egy egységes állam alakulását, kívánatos, hogy az e tájakon elterülő történeti államok egymással szövetségre lépjenek, melyet „dunai szövetség”-nek lehetne elnevezni. Az új közjogi rend alapja a dunai tartományokban az egyes népek szabad beleegyezése volna, akár egy törvényalkotó gyűlés, akár az általános szavazat alapján. Így például Erdély lakói általános szavazattal fognák eldönteni, vajon hazájuk egy legyen-e Magyarországgal vagy legyen politikailag egyesülve Magyarországgal, közigazgatásilag pedig különválva, vagy végre csak szövetségben legyen Magyarországgal és a többi szövetségi állammal, mint maga is autonóm állam, teljes egyenlőség alapon? [...]

Az esetre, ha a keleti kérdés a keresztény népek függetlenségével találna megoldatni, kívánom, hogy Szerbia s a többi délszláv országok szintén belépjenek a dunai szövetségbe, mely esetben a Kárpátoktól a Balkánig terjeszkednék s állana: Magyarországból, Erdélyből, Romániából, Horvátországból s a netán Szerbiához csatolandó tartományokból.

A szövetségi szerződést egy törvényhozó gyülekezet készítené, alapul véve bizonyos elveket, mik közül néhányat megjelölök.

1. Közösen érdeklő ügyek lennének: a szövetségi terület oltalma, a külpolitika, a külképviselet, a kereskedelmi rendszer, odaértve a kereskedelmi törvényhozást, a vám, a fő közlekedési vonalak, a pénz, a súlyok és mértékek.
2. Mindent, ami a szárazföldi és tengeri haderőre, a várakra s a hadi kikötőkre vonatkozik, a szövetségi hatóság fogná szabályozni.
3. A szövetség egyes államainak a küludvaroknál nem volnának külön képviselőik, a szövetségi diplomácia egy és közös lesz.

4. Közös lesz a vámügy, melynek jövedelme az egyes államok közt akként fog fölosztatni, miként a törvényalkotó gyülekezet megszabni fogja. Közös lesz a kereskedelmi törvényhozás. Egy pénz, egy súly egy mérték az egész szövetségben.
5. A törvényalkotó gyűlés fogja eldönteni azt is, vajon a szövetségi gyülekezet (parlament), mely a végrehajtó hatalmat gyakorolja, csupán egy kamarából álljon-e, vagy kettőből, mint az Amerikai Államokban. Utóbbi esetben a képviselőház választani fog, az egyes államok népességi aránya szerint. A senatusban a nagy és kis államok egyenlő számú tagok által lesznek képviselve, amibe a kisebb államokra nézve kitűnő garancia rejlik.
6. A végrehajtó hatalmat egy szövetségi tanács gyakorolja, melyet ha egy kamara lesz: ez, ha kettő: ezek választják. Ő fog irányt adni a külpolitikának is, a törvényhozás ellenőrzése mellett.
7. A szövetség hivatalos nyelve fölött a törvényalkotó gyűlés fog határozni. – A végrehajtó, úgy a törvényhozó hatalom gyakorlatában minden tag saját anyanyelvét használhatja.
8. A szövetségi hatóság székhelye váltakozva majd Pesten, majd Bukarestben, egyszer Zágrábban, másszor Belgrádban lesz. [...]
10. Minden egyes állam otthon oly alkotmányt ad magának, aminő érdekeivel leginkább megegyezik, természetesen azon föltétellel, hogy ez alkotmány elvei a szövetség által szentesített elvekkel ne ellenkezzenek.”
(*Kossuth Lajos alkotmánytervezetéből*)

68. A feladat Magyarország dualizmuskori történelmével kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a gazdasági átalakulás alapvető sajátosságait, jellemző társadalmi hatásait! *Használja a történelmi atlasz megfelelő térképeit is!*

A hitelintézetek száma és együttes tőkéje		
	1867	1890
Szám	85	1225
Tőke (millió Ft)	85	1200

„Hogy épül gyár, malom, egetverő
 Kémények, új büszke házsorok;
 Hogy vállalat kél, hogy nyer a merő,
 A pénz nem is cseppen, hanem csorog,
 A vérkeringés élő, friss, sebes,
 Hogy aki látja, a lelke is repes.
 Bank, társaság, egylet nő, mint a gomba,...
 Külföldi tőkék jönnek forgalomba,
 Franc, belga, angol meg se kérdezi
 Kinek, mi célra, mily pénz s mennyi kell;-
 Szilárd s korlátlan a magyar hitel.”
(Arany László: A délibábok hőse; 1873)

Budapest lakossága (fő) (az elővárosok nélkül)			
Év	Buda és Óbuda	Pest	Budapest
1850	50 127	127 935	178 062
1869	70 000	200 476	270 476
1880	78 635	292 132	370 767
1890	96 999	409 985	506 384
1900	122 412	610 946	733 358
1906	143 870	656 878	791 748
1910	162 500	719 101	881 601

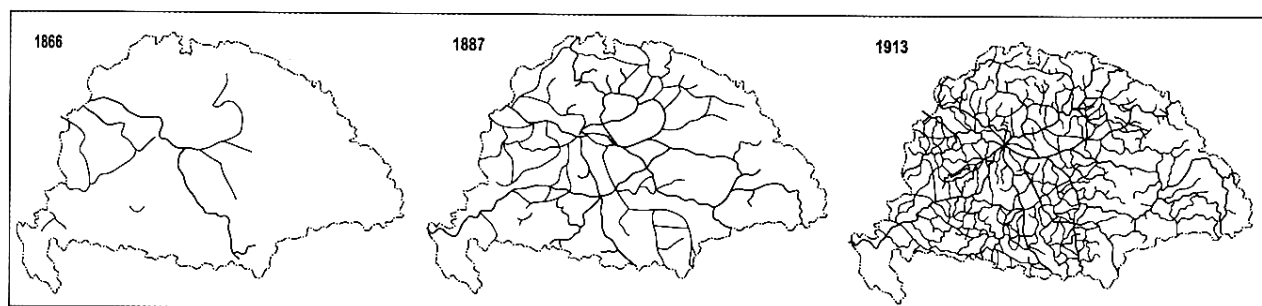
„A szántófield, kert és szőlő kiterjesztése a műveletlen területek, valamint az erdő, nádas, rét és legelő rovására az intenziválódás [erősödés] jele. [...] A felzárkózás során azonban az ország tájegységeinek növekedési üteme nem volt azonos. [...] A szántófield kiterjesztésére az északi és keleti peremvidéken nem volt lehetőség már 1867-ben sem, így az országos arányok eltolódása jórészt az Alföld és Dunántúl változásainak eredménye. Ez az állapot még súlyosabbá tette a peremvidékek szaporodó agrárnépességének helyzetét, amely [...] egyre kevésbé találta meg megélhetésének forrását. [...]

A szarvasmarha különböző hasznosítása vetette fel a század második felének leglényegesebb kérdését: a fajtaváltást. A 70-es években még legelterjedtebb magyar szürke marha a táplálék szempontjából igénytelen, szívós, kiváló igavonó állat volt, de nem volt elég hízekony, s igen gyenge volt tejelőképessége.” *(Katus László történész)*

A kereső népesség ágazati megoszlása (százalékban) 1910-ben			
	Mezőgazdaság	Ipar, bányászat	Szolgáltatások
Nagy-Britannia	8	46	46
Franciaország	43	31	26
Németország	35	38	27
Svédország	41	30	29
Olaszország	58	23	19
Ausztria	52	22	26
Románia	80	8	10
Magyarország	60	18	22

„[...] Iparosodásunk kezdeti szakaszában igen fontos szerepet játszottak a fejlettebb országokból [...] importált tőkék, gépek és termelő berendezések, az onnan átvett műszaki eljárások, üzemszervezési, vállalkozási, finanszírozási formák. [...] Az ipari forradalom először azokban az iparágakban bontakozott ki, amelyek a nyersanyagbőség révén [...] előnyökkel, s a fejlett ipari országok kereslete révén széles és dinamikus piacokkal rendelkeztek. Ilyen volt mindenekelőtt az élelmiszeripar, amely nálunk a modern iparosodás vezető ágának számított. Malomiparunk már az 1860-70-es években világviszonylatban az élre került, s nemzetközi mértékkel mérve is jelentősen fejlődött a szesz-, cukor- és dohányipar, és a fűrészárugyártás is.” (Katus László történész)

„A modern városfejlődésben kiemelkedő helyet foglalt el az egyesített és székváros rangjára emelt Budapest, amely [...] az európai ranglistán a hatodik helyet foglalta el. Növekedése a valóságban még nagyobb volt, mert szorosan hozzá kapcsolódtak a néhány évtized alatt várossá felnövő környékbeli községek is. [...] A korszak folyamán Budapest nemcsak az ország gazdasági, hanem kulturális fővárosává, nemcsak a politikai életet, hanem az eszméket és az ízlést is irányító központjává, nemcsak külső megjelenésében, hanem alkotó szellemében is világvárossá vált.” (Hanák Péter történész)

Magyarország vasúthálózata 1866-ban, 1887-ben és 1913-ban

Blank lined paper with 25 horizontal lines.

69. A feladat a dualizmus korához kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a nagyvárosi életmód sajátosságait a dualizmus korában! Utaljon a budapesti életmódra ható tényezőkre! *Használja a középiskolai történelmi atlaszt!*

„A kis asztalkáknál diákok készülnek a vizsgára, anatómiát, jogbölcseletet, irodalomtörténetet tanulnak. Ha akarom, szabadegyetem. [...] Az első kávéházi törzsvendég Petőfi Sándor volt. Azóta a magyar irodalom a kávésiparral együtt fejlődik. [...] Itt töltjük az életünket. [...] Az angol hallatlan göggel mondja: »Az én házam, az én váram.« De a pesti ember sem kevesebb önérzettel vetheti vissza: »Az én kávéházam, az én váram.«”

(Kosztolányi Dezső; 1914)

„A századfordulóra az olvasás, tánc, színház, séta, sporttevékenységek a férfiak rosszallása ellenére széles körben elterjedtek a nők körében, mint a szabadidő eltöltésének lehetséges módjai. Újabb szórakozási formák is megjelentek, mint például a mozi, mely a szegény nők számára is elérhető időtöltés volt. Míg egy-két évtizeddel korábban a nőknek nem illett idegen férfiakkal érintkezniük, mindez a filmszínházak megjelenésével fellazult, hiszen ott vadidegen férfiak és nő kerültek egymás mellé a sorokban (jóllehet, az eltérő helyárok miatt a vagyoni alapú elkülönülés fennmaradt).”

(Kéri Katalin történész)

„Ki kellene irtani az úgynevezett jasszbeszédnek, detektív-nyelvnek a tisztos polgári családokba, rendes családok fiai közé való betolakodását; a mai apróságok már úgy beszélnek, hogy minden harmadik, negyedik szavukat mi öregebbek már meg se tudjuk érteni.”

(Darvassy Károly korabeli kritikája)

„Ily körülmények között az egyedüli helyes megoldás csak az lehetett: [...] a Gizella tértől az Andrássy úton át végig a Városligetig föld alatt nyitni utat a közlekedésnek.”

(Budapesti Hírlap; 1896)

Korabeli plakát

Munkáslakások a budapesti Dagály utcában 1900 körül

Vízmű, vízellátás a fővárosban		
Év	Csővezeték hossza (méter)	Vízzel ellátott házak
1874	104 485	1 335
1885	218 420	6 643
1895	469 496	11 940
1905	665 404	13 453
1915	869 225	17 425

Villanyvilágítás a fővárosban	
Év	Fogyasztók száma
1895	2 954
1900	7 543
1905	15 754
1910	32 044

70. A feladat a reformkori gazdasági átalakulással kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a tőkés átalakulás jellemzőit a reformkori magyar gazdaságban!

„Ha egynek pénzre van szüksége, minden jószági mellett is ugyan kaphat-e törvényes kamatra elegendőt könnyen és tüstént? [...] Hitel híja miatt csak felette nagy uzsorával kaphatott. Hány birtokost ismerek magam, ki mindig pénzben szűkölködik, és kinek kincse maga előtt mindig el van zárva? És ez földesuraink és földbirtokaink állapotjának vázrajza, és ebből látszik, hogy inkább mende-monda teszi Hitelünk létét vagy nemlétét, mint fekvő jószág, ház, marha, gabona, bor, sat.”

(Széchenyi István: Hitel; 1830)

Kronológia:

1840 – Törvény a szabad gyáralapításról és a csődeljárásról.

1846 – Megnyitják az ország első vasútvonalát Pest és Vác között.

„A pozsonyi Ullmann Ábrahám Izrael nagykereskedő 1782 óta részben bécsi, részben saját készítményű textilárakkal látogatta a pesti vásárokat. 1802-ben egyik fia, Mózes, már »előkelő« és jelentős vagyonú kereskedőnek számított Pozsonyban. [...] 1831-ben mint nagykereskedő felvételt nyert a Polgári Kereskedelmi Testületbe. Gabonával és dohánnyal kereskedett. Az 1830-as évek végétől tevékenységének súlypontja egyre inkább a hitelügyeletekre helyeződött át. A Pesti Kereskedelmi Bank megalapításának fő kezdeményezője és a Rotschildok után fő részvényese, 1843–1846 között egyik vezetője is volt. A bécsi Rotschild bankház érdekkörébe tartozva részt vett a korabeli legnagyobb vállalkozásokban: a Lánchíd és a Dunabalszéli vasút építésében, de szerepe volt a Hengermalom és a Gyáralapító Társaság finanszírozásában is.” *(Bácskai Vera történetész)*

Óbudai Hajógyár: részvénytársasági alapon létesült üzem, a legnagyobb osztrák bankházak (pl. Rothschild), nagybirtokosok (pl. Metternich) és magyar arisztokraták (Esterházy Pál, Széchenyi István) részvételével

1841	A gőzgépek	
	száma	összteljesítménye
Magyarország	11	120–130 lóerő
Örökös tartományok	337	7733 lóerő

71. A feladat a dualizmus kori Magyarország történelméhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a magyarországi nemzetiségek társadalmi és műveltségi viszonyait, valamint politikai törekvéseit a századfordulón! *(Használja a középiskolai történelmi atlaszt!)*

Az írni-olvasni tudók aránya anyanyelv szerint (1890)	
	Összesen
magyar	53,6%
német	63,0%
szlovák	43,2%
román	14,1%
ruszin	9,7%
horvát	42,4%
szerb	30,9%

szlovén	39,8%
egyéb	28,7%

	%
magyar	72,45
német	9,86
szlovák	4,05
román	3,38
ruszin	0,13
horvát	4,29
szerb	2,83
egyéb	3,01

magyar	79,79%
német	2,65%
szlovák	2,24%
román	13,14%
ukrán	0,35%
horvát és szerb	1,60%
olasz	0,07%
egyéb	0,16%

	magyar	német	szlovák	horvát	szerb	román	ruszin
Östermelés*	51,8	47,2	69,1	78,3	81,5	84,3	87,1
Bányászat, ipar	21,2	27,6	16,0	10,0	7,8	6,4	4,2
Kereskedelem, szállítás	8,3	7,0	2,4	2,9	2,8	1,3	0,7
Közszolgálat, szabad foglalkozások	3,6	2,5	0,9	2,0	1,9	1,2	0,5
Egyéb	15,1	15,7	11,6	6,8	6,0	6,8	7,5
Összesen	100	100	100	100	100	100	100

*Kb.: agrárium mezőgazdaság, erdészet, halászat

„Miután a dualisztikus rendszer és az unió révén a magyar elem kezébe került az államhatalom, ez az állam közös és nagy érdekeit figyelmen kívül hagyva csak azt az egyetlen célt követte, hogy saját nemzeti hegemoniáját biztosítsa és megvalósítsa a magyar nemzeti egységet, s az azóta hozott valamennyi törvény, valamint ezek végrehajtása élénk bizonyítékai annak, hogy tovább haladnak ezen a meredek lejtőn. [...] A politikai nemzetfogalomnak az etnikaival való szándékos felcserélése által a törvény első mondatától kezdve tagadja politikai tényezőként való létünket.” (Az erdélyi románok memoranduma I. Ferenc Józsefhez; 1892)

„1. Rendíthetetlenül követeljük a román nép államalkotó politikai egyéniségének elismerését, etnikai és alkotmányos fejlődésének közjogi intézmények általi biztosítását, a Szent István koronája országai állama integritásának érintetlen fenntartása mellett.” (A nagyszabeni román nemzeti konferencia határozata; 1905)

„19.§. A nem magyar tanítási nyelvű elemi iskolákban, akár részesülnek állami segélyben, akár nem, a magyar nyelv a mindennapi tanfolyam valamennyi osztályában ... oly mérvben tanítandó, hogy a nem magyar

anyanyelvű gyermek a negyedik évfolyam befejeztével gondolatait magyarul előszóval és írásban érthetően ki tudja fejezni.

22.§ 1. A községi elemi népiskolai tanító fegyelmi vétséget követ el

a) ha a magyar nyelv tanítását elhanyagolja,

c) ha államellenes irányt követ.” *(Részlet az 1907. évi XXVII. törvénycikkből)*

Kronológia:

1898: Törvény a helynevek használatáról: minden községnek csak egy hivatalos neve lehet (a nemzetiségi helynévhasználat korlátozása).

1907: A néptanítók járandóságainak emelését a nemzetiségi iskolákban a törvény a magyarosításban elért eredményekhez kapcsolja.

1908: Miniszteri rendelet szerint az iskola tannyelvétől függetlenül a hittan alapelemeit és az imádságokat magyarul is tanítani kell.

72. A feladat a XIX. századi nemzeti ébredéshez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a szlovák példa segítségével a magyarországi nemzetiségek reformkori nemzeti ébredését! Térjen ki a formálódó nemzetiségi követelésekre, és a konfliktus kiéleződésére is!

„A mi hőseink dicső emlékének újraéledésére indulok beszélni Nektek, drága földijeim a legdicsőbb, de fájdalom, egyben utolsó hősről is magyar Szlovákiának – Trencséni Mátéről. Megmutatom nektek Máté emelkedését, dicsőségének csúcsát és rettenetes bukását, hogy megismerjétek a nyomornak azt a szakadékát, melybe a szlovák nép beletaszított, mert megfosztották függetlenségétől, eltulajdonították tevékenységének gyümölcseit. Vannak szlovákok, akik már azt sem hiszik, hogy a juhászbojtárok, tutajosok, drótosok és favágók e mostani népének talán magasztosabb szerepe is volt szeretett magyar hazánk történetében.”

(Viliam Pauliny-Tóth [1826-1877] szlovák író, publicista, politikus)

„Szép tulajdonság, amely kivált ékesíti a szláv nemzetet, az ártatlan vidámság. E nemzet fiai, úgy látszik, születésüktől fogva inkább hajlanak az örömrre, mint a búbánatra, vérük oly egészséges és friss, idegeik és ereik oly ragyogóak és érzékenyek, arcuk oly barátságos és derűs, sőt nyelvük is oly örömteli és beszédes, hogy ahová mennek, mindenütt öröm és vidámság lengi őket körül. [...] kétségkívül a leggyönyörűbb az egész szláv nemzetet ékesítő tulajdonság a valamennyi szomszéd és nemzet iránt tanúsított tolerancia és békés viselkedés. Ez dicsőségének legragyogóbb gyöngyszeme, ez a legjelentősebb tulajdonsága és erénye, amelyet valamennyi más nemzetnek meg kellene tőle tanulnia.”

(Ján Kollár [1793-1852]: A szláv nemzet jó tulajdonságai; 1822)

„És ha egyedül mi nem kelnénk fel most, most, amikor minden nemzet felkel, minden becsületes ember leköpné minket, elvetne minket az Úristen, aki elküldte nekünk a szabadság napját, akkor megint ránk jönnének az urak pálcáikkal, korbácsaikkal és sarkantyúikkal. Hogyan kell tehát felkelnünk? Először is fel kell emelnünk igazságos szavunkat nemzeti szabadságunkért, vagyis olyan szabadságért, amely minden szlovák számára szabadság. Igaz, azóta, hogy az úri hatalom összedőlt, nagy ígéretek hallotok, szlovákok, szabadságról és könnyebbítésről, és bizonyos, hogy sok szempontból megjavulna az állapototok, de más kérdés, hogy nem

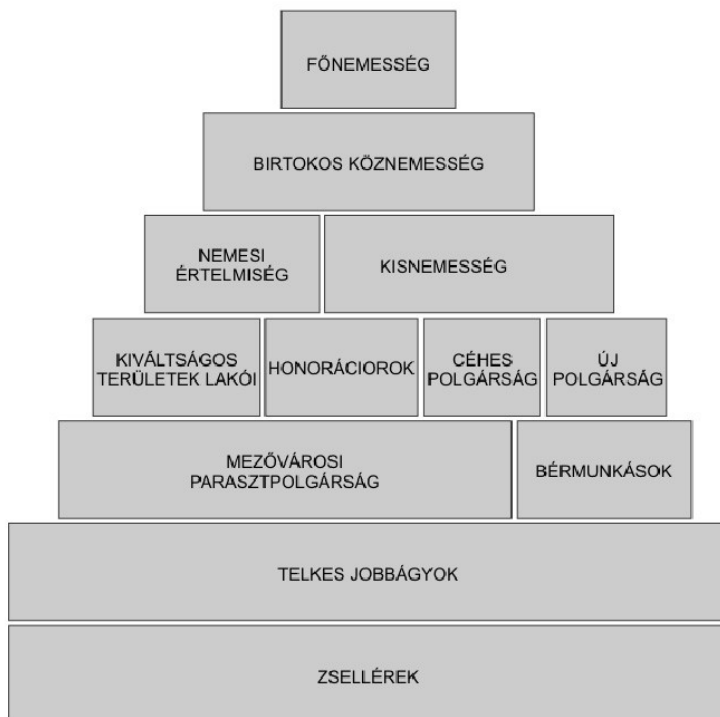
vesztitek-e el mindezt két vagy három év múlva? Ezt a szabadságot csak akkor tudjuk magunknak biztosítani, ha az egész szlovák nemzetet állítjuk őréül. Mert egy ember semmit sem tehet, de egy nemzet igen sokat tehet. Ismerjétek meg tehát magatokat, szlovákok, hogy minél előbb úgy ismerjétek magatokat, mint egyetlen hatalmas nemzetet, és hogy mint ilyen nemzet lépjétek az egész ország, az egész világ elé.”

(Jozef Miloslav Hurban [1817-1888] szlovák író, költő, politikus, a szlovák nemzeti mozgalom egyik vezére kiáltványa; 1848)

Magyarország nemzetiségei 1850-ben (ezer fő, illetve %)								
magyar	német	szlovák	román	ruszin	horvát	szerb	egyéb	összesen
4 818	1 356	1 739	2 239	447	1 180	979	456	13 191
36,5	10,3	13,2	17,0	3,4	8,9	7,4	3,2	100,0

73. A feladat a reformkori magyar történelemhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és saját ismeretei alapján a reformkori magyar társadalom szerkezeti sajátosságait és a meghatározó rétegek alapvető jellemzőit!

A reformkori magyar társadalom szerkezete

„Atyám tisztességes állásnak csak a földbirtokosét tartotta, ki hivatalt nem visel, senkitől nem függ, ez az igazi úr. Különbséget itt nem tett a nagyobb vagy kisebb birtok, hanem legfeljebb a család régisége, mert az egyenlőség érzése áthatotta az összes birtokos nemességet, kik kerülték a mágnások társaságát, kik akár aranykulcs, akár hivatal s családi összekötetés következtében az udvartól függnének, különben is jobbaknak tartják magukat a többi nemességnél, holott a törvény azt mondja: sem nagyuraknak nincs több, sem a kisebb nemeknek kevesebb szabadságuk. Az ügyvéd, az orvos szintén beleillette az úri társaságba, ha nem is volt nemes, hiszen honorácior volt mindenestre, mindenkinek szüksége volt rá, ő ismerte a házi kör legbelsőbb titkait, de azért mégsem tartották egyenlőnek, mert függésben élt, ha nem is az egyestől, mégis a közösségtől. A kereskedő, még ha nemeslevele volt is, csak polgárnak tarttatott, ezek, a tanárok, papok s városi házbirtokosok alkották a magasabb polgári társaságot, külön a céhbeli kézművesektől, kik majszter uram címmel szólítottak meg, s ismét külön társaságban éltek egymással.”

(Pulzky Ferenc: Életem és korom)

„Napszámban Szécsény lakosságának egy csoportja dolgozott csupán, akiket zselléreknek neveztek; kényszerültek erre, minthogy a házon, a kerten és egy kis szőlön kívül más járandósággal nem rendelkeztek, ez pedig a család fenntartásához nem volt elég. Földünk 24 ezer hold területű volt, amiből 12 ezret a parasztlak gondoztak, a másik 12 ezer a mi művelésünk alatt állt: ez azt jelenti tehát, hogy nem bérelték gazdák, hanem a saját embereinkkel műveltettük meg.”

(Pulzky Terézia: Egy magyar hölgy emlékirataiból)

74. A feladat a XIX. századi magyar történelemhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján, hogyan változott Ausztria és az újjászervezett magyar állam politikai és közjogi viszonya 1848 folyamán! *Használja a középiskolai történelmi atlaszt is!*

„Erős meggyőződésem, hogy dinasztiánk jövője a birodalom különféle népeinek egy szívben-lélekben egyesüléséhez van csatolva, ezen egyesülést nemzetiségeink respektálása [tiszteletben tartása] mellett csak az alkotmányosság érzelme rokonító forrasztéka teremtheti meg. [...] Az ausztriai tartományokkall érdektalálkozás kiegyenlítésének szüksége forog fenn, mire nemzeti önálló jogaink s érdekeink megóvása mellett örömmel nyújtunk segédkezet.” *(Kossuth felirati javaslatából; 1848. március 3.)*

„Röviden felsorolom azt a három módozatot, melyet egyedül tartok lehetségesnek arra, hogy Magyarországon még valamit elérhessünk. Az első: minden csapatot kivonni az országból. [...] A második mód az lenne, hogy gróf Batthyányval [...] paktáljunk [egyezzünk], mentsük, ami még menthető, hogy tudjuk, mi legyen a teendő. [...] A harmadik mód lenne: a nádort meneszteni, királyi biztost [...] nagy katonai segítséggel Pozsonyba küldeni, az országgyűlést szétoszlatni, aztán Pestre nyomulni, és amíg szükségesnek látszik: a nemzetet a katonaság vasöklének nyomása alatt tartani.” *(István főherceg V. Ferdinándhoz írt leveléből; 1848. március 24.)*

„[...] nem az igazi magyar–horvát ellentétek kiegyenlítését, nem az igazi horvát kívánságok teljesítését, hanem némely magyar minisztérium elejtését, és különösen [...] azt követelték, hogy a magyar hadügyminisztérium az osztrákba olvadjon.” *(Batthyány a Jellasiccsal folytatott tárgyalásokról)*

„A képviselőház az ország kormányzatát mind a két ház részéről kiküldött Honvédelmi Bizottmány kezébe mindazon hatalommal, mellyel egy ország teljhatalmú kormányának bírnia kell, letevén, a Honvédelmi Bizottmányt mindaddig, míg az ország normális állapotba jövén, törvényes elismert kormánya nem lesz. Az ország teljhatalmú kormányának, Kossuth Lajos honpolgárt és képviselőt, pedig

egyetemes felállással kijelentéssel e kormány elnökének nyilvánítja, kire egyszersmind azon hatóságot is ruházza, hogy az ország kormányzatára megalkotott Honvédelmi Bizottmányt önbelátása szerint rendezze s egyes tagjainak teendőit jelölje ki.” *(Országgyűlési határozat, 1848. október 8.)*

75. A feladat a dualizmus kori magyar társadalommal kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a nagybirtokos arisztokrácia és a nagypolgárság legfontosabb jellemzőit! Válaszában térjen ki gazdasági, társadalmi, politikai szerepükre is!

A nagybirtok szerepe a mezőgazdaság üzemstruktúrájában 1895-ben				
	Gazdaságok száma	Az összes gazdaság százalékában	Gazdaságok területe (kataszteri hold)	Az összes birtokterület százalékában
1000 hold feletti birtok	3 768	0,2	11 901 380	32,3

„A napóleoni időkben épített nagy, dór oszlopos, világossárga főtű kastély, s benne a nyolcvanezer kötetes könyvtár, amelyet József ükapám és fia, István gyűjtöttek össze, a mahagóni könyvespolcokkal, karzatokkal és csigalépcsővel, stukkós mennyezettel és kandallóival, háromszáz holdas parkjával és távával olyan aranyketrec volt, amely előkelő elzárttságban tartott bennünket a külvilágtól.

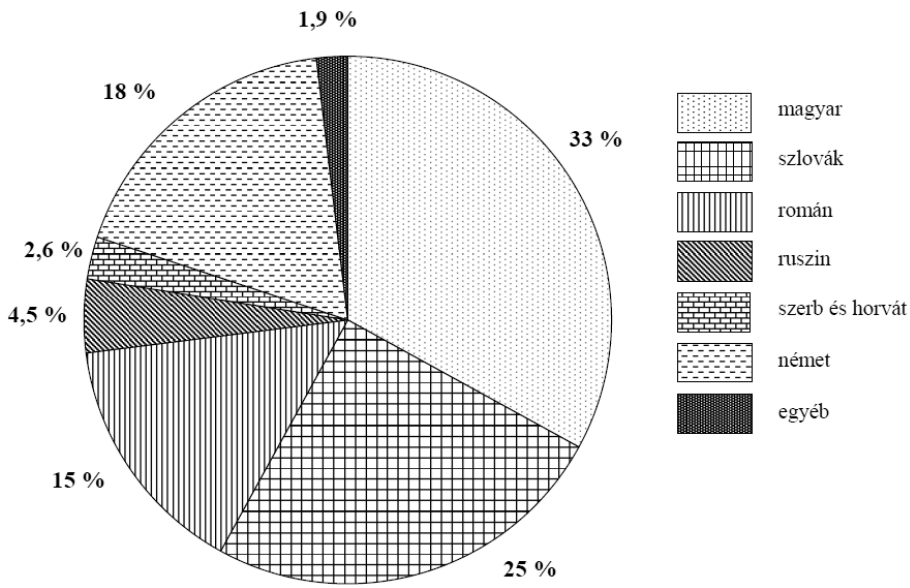
Nekünk, gyerekeknek szigorúan tilos volt kilépni a park területéről, amely, igaz, elég nagy volt ahhoz, hogy egy fiú barangolhasson benne. A falu már *terra incognita*-nak [ismeretlen földnek] számított. Még a falusi notabilitások [előkelőségek] gyermekeivel sem volt szabad találkozunk.” (gróf Károlyi Mihály)

„A fekvése szerint első palota-bérház [a Sugárúton, majd Andrássy úton] Saxlehner Andrásé volt. [...] Az első emeletet foglalta el Saxlehner lakása. A Sugárút felé öt szoba nyílt, mögöttük az udvarra a hatalmas ebédlő és még egy szoba. A lakáshoz tartozott még a Két szerecsen utcára nyíló ablakokkal további három szoba. Külön

bejárattal, szintén a mellékutcai szárnyban kapott helyet a Saxlehner cég irodája. A lakás helyiségei tágasak voltak. [...] A felsőbbemeleti lakások természetesen kisebbek voltak, de nem kicsik. [...] Mindegyik lakáshoz tartozott fürdőszoba is. [...] Az építető, Saxlehner András (1815–1889), posztókereskedőként kezdte pályáját, és mint a Hunyadi János keserűvíz forgalmazója lett gazdag és ismert emberré.” (Gábor Eszter, *művészettörténész*)

„A gazdasági életben fontos szerepet játszó polgáremberek, továbbá a kiemelkedő tudósok is kaphattak báróságot, ha tevékenységük során jelét adták az udvarhoz való lojalitásuknak. Ebbe a kategóriába tartozott többek között a harminc zsidó származású bárói család is. Kezdetben természetesen csak a kikeresztelkedők köréből jöhettek a jelöltek, a magyar polgárosodás olyan korszakos szerepet játszó familiáiból, mint a Wodianer-, Ullmann-, Hatvany-, Kornfeld-, avagy a monarchia végperceiben középük lépő Weiss-család.” (Csorba László, *történész*)

*A Magyarországról
kivándorlók etnikai
megoszlása a
századfordulón*

77. A feladat a reformkori Magyarországgal kapcsolatos.

Mutassa be Széchenyi Istvánnak és Kossuth Lajosnak a gazdaságot érintő elképzeléseit és kezdeményezéseit!

„Nem a király hibája, ha rossz gazdák vagyunk és szép birtokinkat elpazaroljuk; [...]. Ha a kormány a földesúrnak módot ad, benne bízik s tenni hagyja, ez pedig a jobbágnak bizonyos és bátorságos birtokot nyújt, akkor egy rész se panaszkodhatik – s önköriben minden hátramaradásának senki más nem oka, egyedül önmaga, akárhogy akarná is másra tolni a hibát. S így, midőn a kegyelmes Isten magyar földbirtokossá teremtett, én legalább önkötelességimmet szeretem mindenekelőtt fejtegetni, s ezen értekezést legfőképpen velem egy helyzetetésűekhez intézem. S íme, nyíltan azon vallást teszem: hogy hazánk előmenetele s magasb felemelkedése legfőbb gátjai mi, tehetősb birtokosak vagyunk.”

(Széchenyi István, Hitel, 1830)

„Nehéz volna annak jóslatát itt kimerítőleg elősorolni, mi mindent fogna egy balatoni gőzösnek életbe léptetése maga után vonni; [...]. Némiéket azonban oly bizonyosan vonna maga után egy balatoni gőzös, hogy azokat előre jósolni bizony nem nagyobb mesterség, mint megjövedölni, miként a nyarat és őst télt váltja fel [...]. Így például: legelsőben is köszén-szerzésre fog indítani! [...]

Most Magyarország legnagyobb része, kivált köszén és tán vas tekintetében is, pincze nélküli alházhoz hasonlítható, melyben terjedelmessége daczára sem lakik igazi kényelemmel szinte senki is, [...].

Minden ehhez képest, mi arra ösztönül szolgál, hogy földgömbünk gyomrába mentül mélyebbre behassunk, honunkra nézve csak üdvös lehet, mert ez által szintűgy nagyobbodnék az mint ház, melynek egy sorára két három sor is rakatik.” *(Széchenyi István: Balatoni gőzhajózás, 1846)*

„Midőn – legalább[is] Európában – nincs nemzet, mely szükségei közé ne számítaná mindazon élvezetet, mit a találékony ipar s a fürge szorgalom békés hódításai kielégítenek; ma már politikai függetlenség industriális

[ipari] függetlenség nélkül nem egyéb, mint ábránd s nem soká tartható öncsalódás; mert hiába óhajtanátok vissza a baromi tengéssel határos »szent« egyszerűség durva napjait, a civilizatio [...] karjai közül menekvés nem adatott, aki áldásait nem szerezte meg, legalább átkát fogja érezni; [...].” (Kossuth Lajos cikke, 1842)

„[...] a köztünk s az austriai örökös tartományok közt fennálló vámrendszer méltánytalan és igazságtalan, mert nem csak a magyar gyáripár lehetetlenítésére, hanem egybevetve a kül vámvonal rendszerével, oda is van irányozva, hogy mi monopolizált piacul szolgáljunk Austria iparműczikkeinek, miket máshonnan olcsóbban vehetnénk. [...] a köztünk s Austria közti vámrendszer kérdésének egyedül oly módoni megoldása nyugtathatja meg a nemzetet, mely az eddig csak ellenünk irányzott védrendszert a költsönös érdekek kiegyenlítésére, alku s egyezkedés útján viszonos méltányossággal alkalmazza.” (Kossuth Lajos beszéde, 1846)

78. A feladat az 1848/49-es forradalom és szabadságharc történetével kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével Magyarország és Ausztria közjogi viszonyának alakulását az áprilisi törvények elfogadásától a Függetlenségi Nyilatkozat kiadásáig!

„Meg kell említenem Ausztria irányábani viszonyainkat. Én igazságos akarván lenni, azt mondom, miként én természetesen meg tudom fogni [értsd: érteni], hogy a bécsi falakban létező hatalomnak fáj Magyarország felett nem rendelkezhetni többé. De azért, mert valamely fájdalom természetes, nem minden fájdalom jogszerű; és még kevésbé következik, hogy valamely fájdalom iránti könyörületességből egy nemzet a maga jogait megnyirbáltatni hajlandó legyen. Igenis, uraim! Megvannak kétségtelenül, megvannak azon mozgalmak, hogy ha egyebet nem, hát legalább a pénz- és hadügyi tárczát ismét a bécsi ministerium számára visszaszerezni sikerüljön; mert hiszen a többi majd elkövetkezik. [...] Összeköttetésben látszik nekem lenni ezzel a horvát mozgalom is; mert Jellasics azt nyilatkoztatta, hogy neki nem kell szabadság, hogy neki csak az kell, miként Magyarország had- és pénzügyi tárczája a bécsi ministeriumra bízassék.” *(Kossuth Lajos országgyűlési beszéde, 1848. július 11.)*

„Magyarország [Ausztriával] egy fejedelem alatt álló, de Ausztriába soha bele nem olvasztott, jogszerűen soha be nem olvasztható önálló külön ország [...]. Magyarország ezen elidegeníthetlen jogában [...] támadtatott meg, és megtámadtatott oly istentelen módon, mellyhez hasonló példa nincs [...]. Magyarország ez ellen védi magát; ha volt valaha harcz szent, a védelemnek ezen harcza az. [...] Lejárt az idő, hogy erőszakos hódításokkal lehessen Ausztria erejét növelni; béke és egység útján lehet azt csak.” *(Kossuth Lajos levele Csány László kormánybiztoshoz, 1848. december 7.)*

Korabeli cseh gúnyrajz az olmützi alkotmányról

„A Habsburg-Lotharingiai ház a magyar nemzet elleni árulása, hitszegése és fegyvert fogása által, nem különben azon merény által, miszerint az ország területi épségének eldarabolását, Erdélynek és Horvátországnak Magyarországtól elszakítását, és az ország önálló status életének [államéletének] eltörlését fegyveres erőszakkal megkísérteni, s e végett idegen hatalom fegyveres erejét is a nemzet legyilkolására használni nem iszonyodott, saját kezeivel szaggatván szét úgy a *pragmatica sancti*ót, mint általában azon kapcsolatot, melly kétoldalú kötések alapján közötté s Magyarország és tartományai között fennállott.” *(Részlet a Függetlenségi Nyilatkozatból)*

79. A feladat az osztrák–magyar kiegyezéssel kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a közös ügyek rendszerét! Válaszában térjen ki a közös ügyek megteremtésével kapcsolatos kortársi vitára! Világítson rá röviden a közös uralkodó szerepére is!

„Kész volt Magyarország a múltban, s kész lesz jövendőben is mindenkor teljesíteni mindazt, amit a Pragmatica Sanctio szerint a közös biztosságnak együttes erővel védelme és fenntartása múlhatatlanul megkíván: úgy másrésztől oly kötelezettségeket, melyek e célon túlterjednek [...] magára nem vállalhat.”
(*Részlet az 1867: 12. törvénycikkből*)

„A félelem mindig rossz tanácsadó. [...] Az osztrák birodalommal összeolvadás nemcsak hogy nem biztosítja hazánkat az orosz ellen, hanem éppen ez az összeolvadás [...] az, ami az orosz inváziót nyakunkra hozza. Ez a szorosabb egyesülés az osztrákokkal nemcsak nem villámhárító, de villámvonzó.” (*Kossuth Lajos levele a váci választóknak, 1867*)

„Azon konföderációnak, melyet Kossuth ígért híveinek, s mely 22 millió magyart, szlávot és románt foglalna magában, még csak egy nagy európai háborúval lehetne fogatosított eszközölni. [...] [A konföderációba] valamivel még szorosabb volna a beolvasztás, s még inkább vesztené el hazánk függetlenségét.” (*Kemény Zsigmond cikke, 1867*)

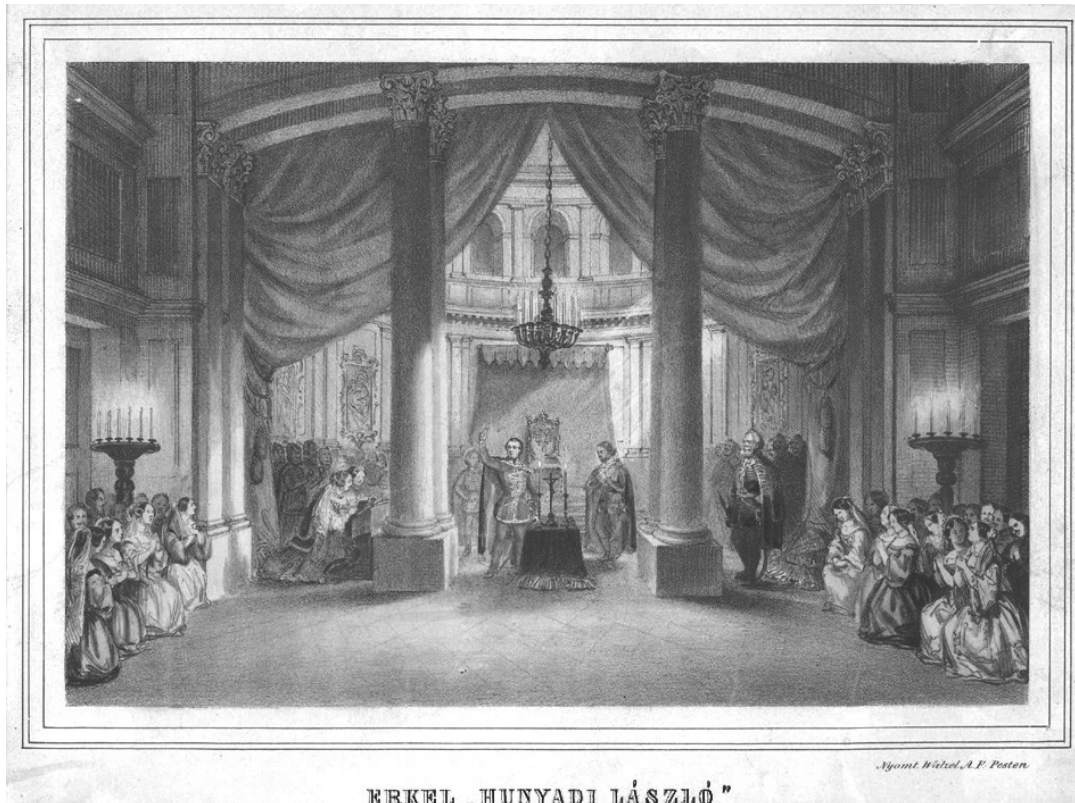

Korabeli karikatúra

80. A feladat a reformkori Magyarországgal kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a korabeli nacionalizmus Magyarországon megjelenő formáit és a nacionalizmusok jellemző vonásait! Válaszában térjen ki az ezzel kapcsolatos társadalmi feszültségekre is!

„Kérdem én, mit veszít [...] igazaiból a magyar nemes, ha törvény által azt nyilatkoztatná, hogy a magyar parasztot személyében s vagyonában törvény útján kívül szintén senki sem háborgathatja, hogy ő is birtoki tulajdonnal bír, hogy ő is tagja a nemzetnek, s a Szent Koronának, – vajon mit veszít? [...] A szabadság oly kimeríthetetlen kincs, mely azáltal, hogy véle többen osztoznak; sem fogy, sem gyengül, sőt nő, sőt erősödik. Ki az, aki javallani merje, hogy a magyar nemes mondjon le alkotmányos jussairól, hogy leszálljon a néphez? s én leszek első, ki őt bármi hatalmas legyen is, a nemzeti felségsértés bűnével nyilván vádolom. Nem arról van szó, hogy mi nemesek leszálljunk a néphez, hanem arról, hogy őtet magunkhoz felemeljük.” (Kossuth Lajos írása, 1833)

Korabeli metszet a Nemzeti Színház előadásáról

„Ha valaki magyarul tud, magyarul beszél, innen következik-e, miképp neki ezért már magyarrá is kellett volna átalakulnia. Mert ha így, ám akkor fordítsuk legutolsó fillérünket minden tétova nélkül "nyelv mesterekre", sőt legyünk rögtön magunk is mind azokká, hadd tudjon csevegni magyarul az egész világ, s meg lesz mentve s feldicsőítve fajtánk. Nyelvet, nemzeti sajtóságot, ily felette könnyűszerrel azonban, én legalább úgy hiszem, még csak biztosítani sem lehet, s annál kevesebb szilárdabb s tágabb alapokra állítani; minthogy – és itt különös figyelemért esedezem – a szolás még korántsem érzés, a nyelvnek pergése korántsem dobogása még a szívnek, és ekképp a magyarul beszélő, sőt legékesebben szóló is, korántsem magyar még.”
(Széchenyi István beszéde, 1842)

„Legtiszteletteljesebben kérjük [...] Felsőgedet, kegyeskedjék iskoláinkat és templomainkat néhány túlfeszült hazafi heveségétől és erőszakoskodásától, akik mindent és minden lehetséges módon magyarosítani akarnak, megvédeni, és legkegyelmesebben elrendelni, hogy gyermekeink emberré és polgárrá nevelése, különösen pedig a vallásoktatás anyanyelven történjék.”
(A szlovák evangélikus lelkészek és tanárok beadványa az uralkodóhoz, 1842)

81. A feladat Magyarország dualizmus kori történetével kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a nemzetiségek politikai helyzetét és a nemzetiségi kérdéssel kapcsolatos jellemző álláspontokat a dualizmus korában!

„Belügyminiszter úr előterjesztette, hogy a „Matica Slovenská” című tót [szlovák] irodalmi és szépművészeti egylet működése iránt rendőri nyomozás tartatván, az ezen nyomozásról tett jelentésből kiderül, hogy a mondott egylet [...] nem annyira az irodalom fejlesztésével, mint inkább pánszláv izgatásokkal foglalkozik [...]. A nyomozást teljesítő biztos jelentésében azon javaslatot terjeszti elő, hogy az egylet [...] feloszlattassék. [...] [Az előterjesztés] helyeslőleg tudomásul vétetett.” (*Minisztertanácsi jegyzőkönyv, 1875. április 1.*)

„A nem magyar tanítási nyelvű elemi iskolákban, akár részesülnek állami segélyben, akár nem, a magyar nyelv a mindennapi tanfolyam valamennyi osztályában [...] oly mértékben tanítandó, hogy a nem magyar anyanyelvű gyermek a negyedik évfolyam bevégeztével gondolatait magyarul élőszóval és írásban érthetően ki tudja fejezni.” (*Apponyi Albert kultuszminiszter által beterjesztett törvény, 1907*)

„Ahol a szerbek [...] önmaguk vagy a románokkal és szlávokkal [értsd: szlovákokkal] szövetkezve kis számuk miatt nem volnának képesek szerbet vagy megállapodás szerint románt vagy szlávot [...] képviselőül megválasztani, ott adják szavazatukat az ellenzéki párt jelöltjére. [...] A szerb nemzeti párt által megválasztott képviselők a magyar országgyűlés szláv és román hasonló szabadelvű ellenzéki képviselőivel az országgyűlésen külön politikai nemzeti pártot s az országgyűlésen kívül úgynevezett külön politikai klubot alakítsanak.” *(A szerb nemzeti konferencia határozatai, 1869)*

„Követeljük az általános, egyenlő, titkos választójogot mind az állami, mind az önkormányzati életben. [...] A vármegyei önkormányzat, ha az [...] valódi demokrácia lesz, minden megrázkódtatás nélkül megadja a lehetőséget arra, hogy a nemzetiségi nép egyetlen téren se érezze magát háttérbe szorítottnak azért, mert anyanyelve nem magyar.” *(A Jászi Oszkár által alapított Országos Polgári Radikális Párt programja, 1914)*

82. A feladat a dualizmus kori Magyarországgal kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a modern életmód és életkörülmények legfontosabb összetevőit a dualizmus kori Magyarországon! Válaszában térjen ki röviden a tömegkultúra jelenségére is!

A posta által kiszállított hírlapok éves példányszámának változása a dualizmus korában			
Év	1868	1878	1882
Példányszám	13 millió	34 millió	41 millió

„Crikvenica [az] egyetlen magyar tengeri fürdő. Elérhető Fiuméből, a Hotel Európával szemközt fekvő Adamich-mólóról induló gőzhajóval 5-ször naponta, másfél óráig tartó érdekes tengeri úton. [...] A Budapest–Fiume vonalon fekvő Plase máv. állomástól, kocsival is elérhető Crikvenica 3 óra alatt. [...] Mint tengeri fürdő,

Crikvenicánk képes a világ leglátogatottabb tengeri fürdőivel versenyezni, különösen azóta, mióta homok- és napfürdőkkel rendelkezik.” (Magyar fürdő-kalauz, 1911)

„A vízvezetéki berendezést, a closetot és vízmedencéket mindig tisztán kell tartani, azokba szemetet, hamut, konyhahulladékot dobni tilos, úgyszintén a vízpazarlás szigorúan tiltva van.” (Egy budapesti ház házirendje, 1916)

Plakát, 1910 körül

**83. A feladat a XX. századi Európával kapcsolatos.
Mutassa be a források és ismeretei alapján a nemzeti szocialista ideológia jellemző vonásait és az NSDAP szerepét az egypárti diktatúra működtetésében!**

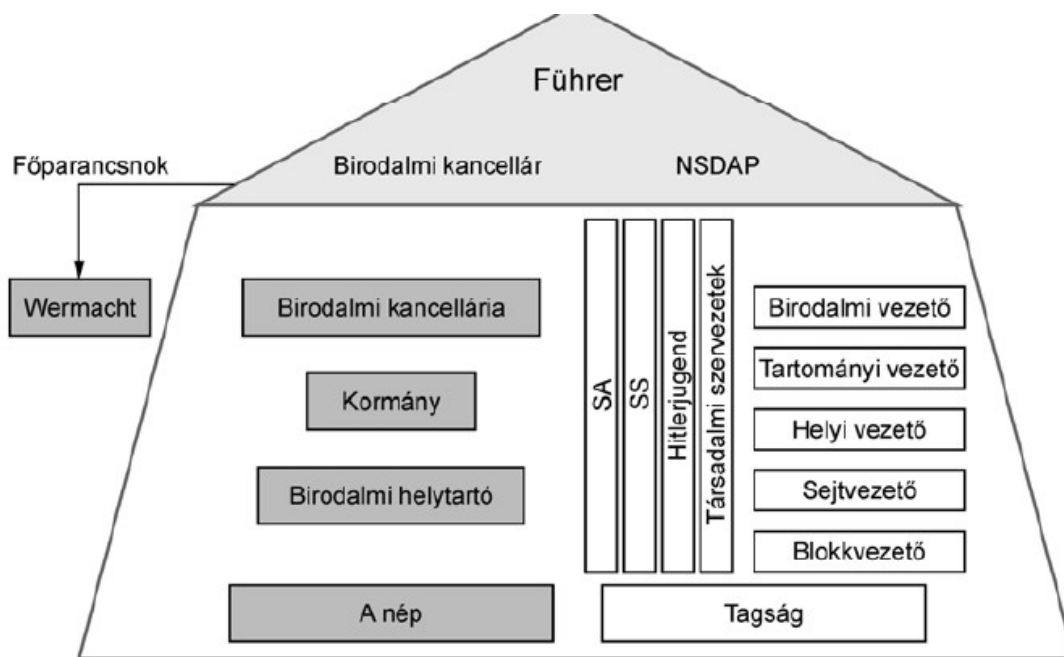
„A természet nem tűri a gyöngébb egyedeknek az erősebbekkel való közösülését és még kevésbé engedi meg, hogy a magasabb rendű faj az alacsonyabb rendű fajjal olvadjon egybe, mert különben egy csapással kárba vész az egész, talán évezredek munkája.

A történelemből leszűrt tapasztalataink ezt számtalanszor igazolják. Ijesztő határozottsággal mutatja a történelem, hogy az árja fajoknak alacsonyabb rendű népekkel való vérkeveredése mindig a kultúrának süllyedését jelentette. A legnagyobb részben germán elemekből álló Észak-Amerika lakossága, mely csak kis mértékben keveredett más elemekkel, más kultúrával rendelkezik, mint Közép- és Dél-Amerika, ahol a főleg latin bevándorlók gyakran erősen keveredtek a bennszülöttekkel. Már ez a példa is eléggé világosan és határozottan szemlélteti a faji keveredés kihatását. Az amerikai kontinens fajilag tiszta germán lakossága uralkodik a földrészen és ura marad mindaddig, míg nem esik a vérfertőzés bűnébe.” (Adolf Hitler: *Mein Kampf*)

1. Követeljük, hogy a népek önrendelkezési joga alapján valamennyi német Nagy-Németországban egyesüljön.
2. A német nép számára más nemzetekkel azonos jogokat követelünk. Követeljük a versailles-i és a st. germain-i békeszerződések hatályon kívül helyezését.
3. Népünk ellátásának biztosítására és népfeleslegünk betelepítésére területet és földet követelünk.
4. Csak az lehet állampolgár, aki néptárs. Csak az lehet néptárs, akinek ereiben tiszta vér folyik, vallásra való tekintet nélkül. Éppen ezért zsidó nem lehet néptárs.
6. Csak állampolgárnak lehet meg az a joga, hogy az állam vezetéséről és törvényeiről dönthessen. Éppen ezért követeljük, hogy mindenféle közhivatalt, akár tartományi, akár községi funkcióról van szó, csak állampolgár tölthessen be. *(A Nemzeti Szocialista Német Munkáspárt, az NSDAP programjából, 1922)*

„Nézzé, a munkások tömegei nem akarnak egyebet, mint kenyeret és játékot, nem értenek meg semmiféle ideált, és mi sohasem számolhatunk azzal, hogy a munkásokat jelentékeny mértékben megnyerjük. Mi egy új uralkodócsoporthoz akarunk kiválasztani, amelyet nem valami együttérzési morál vezérel, hanem amely tisztában van azzal, hogy az ő fajisága alapján jogában áll, hogy uralkodjék, és amely ezt az uralmat a széles tömegek felett könyörtelenül fenntartja és biztosítja.” *(Hitler egy pártbeli ellenfelével vitatkozva, 1931-ben)*

„Németország csak akkor lesz igazán Németország, ha egész Európa német lesz. Amíg nem leszünk Európa urai, csak tengődni fogunk. Németország – Európa [...] szükségünk van Európára és gyarmataira.” *(Hitler)*
A nemzeti szocialista pártállam

84. A feladat a bolsevizmussal kapcsolatos.

Mutassa be a források és saját ismeretei alapján a bolsevizmus ideológiájának főbb jellemzőit az 1920–1930-as évek Szovjetuniójában!

„[...] A burzsoázia uralmát csak a proletariátus döntheti meg.

A marxizmus a munkáspárt nevelésével a proletariátus élcsapatát neveli, amely meg tudja ragadni a hatalmat, és el tudja vezetni az egész népet a szocializmushoz, tudja irányítani és szervezni az új rendet, az összes dolgozók és kizsákmányoltak tanítója, vezetője és vezére tud lenni társadalmi életüknek a burzsoázia nélküli és a burzsoázia ellenére való berendezkedésében. [...]

Csakis a kommunista társadalomban, amikor a kapitalisták ellenállását már végleg megtörték, amikor a kapitalisták eltűntek [...] csakis akkor szűnik meg az állam, és lehet szó szabadságról. Csak akkor lesz lehetséges és akkor valósul meg az igazán teljes, igazán minden kivételtől mentes demokrácia.” (*Lenin: Állam és forradalom, 1917*)

„A kommunistáknak nem szabad visszariadniuk attól, hogy a burzsoá szakemberektől többek közt a kereskedőktől, a szövetkezeti kiskapitalistáktól és a kapitalistáktól is »tanuljanak«. Más formában, de lényegileg ugyanúgy kell tanulnunk tőlük, mint ahogy a katonai szakemberektől tanultunk, mégpedig eredményesen [...] bármi módon érdekel, hogy fellendüljön a mezőgazdaság, hogy fellendüljön az ipar, hogy fejlődjék a forgalom a mezőgazdaság és az ipar között. [...] Azokat a »pártonkívülieket« pedig, akik a valóságban nem mások, mint divatos kronstadti-pártonkívüli mezbe bújt mensevikek és eszerek – gondosan börtönben kell tartani [...]” (Lenin, 1921)

A szocializmus épülése (propagandaplakátok)

„Sztálin istenítésére nem egyik napról a másikra került sor, nem a népi érzelmek nagy kirobbanása volt ez. [...] Sztálin mindegyik képen ott állt Lenin mellett: közben pedig az újságok sorra feketítették be a többi bolsevikot, akik Leninnek legközelebbi munkatársai voltak. Sztálin »lángész«-nek és »bölcs«-nek való kikiáltása előkészítette a tömeges lemészárlásokat. Beszámoltam róla, milyen szorongás fogott el, amikor 1935-ben szemtanúja voltam, hogy sztahanovisták találkozásán tapsvihar és hisztérikus kiáltozás fogadja Sztálin megjelenését. [...] Aztán megszoktam az ovációt is, a liturgikus jelzőket is – már észre sem vettem őket.” (Ehrenburg)

„Egy kozák legény [...] 1919-ben önként csatlakozott a Vörös Hadsereghez, ahol hat évig szolgált, vörös parancsnok volt. Két évig, 1927-ig a községi szovjet elnöke volt. Ebben az évben [...] mindenét begyűjtötték, még a vetésre szánt búzát és tyúkokat is [...] csak a háza falait hagyták meg. Eljött hozzám két másik vöröskatonával. A Kalinyinnak küldött táviratban nyíltan kimondták: »Jobban kifosztottak minket, mint a fehérek 1919-ben.« [...] Az elhajtott jószág ott pusztult a falusi gyűjtőtelepeken, a kancák megellettek, a csikókat megették a disznók (az összes állat egy telepen volt), és mindez azok szeme láttára, akik éjszakákon át virrasztottak, őrizték és gondozták a kancákat [...] Ezek után beszélhet az ember a középparasztokkal való szövetségről. Hiszen mindezt a középparasztokkal csinálták.” (Részlet Mihail Solohov 1929-ben írt leveléből)

„Miután nyilvánvalóvá vált, hogy a világforradalom elmarad, az 1920-as évek közepétől Sztálin hozzáfogott a szocializmus egy országban való felépítéséhez. Ezen azt értette, hogy minden eszközzel biztosítani kell a szocialista gazdasági formák győzelmét a magántőke felett, és fejleszteni kell a szocialista ipart. Elsőként a parasztság magángazdálkodásának felszámolását és »szocialista szövetkezetekbe« kényszerítését tűzte ki célul.” (Tankönyvi szöveg)

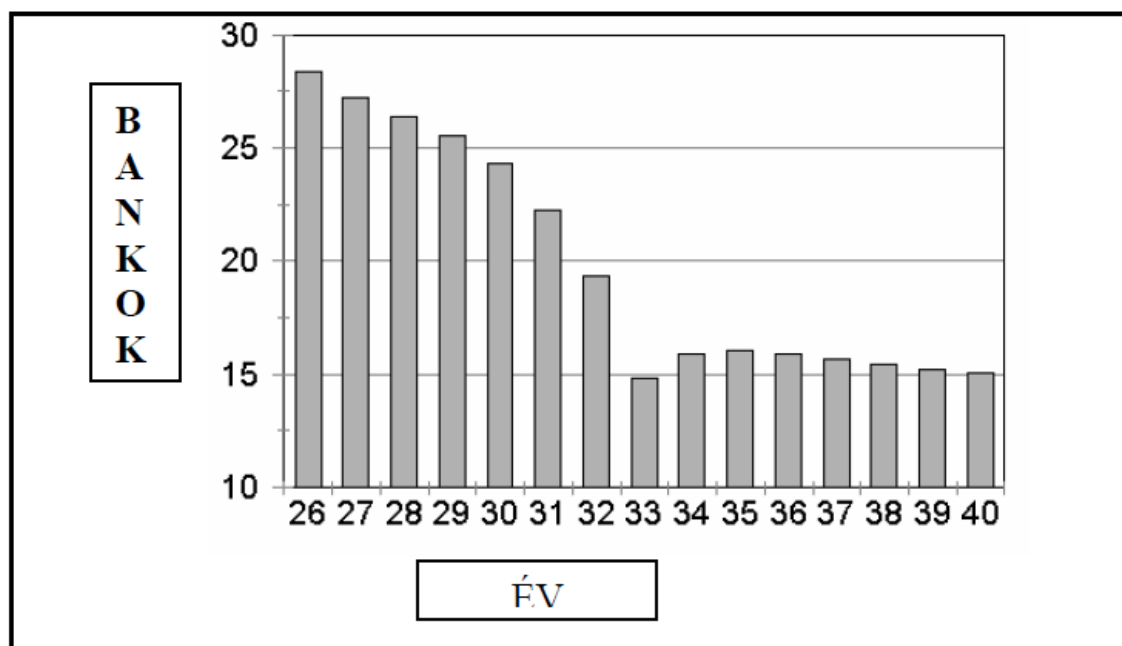
85. A feladat a két világháború közötti egyetemes történelemmel kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a világgazdasági válság néhány amerikai sajátosságát, továbbá a New Deal legfontosabb jellegzetességeit!

„A mi feladatunk jelenleg nem új erőforrások feltárása és felhasználása vagy több áru termelése. Hétköznapi, egyáltalán nem drámai munkára van szükség: a meglévő erőforrások és vállalatok felhasználásának biztosításáról, felesleges termékeink külső piacainak visszaszerzéséről, a nem kielégítő fogyasztás problémájának megoldásáról, a termelés és a fogyasztás összhangjának megvalósításáról, a javak és árak igazságosabb elosztásáról, a meglévő gazdasági szervezetnek a nép szükségleteihez való idomításáról.” *(F. D. Roosevelt, 1932)*

„[...] Az összeomlás és a válság, mely a világ tekintélyes részét magával rántotta, más következményekkel járt Amerikában, és megint másokkal Európában. Európában csaknem végzetesen meggyengítette a politikai demokráciát,

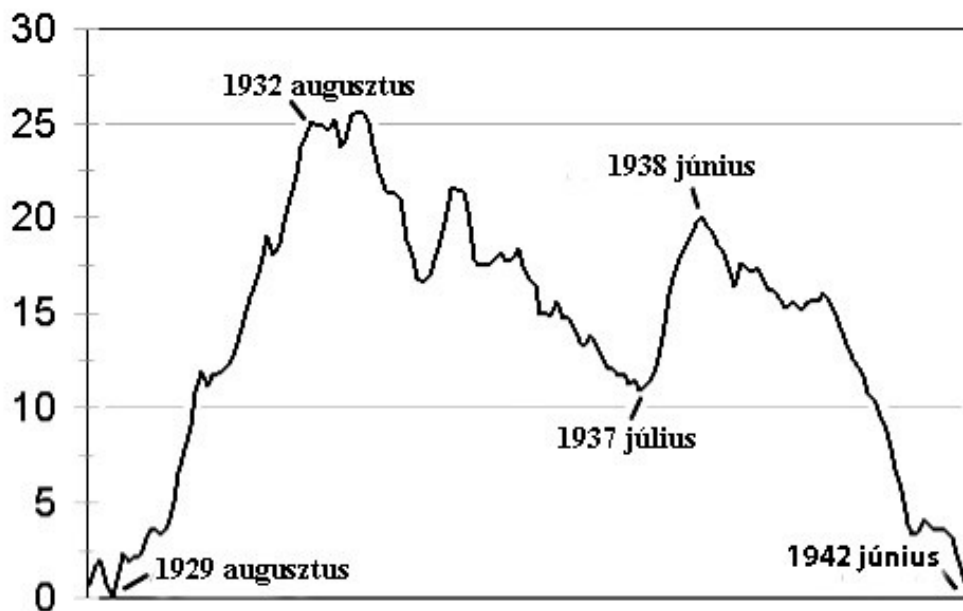
ezzel szemben az Egyesült Államokban a politikai és társadalmi demokráciát a New Deal révén éppenséggel megerősítette. [...] A válság legsúlyosabb időszakába megdöntötte az emberek bizalmát az ország pénzügyi intézményei iránt. De nem dőlt meg a politikai intézményekbe vetett bizalom. A válság természetesen próbára tette a társas kapcsolatok teherbírását. [...]Roosevelt ismét életre keltette az emberekben a bizalmat, és visszaadta a pénzügyi intézmények hitelét.” (J. Lukács történész)

A bankok számának alakulása (ezer) 1926 és 1940 között az Egyesült Államokban

„A legnagyobb vállalkozás a Tennessee folyó völgyének rendezése volt. Szabályozták a folyót és völgyét, számos duzzasztót és erőművet építettek, magasfeszültségű vezetékkel látták el. [...] A farmerek földjeit felvásárolták, egyesítették, majd új gazdaságokra osztották fel, amelyekre földműveseket telepítettek. Az új gazdák trágyát, eszközöket és gépeket, valamint vetőmagot kaptak, ha a gazdaságot a tudósok [...] által kidolgozott terv szerint vezették.” (Ciepielewski, történész)

„Ő volt az első nagy amerikai hang. Nemzedéke legtöbb amerikai polgárának első politikai emléke az, hogy rádió mellett ülve hallgatja azt a hangot – az erőteljes, magabiztos, tökéletesen fesztelen hangot. [...] Ha valakinek még nem volt rádiója, elment a néhány száz lépésnyire lakó szerencsésebb szomszédjához. A kormány a szó legközvetlenebb értelmében kinyújtotta a kezét, és megérintette az állampolgárokat, beavatta az amerikaiakat a politikai életbe.” (D. Halberstam sajtótörténész)

A munkanélküliségi ráta (%) alakulása az Egyesült Államokban

86. A feladat a XX. század egyetemes történelméhez kapcsolódik.

Mutassa be a két világháború közötti gazdaság fejlődési tendenciáit, problémáit! Válaszában térjen ki az első világháború hatásaira, a konszolidáció éveire és a világgazdasági válságra is!

„A háború olyan mély gyanakvást és gyűlöletet ültetett el az európai nemzetekben, hogy ódzkodtak annak az együttműködésre építő kölcsönös függőségnek az újjáélesztésétől, ami pedig a háború előtti gazdasági rend kötőanyagát alkotta. [...] Kelet-Európában a nemzeti identitásuk [azonosságtudatuk] építésén buzgólkodó új államok sürgősen új védővámokat vezettek be legfontosabb iparágaik védelmére. Ennek fő következménye a Duna-medence gazdasági egységének felbomlása [...] lett. [...] A jóvátételek a kor Európájára oly jellemző gazdasági rövidlátás legjobb példái voltak.” (Martin Roberts történész)

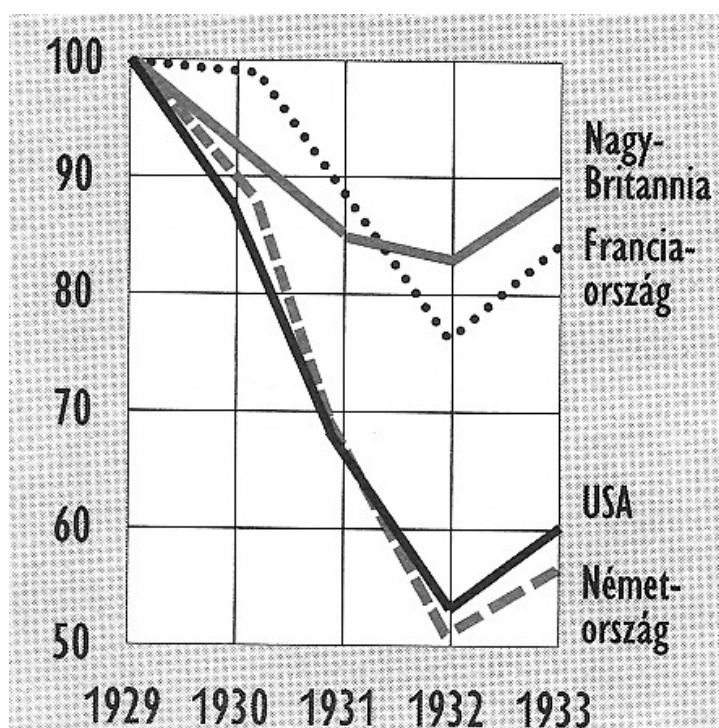
Infláció az első világháború után (Az árak hányszorosára nőttek az egyes országokban)	
Franciaország	7
Ausztria	14.000
Magyarország	23.000
Lengyelország	2.500.000
Szovjet-Oroszország	4.000.000.000
Németország	1.000.000.000.000.000

„E tervbe olyan utasításokat dolgoztak be, amelyek rugalmas alkalmazkodással kezdettől fogva arra irányultak, hogy a termelékenység legmagasabb fokát biztosítsák, ami Németország folyamatos és növekvő produktivitásával [termelőképeség] összeegyeztethető. Hogyha egyszer Németországban helyreállnak a rendes gazdasági körülmények és a rendes termelékenység, meggyőződhetünk arról, hogy a [...] reményteljes becslések a jövőben elérhetőként megcsillanó összegek tekintetében mindenképpen beigazolódnak.” (Részlet a Dawes-tervből; 1924)

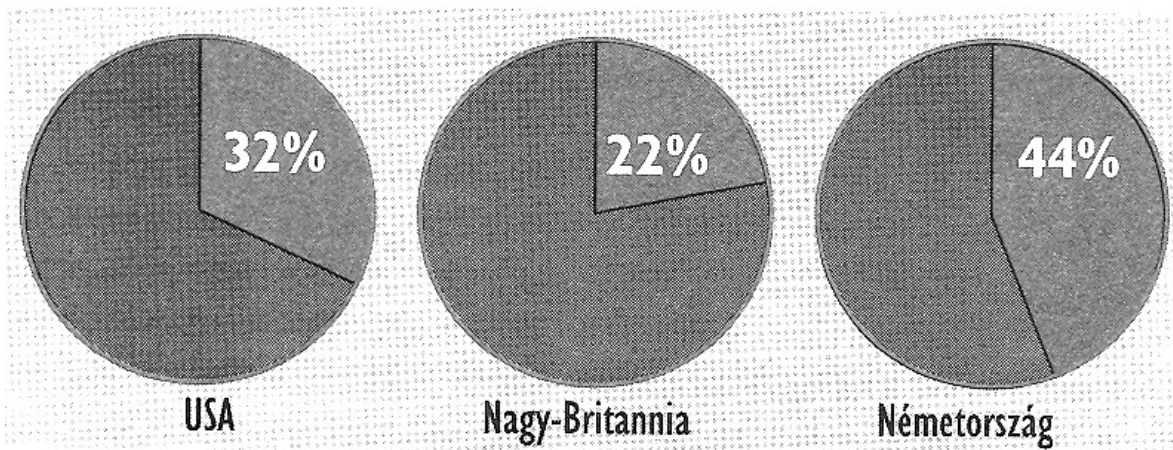
„Folytatódtak a századfordulón kibontakozó tendenciák: erőteljes koncentráció a nagyiparban, a futószalag-termelés elterjedése. Ugyanakkor, minden ilyenfajta jóslat ellenére sem tűnt el a kisipar: a villamosság vagy a robbanómotor elterjedése a kis műhelyek, szolgáltató és szállító kisvállalkozók talpon maradását is segítette. [...] Legnagyobb mértékben az autógyártás növekedett, amely igazi húzóágazattá vált: az Egyesült Államokban 1929-ben az autógyártás használta fel az alumínium 37,4%-át, a kovácsolt vas 52%-át, a táblaüveg 73%-át és a gumi 84,2%-át, óriási keresletet támasztott üzemanyagra, szerelő-és karbantartó-hálózatra, utak építésére.” (R. Cameron gazdaságtörténész)

„Mindenkinek joga van a magántulajdonra, vagyis megtakarított vagyonának leghatályosabb védelmére. [...] Ha ennek az elvnek alapján esetleg szükségessé válnék a spekulánsok, közvetítő-kereskedők, vagy akár a tőkések tevékenységének megnyirbálása, úgy ezt meg kell tennünk, de nem a szabadság csorbítása, hanem megvédelmzése céljából.” (F. D. Rooseveltt)

Az ipari termelés mutatója 1913 és 1938 között százalékban (az 1913-as szint mindenütt 100%-nak felel meg)				
	1913	1929	1932	1938
USA	100	180,8	93,7	143,0
Németország	100	117,3	70,2	149,3
Nagy-Britannia	100	100,3	82,5	117,6
Franciaország	100	142,7	105,4	114,6
Szovjetunió	100	181,4	326,1	857,3
Japán	100	324,0	309,1	552,0
Világ	100	153,3	108,4	181,7

Az ipari termelés alakulása négy országban, százalékban (1929 = 100%)

A teljes munkanélküliek aránya a munkásság létszámához viszonyítva 1932-ben

87. A feladat a náci Németország történetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével Hitler politikai nézeteit és a náci ideológiát!

- „1. Követeljük, hogy a népek önrendelkezési joga alapján valamennyi német Nagy-Németországban egyesüljön.
2. Követeljük a versailles-i és a St. Germain-i békeszerződések hatályon kívül helyezését.
3. Népünk ellátásának biztosítására és népfellegünk letelepítésére területet követelünk.
4. Csak az lehet állampolgár, aki néptárs. Csak az lehet néptárs, akinek ereiben tiszta vér folyik. Éppen ezért zsidó nem lehet néptárs.
6. Követeljük, hogy mindenféle hivatalt csak állampolgár tölthessen be.
11. Követeljük a munka nélkül szerzett jövedelmek megszüntetését.
13. Követeljük a társaságok tulajdonában lévő üzemek államosítását.
15. Követeljük az öregekről való gondoskodás nagyszabású kiépítését.
23. Követeljük, hogy törvényes harc folyjék a tudatos politikai hazugságok ellen. Követeljük, hogy minden újság összes munkatársa német néptárs legyen.” (Az NSDAP programja; 1922)

„A természet nem tűri a gyöngébb egyedeknek az erősebbekkel való közösülését, és még kevésbé engedi meg, hogy a magasabb rendű faj az alacsonyabb rendű fajjal olvadjon egybe, mert különben egy csapással kárba vész az egész munkája. A történelemből leszűrt tapasztalatok ezt számtalanszor igazolják. Az árja fajoknak alacsonyabb rendű népekkel való vérkeveredése mindig a kultúrnióv süllyedését jelentette. A legnagyobb részt germán elemekből álló Észak-Amerika lakossága más kultúrával rendelkezik, mint Közép- és Dél-Amerika, ahol a főleg latin bevándorlók gyakran erősen keveredtek a bennszülöttekkel. [...] Az államhatárokat emberek teremtik és emberek változtatják meg. Hogyha egy népnek sikerült aránytalanul nagy területre szert tennie, az még nem kötelez senkit sem arra, hogy ezt megváltoztathatatlanul ismerje el. Miként az a terület, amelyen ma állunk, egykor nem az égből pottyant őseink ölébe, hanem életük kockáztatásával kellett kiharcolniuk, éppen úgy a népünk létkérdését jelentő újabb földterületeket sem a népek kegye fogja kiutalni, hanem csak a győzelmes kard ereje. Ott folytatjuk, ahol őseink hatszáz évvel ezelőtt abbahagyták. Megállást parancsolunk az örökös germán vándorlásnak Európa déli és nyugati része felé és kelet felé tekintünk. Lezárjuk a háború előtt idők gyarmati politikáját, és rátérünk a jövő földbirtok-politikájára. Ha Európában új területről és új termőföldről beszélünk, akkor csak Oroszország felé tekinthetünk.” (Hitler: *Mein Kampf*; 1925)

*Ébredjetek! Szavazzatok a Népi Blokkra!
(Náci választási plakát)*

*Hitler építkezik. Segítetek! Vásároljatok német árut!
(Náci propagandaplakát)*

Handwriting practice paper with 25 horizontal lines.

88. A feladat a XX. század történetére vonatkozik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a nők helyzetének és szerepének változásait a közéletben, a munkában és az iskoláztatásban a századfordulótól az 1930-as évek végéig az európai és az észak-amerikai társadalmakban!

„A nő társadalmi szerepéről fellángoló heves vita a nők társadalmi részvételének növekedéséhez, majd számos nőszervezet megalakításához vezetett. Megindult a harc a női egyenjogúságért. [...] Akik nem ismerik a feminizmust, azt képzelik, hogy az nem más, mint a sikertelen, elhanyagolt nők férfigyűlöletének ideológiája.” (Pető Andrea történész)

A nők férfiakéval egyenlő választójogának kivívása	
Új-Zéland	1893
Ausztrália	1902
Finnország	1906
Norvégia	1913
Szovjet-Oroszország	1917
Ausztria, Németország, Lengyelország, Csehszlovákia	1919
Egyesült Államok	1920
Nagy-Britannia	1928
Franciaország, Magyarország, Olaszország, Japán, Jugoszlávia	1945
Kína	1949
Görögország	1952
Svájc	1971

„A háború alatt százezrével helyezkednek el a nők a kereskedelemben, irodákban. Nagy-Britanniában például félmillióan. Ugyanitt az állami tisztviselőnők száma az 1914. évi 600-ról 1918-ig 170 000-re emelkedett. Vannak nők a rendőrségen, a tengerészeti segédszolgálatban, mindenütt. Csaknem ugyanilyen nagymérvű a mozgás Franciaországban, ahol az államigazgatásban dolgozó nők létszáma a háború előtti 99 163-ról 1921-ben 202 007-re emelkedik. A kereskedelemben 169 306-tal nőtt a nők száma, s így 1921-ben több mint 900 000-en vannak. Kerek 50 000 fő a női létszámemelkedés a bankokban s a biztosítóknál, s ami még jelentékenyebb, 81404 nővel több dolgozik szabad pályákon.”

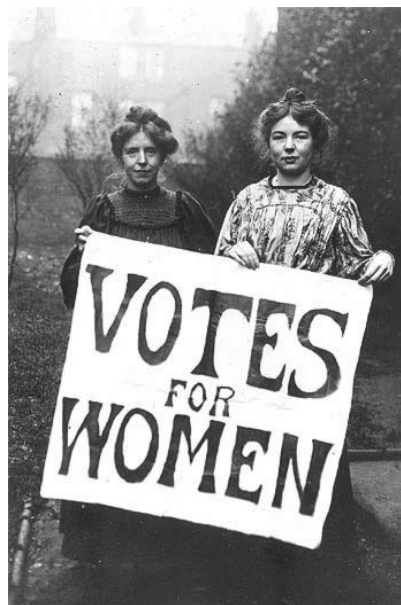
(Statistikai tanulmány; 1923)

A dolgozó nők százalékaránya a XX. század elején	
Ország	A dolgozó nők százalékaránya az egész női népességhez viszonyítva
Ausztria	47,4
Franciaország	39,0
Németország	30,4
Belgium	29,2
Svájc	28,8
Svédország	28,3
Magyarország	27,6
Anglia	24,8
Hollandia	18,3
Egyesült Államok	14,3
Oroszország	8,7

Az egyetemeken tanuló nőhallgatók száma Magyarországon	
1896-1900	19 fő
1901- 1905	168 fő
1906- 1910	283 fő
1911	359 fő
1912	364 fő
1913	434 fő

Angol lőszergyári munkásnő

Választójogért tüntető nők

Angol iskoláslányok a kémia laboratóriumban; 1905

„... a mai nő minden vonatkozásban egyenrangú társa a mai férfiúnak. Ez a tény, ha őszintén és egészen tudomásul vesszük, nemcsak azt jelenti számunkra, hogy a nő az *élet teljes frontjára* jogokat formálhat és kötelezettségeket vállalhat [...], hanem azt is jelenti, hogy megalkuvás és önnön lényének megtagadása nélkül teheti és tegye is azt, tehát úgy, mint nő, nem pedig férfipótlék vagy férfialcás nő. [...] Egészen bizonyos, hogy a nő megteljesedett szerepköre alaposabb iskolázást igényel a réginél. [...] A nők számára is egyszer csak elkövetkezik az idő teljessége társadalmi téren is.” (Karácsony Sándor; 1936)

89. A feladat a második világháborúval kapcsolatos.

Fejtsd ki a források és ismeretei segítségével, hogyan valósult meg a szövetségesek együttműködése a második világháború folyamán! Válaszában a háború kitörésétől a második front megnyitásáig terjedő időszakot tekintse át! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

„A szovjetek, akiknek talán 1942 volt a legrosszabb évük, egyre sürgetőbben léptek fel nyugati szövetségeseikkel szemben. Három lényeges dolgot kívántak elérni: a szovjet területi követelések formális elismerését, óriási mennyiségű hadianyag szállítását és a második front megnyitását. Ekkor még mindhárom kérdésben kudarcot vallottak, és a visszautasítások csak felerősítették az oroszok hagyományosnak mondható gyanakvását a Nyugattal szemben.” (Magyarics Tamás, történész)

„A Balkánról könnyebb elérni Németország szívét. Itt nem állják el az utat sem az Alpok, sem a csatorna. Mindamellet Németország legsebezhetőbb pontja Franciaország.” (Sztálin véleménye a teheráni konferencián, 1943. november)

„Olaszország ismételen jelét adta gyöngeségének. Világossá vált, hogy a súlyos csapások hatása alatt a fasiszmus politikai szervezete összeomlófélben volt. Logikusnak látszott, hogy ha a szövetségesek jól irányzott, kemény csapást mérnek Olaszországra, remélhető, hogy a fasiszmus ott teljesen összeomlik, és a tengely egyik tagja velük kilép a háborúból. Az Olaszország ellen meginduló hadjáratban tehát *katonai* és politikai tényezők egymástól alig elválasztható módon játszottak döntő szerepet. [...] Ha gyors katonai sikereket érnek el Olaszországban, szabad út nyílik a Duna-völgyébe, hogy onnan intézzenek döntő csapást Németország ellen. Olaszországnak ugyanakkor fontos szerepe lehetett a Balkán-félsziget és Franciaország irányába végrehajtandó hadműveleteknél.” (Edgar McInnis, brit hadtörténész)

A szövetséges együttműködés kezdete	
1939. november	A semlegességi törvény módosítása az Egyesült Államokban.
1941. március	A kölcsönbérleti szerződésről szóló törvény az Egyesült Államokban.
1941. július	A szovjet-brit kölcsönös segítségnyújtási szerződés.
1941. november	A kölcsönbérleti szerződés érvényének kiterjesztése a Szovjetunióra.
1941. december 22.	Roosevelt és Churchill megállapodása: minden lényeges hadfelszerelési cikk szállításában az elsőbbség Európát illeti.

90. A feladat az első világháború történetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a Párizs környéki békét! Válaszában a békeszerződések tartalma mellett térjen ki a béketárgyalásokon megmutatkozó hatalmi érdekekre és ellentétekre is! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

„I. Nyíltan letárgyalt békeszerződések, amelyek megkötése után nem lesz többé semmiféle titkos nemzetközi megállapodás.

III. Minden gazdasági akadály megszüntetése és egyenlő kereskedelmi feltételek megteremtése mindazon nemzetek részére, amelyek hozzájárulnak a békéhez.

IV. Megfelelő biztosítékok nyújtása arra, hogy a nemzeti fegyverkezéseket a legalacsonyabb szintre csökkentsék.

IX. Az olasz határokat a felismerhető nemzetiségi vonalak szerint kell kiigazítani.

X. Ausztria-Magyarország népei részére meg kell adni az önálló fejlődés legszabadabb lehetőségét.

XII. A jelenlegi Ottomán Birodalom török részeinek teljes szuverenitást kell biztosítani, de a többi nemzetiség részére biztosítani kell létük teljes biztonságát.

XIII. Független lengyel államot kell létesíteni, amely magában foglalja a lengyel lakosság lakta részeket.”

(Wilson 14 pontja, 1918)

„Nem szabad megfélemezni arról, hogy a meghozandó döntésektől függ Franciaország jövője keleten. Ha kielégítjük a románok jogos követeléseit, és betartjuk kötelezettségeinket, Romániában több mint 15 millió lakossal rendelkező igazi francia gyarmatunk lesz, ahol fejleszthetjük kereskedelmünket és iparunkat, és ahol úgy érezhetjük magunkat, akárcsak otthon.”

(A bukaresti francia misszió vezetőjének távirata, 1919. január)

„A cseh állam állana az ún. cseh országokból, nevezetesen Csehországból, Morvaországból és Sziléziából; ehhez jönnének Észak-Magyarország tóterületei, Ungvártól Kassán keresztül a néprajzi határvonal mentén, az Ipoly folyó mentén a Dunáig, befoglalván Pozsonyt. A tótok csehek, annak ellenére, hogy saját dialektusukat használják. A cseh és szerb–horvát óhajok maximumát az képezi, ha Magyarország nyugati határán egy keskeny földszívet felerészben Csehországnak, felerészben Szerbiának adnának. Ezen korridort Pozsony, Sopron, Moson és Vas vármegyéből alkotnák meg.”

(Masaryk emlékirata, 1915)

91. A feladat a második világháborúval kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a szövetséges hatalmak együttműködését a második világháborúban! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

Plakát, 1940–41 körül (A plakát angol nyelvű feliratának fordítása: „Segítsd Nagy-Britanniát, védd Amerikát! Gyorsítsd fel a termelést!”)

„Az Amerikai Egyesült Államok elnöke és az Egyesült Királyság kormányát képviselő [...] miniszterelnök úr találkozójukon szükségesnek tartják nyilvánosságra hozni a két ország nemzeti politikájának bizonyos elveit, amelyekre a világ jobb jövőjébe vetett reményeiket alapozzák.

Először, országaikat sem területileg, sem más módon nem kívánják gyarapítani.

Másodszor, nem kívánnak olyan területi változásokat, amelyek nincsenek összhangban az érintett népek szabadon kinyilvánított óhajával.

Harmadszor, tiszteletben tartják minden népnek azt a jogát, hogy megválassza, milyen kormányzati formában kíván élni; továbbá azt kívánják, hogy helyreállítsanak mindazon népek szuverén jogai és önkormányzata, amelyeket erőszakkal fosztottak meg ezektől.” (*Atlanti Charta, 1941*)

„Nekem csak egyetlen célom van, hogy elpusztítsam Hitlert, és ezáltal az életem sokkal egyszerűbbé vált. Ha Hitler megtámadná a Poklot, akkor kedvező nyilatkozatot tennék az Ördögről az Alsóházban.” (*Churchill bizalmas megjegyzése magántitkárának, 1941. június 22. előtt*)

„Jussunk dűlőre a balkáni ügyekben. Az önök seregei Romániában és Bulgáriában vannak. Nekünk érdekeltségeink, képviselteink és ügynökeink vannak ott. Ne keresztezzük jelentéktelen ügyekkel egymás útját. [...] Amíg Sztálinnak ezt fordították, egy fél ív papírra felírtam: »Románia: Oroszország 90 százalék, a többiek 10 százalék; Görögország: Nagy-Britannia 90 százalék (az USA-val egyetértésben), Oroszország 10 százalék; Jugoszlávia: 50–50 százalék; Magyarország: 50–50 százalék; Bulgária: Oroszország 75 százalék, a többiek 25 százalék.« Pillanatnyi szünet következett. Sztálin akkor fogta a kék ceruzáját, vastagon kipipálta a feljegyzést, majd visszacsúsztatta felénk.” (*Churchill visszaemlékezése az 1944. október 9-i moszkvai találkozóra*)

Blank lined paper with horizontal ruling lines.

92. A feladat a Tanácsköztársasággal kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a Tanácsköztársaság létrejöttét, és tárja fel, hogy a hatalom gyakorlásában és az államszervezet irányításában a megfogalmazott elvek és a napi gyakorlat között milyen azonosságok és ellentmondások fedezhetők fel!

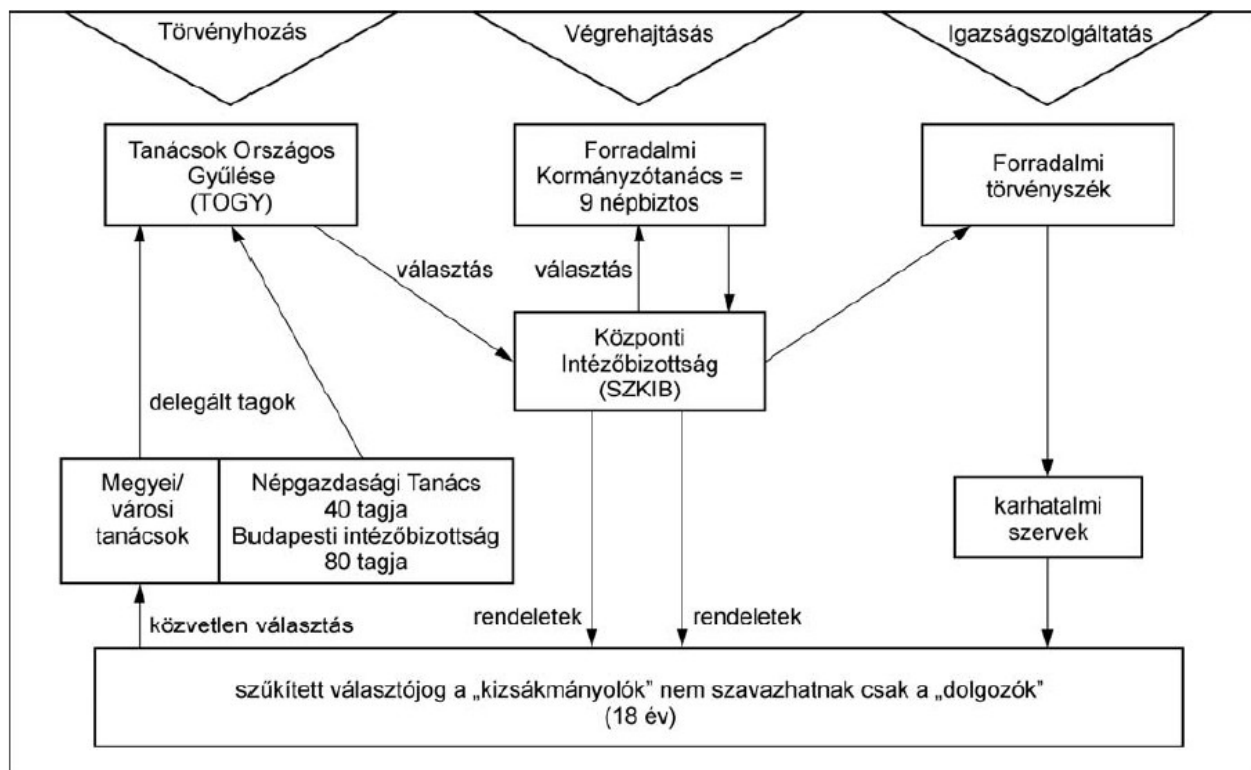
Kronológia

1919. március 21. A Forradalmi Kormányzótanács átveszi a hatalmat.
A „Mindenkire!” című kiáltvány deklarálása.
1919. április 2. Az ideiglenes alkotmány proklamálása.
1919. június 23. A végleges alkotmány megszületése, amely azonban sosem lépett hatályba.
1919. augusztus 1. A Tanácsköztársaság bukása.

„Az ország proletariátusa a diktatúrát, addig is, amíg a tanácsok országos kongresszusa megalakul, a Forradalmi Kormányzótanács útján gyakorolja.” (*A Kormányzótanács XVII. számú rendelete, az Ideiglenes Alkotmányról*)

„A Forradalmi Kormányzótanács a forradalom központi szerveként, híven alapítói akaratahoz, tevékenységének első három hónapjában, száznál jóval több rendeletet kibocsátván az életviszonyok széles körét rendezte, intézkedései a régi strukturák lebontására, a polgári állam felszámolására, és az ún. szocialista törvényesség megvalósítására irányultak.” (*Tankönyvi szöveg*)

„A végleges alkotmány a hatalomkoncentráció koncepciójára épült, hét fejezetre, s 89 paragrafusra tagolódott. [...] A tanácskongresszus ülészakainak szünetében a politika mindennapi vitelére az alkotmány a Szövetséges Tanácsok Országos Gyűlése által megválasztott Szövetséges Központi Intézőbizottságot (SZKIB) hatalmazta fel. Az ország ügyeinek legfőbb operatív jellegű irányítása magában foglalta a törvényhozó, a végrehajtó és a bírói hatalom gyakorlását is, s e testület kezét az alkotmány mindössze a tanácskongresszus kizárólagos hatáskörébe utalt tárgyak terén kötötte meg.” (*Tankönyvi szöveg*)

93. A feladat Magyarország második világháborús részvételéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján Magyarország német megszállásának okait, a megszállás körülményeit, következményeit 1944 nyaráig! Használja a történelmi atlaszt is!

„Magyarország kapitulációját titokban tartják. A szövetségesek és a magyar kormány egyidejűleg teszik majd közzé a mindkét fél által elfogadott és alkalmasnak ítélt időpontban. [...] Semmi körülmények között sem teszik e tény nyilvánossá mindaddig, amíg a szövetségesek el nem érik Magyarország határait.

Magyarország fokozatosan csökkenti katonai együttműködését Németországgal, és visszavonja csapatait Oroszországból. [...] Fokozatosan csökkenti gazdasági együttműködését is Németországgal, és megtagadja a németországi haditermelésben való részvételt.

Magyarország kötelezi magát, hogy ellenáll minden, Németország részéről történő és területét fenyegető megszállási kísérletnek. E célból a magyar hadvezetőséget újjá kell szervezni, hogy ily módon a magyar hadsereg képes legyen a németektől visszavonulni, és megtámadni őket. [...] Adott pillanatban Magyarország összes erőforrásait, közlekedési hálózatát és légi támaszpontjait a szövetségesek rendelkezésére bocsátja a Németország elleni harc folytatására.”

(Magyarország és a szövetséges hatalmak között létrejött előzetes megállapodás tervezetéből; 1943. szeptember)

„A német védnökség alatt álló nemzeti kormány beiktatásával elérhető előnyök igen értékesek lehetnek. [...] Nem utolsósorban a magyar emberanyag nyújt lehetőséget segítség és sokirányú tehermentesítés szempontjából. [...] Minden magyar paraszt, munkás vagy katona, akinek bevetése bennünket tehermentesít, erősíti a birodalomban a Führer tartalékait. Minden értünk vérző magyar a mi véráldozatunkat csökkenti, erősíti tartalékainkat a további hadviseléshez, segít abban, hogy erőinket megőrizzük a háború utáni nagy feladatok megoldására.” *(Edmund Veessenmayer birodalmi megbízott jelentése; 1943. december)*

„...én többé egyetlen nyílt, őszinte szót nem szólhatok. Ha csak annyit mondanék valakinek, akár csak négyszemközt is – kivéve néhány bizalmas, belső munkatársamat –, hogy nem is olyan biztos a német győzelem, kijelentésem futótűzként terjedne el, és veszélyeztetné küldetésemet. [...] Mindent magamba kell zárnom, őszintén soha nem nyilatkozhatom meg, igyekezniem kell megtéveszteni ellenfeleimet.” *(Kállay Miklós emlékirataiból)*

„Klessheimből [a település kastélyában közölte Hitler Horthyval, hogy megszállja Magyarországot] ezen záróakkorddal [...] jöttünk el, és annak hatása alatt, de másrészt fenyegető tudatában annak, hogy német hadosztályok (főként páncélosok) már Magyarország területére érkeztek, illetve oda bevonulóban vannak és továbbá, mert ezekkel szemben csak békehelyőrségek állnak [...] adatott ki a parancs [...], hogy a mi katonáink ellenállást ne fejtsenek ki. Az ellenállás csak felesleges vérontásra vezetett volna [...], mert tekintve haderőnk és különösen a tisztikar szellemét, mely teljesen a jobboldal behatása alatt állott, egységes és erőteljes ellenállásról alig lehetett szó, még azon esetben sem, ha erre vonatkozólag parancsot adhattunk volna ki. A hadsereg szellemében teljesen a német oldalon állott és várta a jobboldal beérkezését. A németekkel való harcot nem vállalta volna. Csatát veszítettünk politikailag, még mielőtt véres csatába léptünk, és ezt be kellett látnunk.” *(Szombathelyi Ferenc magyar vezérkari főnök visszaemlékezéseiből; 1945)*

„Tisztában voltam vele, hogy lemondásom nemcsak Magyarország megszállását nem akadályozza meg, hanem még jó alkalmat is ad Hitlernek arra, hogy százszázalékosan náci-nyilaskeresztes irányú kormányt ültessen nyeregbe. [...] Úgy gondoltam, hogy amíg a helyemen maradok, erre legalábbis bizonyos mértékben kénytelenek lesznek a németek tekintettel lenni: nem vonhatják el parancsnokságom alól a honvédhadsereget, és nem olvashatják be egyszerűen a német véderőbe.” *(Horthy Miklós emlékirataiból)*

„1944 áprilisának második felében jártunk. Budapest szinte a felismerhetetlenségig megváltozott. A Kállay-korszak mérsékelt és leplezett liberális korszakát az üldözés időszaka követte. A vidék zsidóságát koncentrációs táborokba

hajtották. Budapest volt az egyetlen hely, ahol még nem űzték ki őket otthonaikból. Így naponta ismétlődő kis csapásokkal igyekezett a rezsim kiölni belőlük a lelket. Egyik napról a másikra zárolták vagyonaikat, bezártak bankokat, elvették üzleteiket, birtokaikat, vállalataikat. Azután a rádiót kobozták el, a tej-, vaj- és élelmiszeradagjaikat csökkentették, és minden nap százával tartóztatták le a zsidóság kiemelkedőbb alakjait. Budapest lakosságának egy része rettegésben élt, a másik része látszólag mindebből semmit sem vett észre. Reggelenként, amikor begyalogoltam a HM-be [Honvédelmi Minisztérium] [...], kollégáim szót sem ejtettek a zsidóüldözésekről. Igaz, hogy a hadihelyzetre se sok időt vesztegettek, holott a szovjet csapatok egyre jobban közeledtek.” (Thassy Jenő: *Veszélyes vidék*)

A Csepel-sziget bombázását figyelik a Gellérthegyről 1944 áprilisában

94. A feladat a XX. század magyar történelméhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a magyar holokauszt előzményeit, háttérét és történetét!

„Zsidónak kell tekinteni azt, aki ő maga, vagy akinek legalább egyik szülője, vagy akinek nagyszülői közül legalább kettő a jelen törvény hatálybalépésekor az izraelita hitfelekezet tagja vagy a jelen törvény hatálybalépése előtt az izraelita hitfelekezet tagja volt, úgyszintén a felsoroltaknak a jelen törvény hatálybalépése után született ivadékait. [...] Tisztviselőként vagy egyéb alkalmazottként zsidó nem léphet az állam [...] szolgálatába.” (*A második zsidótörvény; 1939*)

„Nem zsidónak zsidóval házasságot kötni tilos. [...] Az a magyar honos nem zsidó, aki zsidóval, az a zsidó, aki magyar honos nem zsidóval [...] házasságot köt, büntetett követ el és öt évig terjedhető börtönnel, hivatalvesztéssel és politikai jogai gyakorlásának felfüggesztésével büntetendő.” (*A harmadik zsidótörvény; 1941*)

„Ami a zsidókérdést illeti, én egész életemben antiszemita voltam, zsidókkal sohasem érintkeztem. Tűrhetetlennek tartottam, hogy itt Magyarországon minden-minden gyár, bank, vagyon, üzlet, színház, újság, kereskedelem stb. zsidókezekben legyen, és hogy a magyar tükörképe – kivált külföldön – a zsidó. [...] Lehetetlen a zsidókat, kiknek minden a kezükben volt, egy-két év leforgása alatt kikapcsolni. [...] Ehhez legalább egy emberöltő kell.” (*Horthy Miklós, Teleki Pálhoz írt leveléből; 1940*)

„A birodalom teljhatalmú megbízottja felelős a magyar politika minden fejleményéért, és utasításait a külügyek birodalmi miniszterétől kapja. [...] Az SS és a rendőrség német erőkkel végrehajtandó magyarországi feladatainak ellátására – elsősorban a zsidókérdés rendőrségi vonatkozásaiban – a birodalom teljhatalmú megbízottjának törzséhez nyer beosztást egy magasabb SS-és rendőrségi vezető, aki a megbízott politikai utasításai szerint jár el.” (*Hitler Weesenmayernek szóló megbízóleveléből; 1944. március 20.*)

„A zsidók összeszedését a területileg illetékes rendőrség és a magyar királyi csendőrség végzi. [...] A német biztonsági rendőrség tanácsadó szervként a helyszínre ki fog szállni, akikkel a zavartalan együttműködésre különös súlyt kell helyezni. [...] Az elszállítás fogolyként vonaton [...] történjék. Az elszállítandó zsidók csak a rajtuk lévő ruházatot, legfeljebb kétváltás fehérneműt és fejenként legalább 14 napi élelmet, továbbá legfeljebb 50 kg-os podgyászt [...] vihetnek magukkal. Pénzt, ékszereket, arany és más értéktárgyakat nem.” (*Titkos belügyminiszteri rendelet; 1944. április 7.*)

„A nyár [1944] folyamán sikerült keresztülvinnem, hogy zsidókat mentesíthettem a »törvényes tilalmak és korlátozások alól«. Képzeltető, hogy milyen nagyszámú kérelmet terjesztettek elém, és én egyetlenegy sem utasítottam el. Az elhurcoltakról azt állították, hogy munkatáborokban dolgoztatják őket. Csak július elején tudtam meg titkos hírhozó útján a szörnyű valóságot a megsemmisítő táborok működéséről. [...] Június végéig az elhurcoltak száma meghaladta a 400 000-et. Budapest úgynevezett »megtisztítására« terv szerint augusztusban került volna sor. Itt 170 000 zsidót tartottak hivatalosan nyilván, és állítólag még 110 000-et rejtegettek magyar barátaik. Összefogásukra és eltávolításukra Bakay és Endre, a két belügyi államtitkár rajtaütésszerű akciót szervezett. Erre a hírről az Esztergom mellett állomásozó páncélososztályt Budapestre rendeltem, és a budapesti csendőrség parancsnokát utasítottam, hogy ha kell, erőszakkal akadályozza meg a zsidók elszállítását.” (*Horthy Miklós: Emlékirataim; 1951*)

Deportálás

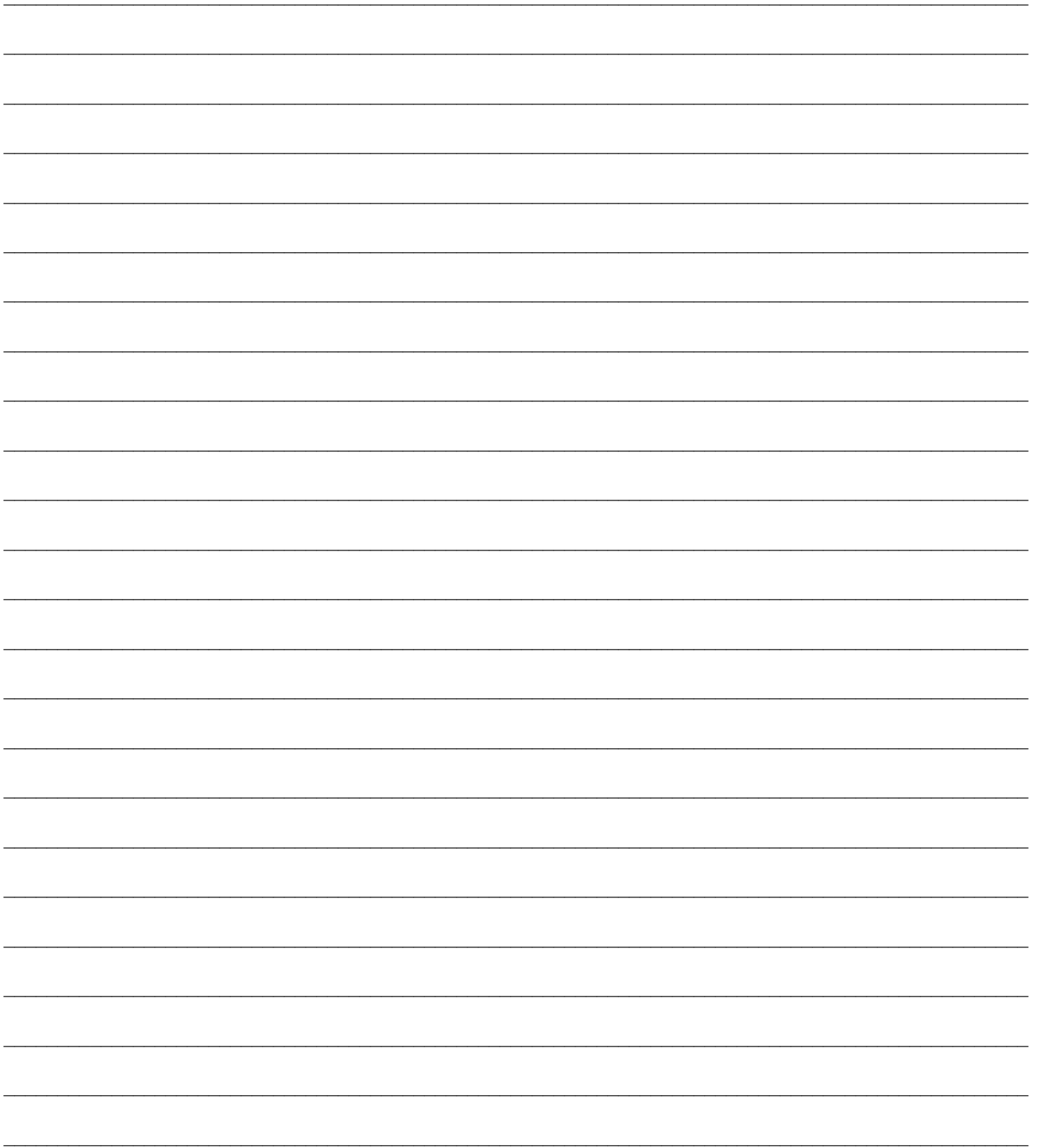
Gyerekek Auschwitzban

Szállási és a nyilas hatalomátvétel; 1944. október

Munkaszolgálatosok

95. A feladat Magyarország XX. századi történelméhez kapcsolódik.

Ismeretei és a források alapján mutassa be a magyarországi zsidóság sorsának alakulását és az antiszemitizmus magyarországi történetét a két világháború közötti időben!

„Amikor a pokolbeli fajzatokat, a vörös szocialista-kommunistákat elkergettük, még nem végeztünk alapos munkát, mert a magyar hazának, a becsületes magyar munkának, a keresztény erkölcsi életnek még számos ellensége van közöttünk, akik alig várják, hogy ismét erőre kapjanak. Élnek, működnek, hatnak még a zsidó nagybankok és vállalatok, a szabadkőműves páholyok, a szociáldemokraták, a zsidó újságírók és azok csatlósai – a nehéz pénzzel megfizetett, hazájukat és vallásukat megcsúfoló, lelkiismeret nélkül való magyarok –, akik nem ártják júdáspénzért a legnagyobb, legveszedelmesebb ellenségünk szekerét tolni.” *(Az Egyesült Keresztény Gazdasági Párt programja, 1919. augusztus)*

„A baj csak az, hogy amikor róla [a zsidókérdésről] beszélünk, akkor azok, akik erről a kérdéstről beszélni szeretnek, ebben akarják látni a magyar élet összes bajainak forrását. [...]

Emögött a gondolkodás mögött tulajdonképpen egy harcias és gyűlölködő antiszemitizmus áll, amely lehet kitűnő jelszó bizonyos vágyak ébresztésére egyes néprétegek körében, lehet kitűnő jelszó bizonyos gazdasági, szociális és egyéb követelések, politikai követelések felállítására, de amely gyűlölködő atmoszférában ezt a kérdést megoldani sohasem fogják, mert a gyűlölet destruálni [rombolni] képes, de építeni sohasem lesz képes.” *(Bethlen István országgyűlési beszéde, 1937. május)*

„4.§ A sajtókamara, úgyszintén a színházművészeti és filmművészeti kamara tagjaiul zsidók csak olyan arányban vehetők fel, hogy számuk a kamara összes tagjai számának húsz százalékát ne haladja meg. [...]

7. §. Ügyvédi, mérnöki, orvosi kamarák tagjaiul a 4. § első bekezdése alá eső személyeket csak olyan arányban lehet felvenni, hogy számuk az összes tagok számának húsz százalékát ne haladja meg.” *(Az 1938. év XV. törvénycikk a társadalmi és a gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról)*

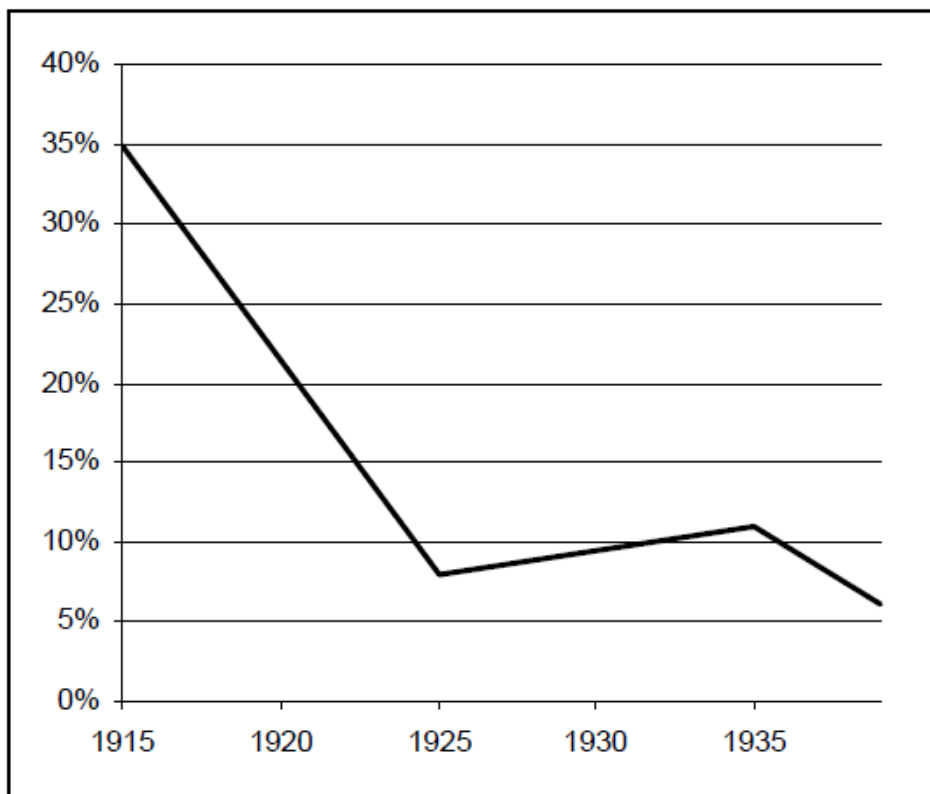
„1.§ A jelen törvény alkalmazása szempontjából zsidónak kell tekinteni azt, aki önmaga vagy akinek legalább egyik szülője, vagy akinek nagyszülői közül legalább kettő a jelen törvény hatálybalépésekor az izraelita hitfelekezet tagja vagy a jelen törvény hatálybalépése előtt az izraelita hitfelekezet tagja volt úgyszintén a felsoroltaknak a jelen törvény hatálybalépése után született ivadéka. [...]

5. § Tisztviselőként vagy egyéb alkalmazottként zsidó nem léphet az állam, törvényhatóság, község, úgyszintén bármely más köztisztület, közintézet vagy közüzem szolgálatába. [...]

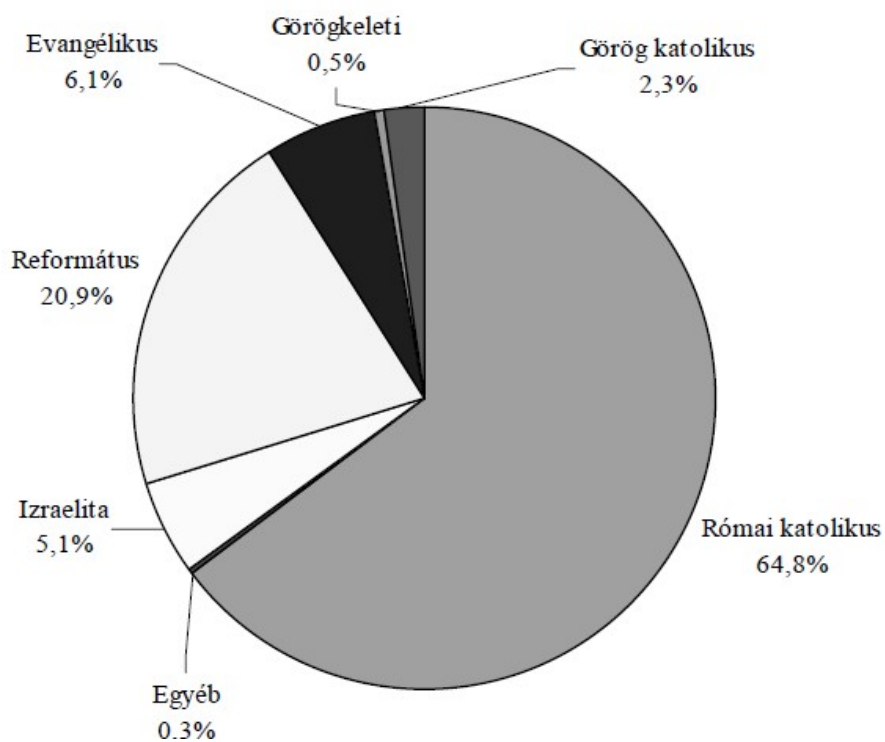
7. § Az egyetemek és a főiskolák első évfolyamára zsidót csak olyan arányban lehet felvenni, hogy a zsidó hallgatók (növendékek) száma az egyetem vagy a főiskola illető karára (osztályára) felvett összes hallgatók (növendékek) számának hat százalékát, a József nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetem közgazdasági karának közgazdasági és kereskedelmi osztályán a hallgatók számának tizenkét százalékát ne haladja meg. [...]

9. § Mindaddig, amíg a zsidó kamarai tagok száma az illető kamara összes tagjai számának hat százalékát kitevő szám alá nem csökken, zsidót kamarai tagul felvenni nem lehet. [...]

17. § [...] ipari (kereskedelmi), bányászati, kohászati, bank- és pénzváltóüzleti vállalatban, biztosítási magánvállalatban, közlekedési vállalatban és mezőgazdasági (kert- és szőlőgazdasági) üzemben, továbbá bármiféle más kereső foglalkozásban tisztviselői, kereskedősegédi vagy más értelmiségi munkakörben zsidót csak olyan arányban szabad alkalmazni, hogy a zsidó alkalmazottak száma a vállalatnál (kereső foglalkozásban) értelmiségi munkakörben foglalkoztatottak számának tizenkét százalékát, az összes zsidó alkalmazottak száma pedig az értelmiségi munkakörben foglalkoztatottak számának tizenöt százalékát ne haladja meg.” *(Az 1939. évi IV. törvénycikk a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról)* „9. § Nemzsidónak zsidóval házasságot kötni tilos.” *(Az 1941. évi XV. törvénycikk)*

Zsidó egyetemi hallgatók aránya a főbb magyarországi egyetemeken, 1915–1939

A népesség felekezeti (vallási) megoszlása, 1930

Lined writing area consisting of 28 horizontal lines.

96. A feladat a magyar területi revízióval kapcsolatos.

Vesse össze a források és ismeretei alapján az első és a második bécsi döntés külpolitikai körülményeit és egyéb (demográfiai, belpolitikai) vonatkozásait! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

„A németekkel kell mennünk, mert másképp nem lehetséges, de csak egy bizonyos pontig. Ez a pont, ez a határvonal a háborúban való részvétel. Ezt semmi esetre sem fogjuk megtenni, mert idegen érdekekért nem fogunk vérezni hiába. De borzalmas nehéz, talán lehetetlen ellenállni. ... A revízióba bele fogunk pusztulni, ez fog minket a háborúba belesodorni. Visszakaptuk a Felvidéket, jó, vissza Ruszinszkrét (Kárpátalját) is, ezeket meg tudjuk még emészteni, átvenni, berendezni. Most Erdélyen a sor, rettegek, mi lesz akkor. Ha Erdély visszajő, ezzel örökre elköteleztük magunkat a németeknek.”

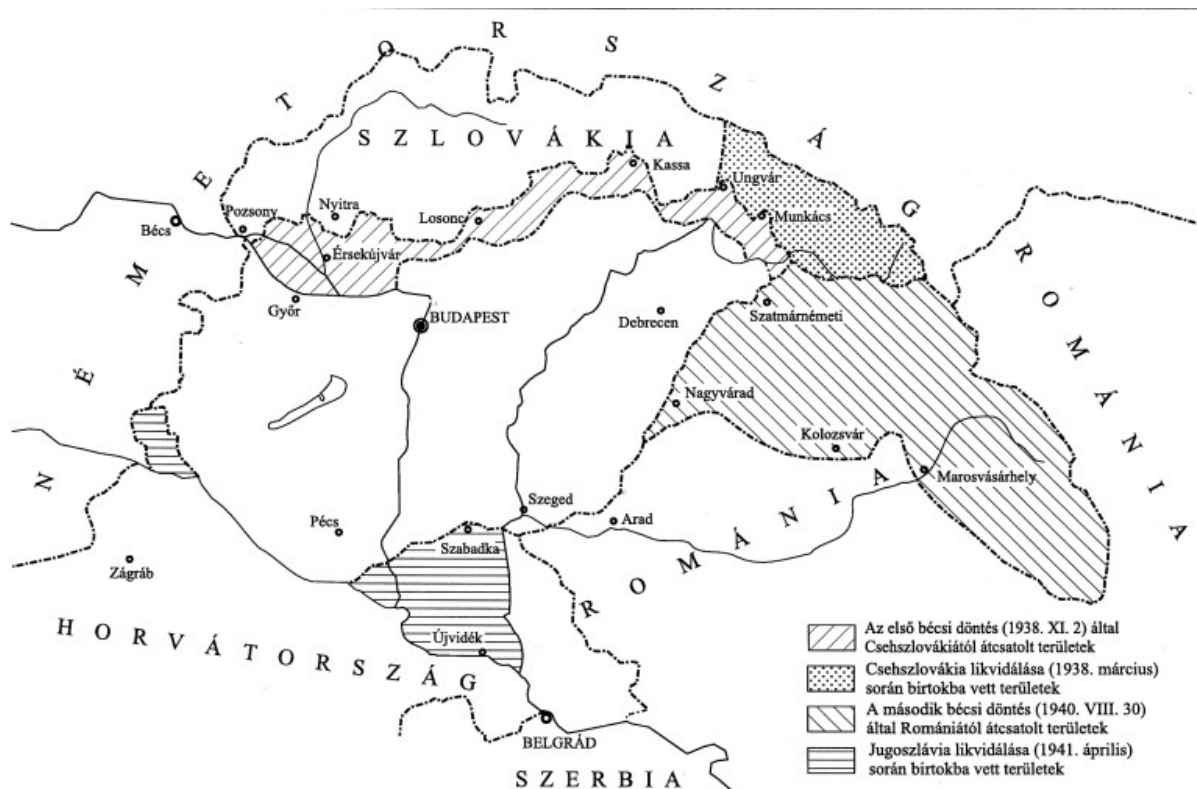
(Teleki Pál bizalmas beszélgetéséből; 1939 végén)

Az első és második bécsi döntés területi és népességi eredményei	
I. bécsi döntés	11.927 km ² , 1.062.000 lakos, ebből 86,6% magyar, 9,8% szlovák
II. bécsi döntés	43.104 km ² , 2.577.000 lakos, ebből 50,9% magyar, 42,1% román

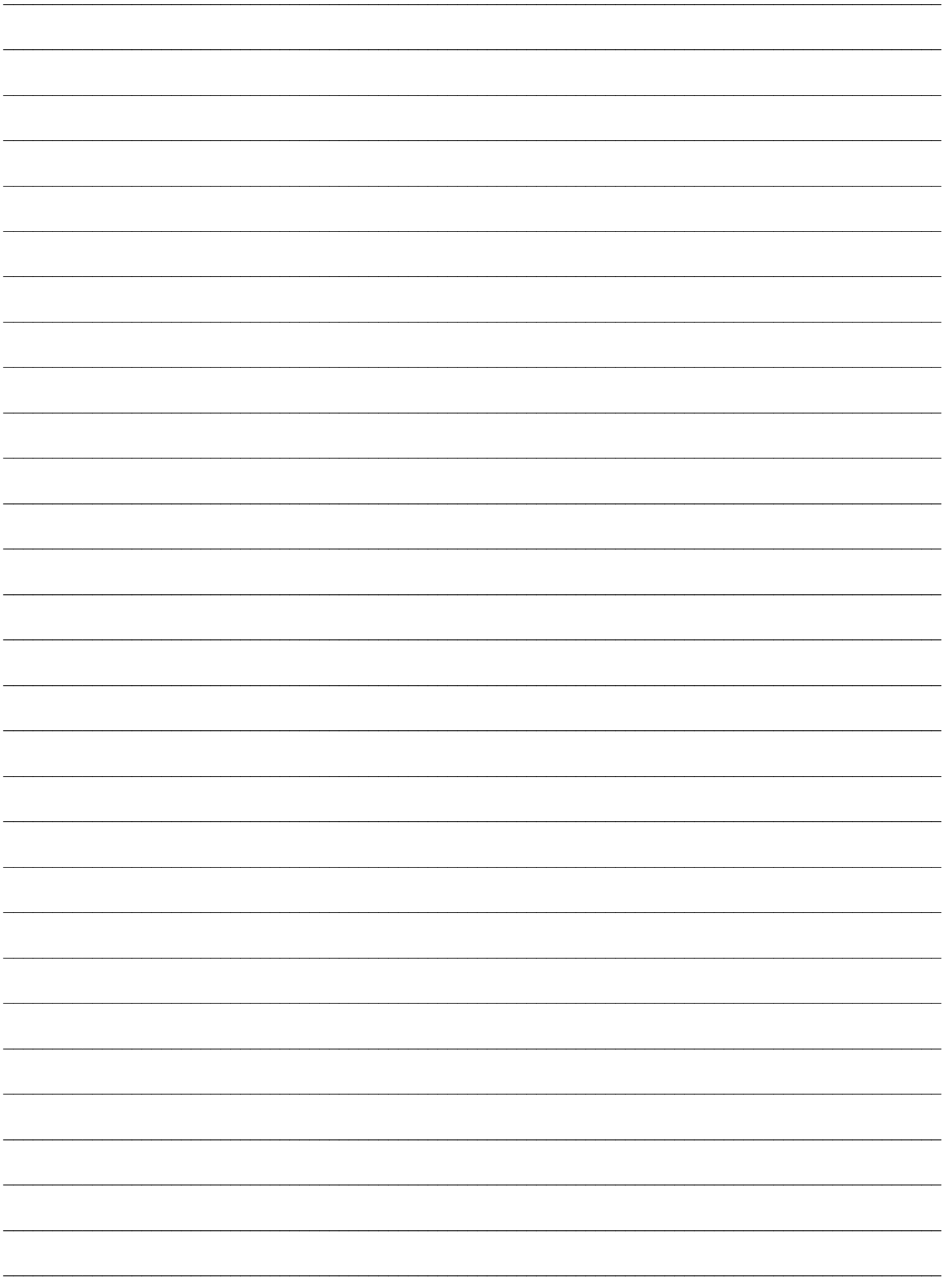
„1. Románia és Magyarország között végleges határként az idemellékelt térképbe berajzolt határ állapíttatik meg. A határnak a helyszínen való pontosabb kijelölése román–magyar bizottság feladata lesz.

2. Az ekként Magyarországnak jutó, eddig román területet a román csapatok 14 napi határidő alatt ki fogják üríteni és rendez állapotukban Magyarországnak át fogják adni. A kiürítés és megszállás egyes szakaszait, valamint egyéb módozatait román–magyar bizottság azonnal megállapítja. A Román Királyi és a Magyar Királyi Kormány gondoskodni tartozik arról, hogy a kiürítés és megszállás teljes nyugalomban és rendben történjék.”

(Részlet a II. bécsi döntésből)

Magyarország területgyarapodásai 1938 és 1941 között

97. A feladat a trianoni béke következményeivel kapcsolatos.

A források és saját ismeretei segítségével mutassa be a trianoni béke gazdasági, társadalmi és etnikai következményeit Magyarországon! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

„A Jóvátételi Bizottság részéről engedélyezhető kivételek fenntartásával Magyarország minden vagyona és jövedelme rangsorbeli elsőbbséggel szavatol a jóvátételi követelések megfizetéséért és azokért az egyéb terhekért, amelyek a jelen Szerződésből vagy az azt kiegészítő szerződésekből és egyezményekből, vagy pedig azokból a megállapodásokról származnak, amelyeket Magyarország a Szövetséges és Társult Hatalmakkal az 1918. évi november hó 3-án aláírt fegyverszünet ideje alatt kötött.

Az 1921. évi május hó 1. napjáig a Magyar Kormány a Jóvátételi Bizottságban képviselt Szövetséges és Társult Hatalmak előzetes engedélye nélkül maga aranyat ki nem vihet, s aranyra nézve nem rendelkezhetik és egyúttal aranykiviteli és rendelkezési tilalmat köteles megállapítani.”

(Részlet a trianoni békéből)

A trianoni Magyarországon maradt a háború előtti Magyarország	
gyáriparának	kb. 56%-a
vasérctermelésének	kb. 11%-a
gépgyártásának	kb. 82%-a
faiparának	kb. 22%-a

A korona árfolyamának változása	
1919. augusztus	100 korona = 11,6 svájci frank
1920. június	100 korona = 3,1 svájci frank
1920. december	100 korona = 1,4 svájci frank

98. A feladat Magyarország két világháború közötti társadalmával kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a társadalom agrárrétegeinek (földbirtokos, illetve mezőgazdaságból élő rétegeinek) helyzetét! Válaszában térjen ki röviden arra is, hogyan hatott a világgazdasági válság ezeknek a rétegeknek a helyzetére!

A gazdaságok száma és területe az összes gazdaság arányában Magyarországon (1935)		
A gazdaság nagysága (kataszteri hold)	A gazdaságok száma az összes gazdaság számának arányában (%)	A gazdaságok területe az összes gazdaság területének arányában (%)
0–5	72,5	10,1
5–20	21,3	21,8
20–100	5,4	20,0
100–1000	0,6	18,2
1000 felett	0,2	29,9

Az agrárrétegek körében jellemző megszólítások a belügyminiszter 1922-es rendelkezése alapján	
Megszólítás	A megszólított társadalmi állása
Kegyelmes úr	arisztokraták
Nagyságos úr	jómódú birtokosok
Tekintetes úr	kisebb birtokosok
Kend vagy Maga	mindenki más

„A[z uradalmi] cselédek egy tető alatt, hosszú földszintes házakban laknak, akár a kültelki proletárok, lakásaikat csak vékony fal választja el egymástól. A hosszú tömeglakások beosztása olyan, hogy két-két szoba közé esik egy szabad tűzhelyű közös konyha. [...] Belső-Somogyban nem egy cselédházat láttam, amelyen még kémény sem volt, a közös konyhából a füst az ajtón ömlött, ki s a szobákban több család lakott együtt. [...] Magyarország művelhető területeinek csaknem felét a puszták cselédjei művelik. [Ez a népréteg] egész napi, sőt vasárnapi elfoglaltsága miatt a pusztát szinte sohasem hagyja el, lakhelyén hozzáférni pedig a nagy távolság, a rossz utak, a különleges hazai viszonyok miatt, de e nép ősi bizalmatlansága miatt is nehezebb vállalkozás, ahogy gyakran emlegettem, mint egy közép-afrikai törzs tanulmányozása.” (Illyés Gyula: *Puszták népe*)

A népiskolai oktatás Magyarországon a két világháború között		
Tanév	Népiskolák száma	Tanulók száma
1922/23	5 584	824 454
1929/30	6 680	986 830
1937/38	6 899	963 087

(A születések száma a korszakban csökkent.)

99. A feladat a magyarországi holokauszthoz kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a magyarországi holokauszt történetét 1944 márciusától! Válaszában térjen ki a népiirtás fázisaira, körülményeire és következményeire!

Zalaegerszegi zsidók

„Ezennel igazolom, hogy Fenyő Egon János, szül. 1925. Budapest, budapesti (Légrády Károly u. 33.) lakos részére Spanyolországban lakó rokonai a spanyol állampolgárságért folyamodtak. A Spanyol Követség felhatalmazást kapott, hogy részére még a kérvény elintézése előtt beutazási vízumot állítson ki. A Spanyol Követség kéri az illetékes hatóságot, vegye fentieket jóindulatú figyelmébe és mentesítse őt a munkaszolgálat alól.” (*Védlevel, 1944. november 10.*)

„Én mint tanítónő eddig is nagy hiányát éreztem e hangszernek dalok és más egyebek betanításánál, de fizetésemből nem állt módomban venni. Ezért kérem, hogy az általuk lefoglalt volt zsidó zongorából részemre juttatni szíveskedjenek. Ha lehetne – úgy a Bocskai u. 11. szám alatt levő F. E. zongoráját kérném. Szíves jóindulatukba bízva.” (*Kérelem, 1944. december 7.*)

*2005. április 16-án avatott emlékmű a
Duna partján*

100. A feladat a két világháború közti Magyarországhoz kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a világgazdasági válság politikai hatásait Magyarországon! Válaszában térjen ki a Gömbös-féle megoldási kísérletre is! A Gömbös miniszterelnökségét követő időszokról már ne írjon!

„A falufejlesztés lehetőségének törvényhozási biztosítása; egészséges, gazdaságilag és pénzügyileg is kellőkép megalapozott, telepítéssel kapcsolatos, demokratikus földbirtok-politika megindítása és folytatása; az önhibájukon kívül válságba jutott gazdasági egyedek fölsegítése és talpra állítása; [...] az állami szolgáltatások olcsóbbá tétele; tagosítási, telekkönyvi, bíraskodási, örökösödési, stb. illetékek, közjegyzői és ügyvédi díjszabások indokolt mérséklése; [...] a szövetkezetek erkölcsi és anyagi támogatása; a kisipar intézményes védelme, támogatása, közszállításkoránál előnyben részesítése.” (*A Független Kisgazdapárt programja, 1930*)

„Negyven év óta börtön, kitoloncolás, üldözés, gyakran sortűz volt a válasz a munkásság követeléseire. Ha az elsejei tüntetés nem volt elég, majd találunk még más módokat is arra, hogy a kormányt a munkanélküliség problémájának megoldására kényszerítsük. [...] Az ország közvéleménye sürgős rendszerváltozást követel gazdasági és politikai téren, és azt sürgeti, hogy a nyílt választási rendszer és a csendőrszurony eltűnjön [...]” (*Peyer Károly szociáldemokrata vezető beszéde, 1930*)

„A Turul Bajtársi Szövetség magyar érzésünket és emberi méltóságunkat egyaránt súlyosan sértő határozatot hozott, amikor olyan követeléssel lépett fel velünk, zsidó vallású magyar egyetemi hallgatókkal szemben, hogy a jövőben csak separáltan [elkülönítve], a keresztény vallású egyetemi hallgatók mögött foglaljunk helyet az egyetemi előadásokon. [...]”

Épp ezért mély tisztelettel kérjük Méltóságodat, és a Tekintetes Egyetemi Tanácsot, mint az egyetemi szervezet felett álló feltétlen tekintélyt, győzze meg a Turul Szövetség vezetőit és tagjait álláspontjuk tarthatatlanságáról.” (*A szegedi zsidó hallgatók beadványa az egyetem rektorához, 1930*)

„Politikánk célja a magyar nemzet megerősítése, felvirágoztatása, a nemzet minden tagja részére az elérhető legnagyobb erkölcsi és anyagi jólét biztosítása. Mivel ez a cél csakis szilárd alapokon nyugvó, határozott célkitűzésekkel dolgozó s erőteljes alkotmányos központi akarat által irányított független nemzeti állam keretén belül valósítható meg, politikánk közvetlen feladatául az öncélú nemzeti állam kiépítését tekintjük.” (*Gömbös Gyula Nemzeti munkaterve, 1932*)

101. A feladat a XX. századi egyetemes történelemmel kapcsolatos.

Elemesse a források, az atlasz és ismeretei alapján a gyarmati rendszer a II. világháborút követő felbomlásának társadalmi, politikai okait és a folyamat jellemzőit!

„Demoralizált, félelemmel teli, reményvesztett, a hatalmon lévők érdekében megfélemlített, elnyomott, ellenállásra képtelen tömegeből [Gandhi] nemzetté formálta az indiaiakat, nemzetté, amely becsüli önmagát, bízik erejében, ellenáll a zsarnokságnak, képes egységes fellépésre, és tud áldozatokat hozni valamely nagy ügyért. Rábírta a tömegeket arra, hogy gondolkodjanak politikai és gazdasági kérdésekről.” (*Nehru, a függetlenségi mozgalom egyik vezetője, 1936*)

„Ahogy elmélyültem Gandhi filozófiájában, egyre kevésbé kételkedtem a szeretet erejében, és ekkor vált bennem világossá első ízben, mekkora erő lehet a szeretet a szociális reformok végrehajtásában. Mielőtt megismertem Gandhi műveit, úgy véltem, hogy Jézus etikája csak személyes vonatkozásban hatékony. [...] Gandhi könyveinek elolvasása után azonban be kellett látnom, hogy mélyen tévedtem. Valószínűleg Gandhi volt a történelemben az első nagy személyiség, aki Jézusnak a szeretetről hirdetett erkölcsstanát az egyének közötti közvetítés eszközéből, erőteljes és széles körben alkalmazott hatékony társadalmi erővé változtatta. (*Martin Luther King, amerikai polgárjogi aktivista, 1958*)

„[...] a gyarmati sorban levő államoknak a jó része amúgy is ki fogja vívni a szabadságát, ha csakugyan akarja, mert a gyarmattartó hatalmaknak úgyszincs elég katonájuk hozzá, hogy megakadályozzák benne őket, ha csakugyan elszánnák rá magukat. [...] az Egyesült Államoknak nem szabad semmiféle olyan nemzetközi vállalkozásban részt vennie, amelynek az lehet az eredménye, hogy örök időkre megszilárdít olyan politikai rendszereket, amelyek nem adnak tényleges és teljes szabadságot a népnek, amely pedig erre vágyik.” (*Roosevelt, amerikai elnök a gyarmati rendszerről, 1945*)

„Az angol gyarmati szemlélet ma nem illeszkedik bele az amerikai politikába és terjeszkedési törekvésekbe. Az Egyesült Államok szabad piacot akar exportja számára, és nem rokonszenvez más hatalmak korlátozó és ellenőrző törekvéseivel. Az Egyesült Államok Ázsia gyors iparosítását, és az ázsiai milliók életszínvonalának növekedését akarja, de nem szentimentális okokból, hanem hogy el tudja helyezni többlettermékeit.” (*Nehru, a függetlenségi mozgalom egyik vezetője, 1945*)

„[...] A gyarmati rendszer felbomlása nem azt jelenti, hogy a határok eltörlése után átjárók létesülnek a két zóna között. A gyarmati rendszer megdöntése nem több és nem kevesebb, mint eltörölni egy zónát, a föld mélyére küldeni, vagy kiűzni az országból. [...] A fegyveres harc léte jelzi, hogy a nép immár kizárólag az erőszakos eszközökben bízik. A nép, amely mást sem hallott, mint hogy kizárólag az erőszak nyelvén ért, most úgy dönt, hogy az erőszak révén fejezi ki magát. A gyarmatos mindig azt az utat jelezte számára, amelyet most neki is követnie kell, ha szabadságot akar.” (*Frantz Fanon: A Föld rabjai, 1961*)

„Ki felejtheti el azt, hogy a néger tegezték, de nem mint barátot, hanem azért, mert a tisztelettudó ön a fehéreknek volt fenntartva? [...] Mi, akik láttuk, hogy a törvény sohasem volt ugyanaz a fehérek és a négernek számára, kedvező volt az előbbieknél, kegyetlen és embertelen az utóbbiakhoz. [...] Mi, akik láttuk a városokban a ragyogó házakat a fehérek számára és a düledező viskókat a négernek számára, akik tudjuk, hogy a néger nem léphetett be az »európaiaknak« fenntartott mozikba, éttermekbe, üzletekbe, akik emlékezünk rá, hogy a négernek a hajófenéken kellett utaznia, a fehérek luxuskabinjai alatt. [...]” (*Lumumba, a kongói függetlenségi mozgalom egyik vezetője, 1960*)

„A Közgyűlés [...] ünnepélyesen kijelenti, hogy szükséges a gyarmati rendszer minden formájának és megnyilvánulásának mielőbbi és feltétel nélküli megszüntetése.” (*Az Egyesült Nemzetek Szervezetének határozata, 1960*)

102. A feladat a jelenkor gazdasági kérdéseivel kapcsolatos.

Elemesse az EU és az USA kereskedelmi vitáját a repülőgépgyártó cégek versenye alapján! Elemzésében térjen ki az EU-n belüli együttműködés példájára, illetve utaljon az EU működési mechanizmusaira is!

„Az Európai Unió beváltotta korábbi fenyegetését, bepanaszolta a Kereskedelmi Világszervezetnél (WTO) az Egyesült Államokat a Boeing repülőgépgyártó támogatása miatt. Pascal Lamy uniós kereskedelmi biztos szerint a támogatás sérti a WTO szabályait. A lépés válasz arra, hogy a nap folyamán korábban az Egyesült Államok is panasszal élt az EU ellen az Airbus folytatódó támogatása miatt. Lamy tudatta, hogy mérsékelhetik az Airbusnak adott támogatást, ha az amerikaiak is megteszik

ezt a Boeing esetében. Szerinte a Boeing évi 6-7 milliárd dolláros nagyságrendű fejlesztési támogatást kap az amerikai kormánytól. Lamy szerint azt az 1992-es kétoldalú megállapodást kellene módosítani, amelyben rögzítették, milyen támogatások adhatók az egyes gyártóknak. Az Airbus esetében ezt a támogatást a teljes fejlesztési költség harmadára korlátozták, az amerikai kormány számára pedig a Boeing éves bevételének 3 százalékáig megengedett a szubvenció.” (Újsághír, 2004. október 7.)

„Az Airbushoz összesen 280 gépre futott be megrendelés 33,5 milliárd dollár értékben a franciaországi légi vásár egy hete alatt, míg a Boeingtól »mindössze« 146 repülőgépet rendeltek 15,2 milliárd dollárért. A középpontba az óriásgépek, így az A380-as és a Boeing tervezett szuperjumbója, a 747 Advanced, illetve a nagy hatótávolságú gépek, így az A350-es és a 787 Dreamliner vevőkért folytatott küzdelme került, számolt be a Spiegel Online.” (Újsághír, 2005. június 20.)

„1986-ban robbant ki a repülőgépgyártás körüli kereskedelmi vita. Az USA ugyanis azzal vádolta a félig magán, félig állami kézben lévő európai (brit–francia–német–spanyol) repülőgépgyártó konzorciumot, az Airbus Industrie-t, hogy az új típusok kifejlesztéséhez jelentős állami támogatásban részesül. Az USA szerint ezek a támogatások ellentétesek azzal a (...) [megállapodással], amely tiltja a kereskedelemtorzító szubvenciókat. Az EU visszautasította a vádakot s azzal vágott vissza, hogy az Airbus legfőbb riválisa, a Boeing és a McDonnell Douglas 1979 és 1987 között 23 milliárd dollár indirekt szubvenciót kapott katonai célú K+F keretében.” (Kiss Judit: Az Európai Unió és az Amerikai Egyesült Államok kereskedelmi vitái)

Az EU és az USA közötti áru- és szolgáltatáskereskedelem alakulása (Milliárd USD)					
	1990	1997	1998	1999	2000
EU-ba irányuló USA-export	93,1	140,8	149,5	151,6	165,1
USA-ba irányuló EU-export	90,8	157,5	176,4	195,4	220,0
Kereskedelmi mérlegtöbblet az EU javára	-2,3	+16,7	+26,9	+43,8	+54,9

103. A feladat a jelenkori globális problémákhoz kapcsolódik.

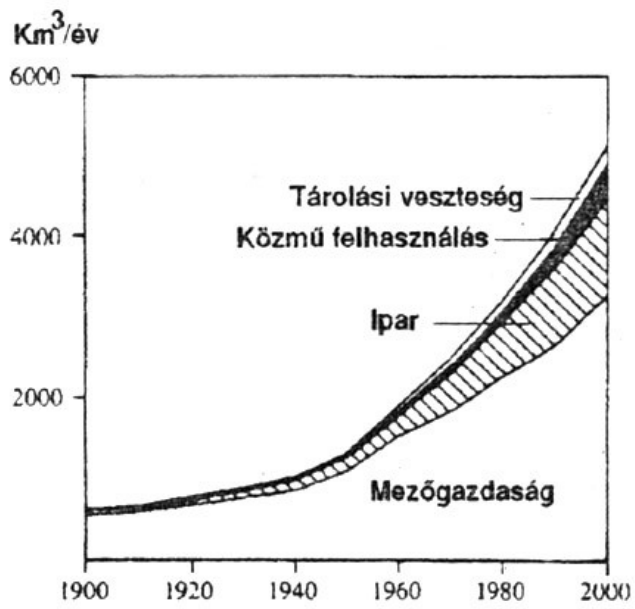
Hasonlítsa össze az idézetekben vázolt két közgazdasági gondolkodásmód gazdasági, társadalmi és környezettudományi (ökológiai) vonatkozásait! Értelmezze a kétféle nézőpont szerint a táblázat és a grafikon adatait! Két kortárs közgazdász a gazdasági fejlődésről és a fogyasztásról

„Hihetetlenül produktív gazdaságunk megköveteli, hogy a fogyasztást életelvünké tegyük, hogy a gazdasági javak vásárlásából és használatából *ritust* teremtsünk, és *spirituális, egocentrikus* kielégülésünket a fogyasztásban keressük... Egyre több dologra van szükségünk, hogy egyre növekvő mértékben fogyasszuk, elégezzük, elnyújuk, kicseréljük, eldobjuk őket.” (*Victor Lebow*)

„...a gazdasági növekedésnek, melynek a közgazdaságtan, a fizika, a kémia és a műszaki tudományok szempontjából nincs megállapítható határa, szükségképpen végzetes, szűk keresztmetszetekhez kell érkeznie, ha a környezettudományok szemszögéből tekintjük. Az az életszemlélet, amely a gazdagság egysíkú hajszolásában keres kielégülést, nem illik bele ebbe a világba, mert semmilyen korlátozó elvet nem tartalmaz, miközben a környezet, amelyben megnyilvánul, szigorúan korlátos. Következésképp azt találjuk, hogy a határtalan gazdasági növekedés eszméjét – mindig többet és többet, amíg mindenki dúsgazdag nem lesz – legalább két ponton meg kell kérdőjeleznünk: 1. hozzájutunk-e az alapvető erőforrásokhoz, és/vagy 2. képes-e megbirkózni a környezet a növekedésből adódó hatásokkal?”

(*Ernst Schumacher*)

A világ energiafogyasztása 1970-ben és 1990-ben				
Régió	1970		1990	
	Energiafogyasztás (<i>exajoule</i>)	Fejenként (<i>gigajoule/fő</i>)	Energiafogyasztás (<i>exajoule</i>)	Fejenként (<i>gigajoule/fő</i>)
Fejlődő országok (összesen)	31	12	84	21
<i>Latin-Amerika</i>	8	26	16	37
<i>Ázsia</i>	19	10	59	20
<i>Afrika</i>	4	10	9	14
Fejlett tőkés országok	129	180	154	185
Szocialista gazdaságok	44	20	71	167
A világ összesen	204	55	319	59

Összes és ágazatonkénti éves becsült vízfelhasználás (világ)

104. A feladat Németország 1945 utáni történelmére vonatkozik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a német kérdés fontosabb állomásait 1945 és 1990 között! Használja a történelmi atlaszt is!

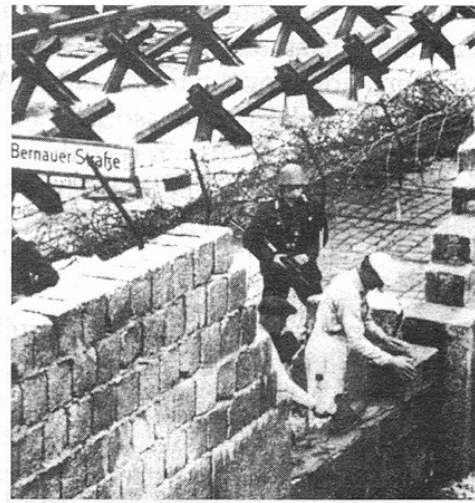
„A Németországot ellenőrző apparátusról szóló egyezmény szerint Németországban a legfelsőbb hatalmat a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, az Amerikai Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és a Francia Köztársaság haderőinek főparancsnokai gyakorolják, mindegyik saját megszállási övezetében, felelős kormánya utasításai szerint, azokban a kérdésekben is, amelyek egész Németországra vonatkoznak. Ebben az esetben mint az Ellenőrző Tanács tagjai működnek.” (A potsdami megállapodásból)

„Jobb egy feldarabolt Németország, amelynek legalább a nyugati része a totalitárius rendszer erőivel szemben bástyát képez, mint egy olyan egységes Németország, amely ezeket az erőket ismét az Északi-tengerig engedni előrenyomulni.” (George Kennan amerikai diplomata)

„A jelenlegi európai helyzet abnormálisnak vagy abszurdnak tekinthető. De élesen van körvonalazva, és mindenki tudja, hol van a demarkációs vonal, senkinek sem kell túlságosan félnie attól, hogy mi történhet.” (Raymond Aron francia szociológus, politológus)

Légihid Nyugat-Berlin felett

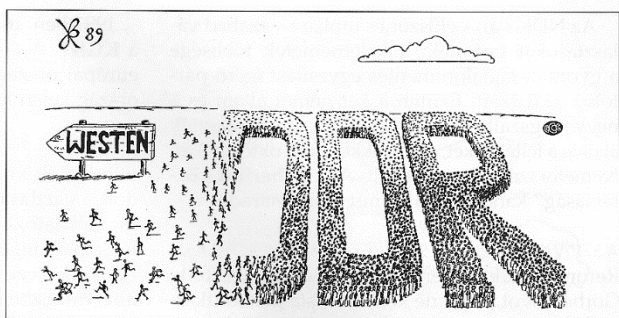
A berlini fal építése

„Európát nem lehet egyszerre vagy összességében megalakítani. Akkor válik valóra, ha először konkrét tettekkel gyakorlati összefogás születik. Az európai nemzetek összefogásának feltétele, hogy megszűnjön a Franciaország és Németország között fennálló évszázados ellentét. Ezért az első lépést Franciaországnak és Németországnak kell megtennie.” (Robert Schuman francia külügyminiszter; 1950)

„Franciaország és Anglia soha nem lesznek az Egyesült Államokkal és a Szovjetunióval egyenrangú hatalmak. Németország sem. Számukra csupán egyetlen lehetőség kínálkozik, hogy döntő szerephez jussanak a világpolitikában: egyesíteniük kell erőiket Európa átalakítására. Anglia még nem érett meg erre a feladatra, de a szuezi eset elő fogja segíteni Anglia ráhangolódását is. Nincs vesztegetni való időnk.” (Konrad Adenauer nyugatnémet kancellár; 1956)

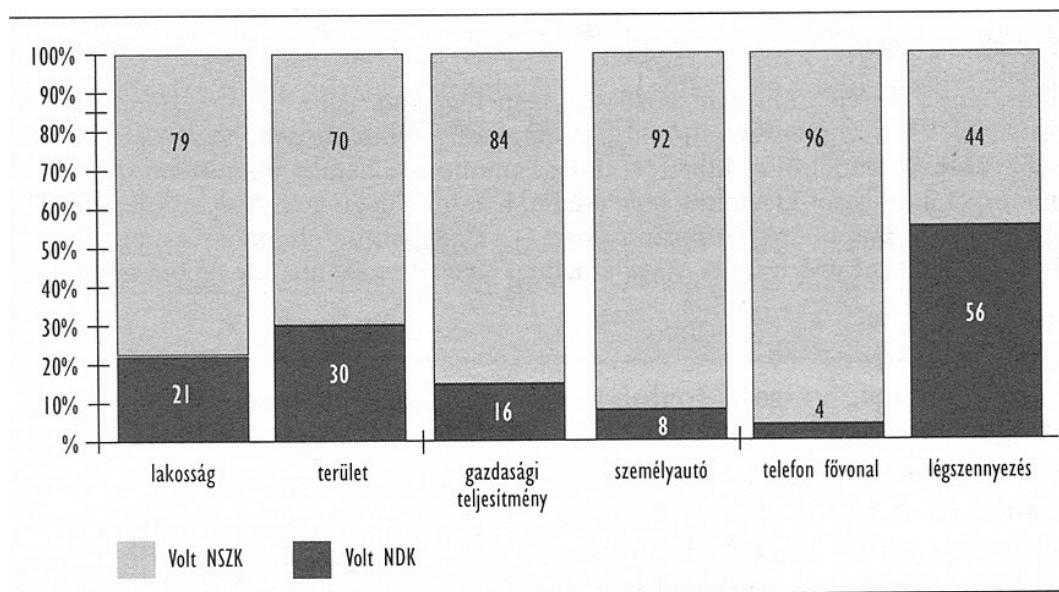
„1971 nyarán négyhatalmi megállapodás született, amely garantálta Nyugat-Berlin függetlenségét, és a városhoz vezető utak szabadságát. [...] A Berlint érintő megállapodáson kívül Brandt Ostpolitikja [keleti politikája] barátsági szerződéseket eredményezett Nyugat-Németország és Lengyelország, Nyugat- és Kelet-Németország, valamint

Nyugat-Németország és a Szovjetunió között. Az a tény, hogy a szovjetek ilyen nagy fontosságot tulajdonítottak annak, hogy Nyugat-Németország elismerje a Sztálin által meghúzott határokat, valójában gyengeségük és bizonytalanságérzetük jele volt.” (Henry Kissinger amerikai diplomata)

Az elfogyó NDK

A berlini fal leomlása

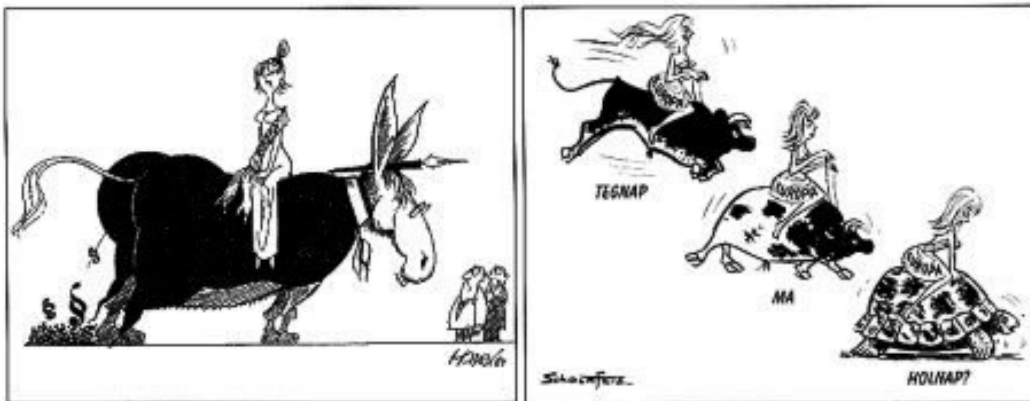
Az NDK és az NSZK az újraegyesítés idején

105. A feladat az 1945 utáni egyetemes történelemhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján az Európai Unió kialakulásának főbb okait, és az integráció gyakorlati működésében rejlő ellentmondásokat, problémákat!

„Ha Európa egyszer eggyé válna közös örökségének birtoklásában, a területén élő három- vagy négyszázmillió ember olyan jólétet, boldogságot és dicsőséget ismerhetne meg, amelyet nem korlátozna semmiféle határ. [...] Mi a legfőbb orvosság? Az európai család újra teremtése olyan struktúrában, amely biztosítja megmaradását békében, biztonságban és szabadságban. Egyfajta Európai Egyesült Államokat kell felépítenünk. [...] Ezért mondom Önöknek: Támadj fel, Európa!” (W. Churchill; 1946)

„Európát nem lehet egyszerre vagy összességében megalakítani. Akkor válik valóra, ha először konkrét tettekkel gyakorlati összefogás születik. Az európai nemzetek összefogásának feltétele, hogy megszűnjön a Franciaország és Németország között fennálló évszázados ellentét. [...] A francia kormány e célból azt javasolja, hogy a teljes francia és német szén- és acéltermelést egy Európa más országai számára is nyitott szervezet keretében vonjuk közös hatóság felügyelete alá. [...] Az így születő gazdasági összefogás biztosítja majd, hogy Franciaország és Németország között nemcsak elképzelhetetlen, de gyakorlatilag is lehetetlen legyen bármilyen háború.” (R. Schuman francia külügyminiszter; 1950)

Karikatúrák az Európai Unióról

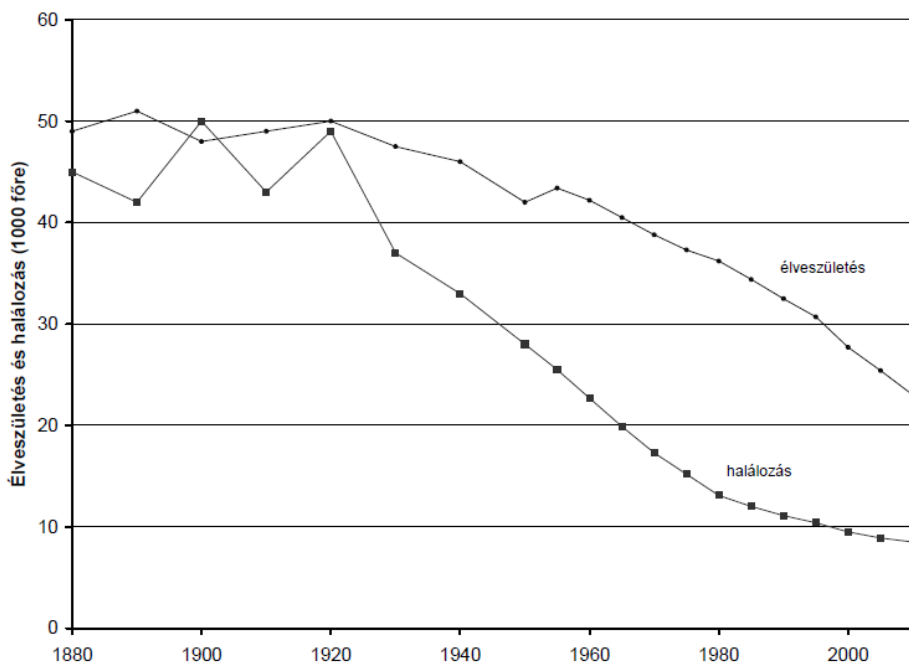
„Azzal, hogy Európa úttörő szerepet vállal a nemzetállamok közös, nemzetek feletti gazdasági és végül politikai integrációjában, kijelöli az utat a nemzetállamok utáni nagyobb szervezeti formák felé, amelyek túlmutatnak a nacionalizmus korának szűk látásmódján és pusztító indulatain. [...] Számos európai országban megfigyelhető az önbizalom válsága, az alkotóerő elvesztése, valamint egyfajta befelé figyelés, amely elszigetelődéshez és [...] elforduláshoz vezet. Nem világos, vajon az európaiak többsége akarja-e, hogy Európa nagyhatalom legyen, és az sem, vajon készek-e ennek érdekében megtenni, amit kell. [...] A múltban az Európa egyesítése irányába ható politikai törekvések mögött három fő tényező állt: a két pusztító világháború emléke, a gazdasági fellendülés vágya, valamint a szovjet fenyegetésből fakadó bizonytalanságérzet. A kilencvenes évek közepére azonban ezek a tényezők háttérbe szorultak.” (Z. Brzezinski; 1997)

106. A feladat a fejlődő országokkal kapcsolatos.

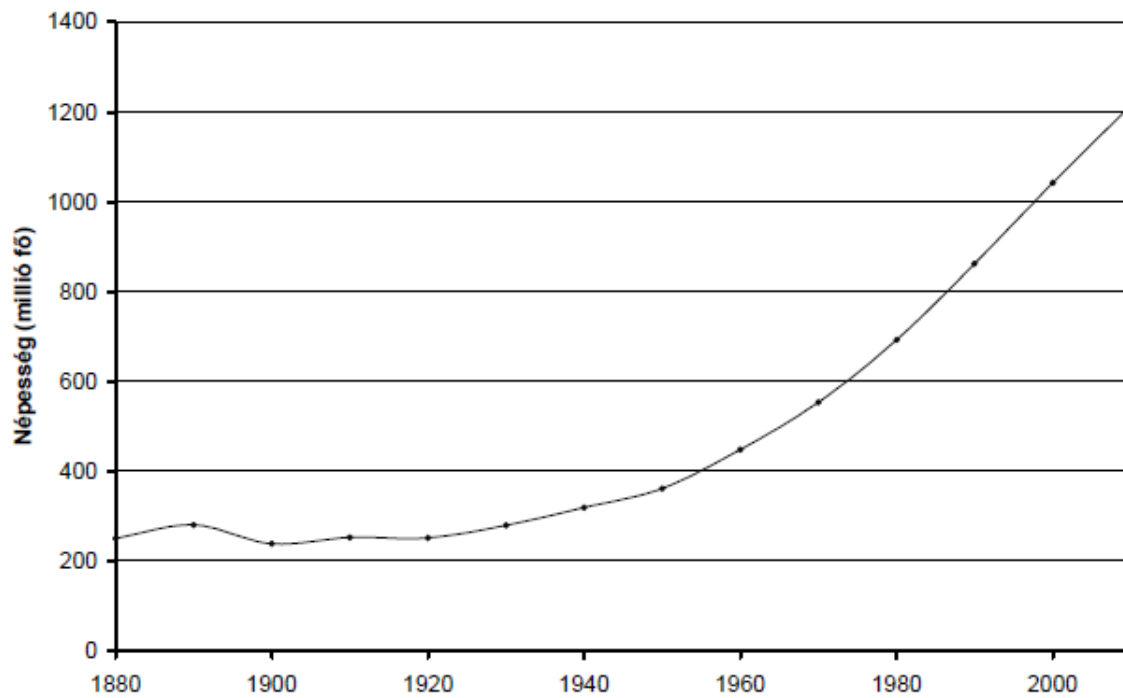
Mutassa be a források és ismeretei segítségével a népességnövekedés okait, összetevőit és globális hatását!

Ismertesse, milyen problémák jelentkeznek a fejlődő világban a túlnépesedéssel összefüggésben! Válaszában

India helyzetének bemutatására koncentráljon! (A feladatban az Európai Unió adatai csak az összehasonlíthatóság érdekében szerepelnek.)

Az élveszületések és halálozások arányának alakulása Indiában 1880 és 2010 között (Az Európai Unióban 2010-es becslést alapján az 1000 főre jutó élveszületések átlagos száma 9,83, a halálozásoké 10,33 volt.)

A népesség számának változása Indiában 1880 és 2010 között

Az 1000 főre jutó kórházi ágyak száma 2004-ben	
Brazília	2,7
India	0,9
Szudán	0,7
EU (25 tagállam átlaga)	5,96

Vonat Indiában

Blank lined writing area.

107. A feladat az európai integrációval kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével az európai gazdasági integráció legfontosabb lépéseit!

Ismertesse az Európai Unión belüli gazdasági együttműködés fő összetevőit! Válaszában térjen ki a tagállamok eltérő fejlettségi szintjének kérdésére is! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

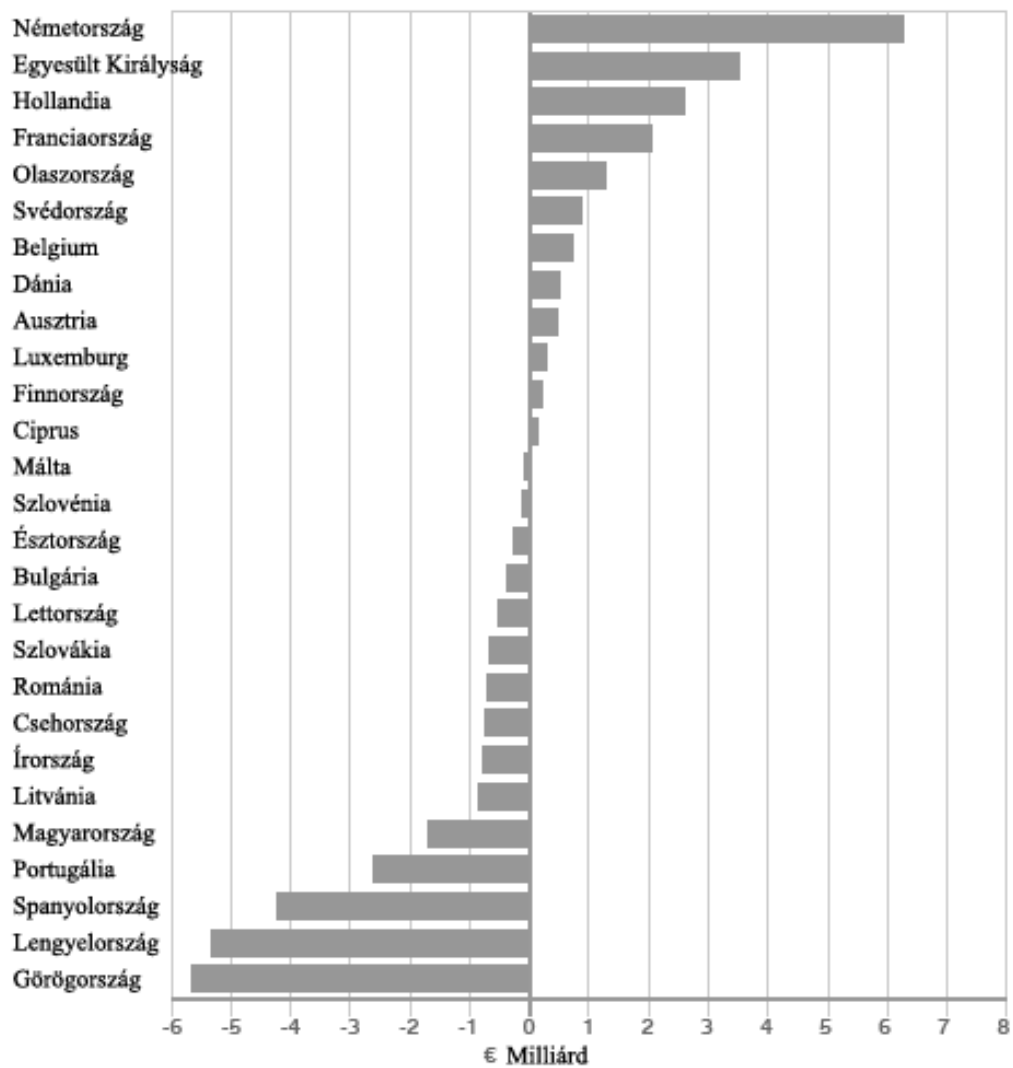
„Őfelsége a belgák királya, a Németországi Szövetségi Köztársaság elnöke, a Francia Köztársaság elnöke, az Olasz Köztársaság elnöke, Ő Királyi Fensége a luxemburgi nagyhercegnő, Őfelsége Hollandia királynője [...] megteremtik egy olyan erőteljes atomenergia-ipar fejlesztésének a feltételeit, amely révén bővül az energiatermelés, korszerűbbé válnak a műszaki eljárások, és amely számos más területen hozzájárul népeik jólétéhez, [...] azzal az óhajjal, hogy munkájukat megosszák más országokkal, és együttműködjenek azokkal a nemzetközi szervezetekkel, amelyek az atomenergia békés célú alkalmazásának fejlesztésével foglalkoznak [...]” (Szerződés, 1957)

Tagállamok	GDP (EU- átlag = 100)	Tagállamok	GDP (EU- átlag = 100)
Luxemburg	257	Málta	86
Hollandia	131	Csehország	82
Írország	130	Szlovénia	82
Ausztria	128	Portugália	79
Svédország	127	Szlovákia	75
Dánia	124	Észtország	73
Németország	122	Görögország	73
Belgium	119	Litvánia	73
Finnország	113	Lengyelország	67
Egyesült Királyság	109	Magyarország	66
Franciaország	107	Lettország	64
Olaszország	99	Horvátország	61
Spanyolország	94	Románia	55
Ciprus	89	Bulgária	45

Az EU tagállamainak egy főre jutó bruttó hazai terméke (GDP) 2013-ban

Az EU kiadásainak megoszlása (2011)	
strukturális alapok*	45%
mezőgazdasági támogatások és vidékfejlesztés	44%
az EU intézményeinek működési költségei	6%
egyéb	5%

* „Az Unió különösen a különböző régiók fejlettségi szintje közötti egyenlőtlenségek és a legkedvezőtlenebb helyzetű régiók lemaradásának csökkentésére törekszik. [...] Az Unió e célok elérését a strukturális alapok [...] révén megvalósított fellépésével is támogatja.” (Részlet az Európai Unió működéséről szóló szerződésből)

Nettó hozzájárulás az EU költségvetéséhez (2007, milliárd euró)

Lined writing area with 20 horizontal lines.

108. A feladat a második világháború utáni német kérdés történetével kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a német kérdés történetét a két német állam létrejöttétől az újraegyesítésig! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

Plakát, 1948. A német nyelvű felirat fordítása:
„Szabad a pálya a Marshall-terv előtt”.

„A német nép és a francia nép közötti kibékülés, amely véget vet egy évszázados rivalizálásnak, történelmi jelentőségű esemény, amely mélyrehatóan átalakítja a két nép közötti kapcsolatokat.”

(Charles De Gaulle és Konrad Adenauer közös nyilatkozata, 1963)

„Fontos, hogy a tőlünk keletre fekvő csendes utcákon élő emberekkel fenntartsuk a nyugati társadalom kapcsolatait – minden érintkezési pont és összeköttetési lehetőség révén, amelyet meg lehet teremteni oly nagymértékű kereskedelmi kapcsolatok segítségével, amennyit biztonságunk megenged. Mindenekelőtt az a fontos azonban, hogy akár keveset látnak ezek az emberek a Nyugatról, akár sokat, – az, amit látnak, olyan világos legyen, hogy meghazudtolja azokat a torzításokat, amelyeket Keleten nap mint nap hirdetnek.”

(Kennedy, amerikai elnök nyugat-berlini látogatása során tartott beszéde, 1963)

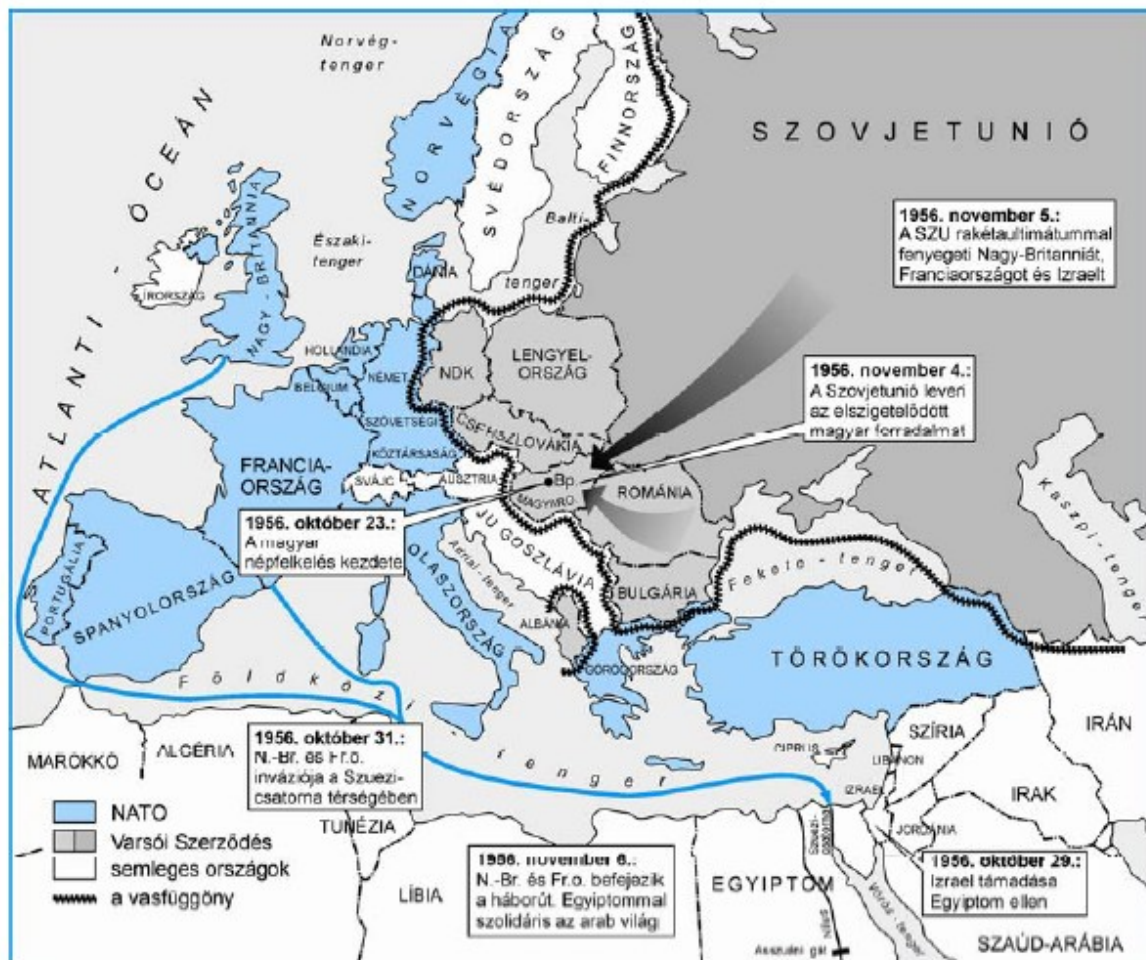
Az NDK és az NSZK hozzájárulása az egységes Németországhoz az egyesüléskor			
Ország	Lakosság (%)	Személygépkocsi (%)	Légszennyezés (%)
NDK	21	8	56
NSZK	79	92	44

109. A feladat az 1956-os forradalom nemzetközi összefüggéseivel kapcsolatos.

Mutassa be az 1956-os forradalom nemzetközi összefüggéseit, tárja fel, hogy milyen esélyei voltak Magyarországnak az önállóság kivívására!

„És hogy kétség se férjen hozzá, hadd tisztázzam: az Egyesült Államokat, amikor szót emel a csatlós országok függetlenségéért, nem hátsó szándékok vezérlik. [...] Mi nem tekintjük ezeket a nemzeteket potenciális katonai szövetségeseinknek. Barátainknak [...] tekintjük őket.”

(J. F. Dulles, az Egyesült Államok külügyminiszterének beszéde, 1956. október 27.)

A nemzetközi helyzet az 1956-os forradalom és szabadságharc időszakában

„Az egyetlen mód a magyar forradalmárok megmentésére a nukleáris háború lenne. Van-e épeszű ember, aki azt mondaná, hogy indítsunk nukleáris háborút ebből a célból? És ha sikerülne is amerikai hadosztályokat Magyarországra juttatni, a szovjet haderő egyszerűen elsöpörné azokat. Ellenünk van a földrajzi helyzet. És mi lenne a magyarok sorsa? Az ország az egyik végétől a másikig le lenne taglózva.”

(J. F. Dulles, 1956 novemberében)

„[...] A szovjet kormány ugyanakkor kész arra is, hogy a Magyar Népköztársaság és a Varsói Szerződés többi államainak kormányaival a szovjet csapatok magyarországi tartózkodásával kapcsolatban tárgyalásokat folytasson.”

(Részletek a szovjet kormánynyilatkozatból, 1956. október 30.)

„Ha kivonulnánk Magyarországról, ez felbátorítaná az amerikai, angol és francia imperialistákat. Ezt gyengeségünknek fognák fel, és támadásba lendülnének. A kivonulással pozícióink gyengeségét demonstrálnánk. Pártunk ez esetben nem értene meg bennünket. [...] Nincs más választásunk. [...]”

(Hruscsov előterjesztése az SZKP Központi Bizottsága ülésén, 1956. október 31.)

„Az oroszok hirtelen ráébredtek, hogy ha erőiket teljesen kivonják, a kommunizmusnak vége ebben az országban, ez pedig olyan kilátás, amelyet nem fogadnának el, s ezért küldenek be erősítést, hogy az erő helyzetéből tárgyaljanak. Tekintve, hogy a világot teljesen leköti a Közel-Kelet, az oroszok úgy határoztak, hogy a megbékélés politikáját az ellenkezőjére fordítják, és fegyvereik erejével rákényszerítik akarataikat az egész országra.”

(A budapesti brit követség november 1-jei távirata Londonba)

„... sohasem kértünk egyetlen népet sem arra, hogy forradalmat indítson egy könyörtelen katonai hatalommal szemben.”

(Eisenhower amerikai elnök kijelentése az 1956. november 16-i sajtóértekezletén)

110. A feladat az 1990-es évek Magyarországhoz kapcsolódik.

Tárja fel a források felhasználásával, hogy a rendszerváltozásnak milyen politikai, gazdasági és társadalmi következményei lettek!

„2. § (1) A Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam.

33. § (3) A miniszterelnököt a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés tagjai többségének szavazatával választja. A miniszterelnök megválasztásáról, továbbá a

Kormány programjának elfogadásáról az országgyűlés egyszerre határoz.

39/A. § (1) A képviselők legalább egyötöde a miniszterelnökkel szemben írásban – miniszterelnöki tisztségre jelölt személy megjelölésével – bizalmatlansági indítványt nyújthat be. A miniszterelnökkel szemben benyújtott bizalmatlansági indítványt a Kormánnyal szemben benyújtott bizalmatlansági indítványnak kell tekinteni. Ha az indítvány alapján az országgyűlési képviselők többsége bizalmatlanságát fejezi ki, az új miniszterelnöknek jelölt személyt megválasztottnak kell tekinteni.”

(Részletek a Magyar Köztársaság Alkotmányából.)

„A Megállapodással egyrésztől Magyarország, másrésztől a Közösség és annak tagállamai között társulás létesül. Ennek a társulásnak a célja az, hogy [...] fokozatosan szabadkereskedelmi övezetet létesítsen Magyarország és a Közösség között [...]”

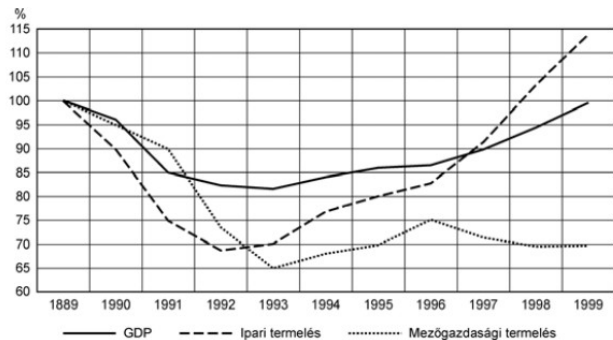
(1994. évi I. törvény a Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai között társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás kihirdetéséről)

„Az Országgyűlés felkéri a Magyar Köztársaság Kormányát, hogy [...] kezdjen tárgyalásokat Magyarországnak a Varsói Szerződésből való kilépéséről.”

(54/1990. [VII. 3.] OGY határozat a Magyar Köztársaság és a Varsói Szerződés viszonyáról)

Az országgyűlési választások eredményei 1990–1998.									
	A parlamenti mandátumok megoszlása (%)								Parlamentbe be nem jutott pártok listás szavazatainak aránya (%)
Év	Fidesz	FKGP	KDNP	MDF	MIÉP	MSZP	SZDSZ	Egyéb*	
1990	5,70	11,40	5,40	42,75	–	8,55	24,35	1,85	15,86
1994	5,18	6,74	5,70	9,84	–	54,14	17,88	0,52	12,71
1998	38,34	12,44	–	4,40	3,63	34,72	6,22	0,25	20,59

* 1990-ben és 1998-ban a függetlenek, 1994-ben az Agrárszövetség és a Liberális Szövetség – Vállalkozók Pártja mandátumarányát jelenti.

A nemzeti össztermék eredete (%-ban)			
Év	Külföldi tulajdon	Belföldi magántulajdon	Köztulajdon
1990	1	23	76
1995	14	49	37
1998	26	51	23

Az ipari és a mezőgazdasági termelés és a GDP alakulása (Viszonyítási alap: 1989 = 100)

Foglalkoztatottsági arány a gazdaság fő ágazataiban (%-ban)					
Év	Aktív keresők	Az aktív kereső népesség megoszlása a gazdaság fő ágazatai között			Nyilvántartott munkanélküliek
		Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás	Ipar és építőipar	Egyéb ágazatok	
1990	81,5	15,4	37,9	46,8	1,4
1993	75,3	9,94	33,23	56,83	12,6
1995	69,0	8,60	32,48	58,92	10,9
1997	67,3	9,50	31,70	58,80	10,4

A munkáslétszám alakulása a diósgyőri vasgyárban (fő)	
1980	18 000
1990	8 000
1999	3 000

111. A feladat a kommunista diktatúra kialakulásával kapcsolatos.

Elemezze, hogy a kommunisták milyen bel- és külpolitikai körülmények között, mely lépésekben szereztek meg az egyeduralmat Magyarországon 1945 és 1948 között!

Kronológia:

1944. december 22.	Az Ideiglenes Kormány megalakulása Debrecenben
1945. április 13.	Befejeződnek a fegyveres harcok Magyarországon
1945. november 4.	Nemzetgyűlési választások
1946. február 1.	A Köztársaság kikiáltása
1947. február 10.	A párizsi békeszerződés aláírása
1947. május 30.	Lemondásra kényszerítik Nagy Ferenc miniszterelnököt
1947. augusztus 31.	Országgyűlési választások
1948. június 12.	A Magyar Dolgozók Pártjának létrejötte

„Ez a háború eltér a múltbéli háborúktól. Ha valaki területeket foglal el, ezekre a területekre rákényszeríti a saját társadalmi rendszerét. Ahova a hadsereg eljut, ott saját rendszerének szerez érvényt. Másképp nem is volna lehetséges [...]” (Sztálin, 1944)

Az 1945-ös választás eredményei		
A párt neve	Szavazatok aránya (%)	Mandátumok száma
Független Kisgazdapárt	57,03	245
Szociáldemokrata Párt	17,41	69
Magyar Kommunista Párt	16,95	70
Nemzeti Parasztpárt	6,87	23

Az 1947-es választás eredményei		
A párt neve	Szavazatok aránya (%)	Mandátumok száma
Magyar Kommunista Párt	22,3	100
Demokrata Néppárt	16,4	60
Független Kisgazdapárt	15,4	68
Szociáldemokrata Párt	14,9	67

Magyar Függetlenségi Párt	13,4	49
Nemzeti Parasztpárt	8,3	36
Független Magyar Demokrata Párt	5,2	18

„A jelen Szerződés életbelépését követően minden Szövetséges fegyveres erőt 90 napon belül Magyarországról vissza kell vonni, mindazonáltal a Szovjetuniónak fennmarad a joga magyar területen olyan fegyveres erők tartására, amelyre szüksége lehet ahhoz, hogy a Szovjet hadseregnek az ausztriai Szovjet megszállási övezettel való közlekedési vonalait fenntartsa.”

(Részlet a párizsi békeszerződésből, 1947)

„Magyarország politikai rendőrségének 80 százaléka kommunistákból áll. Így tehát lényegében a mi kezünkben van. [...] Alapfeladatunknak azt tartjuk, hogy mindent előre megtudjunk, s tájékoztassuk erről vezetőinket. E célból meglehetősen kiterjedt informátorhálózatot hoztunk létre. Valamennyi politikai pártban vannak embereink. [...] Pártközi tanácskozások előtt általában sikerül megtudnunk, mi a szándéka politikai ellenfeleinknek, s ennek köszönhetően idejében tájékoztatjuk mindenről a kommunista párt vezetőségét. Most lehallgatjuk a miniszterelnök és a pártvezetők telefonbeszélgetéseit, s a legfontosabbakról jelentést teszünk Rákosi elvtársnak.”

(Péter Gábor a későbbi ÁVH vezetőjének beszámolója a szovjeteknek, 1947)

„[...] a Kommunista Párt mindinkább maga akarta diktálni a fejlődés irányát és tempóját. [...] Gyakran felvetődött közöttünk az a gondolat, hogy a Kisgazdapártnak [...] ki kellene vonulnia az együttműködésből. [...] Számos okból nem lehetett ezt megtenni. Először is a hatalomból való részesedés nélkül vidéki vezetőink és tömegeink ki lettek volna szolgáltatva a marxista hatóságok egyoldalú önkényének. [...] De a világ közvéleménye előtt is nehéz lett volna bizonyítanunk, hogy mi vagyunk a demokraták, és demokratikus felfogásunk folytán nem tudunk a marxista pártokkal együttműködni. [...] A Szovjetunió egyoldalú befolyásával szemben semmiféle védelmet nem élveztünk. A nyugati hatalmak figyelme nem terjedt ki a magyar belpolitika egyes jelenségeire.”

(Nagy Ferenc visszaemlékezése)

Blank lined writing area consisting of 21 horizontal lines.

112. A feladat a Rákosi-korszakra vonatkozik.

Mutassa be a források és ismeretei felhasználásával a Rákosi-korszak társadalmi-gazdasági és politikai életének főbb jellemzőit! Térjen ki arra is, hogy miként érvényesült a társadalom elnyomatása és megfélemlítése!

„Malenkov: Mi kritikusan nézzük Magyarországot helyzetét. Szeretnénk, ha az elvtársak is kritikusan néznék és a hiányosságokról elmondanák véleményüket. Az a benyomásunk, hogy a magyar elvtársak lebecsülik a hiányosságokat.

Berija: Ami a törvényességet és az igazságszolgáltatást illeti, Malenkov elvtársnak igaza van. Rákosi elvtárs most is rosszul ért bennünket ebben a kérdésben. Nem arról van szó, hogy Rákosi elvtárs 30-40 000 letartóztatottról beszélt, és ezek száma valamivel nagyobb.

Talán elfogadható dolog, hogy a 9 500 000 lakosú Magyarországon 1 500 000 ember ellen indítottak eljárást? Két és fél év alatt 1 150 000 személy ellen alkalmaztak adminisztratív rendszabályokat. Ezek a számok azt mutatják, hogy a belügyi és igazságügyi szervek, valamint az ÁVH nagyon rosszul dolgoznak. [...]

Ebben az évben 19 milliárdot akarnak beruházni. A lakosság ellen valóságos repressziós hullám van, 4,5 milliós felnőtt lakosságból 1 500 000 személy ellen indítottak eljárást három és fél év alatt. 1 150 000 kihágási ügy volt ez idő alatt. Mindenért büntetnek, lényegtelen dolgokért önkényesen büntetnek. 1949-ben fogadták el az Alkotmányt, mely szerint fel kell állítani az államügyészi szervezetet. Még mindig nem állították fel. Nem tűrhetők ilyen viszonyok. Mindenféle machinációkhoz folyamodnak, hogy biztosítsák az ipar erőltetett ütemű fejlődését.

Bulgaryin: A gazdasági tervezés kérdésében van bizonyos kalandorság, pl. a saját vaskohászat túlzott fejlesztése. Magyarországnak nincs saját vasérc, sem saját koksza. Mindezt külföldről kell behozni. Senki sem számította még ki, hogy mennyibe kerül Magyarországnak 1 tonna nyersvas és acél, Magyarországon olyan nagyolvasztókat építenek, melyekhez az ércet senki sem ígérte meg. 1952-ben 700 000 tonna kokszt hiányzott. Sztálin elvtárs utasítására segítettek, hogy meg ne álljon a nagyolvasztó. Jövő évre ugyancsak nincs a kokszt biztosítva. Nagy túlzások vannak egyes nagy beruházások területén.”

(Rákosi Máttyás és Nagy Imre a Kremlben 1953. június 13. jegyzőkönyvrészlet)

„Az egyéni gazdálkodók megsegítésének elhanyagolása miatt, a termelészövetkezetek sem gazdaságilag, sem politikailag eléggé alá nem támasztott, túl gyors fejlesztése miatt, ami a parasztság gazdálkodását bizonytalanná tette, a mezőgazdasági termelés fejlődése megakadt, s az utóbbi években lényegében egy helyben áll. Ebben nagy szerepe volt a gyakori és nagyarányú tagosításoknak is, amelyek során sok visszaélés, erőszakoskodás fordult elő, ami joggal sértette parasztságunk igazságérzetét, amellyel, hogy komoly gazdasági károkat is okozott neki. [...] a kormány helyesnek és szükségesnek tartja a termelészövetkezeti mozgalom lassítását, és az önkéntesség szigorú betartása érdekében lehetővé fogja tenni, hogy azok a termelészövetkezeti tagok, akik vissza akarnak térni az egyéni gazdálkodáshoz, mert ott vélik megtalálni boldogulásukat, a gazdasági év végén kiléphessenek a termelészövetkezetből. [...]

A bírósági és kihágási eljárások nagy száma, széles körben alkalmazott adminisztratív módszerek [...] tömeges túlkapások és visszaélések, valamint egyéb zaklatások sértették a lakosság igazságérzetét [...] Mindebből kiindulva, a megbocsátás szellemében, a megnyugvás és jogos sérelmek gyökeres orvoslása érdekében, a kormány törvényjavaslatot terjeszt az országgyűlés elé, amelynek alapján szabadon kell bocsátani mindazokat, akiknek bűne nem oly súlyos, hogy szabadlábra helyezésük az állam biztonságát veszélyezteti.”

(Nagy Imre miniszterelnöki expozéjából, 1953)

Hol zsarnokság van,
ott zsarnokság van
nemcsak a puszkacsőben,
nemcsak a börtönökben,
nemcsak a vállató szobákban,
nemcsak az éjszakában
kiáltó ór szavában,
ott zsarnokság van
[...]
ott zsarnokság van
az óvodákban,
az apai tanácsban,
az anya mosolyában,
abban, ahogy a gyermek
idegeneknek felelget

[...]
ő les, hiába futnál,
fogoly vagy, s egyben foglár;
[...]
hol zsarnokság van,
mindenki szem a láncban;
[...]
mert ott áll
eleve sírodnál,
ő mondja meg, ki voltál,
porod is neki szolgál.

*(Részletek Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról
c. verséből)*

113. A feladat a Kádár-korszakhoz kapcsolódik.

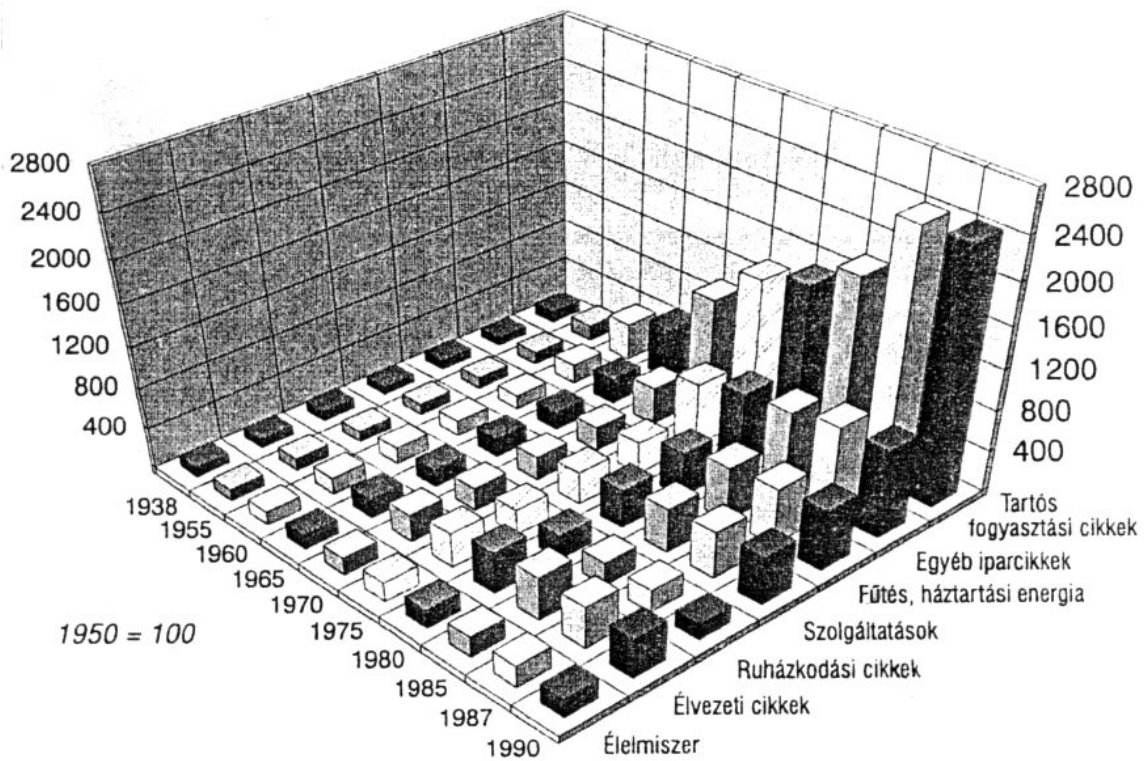
Készítsen összegzést a források és ismeretei alapján a hazai fogyasztás, a jövedelmek és az árak összefüggéseiről a Kádár-korszakban! Térjen ki az életmód megváltozására is!

„A tábor legvidámabb barakkja, [...] mert volt kaja, lett telek, az életszínvonal emelkedett, nyíltabban lehetett dumálni, mint a környező országokban, s a végén csaknem mindenki, tisztelet a kivételnek, útlevelet is kapott. Ismerjük el, hogy a szocialista tábor tizennégyes mezőnyéből Magyarország bizony kiemelkedett, [...] a szomszédos népek irigyelték is a magyarokat; a szovjet turisták itt azt hitték, hogy Nyugaton vannak.”

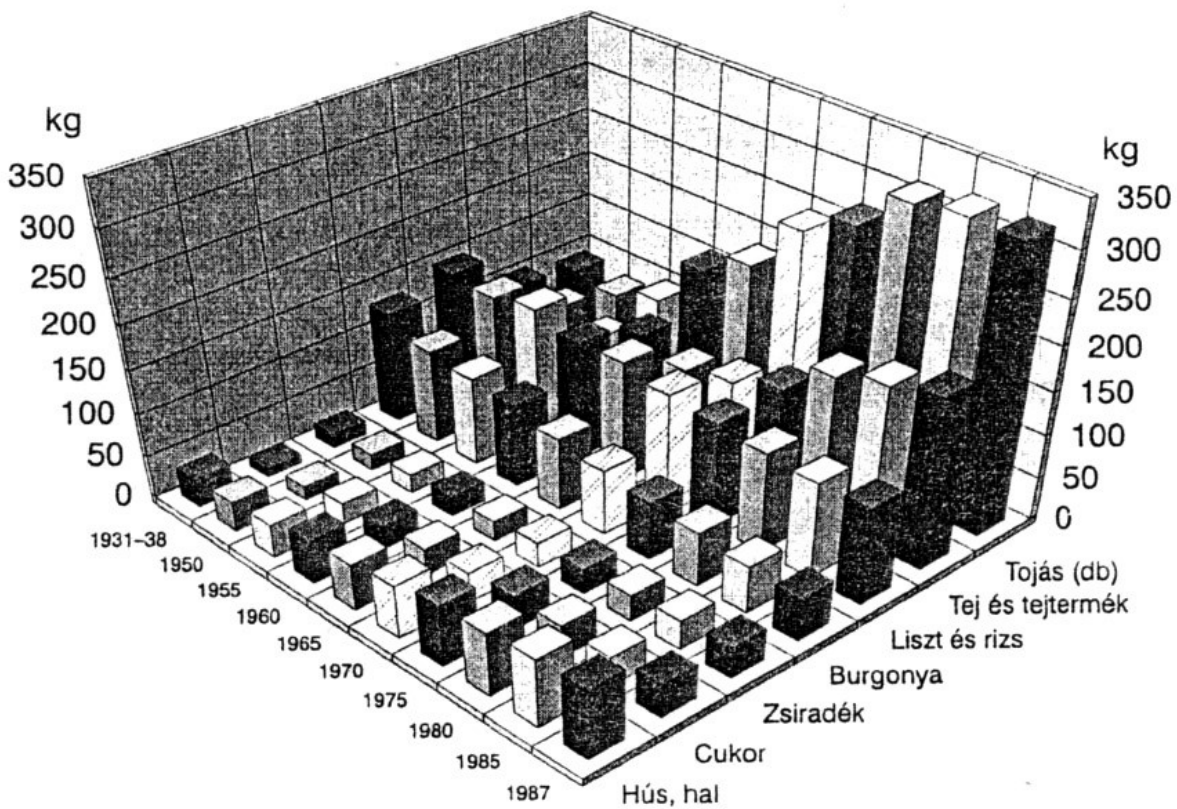
(Charles Gáti, történész; 1995)

„E generáció életét úgy lehet jellemezni, mint kitartó küzdelmet a családi ház fokozatos megszerzéséért, illetőleg felépítéséért. Tipikusnak mondható az olyan építkezés, amikor egy huszonöt éves munkásfiú és egy húszéves munkáslány házasságuk első öt évét albérletben tölti, és közben telekre gyűjt. A hatodik évben megveszik a telket, a hetedikben elkezdnek építkezni, és körülbelül a tizedik évben az építkezést be is fejezik. Ezután következik a lakás közművesítése: víz, szennyvízelvezetés, kerítés és a lakás berendezése. Mindezt csak úgy oldhatják meg, ha a családi élet stabilitását nem zavarja semmi, ha minden garast félretesznek, fogyasztásukat erősen korlátozzák, megragadnak minden mellékes kereseti lehetőséget, vagy pedig a gyárban dolgoznak napi 12 órát, hét végén pedig részt vesznek a ház építésében. Ezen a módon negyvenéves korukra elérik, hogy az uralkodó szokások szerint berendezett családi házzal és 150-300 négyzetgölgel kerttel rendelkeznek. Mire idáig eljutottak, a folytonos munkát és a takarékoskosságot annyira megszokták, hogy tovább dolgoznak és takarékoskodnak, és kocsira, központi fűtésre kezdenek el gyűjteni. Kívülről nézve kispolgári életvitel és törekvések, belülről nézve küzdelem és beérkezés.”

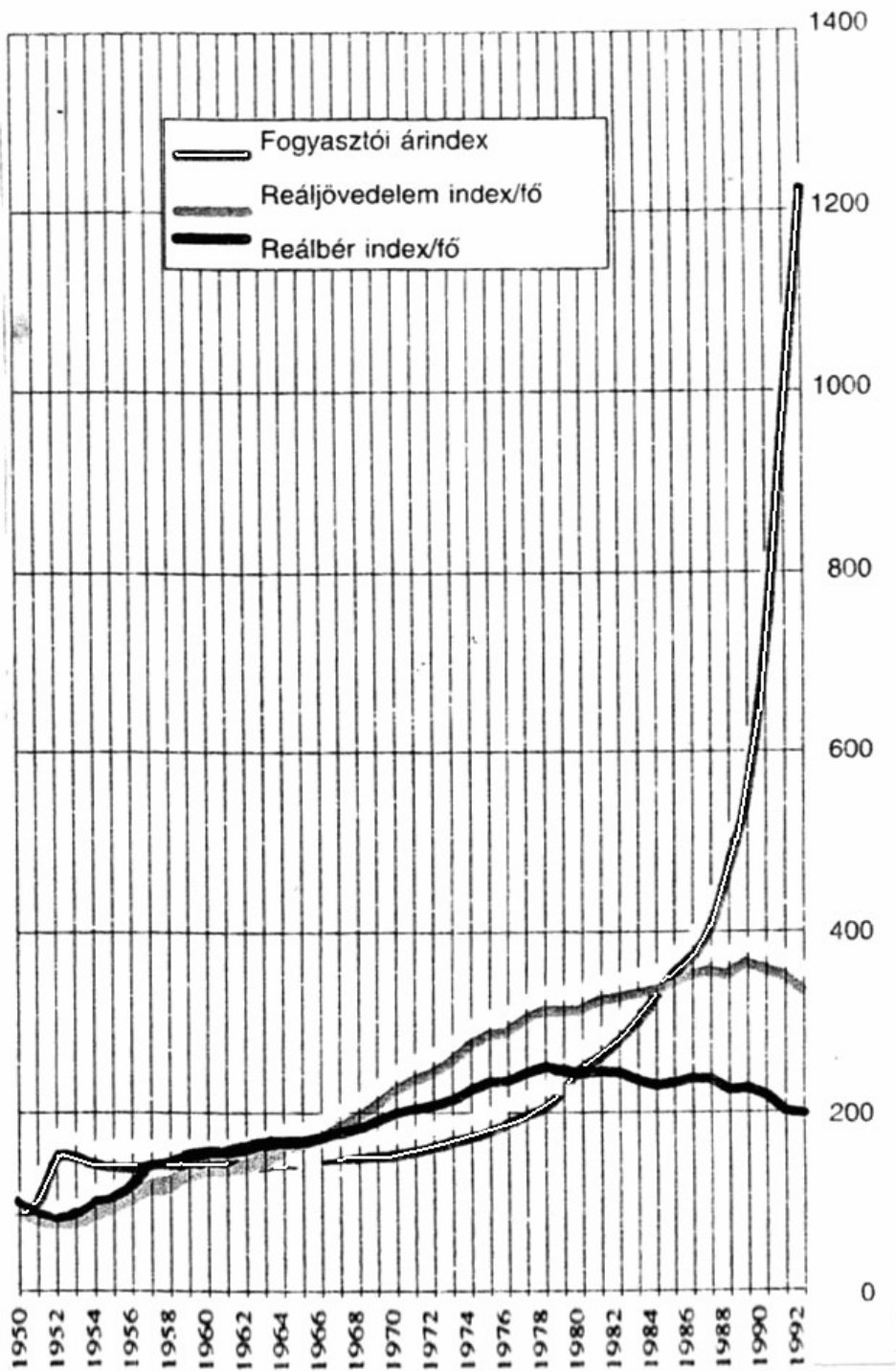
(Kemény István szociológus; 1990)

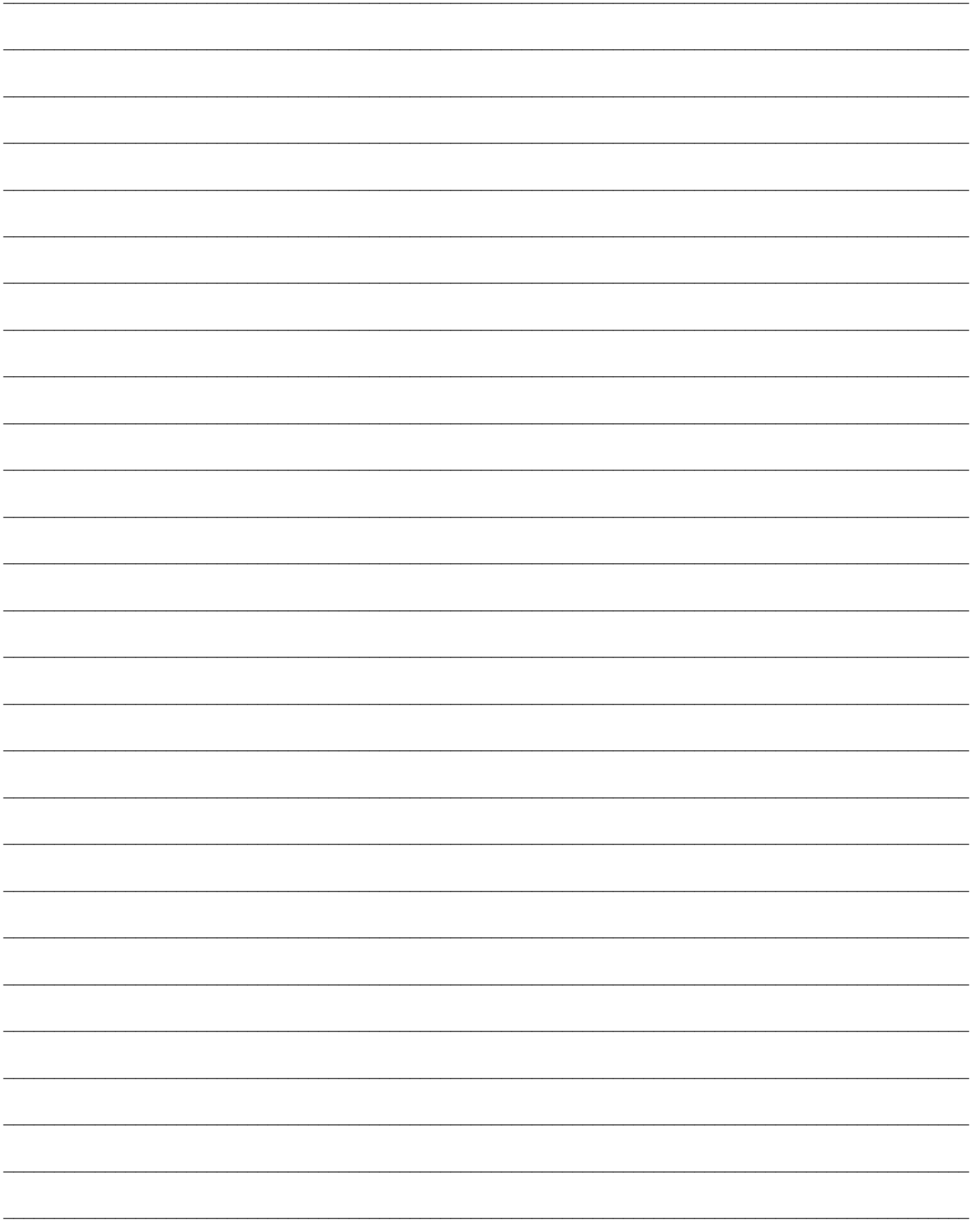
A fogyasztás hosszú távú idősorai (1950=100%)

Élelmiszer- és tápanyagfogyasztás

A fogyasztói árak, valamint a munkások és alkalmazottak reáljövedelmének és reálbérének alakulása, 1950-1990

114. A feladat a Kádár-korszak történetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a Kádár-korszak kultúrpolitikáját! Válaszában térjen ki a Rákosi-korszakhoz képest bekövetkezett változásokra, az ideológia szerepére és a szólásszabadság kérdésére!

„Mi összehívhatjuk időnként az összes sajtó embereit, megmondhatja a párt, hogy egyes kérdésekben a magyar sajtó milyen vonalat vigyen. Ha nem hajtják végre a kapott utasítást, akkor egy hónap múlva megmondhatjuk: látja mit csinált, magára volt bízva, hogy mit ír és hogyan oldja meg a feladatát. Így tudjuk biztosítani, hogy felelős legyen a lapért. Nekünk nem szabad magunkra venni az összes sajtó felelősségét. Persze itt nem a sajtószabadság mellett akarok kardoskodni, de a pártirányításnak másutt kell érvényesülni.” (Kádár János; 1957)

„Egy időben megkövetelték a villamoskalauztól, aki legszívesebben eperpalántáit gyomláta volna kertjében, hogy emelje magasra a zászlót. Most pedig azt mondják: napi nyolc óra munka, ennyi az állampolgári kötelesség. Aztán gyomláld eperpalántáidat, menj moziba, ferd ki barátod lakását, ha ehhez van kedved. Hitet ne hazudj: ha polgár vagy, ne valld magad a Kiáltvány hívének, bántalom ezért senkitől sem érhet.” (Újságírók; 1962)

Reklámplakát

Karikatúra a Kádár-korszakból

„Ollót kétszer használtunk utókezelésre. A Jereván melletti Ecsmiadzin kolostor húsvéti miséjén örömmel rögzítettem a gyönyörű kórust. Öncenzúráram semmi „klerikálist” nem érzett abban, hogy ebből két perc kerül a műsorba. A szerkesztő „ravasz fiú vagy te” felkiáltással kivágatta. A másik vágás tragikus esemény volt. A taskenti műsor ezzel a mondattal kezdődött: Taskent fényei lassan eltűnnek a sötétségben. A műsor már készen volt, amikor adás előtt két nappal földrengés sújtotta a vidéket, Taskent híres óvárosa teljesen elpusztult. Én meg máris indultam a stúdióba, öncenzúra indíttatású vágásra – a kor alkalmas volt arra, hogy mindent felfre- és mellémagyarázzunk.” (Sebestyén Jánosnak a szovjetunióbeli Jerevánban és Taskentben készített zenés útirajza; 1966)

„Azt hiszed, hogy nyílik még a sárga rózsza,
Azt hiszed, hogy hallgatunk a hazug szóra,
Azt hiszed, hogy mindig mindent megbocsátunk,
Azt hiszed, hogy megtagadjuk minden álmunk,
Minden álmunk.
(refr.)

El ne hidd azt, bárki mondja, hogy ez jó így,
El ne hidd, hogy minden rendben, bárki szédít,
El ne hidd, hogy megváltoztunk vezényszóra,
El ne hidd, hogy nyílik még a sárga rózsza,
Sárga rózsza.”
(Illés együttes: Miért hagytuk, hogy így legyen?;

115. A feladat a Kádár-korszakhoz kapcsolódik.

Mutassa be a Kádár-korszak gazdaságpolitikájának jellemző vonásait! Válaszában térjen ki a gazdaságpolitikai döntéseket befolyásoló tényezőkre!

„A Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány teljes mértékig elítéli az elmúlt évek hibás mezőgazdasági politikáját, az erőszakos termelőszövetkezeti szervezést, a zaklatás jellegű tagosítást, mindazokat a módszereket, amelyeknek alkalmazása következtében évekre visszaesett a magyar mezőgazdaság. [...] A kormány a parasztság szabad elhatározására bízta a gazdálkodási mód megválasztását, tehát a szövetkezetek fenntartásának, alakításának, valamint a szövetkezés formáinak megválasztását.” (A kormány felhívása; 1956. november)

Mezőgazdasági szövetkezetek 1955-1961 között			
Év	A szövetkezetek száma	A szövetkezeti tagok száma (1000 fő)	A szövetkezetek földterülete (1000 hektár)
1955	4816	306	1213
1956	2089	119	597
1957	3394	156	820
1958	3507	169	958
1959	4489	565	2620
1960	4576	960	3941
1961	4681	1221	4539

Kronológia:

1958-60 – Második hároméves terv

1961-65 – Második ötéves terv

1966-70 – Harmadik ötéves terv

1971-75 – Negyedik ötéves terv

1976-80 – Ötödik ötéves terv

1981-85 – Hatodik ötéves terv

1986 – A hetedik ötéves terv kezdete

„A reformot közgazdasági és politikai okok indokolják. Közgazdasági szükségessége végső fokon abban gyökerezik, hogy a gazdasági növekedés korábbi fontos forrásai, tartalékai erősen kimerülően vannak, s a jövőbeni gyors növekedés csakis a gazdaság belső tartalékainak intenzívebb feltárása, a műszaki fejlődés meggyorsítása révén lehetséges. A reform politikai fontossága mindenekelőtt abban rejlik, hogy a tömegek életszínvonalának jövőben

gyorsabb emelését hivatott biztosítani. [...] Politikai cél továbbá, hogy megszüntessük az egyéni kezdeményezést és felelősséget gátló túlzott kööttségeket, visszaszorítsuk a bürokratikus tendenciákat.” (Az MSZMP Központi Bizottságának határozatából; 1966)

„A szocialista gazdaság hírhedten képtelen volt – minden teljesítményfokozó kísérlet ellenére – a teljesítményeket az eredményekkel összekapcsolni, és ezzel az embereket nagyobb erőfeszítésekre ösztönözni. De a második gazdaság megjelenésével milliók számára nyílt meg olyan terület, ahol nyilvánvaló, kézzelfogható [...] összefüggés volt egyfelől a befektetett gondolat, munka, kitartás és másfelől az eredmény között. S ez az összefüggés emberek millióival feleltette el, hogy szolgáltatásban élnek.” (Hankiss Elemér szociológus)

A fontosabb tartós fogyasztási cikkek 100 háztartásra jutó száma			
	1960	1970	1980
Hűtőszekrény	1	35	87
Mosógép	19	70	91
Porszívó	4	38	76
Személyautó	0	6	26
Motorkerékpár	7	16	21
Rádió	73	101	142
Televízió	5	66	99
Lemezjátszó	5	15	29
Magnetofon	2	9	37

„A hatvanas évek közepén Kádár elfogadta, hogy gazdasági reformra van szükség. Arra azonban ügyelt, hogy valódi reform mégse legyen. Valami kis jót még az a félreform is hozott, ezt a kis jót vették vissza néhány évvel később. [...] Addigra már eltékoztak az ország az ország erőforrásait. Most nyugati kölcsönöket vettek fel, és azokat pazarolták el.” (Kemény István, szociológus)

Magyarország külföldi adósságállománya (millió dollár)		
Év	Bruttó	Nettó
1975	4 199	2 000
1977	6 253	3 580
1978	9 468	6 141

1984	10 983	6 549
1985	13 955	8 046
1987	19 584	13 683
1989	20 390	14 900

Világpiaci árváltozások százalékban (Az 1972-es árakat 100%-nak véve)				
	1974	1975	1978	1980
<i>Kőolaj</i>	455	532	532	1336
<i>Szén</i>	224	263	279	334
<i>Alumínium</i>	130	149	222	306
<i>Hús</i>	124	135	182	223

116. A feladat Magyarország jelenkori alkotmányos berendezkedésével kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a Magyar Köztársaság alkotmányos rendszerében a klasszikus hatalmi ágak (törvényhozói, végrehajtói, bírói) helyzetét és egymáshoz való viszonyát!

„19. § (1) A Magyar Köztársaság legfelsőbb államhatalmi és népképviselői szerve az Országgyűlés.

(2) Az Országgyűlés a népszuverenitásból eredő jogait gyakorolva biztosítja a társadalom alkotmányos rendjét, meghatározza a kormányzás szervezetét, irányát és feltételeit.

(3) E jogkörében az Országgyűlés

a) megalkotja a Magyar Köztársaság Alkotmányát

b) törvényeket alkot;

c) meghatározza az ország társadalmi-gazdasági tervét;

d) meghatározza az államháztartás mérlegét, jóváhagyja az állami költségvetést és annak végrehajtását;

e) dönt a Kormány programjáról; [...]

k) megválasztja a Köztársaság elnökét, a miniszterelnököt, az Alkotmánybíróság tagjait, az országgyűlési biztosokat, az Állami Számvevőszék elnökét és alelnökeit, a Legfelsőbb Bíróság elnökét és a legfőbb ügyészt; [...]

35.§ (1) A Kormány [...]

b) biztosítja a törvények végrehajtását;

c) irányítja a minisztériumok és a közvetlenül alárendelt egyéb szervek munkáját, összehangolja tevékenységüket; [...]

e) biztosítja a társadalmi-gazdasági tervek kidolgozását, gondoskodik megvalósulásukról; [...]

h) irányítja a fegyveres erők, a rendőrség és a rendészeti szervek működését. [...]

48.§ (1) A Legfelsőbb Bíróság elnökét a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja, elnökhelyetteseit a Legfelsőbb Bíróság elnökének javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki. A Legfelsőbb Bíróság elnökének megválasztásához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

(2) A hivatásos bírákat törvényben meghatározott módon a köztársasági elnök nevezi ki.”

(A Magyar Köztársaság 2011-ig hatályos Alkotmánya)

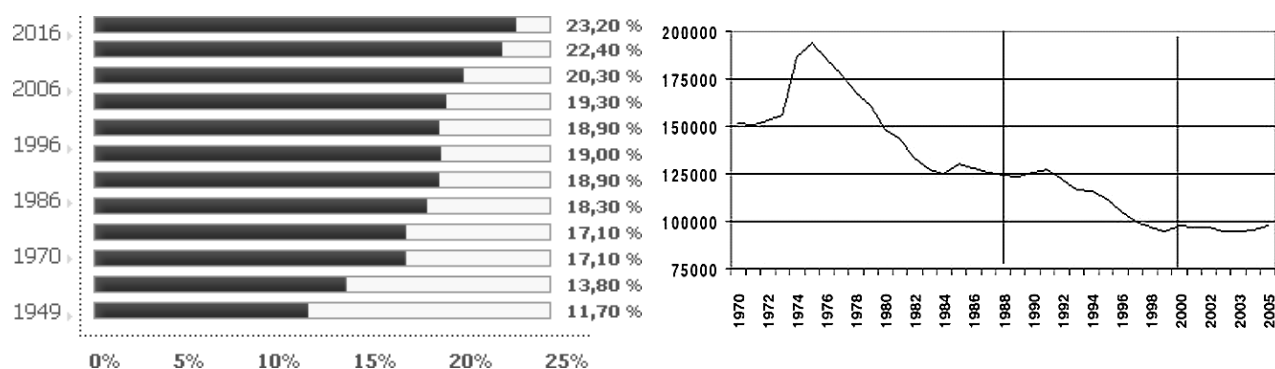
„A demokratikus jogállam alkotmányos követelménye a bírói hatalmi ág függetlensége: a bírászkodás ugyanis független a másik két hatalmi ág politikai meghatározottságától és annak változásaitól. A bírói függetlenség egyik alapvető alkotmányos garanciája a bíróságok igazgatásának a törvényhozó és a végrehajtó hatalmi ágtól való elkülönítése. [...]

Az 1997. évi LIX. alkotmánymódosító törvény megszüntette a végrehajtó hatalmi ágba tartozó igazságügyi miniszternek a bíróságok igazgatásával kapcsolatos jogosítványait, továbbá létrehozta az Országos Igazságszolgáltatási Tanácsot.” *(Kondorosi Ferenc alkotmányjogász)*

Blank lined paper template with 25 horizontal lines.

117. A feladat a rendszerváltás utáni Magyarországra vonatkozik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a rendszerváltás utáni magyar társadalom két kiemelkedő kérdéskörét, a demográfia és a munkanélküliség problémáját!

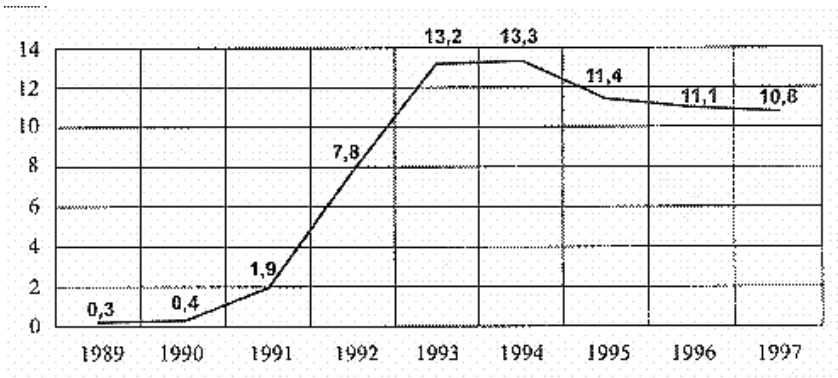

A 60 évnél idősebbek aránya a teljes lakosságból

Az elveszületések száma (ezer fő) 1970 és 2005 között

A népesség számának alakulása az Európai Unióban és Magyarországon (2003 és 2004)		
	EU-15	Magyarország
A népesség száma (ezer fő) 2003. január 1-jén	379 483	10 142
Ezer lakosra jutó elveszületés	10,6	9,3
Ezer lakosra jutó halálozás	9,8	13,4
Ezer lakosra jutó természetes szaporodás	0,8	-4,1
Ezer lakosra jutó nettó migrációs nyereség	2,6	1,5
Ezer lakosra jutó tényleges szaporodás	3,4	-2,5
A népesség száma (ezer fő) 2004. január 1-jén	380 759	10 117

--	--	--

*A munkanélküliek aránya (%)
a gazdaságilag aktív
népességhez viszonyítva
1989-1997 között*

118. A feladat az 1956-os forradalom történetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc nemzetközi hátterét! Válaszában térjen ki a nagyhatalmak álláspontjára, a párhuzamosan zajló nemzetközi eseményekre és a forradalom külföldi megítélésére! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

„Táviratot kaptam Dullestől. Utasított, hogy sürgősen adjak át egy üzenetet a szovjet vezetőségnek olyan értelemben, hogy az Egyesült Államok nem tekinti Magyarországot vagy a szovjet blokk bármely tagját katonai szövetségének. Hangsúlyozta a sürgönyben, hogy a beszédet legmagasabb szinten tartott megbeszélés után írta, ami nyilvánvaló utalás Eisenhower elnökre. Aznap délután módomban volt az üzenetet átadni egy fogadáson Hruscsovnak, Bulganyinnak és Zsukovnak, de az amerikai biztosíték mit sem hatott rájuk.” *(Bohlen, az USA moszkvai nagykövete, 1956)*

„Milyen helyzetbe kerülne Nagy-Britannia, ha nála erősebb államok támadnák meg, olyanok, melyek rendelkeznek az összes korszerű tömegpusztító fegyverrel? Ilyen országok lehetnek, és megtehetnék, hogy nem haditengerészeti vagy légiflottát küldenek Anglia partjai ellen. Más eszközökkel, így például rakétákkal is elérhetik ugyanazt a célt. Mi el vagyunk szánva arra, hogy erőt alkalmazzunk az agresszorok megsemmisítésére és a béke helyreállításra a Közel-Keleten. Reméljük, Ön elég okos lesz ahhoz, hogy levonja ebből a megfelelő következtetéseket.” *(Bulganyin szovjet miniszterelnök levele Eden brit miniszterelnöknek, 1956)*

Hruscsov Bulganyinhoz: „Gyere, mossunk kezét a Csatornában!” (Brit karikatúra, a földön fekvő alak hátára írva: Magyarország)

„Ez tisztán magyar ügy!” (Holland karikatúra, a két géppisztolyos alak Mikojan szovjet miniszterelnök-helyettes és Molotov volt szovjet külügyminiszter, az anyalkán a felirat: ENSZ)

119. A feladat a rendszerváltás utáni Magyarországra vonatkozik.

Mutassa be a források és ismeretei alapján a rendszerváltás jellemző gazdasági következményeit, vázolja a gazdasági átalakulás hátterét, főbb következményeit! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

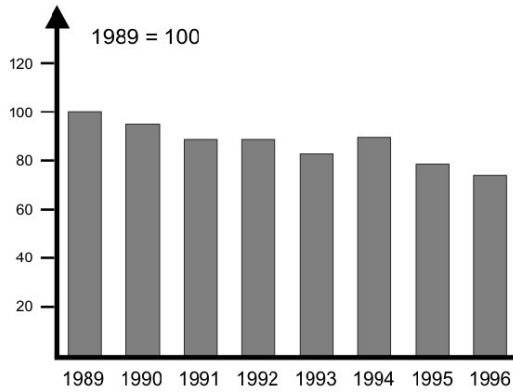
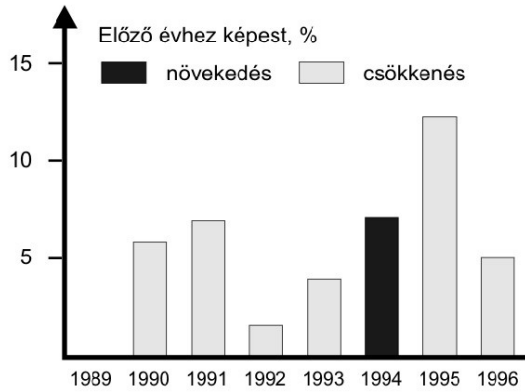
A nemzeti össztermék eredete (%)			
Év	Külföldi tulajdon	Belföldi magántulajdon	Köztulajdon
1990	1	23	76
1995	14	49	37
1998	26	51	23

Néhány alapvető termék és szolgáltatás ára (Ft)		
Megnevezés	1989	1995
Kenyér, kg	15,00	72,40
Pasztőrözött tej, liter	12,80	55,20
Fehér asztali bor, liter	48,00	110,00
Vízdíj, m3 (Budapesten)	1,20	39,80
Autóbusz vonaljegy (Budapesten)	6,0	34,10

--	--	--

„A KGST összeomlása, majd 1991-es megszűnése nagyarányú piacvesztést eredményezett. Ez nemcsak az addigi exportőröket, hanem azok beszállítóit is tönkre tette. [...] Az 1970-es években a magyar export-import forgalom több mint 35 százaléka bonyolódott a Szovjetunióval. [...] 1989-től ez rohamosan csökkent, s néhány év alatt 10 százalék alá csökkent. [...] Az ország legfontosabb külkereskedelmi partnerévé [...] az egyesült Németország vált. Az ezredforduló idején ide irányult kivitelünk közel 40 százaléka, míg behozatalunk 30 százalékát biztosították német vállalatok.”

(Romsics Ignác, történész)

Reálkereset-változás Magyarországon 1989 - 1996

(1989=100)

(reálkereset = a jövedelmekből az adott árak mellett vásárolható javak mennyisége, a jövedelem értéke)

120. A feladat Magyarország második világháború utáni történelmével kapcsolatos.

Ismertesse a források és ismeretei segítségével a Rákosi-korszak politikai rendszerének és államszervezetének legfontosabb jellemzőit! Válaszában mutassa be a megfélemlítés fő eszközeit!

„2. § (1) A Magyar Népköztársaság a munkások és dolgozó parasztok állama.

(2) A Magyar Népköztársaságban minden hatalom a dolgozó népé. A város és falu dolgozói választott és a népnek felelős küldöttek útján gyakorolják hatalmukat.

3. § A Magyar Népköztársaság állama védi a magyar dolgozó nép szabadságát és hatalmát, az ország függetlenségét, harcol az ember kizsákmányolásának minden formája ellen, szervezi a társadalom erőit a szocialista építésre. A Magyar Népköztársaságban megvalósul a munkásság és a dolgozó parasztság szoros szövetsége a munkásosztály vezetésével.”

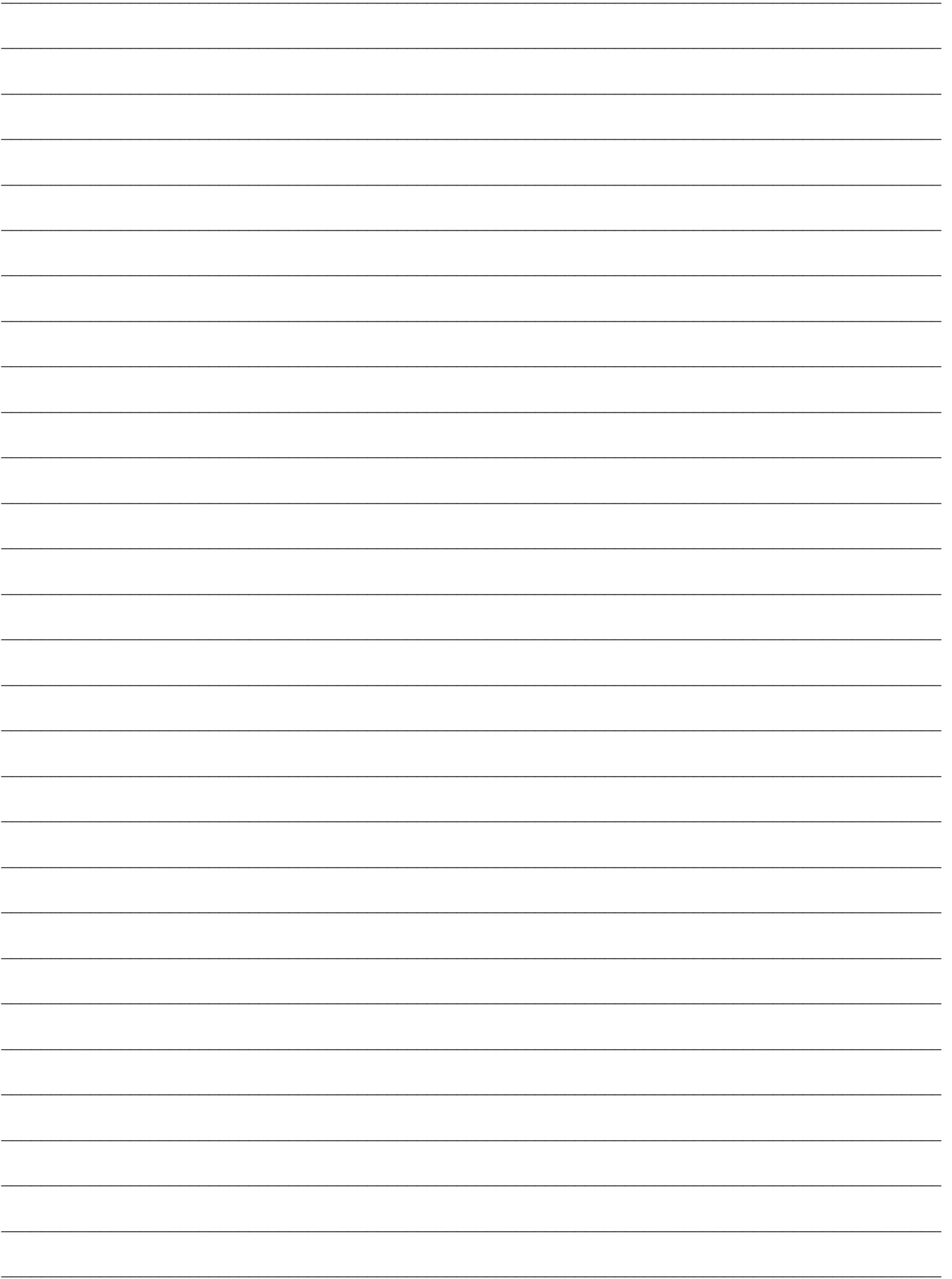
„20. § (4) Ha az Országgyűlés nem ülésezik, az Országgyűlés jogkörét a Népköztársaság Elnöki Tanácsa gyakorolja; [...].

(5) A Népköztársaság Elnöki Tanácsa által alkotott jogszabályok törvényerejű rendeletek, amelyeket az Országgyűlés legközelebbi ülésén be kell mutatni.” *(Részletek az 1949. évi alkotmányból)*

Rákosi Mátyás a 60. születésnapjára készült egyik mellszobrával, 1952

„[...] A funkcionáriust [...] bevitték az Andrássy út 60.-ba [az Államvédelmi Hatóság központi épületébe], és egy hétig pofozták, talpalták és verték. Közben a minisztériumban taggyűlést tartottak, megállapították, hogy imperialista kémet tápláltak keblükön, és emlékét is elátkozták. Helyére más ember került. Titkárnőjét elcsapták. Egy hét múlva az államrendőrséget a leg-legmagasabb helyről értesítették, hogy az illető az ő emberük a minisztériumban. Mire Péter Gábor altábornagy, rendőrfőnök a következő reggelen a kékre-zöldre vert, sántikáló embert visszavitte és beültette hivatalába, utódját pedig kirúgta.” *(Faludy György: Pokolbéli víg napjaim)*

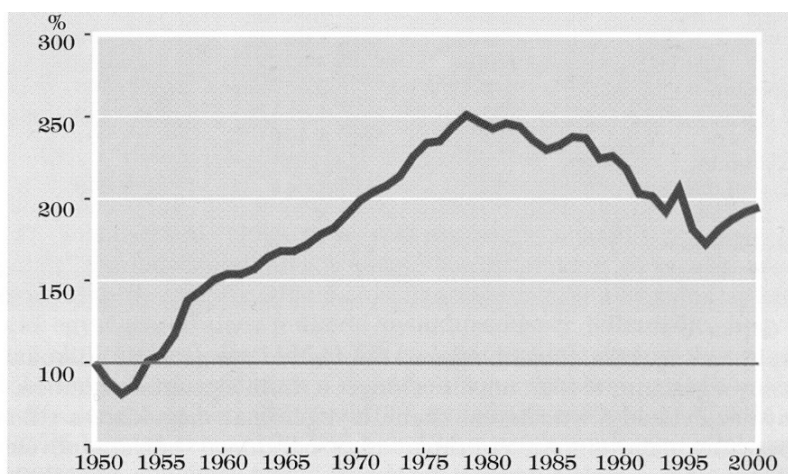

121. A feladat Magyarország második világháború utáni történetével kapcsolatos.

Mutassa be a Kádár-korszak társadalompolitikáját, és térjen ki a kor kultúrpolitikájának fő jellemzőire!

„A kispolgárság társadalmi befolyása messze túlmegy a létszámán; akarjuk, nem akarjuk, a munkásosztályra is befolyással van. [...] Van [egyres kispolgároknak] valami iparendélyük, kiskereskedésük, autót tudnak venni, jobban élnek. Most legyek én radikális? Voltunk mi már radikálisak. Emlékezzenek, az összes kisiparos munkajogosítványát elvettük, meg az összes kiskereskedőnek. Mi volt az eredmény, mondják meg, mi volt az eredmény? Ugyanazt csinálta tovább a kispolgárság feketén és törvénytelenül, amit azelőtt törvényesen csinált. [...] Plusz halálos ellensége volt a Magyar Népköztársaságnak, és ártott neki, ahol tudott [...]”

(Kádár János beszéde a Belügyminisztérium pártbizottságának ülésén, 1961)

*Az egy főre jutó reálbér alakulása Magyarországon (1950–2000).
1950 = 100*

Az alkalmazottak havi átlagkeresete ágazatonként 1970-ben	
ágazat	átlagkereset (forint)
bányászat	3009
építőipar	2352

mezőgazdaság	2133
szállítás, hírközlés	2243
kereskedelem	1991
államigazgatás, oktatás, kultúra, egészségügy	2048

„Az órségi Rábagyarmat községben a munka ünnepén összkomfortos művelődési otthont avattak, amelyben nagyterem, öltöző, büfé, párt- és KISZ-szoba, könyvtár, klubhelyiség is van. Az állam 450 ezer forinttal járult hozzá az új létesítmény építéséhez [...]. A művelődési otthont [...], a járási tanács elnöke adta át a község lakóinak. Délután a KISZ- és az úttörőszervezet műsorát nézték meg a rábagyarmatiak, este pedig majálíst rendeztek.” *(A Magyar Távirati Iroda híre, 1963)*

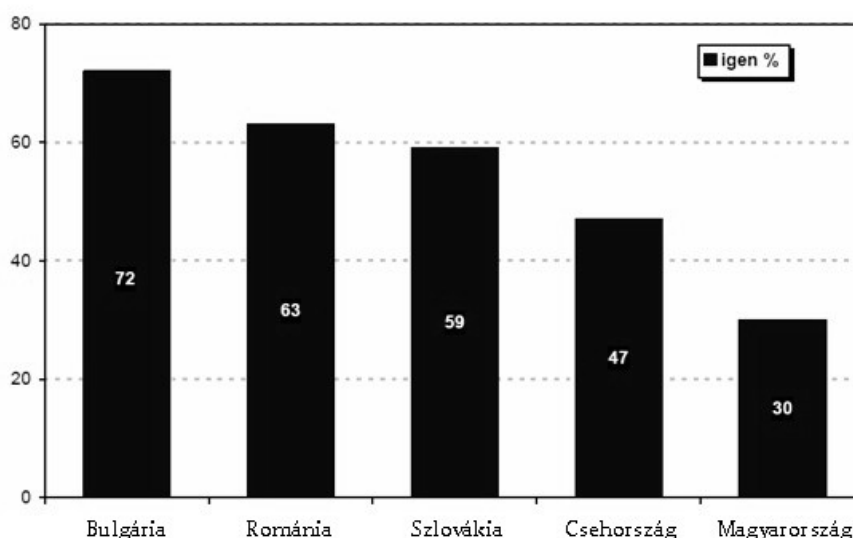
122. A feladat a második világháború utáni Magyarország társadalmával kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a hazai cigányság helyzetének legfontosabb jellemzőit!

Válaszában térjen ki arra is, hogyan hatott a Kádár-korszak társadalompolitikája és a rendszerváltás a cigányok helyzetére! (A jogi helyzetükről nem kell írnia.)

„A cigánytelep lakói örültek, hogy rendes, új házakban élhetnek [majd], havi néhány száz forintos részletfizetés ellenében. Ezen kívül csak annyit tudtak, ki az a kisiparos, aki a lakásaikat építi. A hatóságok nem tartották elég érettnek a cigányokat arra, hogy a [z OTP-től felvett] kölcsönt leszámolják a kezükbe. A vállalkozó szellemű kisiparosban megbíztak annyira, hogy benyújtott számláira az OTP közvetlenül neki fizette ki a kölcsönöket. [...] A mester mondhatott, amit akart, senki sem ellenőrizte állításainak igazát. [...] [Az így felépített házakban szemlét tartó] szakértő bizottság tagjai [...] jelentették, hogy ezeknek a házaknak az alapját kézzel is ki lehet bontani, szigetelésük a magas talajvíznek kitűnő felszívódási lehetőséget biztosít, padló helyett csak a földet döngölték simára, a padlásra nem lehet felmenni, mert leszakad, a hőszigetelése olyan minimális, hogy fűteni sem érdemes.” (Berkovits György cikke az állami lakásépítési program keretében épített „csökkentett értékű” házakról, 1971)

Használja otthon a roma nyelvet?

Az otthon roma nyelvet használók aránya a megkérdezettek százalékában, néhány közép- és kelet-európai országban, 2010

Az ezer nőre jutó élveszületések száma a teljes népesség és a cigány lakosság körében az anya életkora szerint 2001–2002-ben						
Az anya életkora	15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–49
Teljes népesség	21,8	65,0	92,7	58,1	21,1	1,8
Cigány lakosság	121,1	219,2	133,8	64,1	48,7	6,8

A cigány nemzetiségűek létszáma Magyarországon	
Az adat forrása	A létszám (kerekített adatok)
népszámlálási adat (2001)	190 ezer
népszámlálási adat (2011)	310 ezer
szociológiai felmérés: „akiket nem cigány környezetük cigánynak tart” (2006)	540 ezer

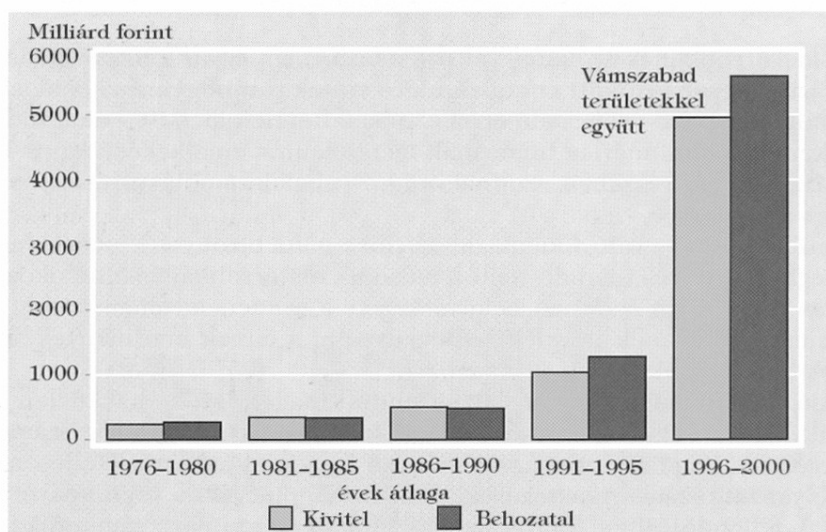
123. A feladat Magyarország rendszerváltás utáni történetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével, milyen alapvető változások történtek Magyarország gazdaságában az 1990-es években! Válaszában röviden térjen ki a rendszerváltás utáni jelentősebb gazdasági nehézségekre is!

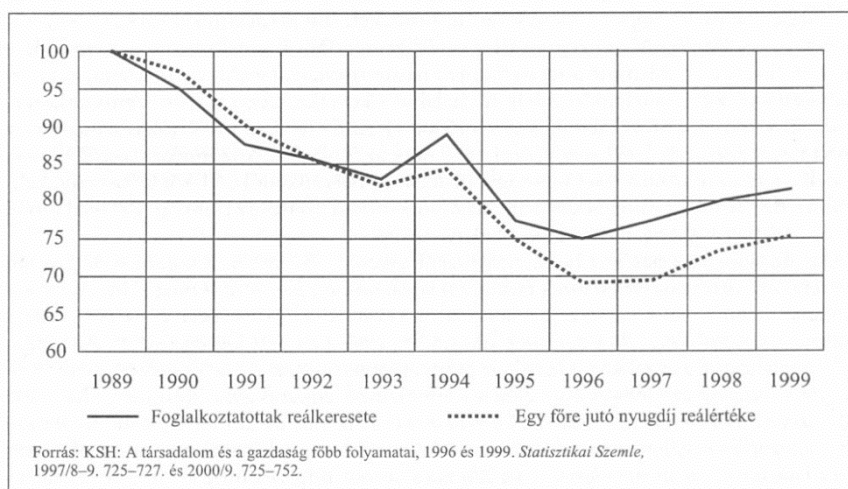
A bruttó hazai termék (GDP) megoszlása gazdasági ágazatok szerint Magyarországon 1990-ben és 1998-ban (%)		
ágazat	1990	1998
ipar, építőipar	31	25
mező- és erdőgazdaság	15	6
bányászat	2	1
energiatermelés	2	3
kereskedelem és vendéglátás	13	13
közlekedés és távközlés	8	9
bank és biztosítás	1	2
egyéb szolgáltatások	28	41

A mezőgazdasági földterületek megoszlása tulajdonosok szerint Magyarországon 1990-ben és 1996-ban (%)

tulajdonos	1990	1996
termelőszövetkezet	72	22
gazdasági társulás	13	28
egyéni gazda	15	50

A külkereskedelmi forgalom alakulása Magyarországon, 1976–2000

A foglalkoztatottak reálkeresete és az egy főre jutó nyugdíj reálértéke Magyarországon, 1989–1999 (Az 1989-es érték = 100%)

124. A feladat a Rákosi-korszakkal kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a terror fő összetevőit a Rákosi-korszakban!

Válaszában térjen ki arra, melyek voltak a megfélemlítés jellemző eszközei és a megfélemlített társadalmi csoportok! Világítson rá röviden a terror ideológiai hátterére!

„1951. június 21-én jött a kitelepítési végzés. [...] Személyenként vihettünk magunkkal egy kézipoggyászt, egy széket, ágyat, asztalt és szekrényt. Velünk együtt vitték gróf Klebelsberg Kunó özvegyét és testvéreinek családját. [...] Volt velünk bankigazgató, rendőr- és katonatiszt, minisztériumi osztálytanácsos és főtanácsos, földbirtokos és még sokan mások. Hajnalban érkeztünk meg Okányba [...]. Egy földpadlós nyári konyhát tudtak nekünk adni, egy búbos kemence volt benne. Villany nem volt a faluban, vizet is az artézi kútról kellett hordani. Szóval életünk gyökeresen megváltozott [...]. Az első perctől kezdve jártunk dolgozni, útépítésnél a kötőrőgépnél dolgoztunk [...]. 1953. aug. 20-án amnesztiát kaptunk, Okányt elhagyhattuk, de Budapestről továbbra is ki voltunk tiltva.”

(Poich Lorándné visszaemlékezése, 2010)

„A magyar katolikus püspöki kar szembefordult a magyar dolgozó nép millióinak békeakaratóval, kirekesztette magát a békéért küzdő magyar dolgozók közösségéből és szöcsövévé vált a hatalmukat veszített volt uralkodó osztályoknak, kizsákmányoló rétegeknek, amelyeknek egyetlen reménysege a harmadik világháború, a nyugati imperialisták fegyveres segítsége, az atombomba.”

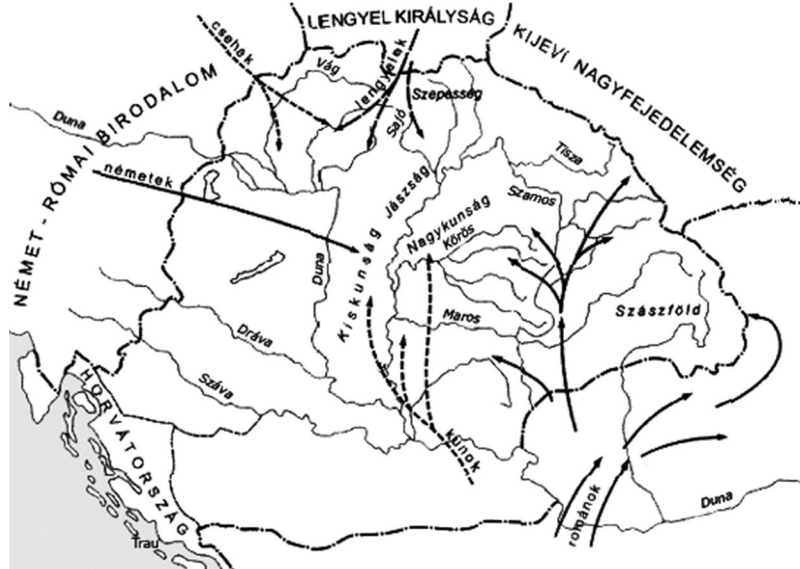
(A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata a klerikális reakció elleni harcról, 1950)

Plakát, 1949

„Kádár: Hajlandó vagy-e megmondani mindazt, amit tetted, és úgy, ahogy tetted, és kinek az érdekében tetted, kinek az utasítására, kinek a jóváhagyásával, kinek a javára tetted? [...] Rajk: Egy kérésem lenne. A kérésem pedig csak az lenne, hogy addig is, míg az ügy tisztázódik velem kapcsolatban, és lezárul az ügy, hogy a feleségemnek ne legyen semmi bántódása. Farkas Mihály [honvédelmi miniszter]: Ez a magatartásától függ.” *(Jegyzőkönyv Rajk László vallatásáról, 1949)*

125. A feladat a tatárjárással és az ország újjáépítésével kapcsolatos. Mutassa be a források és ismeretei segítségével a tatárjárás menetét, a tatárok pusztítását és IV. Béla intézkedéseit az ország újjáépítésére! Válaszában térjen ki a különböző történelmi vélemények összevetésére! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

Népmozgások a tatárjárás utáni Magyarországon

„Elrendeltük, hogy a koronánk alá tartozó egész területen, arra alkalmas helyeken, erődítmények létesüljenek, várak épüljenek, ahol a nép meghúzhatja magát, ha veszedelem fenyeget. [...] Bárki magánszemély fekvésénél fogva erősségre alkalmas helyet birtokol, azt csere vagy egyéb jog-címen valamely embersokaságnak juttatandó erődítés céljából; ha pedig ilyen hely a királyi hata-lom birtokában van, az hasonlóképpen magánszemélyek [...] használatába adassék, hogy ily módon [...] az erősségre alkalmas helyek mindig azoknak jussanak, akik gondoskodása révén az építmények sokaknak menedékül szolgálhatnak.” (IV. Béla 1260-as oklevele)

„Hogy közös akarattal válasszanak maguk közül bírót, és akit megválasztottak, megerősítés végett tartoznak nekünk bemutatni. Ő tartozik a hospesek felett minden ügyben bírászkodni.[...] Ezenkívül engedélyezzük nekik, hogy csütörtökön vásárt tarthassanak.” (Komári hospesek ki-váltáslevele, 1263)

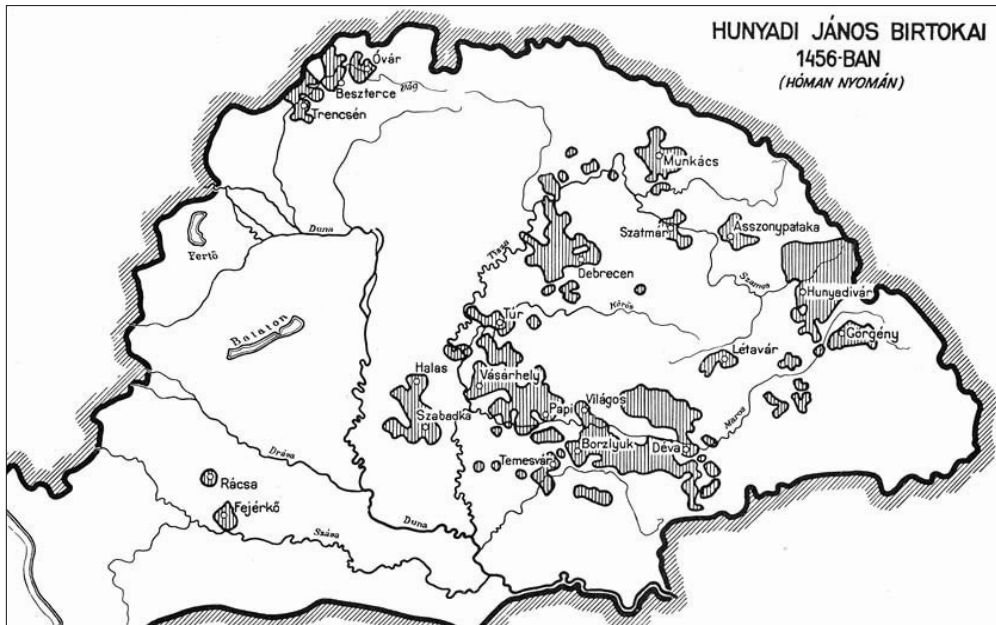
„A magyarok a király parancsára sátraikat szűk szekérvárban állították fel, ami mozgásukat megnehezítette. [...] Április 11-én reggelre az ellenség szoros gyűrűt font a szekérvár köré. A tábor-ba zárt magyarok esetlenül csetlettek-botlottak sátraik zsinégei között, nem tudtak hadrendbe fejlődni, miközben a tatárok nyíl- és dárdazápóra pusztította őket.” (Bertényi Iván – Gyapay Gábor: Magyarország rövid története, 1993)

„A Sajó mente azonban kedvező állásnak tűnhetett [IV. Béla] számára, mivel a folyó hídja [...] lehetővé tette, hogy már átkelés közben harcra kényszerítsék az ellenfelet. [...] [A tatárok átke-lése esetén] a magyar tábor körüli térségen vívhattak volna velük csatát, ahol megfelelő tér hiá-nyában nem alkalmazhatták [...] kedvelt módszereiket. [...] A mozgékony és rugalmas ellenfél veszélyes átkaroló hadmozdulatai miatt olyan szilárd hátvédre is szükség volt, [...] amely beke-rítés esetén is biztosítja a megfelelő védelmet. Ezt a feladatot láthatta el [...] a szekérvár.” (B. Szabó János: A tatárjárás, 2007)

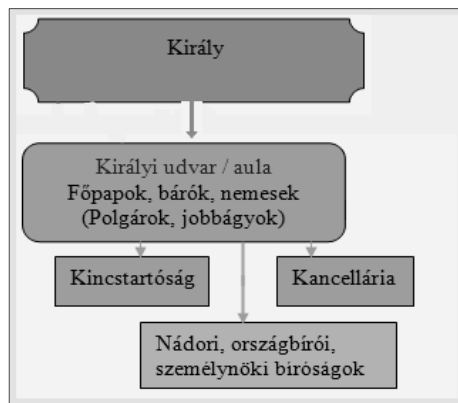
126. A feladat Hunyadi Mátyás uralkodásához kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével Mátyás uralkodói jövedelmeit és azt, hogy milyen célokra fordította ezeket!

„Nemkülönben a fizetés portánként legyen, mégpedig úgy, hogy ha egy egész telken [...] csak egy [család] lakik, az fizessen 20 dénárt. Ha pedig ketten kapnának egy telket [...], mindkettőjük [értsd: ketten együtt] fizessen egy és egy fél porta szerint. Ha pedig még többen lennének, értsd hárman, akkor is egy és egy fél porta szerint fizessenek, ha négyen, akkor kettő szerint, és így tovább.” (Mátyás 1467. évi dekrétuma)

Magyarország déli határvidéke

Mátyás államszervezete

127. A feladat a középkori Magyarország történetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a magyar állami és társadalmi rend megszilárdulását I. (Szent) László király uralkodása idején! Térjen ki a Magyar Királyság külpolitikájára is!

Belső népességmozgások Magyarországon a XI. században

„Megparancsoljuk, hogy az olyan papokat, akik másodsor nőültek, és akik özvegyek vagy eltaszított asszonyok férjei, el kell választani [feleségüktől], és vezeklés tartása után rendjükhöz térjenek vissza. És akik nem akarnák e meg nem engedett házasságukat megszüntetni, az egyházi törvények rendelkezéseinek megfelelően hivatalukat veszítsék. Az elválasztott asszonyokat pedig, parancsoljuk, hogy adják vissza szüleiknek, és mivel nem voltak törvényesen [egybekelve], ha akarnak, szabad legyen nekik férjhez menni. [...]

Azoknak a papoknak, kik első és törvényes házasságban élnek, a béke megóvása érdekében és a Szentlélek egysége miatt, ideiglenesen engedélyt adunk, amíg nekünk ebben az ügyben a Szent-anya tanácsot fog adni.” (László ún. I. törvénykönyve, 1092)

„Három napon át bajlódtek [István] szent testének kiemelésével, azt a helyéről elmozdítani semmi módon nem volt lehetséges. [...] ismételtén háromnapos böjtöt tartottak. Amikor a har-madik napon odaléptek, hogy a szent maradványokat elvigyék, a sír fölé helyezett hatalmas sziklát oly játszi könnyedséggel tudták eltávolítani onnét, mintha nem is lett volna súlya azelőtt. A harmadnap i vecsernye [esti ima] végeztével azután valamennyien várva várták az isteni irga-lom jótéteményeit a szent férfiú érdemeiért, és Krisztus nyomban meg is látogatta népét: a szent hajlékot teljes terjedelmében elárasztották a mennyből küldött csodajelek. [...] eltávolították a padlózatból kiemelkedő márványtáblát, és miután lejutottak a sírboltba, felnyitásakor olyan édes illatáradat borított el minden körötte állót, hogy úgy érezték, az Úr paradicsoma gyönyörűségei-nek kellős közepébe csöppentek”. (Szent István király legendája Hartvik püspöktől, XII. század)

Szent László küzdelme a kun vitézzel (freskórészlet, Kakaslomnic)

128. A feladat Hunyadi Mátyáshoz kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével Hunyadi Mátyás külpolitikájának, illetve dinasztikus politikájának célkitűzéseit, eszközeit és eredményeit!

„Elhatározott és végeztetett, hogy ha a magyar királyság megüresedik, mert az előbb mondott Mátyás király ágyékából nem származnak törvényes fiak vagy unokák mi [...] vagy fiunk [...] vagy, ha többet hagyunk hátra, közülük az egyik, akit az a királyság királyának kiválasztott, Magyarország ama királyságának élére állíttatnak, vagy állíttatik. [...]” (Hunyadi Mátyás és III. Frigyes bécsújhelyi egyezménye, 1463)

A Magyar Királyság és az Oszmán Birodalom határvidéke Mátyás uralkodásának idején

„A király [...] felolvastatta [az országgyűlésen] Pál pápa és a császár leveleit, amelyek arra biztatták és kérték őt, hogy a cseh háború [...] főségét [értsd: vezetését] vállalja el szívesen, és meghatározott fizetséget meg támogatást ígértek. Könyörögtek neki, hogy mint ezelőtt a törökök-től, úgy most az eretnekek pestisétől oltalmazza meg a keresztény közösséget és az igaz hitet. A levelek felolvasása után így szólalt meg a trónusról: Ha valakinek, nagyuraim, ezt a háborút el kellene utasítania – szolt –, az közülünk egyedül [én] lehetnék, akit sem a méltányosság, sem a tisztesség nem biztat arra, hogy fegyvert emeljen apósára, életének megmentőjére, akit mindig kegyes apjának tekintett. Ha azonban meggondolom magamban, mi a kötelessége az államférfi-nak és leginkább a fejedelemnek, a közérdeket a magamé elé kell helyeznem.” (Antonio Bonfini humanista történetíró, 1497)

„Az esküvőre pedig, amelyet az idei télen [1476] szándékoztak megtartani, nemcsak az ország valamennyi előkelőségét hívta meg, hanem a környékbeli tartományurakat és fejedelmeket is; a vendégfogadást és a látványosságokat szertelen költséggel és bőséggel készítette föl. Megszállottan törekedett arra, hogy a palota bútora, a meglepő teríték, a gazdagság fitogtatása felemüljön a perzsa fényűzés és a szükségeset.” (Antonio Bonfini humanista történetíró, 1497)

Mutassa be a források és ismeretei segítségével az Anjou-kor társadalmának jellemzőit! Válaszában térjen ki a hazai városfejlődésre is! Használja a középkorai történelmi atlaszt!

„[Amikor] országunk irányítását és kormányzását még nem nyertük el, és országunkat hűtlen és hatalmas bárók, vetélytársaink, felségünk ellenére minden oldalról elfoglalva tartották, a bárók országunk összes nemeseit – akiket erőszakkal kényszerítettek szolgálatukba – nem engedték a felségünknek teendő szolgálatok elvégzésére jönni, mintegy bizonyos szolgálattal tartva vissza őket.” (I. Károly oklevele)

„Kassa hospeseit hű szolgálataikért, amelyeket neki Magyarországra jövele óta teljesítettek, mentesíti bármiféle, akár a királyi várakhoz, akár másokhoz tartozó vám vagy rév fizetése alól Újvár és Zemplén megyékben a Tisza és a Sajó folyókig, egészen Bereg megyéig, s erről kettős pecsétjével megerősített [...] oklevelet ad ki.” (I. Károly oklevele)

„Köztudomású, hogy a királyi méltóság trónja és hatalma akkor szilárdul meg, ha az alattvalók békéjéről és nyugalomáról előrelátó körültekintéssel gondoskodik, és ha szabadságok adományozásával, sőt más királyoktól kegyes megfontolással adott szabadságaik elismerésével és jóváhagyásával is bőkezűen méltó jutalomban részesülnek. [...] Mi tehát királyi kegyelmünkkel meghallgatván mondott országunk főpapjainak, báróinak, előkelőinek és nemesseinek kérését, óhajunknak kegyesen eleget tenni akarván, [...] második András király úrnak aranypecsétjével megerősített, szóról szóra ide beiktatott levelét, az abban foglalt minden szabadsággal egyetemben elfogadjuk, helyeseljük és jóváhagyjuk.” (I. Lajos törvényei)

„Ugyanazon nemeseknek kérésébe is beleegyeztünk: hogy az országunk határai közt lakó valódi nemesek még az országunk határai közt fekvő hercegi tartományokban levők is, megannyian ugyanazon egy szabadsággal éljenek.” (I. Lajos törvényei)

130. A feladat a középkori magyar történelemhez kapcsolódik.

131. A feladat az Aranybullával kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével az Aranybulla intézkedéseit, és azok hát-terét! Válaszában térjen ki az Aranybulla szerepére a nemesség kialakulásában!

„Az új intézkedések két tekintetben hoztak újat. Egyfelől az adományozott földek óriási kiterjedésűek voltak, és nemcsak lakatlan erdőségeket foglaltak magukba, ami még elfogadható lett volna, hanem várnépi és udvarnoki falvakat is. Várföldek elidegenítése, kivált ilyen mennyiségben, hallatlan dolog volt. [...] A várföldek tömeges eladományozása egyet jelentett a várszervezet tönkretételével, amin az ispánok és várjobbágyok tekintélye nyugodott.” (Engel Pál történész, 2001)

„A roppant sokaságú tömeg az észszerű mérsékletet félretéve, súlyos és igazságtalan dolgot követelt királyától, hogy a gyűlölt főurakat és nemeseket méltóságaiktól és tisztségeiktől megfosztva, országából száműzze, és javaikat a nép közt felossza. [...] [A király attól félt,] ha nem teljesíti kívánságukat, vad zavargásra fognak vetemedni, [...] megerősítette az ország nemeseinek és országa többi lakosainak Szent István királytól szerzett és engedélyezett, de némely királyok által hatalmasan megrontott szabadságát.” (III. Honorius pápa)

„Ha valamely szerviens fiú nélkül hal meg, birtoka negyed részét leánya örökölje, a többiről úgy intézkedjék, ahogy akar. És ha váratlan halál folytán intézkedni nem tud, rokonai örököljék. És ha egyáltalán semmi nemzetsége sincs, a király fogja azokat birtokba venni.” (Arany-bulla)

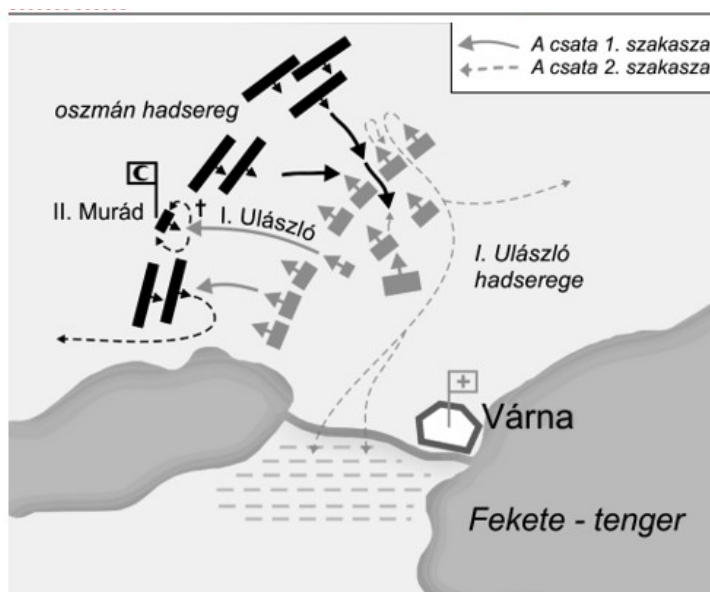
„Új pénzünk egy évig maradjon használatban, húsvétól húsvétig. A dénárok olyanok legyenek, amilyenek Béla király [III. Béla] idejében voltak. Kamaraispánok, pénzverők, sótisztók és vámszedők az ország nemesei, izmaeliták és zsidók ne lehessenek.” (Aranybulla)

132. A feladat a középkori magyar történelemhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével Hunyadi János törökellenes harcainak legfontosabb eseményeit 1443-tól a haláláig! Térjen ki a harcok eltérő jellegére az időszak elején és végén, ismertesse az erőviszonyok változását is! Csak a had- és diplomácia- törté- netről írjon, a belpolitikai eseményekről ne! Használja a középkori történelem atlaszt!

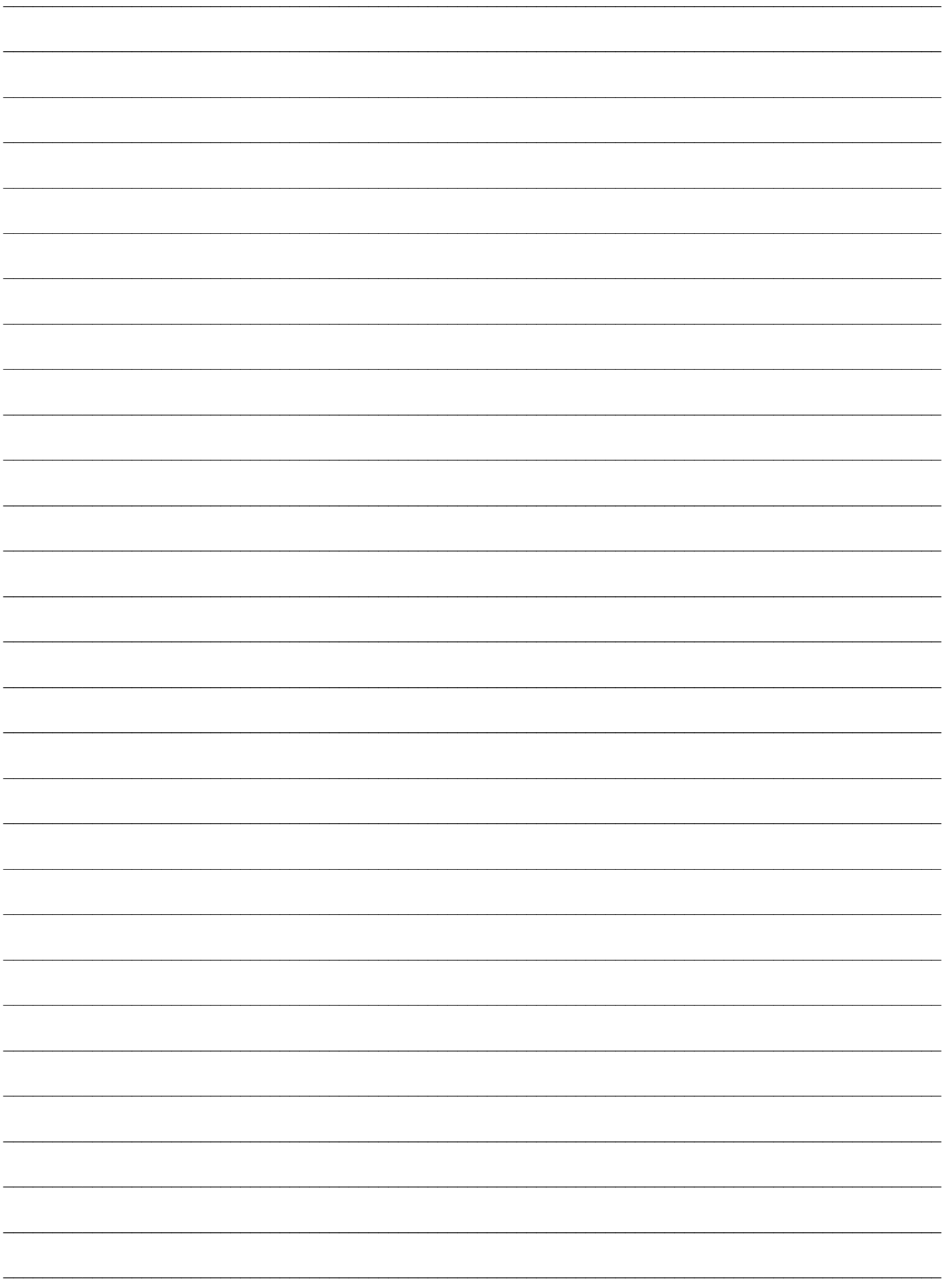
„Ezért Ulászló király uralkodásának harmadik évében nagy költséggel jeles vitézi sereget gyűjtött, vele tartott János vajda úr is és az ország sok főura, valamint Rácország despotája, azaz királya, György is. [...] A vajda úr ezekkel áthaladt Rácországon, azaz Szerbián, egész Bul-gárországon, melyet hosszú idő óta a török császár tartott hatalmában [...]. Ami élőlény elé-bük került, ember vagy barom, foglyul esett, vagy elesett; a törökök városait, táborait és lakó-helyeit elfoglalták, nyomban lerontották, lángok martalékává tették. Ezek közt volt a fürdőiről híres város, a népes és gazdag Szófia. Ezt is elfoglalták, kirabolták és elhamvasztották. [...] Eközben sokezernyi ellenség jött szembe a vajda úrral, a török császár küldte rá ezeket. Ilyen módon a vajda úr öt ízben vívott kemény csatát a nála mindig nagyobb számú ellenséggel, s mindenkor győzelmet aratott.” (Részlet Thuróczy János krónikájából, 1488)

„E sok dicső diadal és sok híres győzelem eredménye az lett, hogy a török császár, Amurat [Murád], rémületében követeket küldött a királyhoz és a vajda úrhoz, állhatatosan a békessé-gért fáradozott. Ulászló király tehát nagyjai számára Szeged városában ünnepélyes országgyű-lést tartott. Az ország minden tájáról özönlöttek oda a nemesek; a császár részéről is eljött két török vajda, hogy megkössék a megállapodásszerű békességet. Meg is kötötték a szerződéstől számított tíz esztendőre és a király elbocsátotta az anatóliai pasát. A török császár pedig vissza-adta Szendrőt és a többi rácországi várat György despotának.” (Részlet Thuróczy János króni-kájából, 1488)

A várnai csata térképvázlata

„Október közepére járt az idő, amikor a magyar tábor, áthaladva Rácország földjén, elérkezett Bulgáriának földjéhez, mely a török császáré volt; az ellenséget várva, Merula mezején, melyet magyar nyelven Rigómezőnek hívnak, megállapodott. [...] A kormányzó úr pedig gyors-lábú lován a csata nagy zűrzavarából messze távozott a harc mezejétől; minden katonája el-hagyta, védőfegyvereit letette, úttalan utakon bolyongott: [...] találkozott valami ráccal. [...] A kormányzó úr felszólította a rácot, vezesse el Nándorfehérvárba; illő jutalmat is ígért neki. Ez nyomban ráállott: de nem a kívánt helyre vezette, amint megígérte, hanem Szendrő várába. Mikor György despota megértette, hogy a kormányzó úr a vár falai közt van, megfélekedett arról: ennek az embernek virtusa és műve volt, hogy bajos száműzetéséből újra visszakerült országa birtokába; halátlanság vétkébe esett, és nem szívesen látott vendégként fogadta. Ugyanis fogságra vetette.” (Részlet Thuróczy János krónikájából, 1488)

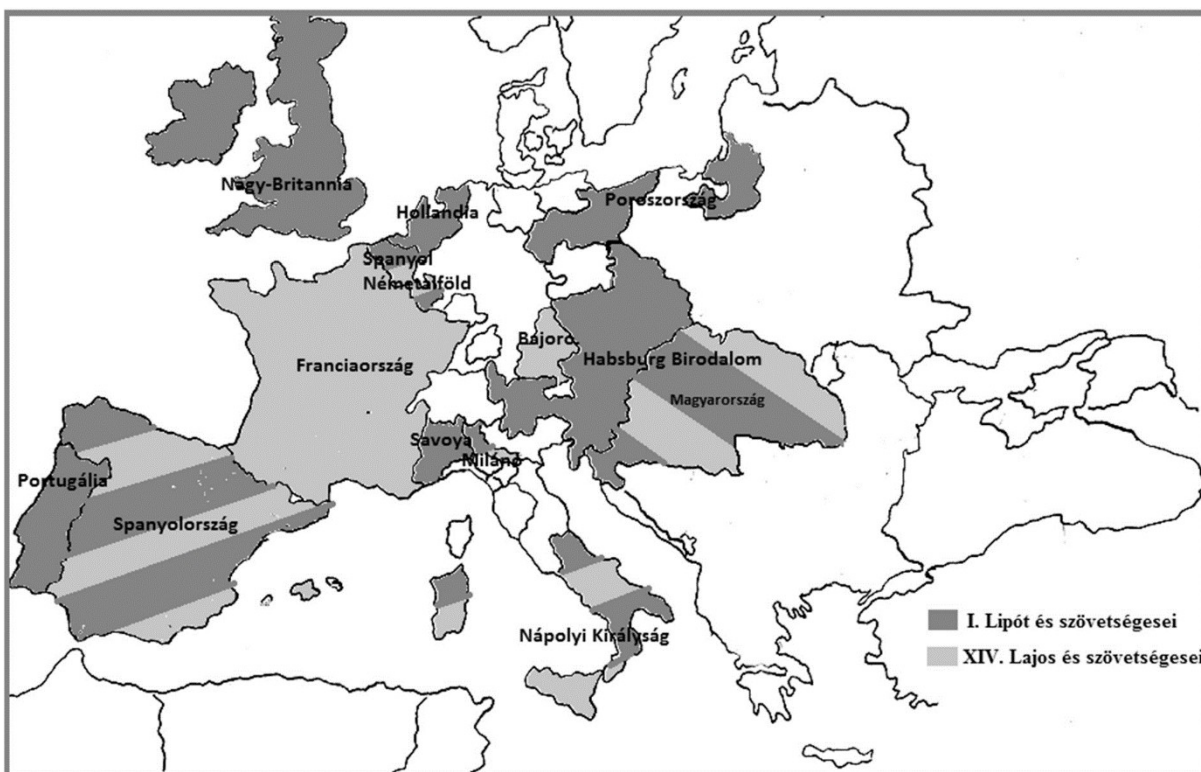

133. A feladat a Rákóczi-szabadságharchoz kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a Rákóczi-szabadságharc katonai vereségét befolyásoló tényezőket! Ismertesse a szatmári békeszerződés tartalmát, összevetve a szabadságharc eredeti céljaival! Értékelje a békeszerződést! A Rákóczi-szabadságharc esemény-történetét ne írja le!

„Mivel mi sem avégre fogtunk fegyvert, hogy a földes urak jussát s szabadságát bontogassuk, sőt valamint mások, úgy a földes urak jussát is helyre állítsuk, melly okra nízve, hogy [a jobbá-gyokat] tellyességgel urok szolgálattya alul fel szabadicsuk, mind a Nemes Ország törvényének, mind pedig a földes urak jussának ellenére vagyon.” (Rákóczi válasza kérvényező jobbágy-katonáinak, 1704)

„Megírt módon, illetén állapotokra lévén Országunknak jutása, e mostani hadakozásunknak továbbvaló folytatásához, régi szabadságaink helyre hozása kedvéért, feles költség kívántatván [...] mindnyájan egyen-egyen, senkit ki nem vévén, két millió pénzbeli segítség adást rendeltünk közöttünk, Országunkban kiszedetni.” (Az ónodi országgyűlés határozata, 1707)

A szembenálló felek a spanyol örökösödési háborúban

„Először. Minthogy a Lengyel Köztársaság rendjeinek kérelmére Erdélyország fenséges fejedelme a cár ő felségének megígérte, hogy Lengyelország koronáját, ha a köztársaság őt szabad szavazatokkal királynak választaná, a jelen szerződés erejénél fogva elfogadja, ennélfogva viszont a cár ő felsége [...] Lengyelország trónján őt királyi méltóságában [...] megtartani ígéri. [...]

Kilencedszer. A felséges cár kegyesen megígéri, hogy a felséges császárt Magyar- és Erdélyország szabadságának visszaadására bírja s erre nézve minden lehetőt elkövet.” (Rákóczi és Péter cár szerződése, 1707)

Lined writing area with 20 horizontal lines.

134. A feladat a három részre szakadt Magyarországgal kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a török berendezkedés jellemző vonásait és a török–magyar együttélés sajátosságait! Válaszában térjen ki a török hódoltság kulturális hatásaira is! Ne eseménytörténetet írjon!

Török erődítmények a XVI. században

„A nevezett szandzsákokban [...] fekvő városok és falvak rájái [adófizető alattvalói], ha [in-gó]vagyonuk [állat, termék] 300 akcsét ér, 50 akcese harádsot [fejadót] fizetnek. Ha egy házban három-négy testvér lakik, vagy még ennél is több együtt lakik, mindegyik testvér külön számít, és ha 300-300 akcsényi vagyonnal rendelkeznek, külön-külön fizetik az 50 akcese hará-dzsot. [...] Akik képesek harádsot fizetni, azok szpáhijuknak reszmi kapu [kapuadó] fejében Hizir Eljász napján 25 akcsét és Kászim napján 25 akcsét fizetnek. De Buda és Pest rájaira reszmi kapu, mivel ezek a királyok alatt nem szokták fizetni, az új defterben [adóösszeírásban] sem íratott elő.” (Az esztergomi szandzsák összeírása, 1570)

„Minthogy azon törökök miatt, kik őnagysága [a szultán] különböző tartományaiból, különösen azonban az anatóliai részekről, nagy számban jönnek Magyarországra, hogy itt foglyokat vásá-roljanak, az egész határ mentén nemcsak a mi területeinket, hanem őnagysága területét is nagy veszteségek érik; ugyanis részben a bégek és katonák, részben pedig más, határmenti tisztégvi-selők mindkét fél e határmenti területein békében is, fegyverszünet idején is, nagy számban ra-bolnak el mindenféle korú embereket, de különösen serdületleneket, őket lopva és titkon eladják az efféle felvásárlóknak. [...] éppen ezért elhatároztuk, hogy a jövőben az ilyen felvásárlókat nem szabad engedni Magyarországhatáraihoz s ezeknek ott tilos emberkereskedelmet folytatni.” (A drinápolyi békéből, 1568)

„A török országunk egyes részeit ugyan elfoglalta, de inkább csak háta mögött hagyta, mint meghódította, hiszen saját hivatalait, saját törvényeit behozni nem bírta; kénytelen eltűrni, hogy azok a maguk szervezetében maradjanak, és hogy a maguk alkotmányával éljenek.” (Balassa János levele, 1555)

Lined writing area with horizontal lines.

135. A feladat a XVI. századi Magyar Királyság berendezkedésével kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a Habsburgok magyarországi be- rendezkedését és a török elleni védekezés megszervezését a XVI. századi Magyar Királyságban! Válaszában térjen ki a vallási kérdés politikai szerepére is! Ne eseménytörténetet írjon!

A birodalmi és a magyar kormányzati szervek kapcsolata	
Udvari Tanács és Titkos Tanács (Bécs)	→ Helytartóság (Pozsony)
Udvari Kancellária (Bécs)	→ Magyar Kancellária (Bécs)
Udvari Kamara (Bécs)	→ Magyar Kamara (Pozsony) és Szepesi Kamara (Lőcse)

→ : *gyakorlati alárendeltség*

„Magyarországnak a jelen országgyűlésre egybesereglett főpapjai, bárói, nemesi és a többi rendei, mindenek előtt örökös hála- köszönetet mondanak a királyi szent felségnek, legkegyelmesebb uruknak és királyuknak az irántuk való kegyességéért és atyai jószágáért:

1.§ Először is, hogy miképpen ezelőtt több ízben, úgy a legközelebbi télen is, a Regensburgban tartott birodalmi gyűlésen, végre annyi sok fáradozás után, Magyarországnak a megtartására és felszabadítására nem megvetendő segítséget szerzett, és ugyanazt a csehországi és más tartománybeli híveitől is kieszközlötte.” (Az 1557-es pozsonyi országgyűlés törvényeiből)

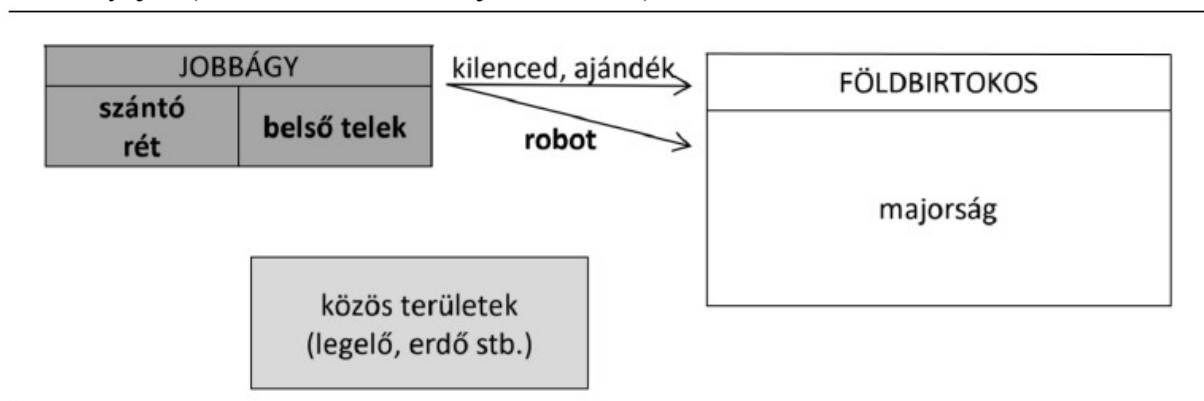
„Az ország karai és rendei azon felül elhatározták, hogy a véghelyeknek a megerősítésére [...] az összes urak, nemesek és birtokosok a jobbágyaikat [...] hatnapi ingyen munkára (csakis az aratás és a szüret idejét véve ki), kibocsássák és kiküldjék, akik is a közelebbi országgyűlésen, erre nézve meghozott végzés szerint, azokon a napokon át, folytonosan dolgozni tartoznak.” (Az 1557-es pozsonyi országgyűlés törvényéből)

„Ami pedig a nádort illeti [...] aki ha váratlanul hamarabb elhaláloznék (ami emberi dolog), a helyébe másiknak a megválasztására nézve, méltóztassék a királyi felség azt a módot követni [az eddig eltelt évtizedek gyakorlatától eltérően], hogy egy évnek a leforgásán belül az új nádornak a megválasztása céljából az országban külön közönséges országgyűlést hirdessen és tegyen köz-zé.” (Az 1608-as pozsonyi országgyűlés törvényéből)

Mutassa be a források és ismeretei segítségével Mária Terézia reformjait! Válaszában elemezze, miként alakult az uralkodónő kapcsolata a magyar nemesekkel!

„Miután [...] a nevezett választó [a bajor választófejedelem] a francia király nagyszámú katonaságától segítettve, Felső-Ausztria tartományát ellenségesen megtámadta, [...] [és] a fent nevezett [magyar] királyi felség hadserege [...] Sziléziában a porosz király hasonló erőszakosságával szemben [...] el van foglalva, [és ezért a királyi felség] a [magyar] karokat és rendeket [...] a nevezettek ellen fegyverfogságra jóságosan buzdítani [...] méltóztatott, [...] a karok és rendek [...] az ország általános fölkelését elhatározták.” (Törvénycikk, 1741)

„A magyarok az udvarral szemben úgy tartanak össze, mint a kullancs. [...] Alkotmányukat valami rejtélyes homályba burkolják, [...] az uralkodó bizalmát és kegyét megszerzik anélkül, hogy az államra annyira káros kiváltságaikból valamit is engednének. Ellenkezőleg, gyarapították is azokat. Mindamellett nem szabad a nehézségektől visszariadni, mivel az ügy a dicsőséges uralkodóház szempontjából igen fontos. Semmi sem lehetetlen, ha komolyan akarják. [...] Mellőzni kell a magyar országgyűlés összehívását, abból csak baj származik, mint ezt a tapasztalat bizonyítja.” (Kaunitz kancellár előterjesztése, 1761)

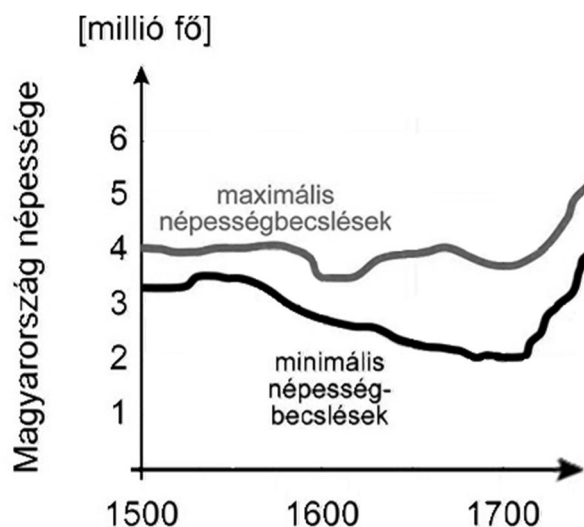

Az uradalom fő részei és az úrbéri szolgáltatások
(A vastagított betűkkel szedett méretét vagy mértékét szabályozta Mária Terézia úrbéri rendelete.)

„Gondoskodni kell, hogy (amennyire lehetséges) minden nemzet [értsd: nemzetiség] el legyen látva saját falusi iskolákkal; [...] hogy ezen iskolai szervezet az összes, bár különböző vallást követő polgárokhoz egyaránt alkalmazkodjék, s a közművelődés valamint a haza javára felekezeti különbség nélkül egységes célt szolgáljon; hogy ezen királyi intézmény áldásai az összes polgárok minden osztályára, úgy mint a földművesekre, kis- és nagyvárosok lakóira, vármegyei vagy katonai előljárókra stb. egyformán kiterjedjenek.” (Ratio Educationis, 1777)

137. A feladat Magyarország kora újkori történetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével milyen folyamatok és intézkedések járultak hozzá a 18. századi Magyarország népességének növekedéséhez! Válaszában térjen ki az előzményekre, valamint a magyarok etnikai arányának változására is! *Használja a középiskolai történelmi atlaszt!*

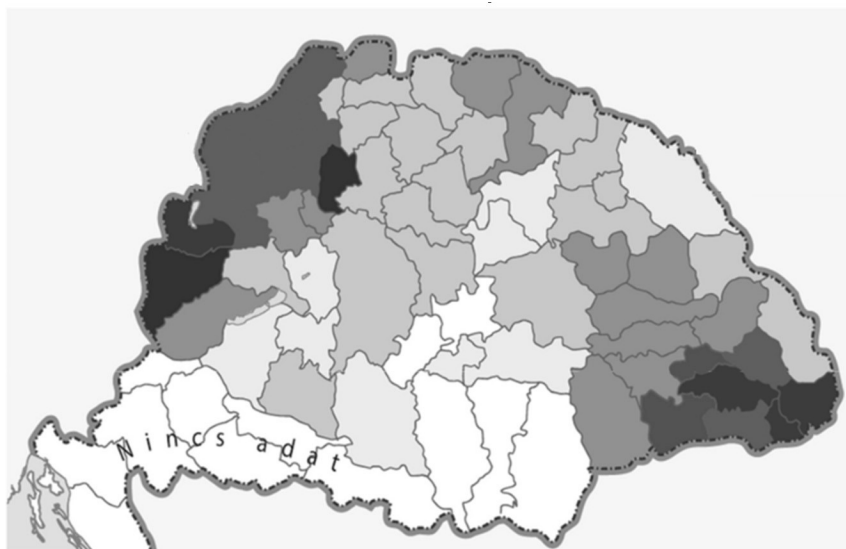

Magyarország népességének alakulása a 16–17. században

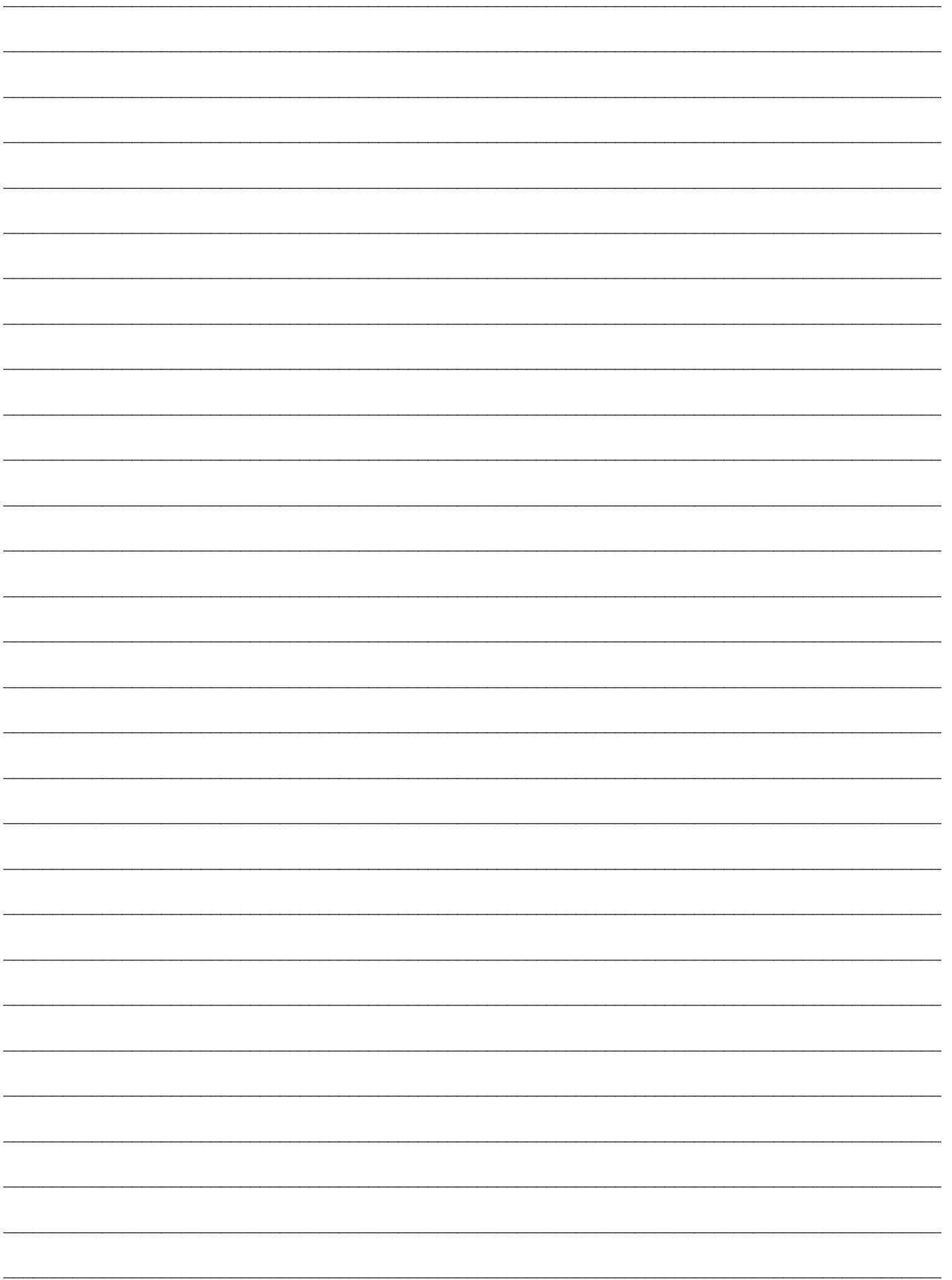
Hasznosított földterület aránya a korábbi Hódoltság területén a 18. században (%)	
1720	1780
2,5	17,0

„Ő legszentebb felsége jóságosan meg fogja engedni, hogy bármely szabad embert, hat éven keresztül minden közadófizetéstől való mentesség feltétele mellett az országba hívhassanak, és hogy e szabadságot országszerte kihirdessék.

Hogy pedig ez iránt a nyílt parancsokat a Római Szent Birodalomban [Német-római Birodalomban] s Ő legszentebb felsége szomszéd országaiban és tartományaiban is kihirdethessék: ezt az említett Szent Birodalom s a szomszéd országok és tartományok rendjeivel kell elhatározni.” (Az 1723. évi törvényekből)

Magyarország népsűrűsége 1720 körül
(A sötétebb árnyalat magasabb népsűrűséget mutat.)

138. A feladat az Erdélyi Fejedelemség történetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével az Erdélyi Fejedelemség politikai berendezkedését, valamint etnikai és vallási viszonyait! Eseménytörténetet ne írjon!

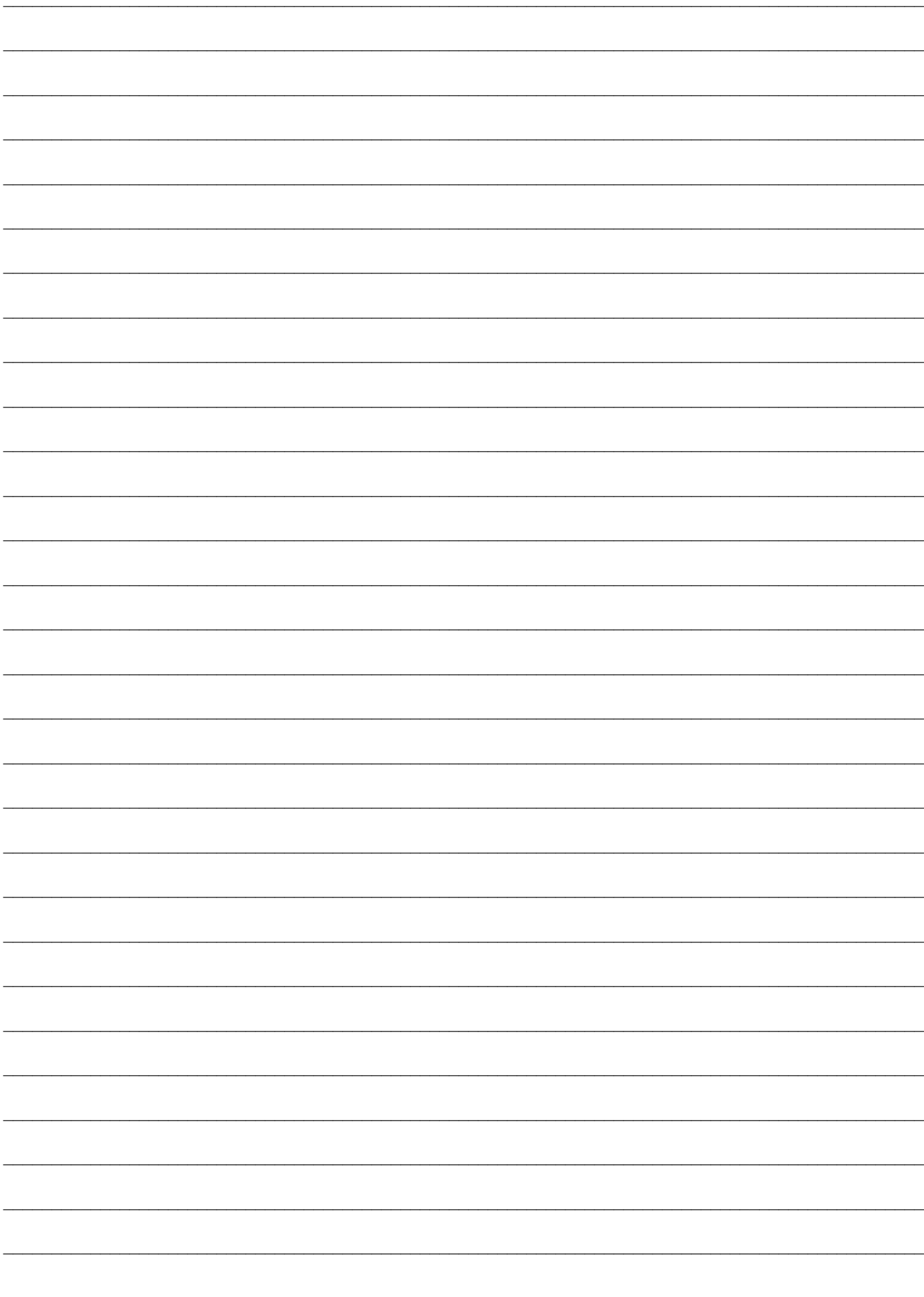
„Először is, minthogy azon címről támadt vita ő legszentebb császári és királyi felsége s a fenséges fejedelem között, [...] abban egyeztek meg, hogy a fenséges fejedelem lemond »Magyarország stb. választott királya« címéről és ezzel kapcsolatban minden igényéről, s azzal a címmel, mely alább következik, ő is, leszármazottai és utódai is megelégszenek: [...] Isten kegyelméből Erdély és magyarországi Részek fejedelme. E címet ő legszentebb császári és királyi felsége, valamint utódai mindvégig meg fogják őrizni a fenséges fejedelem és utódai számára.” (A speyeri szerződés, 1570)

Erdély rendi és etnikai viszonyai			
Rendi nemzetek	szász	magyar	székely
Közigazgatási egységek	szász székek	vármegyék	székely székek
Beszélt nyelvek	német	román	magyar

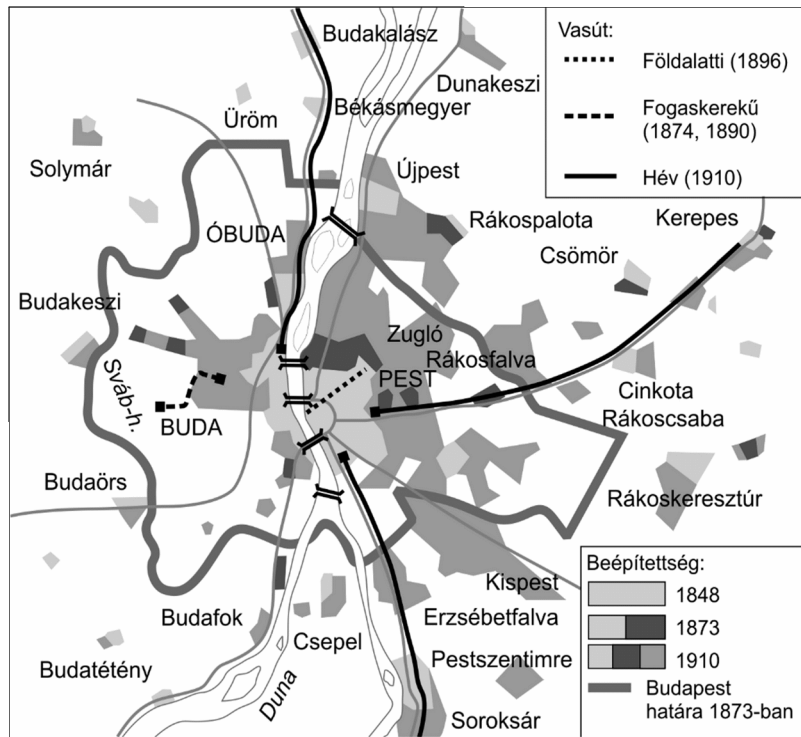
Magyarország felekezeti viszonyai a XVI. században

139. A feladat Magyarország dualizmus kori történetével kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével Budapest világvárossá válásának fő összetevőit!

Magyarország és Budapest lakossága (1869–1910)		
	1869	1910
Magyarország	13 660 000	18 260 000
Budapest	269 000	880 000

Budapest fejlődése

„A törvényhozás a honalapítás ezredik évfordulójának maradandó emlékekkel való megörökítése céljából elhatározza, hogy

[...] Budapesten a Városligetnek az Andrásy út és a tó közötti részében honalapító Árpádot és a nemzet egész történelmi múltját megörökítő emlékművet állít.

[...] országos Szépművészeti Múzeumot létesít, s annak gyűjteményei befogadására Budapesten alkalmas helyen megfelelő épületet emel.” (1896. évi 8. törvénycikk)

Korabeli plakát

140. A feladat a polgári állam kiépülésével kapcsolatos a dualizmus kori Magyarországon Mutassa be a források és ismeretei segítségével a polgári állam feladatait a közigazgatás, az egészségügy és az oktatás reformján keresztül a XIX. század utolsó harmadában!

Magyarország közigazgatása az 1876-os reform után

„1. § A születések, házasságok és halálesetek közhitelű nyilvántartására és tanúsítására kizárólag a jelen törvény értelmében arra hivatott közegek által vezetett állami anyakönyvek szolgálnak.” (Az állami anyakönyvekről 1894: XXXIII. tc.)

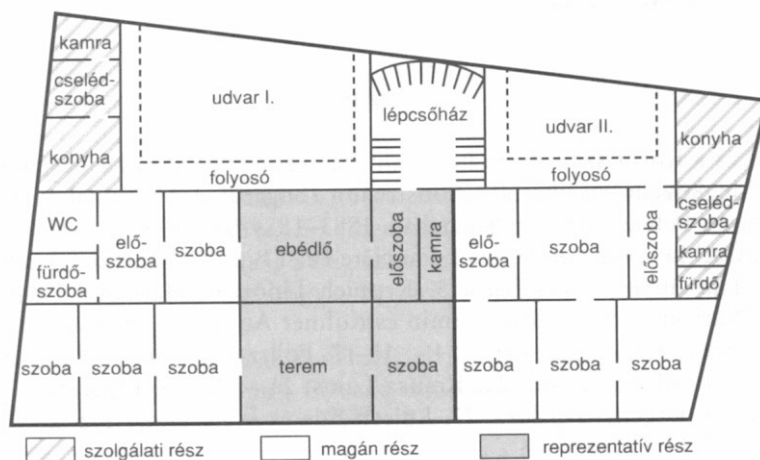
„A közoktatás Magyarországon nem az igazi közművelődés, hanem egyszerűen a magyarosítás szolgálatában áll. A románok számára az állami költségvetésből nemcsak nem állítanak fel, mint azt a törvény megköveteli, különböző fokú tanintézeteket, hanem még azt sem engedik meg, hogy középfokú tanintézeteket saját költségükön állíthassanak, sőt már a meglévő román tanításnyelvű középiskolákat is erőszakkal magyar tanításnyelvűekké alakítják át.” (Románok beadványa az uralkodóhoz, 1892)

„A lakhelyek léghőmérsékletének tisztántartása tekintetéből, a hatóság az egészségre ártalmas posványok és mocsárok lecsapolását vagy kiszáraitását, a közegészség igényeinek megfelelő csatornázás rendszerének behozatalát, vagy más e tekintetben célszerűnek bizonyult intézkedés megtételét, úgyszintén növényzet ültetését elrendeli.” (A közegészségügy rendezéséről, 1876: XIV. tc.)

141. A feladat a dualizmus kori Magyarország társadalomtörténetéhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a népesség és a polgári életmód jellemző változásait a dualizmus kori Budapesten!

A népesség anyanyelv szerinti megoszlása Budapesten 1880-ban és 1900-ban (%)		
Anyanyelv	1880	1900
magyar	56,66	79,50
német	34,43	14,14
szlovák	6,14	3,40
egyéb	2,77	2,96

A két első emeleti lakás alaprajza a Sugárút (Andrássy út) belvárosi szakaszán az 1880-as években épült bérházban

A Párisi Nagyruház

„A modern Budapestnek van egy nemrég kiépült városrésze a Keleti pályaudvar mellett, [...] amelyet a néphumor találóan Csikágónak nevezett el. Amerikai méretek szerint, boszorkányos gyorsasággal létesült épületcsoport, s épp oly hamar tett tönkre egy csoport vállalkozót, mikor az építéválság beütött. A főnévből aztán melléknevet is csináltak. A csikágói ember ugyanaz a fő-város társadalmában, ami a spekuláció- szülte [...] Csikágó-házcsoport a főváros épületei közt. Csikágó minden kétes egzisztencia.” (Tábori Kornél-Székely Vladimir: A csaló Budapest, 1908)

142. A feladat a dualizmus kori Magyarországgal kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a dualizmus kori magyar kormányzat nemzetiségi politikáját, valamint azt, hogyan viszonyultak ehhez a nemzetiségek! Válaszában térjen ki a magyar–horvát közjogi viszonyra is! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

A magyar tanítási nyelvű elemi iskolák aránya az összes elemi iskolán belül Magyarországon 1880 és 1913 között			
év	1880	1890	1912-13
a magyar tannyelvű iskolák aránya (%)	46,4	53,3	79,8

„Belügyminiszter úr előterjesztette, hogy a Matica Slovenská című tót [szlovák] irodalmi és szépművészeti egyesület működése iránt rendőri nyomozás tartatván, az ezen nyomozásról tett jelentésből kiderül, hogy a mondott egyesület [...] nem annyira az irodalom fejlesztésével, mint inkább pánszláv izgatásokkal foglalkozik [...]. A nyomozást teljesítő biztos jelentésében azon javaslatot terjeszti elő, hogy az egyesület [...] feloszlattassék. [...] [Az előterjesztés] helyeslőleg tudomásul vétetett.” (Minisztertanácsi jegyzőkönyv, 1875. április 1.)

„Egyenlőség” (Román karikatúra, 1860-as évek. A felül álló alak a magyarokat jelképezi, az alul álló alakok a nemzetiségeket szimbolizálják.)

„Hazafias szempontból vajon kinek volna ellenvetése egy ilyen ünnepség ellen, ha az valóban a magyar állam, közös hazánk egész lakosságának ünnepe lenne? De a tervbe vett millenniumi ünnepségnek azt kell Európa számára bebizonyítania, hogy [...] ez a néptörzs [a magyar nép] ezer év után is jogosultnak érzi magát arra, hogy a magyarországi állameszmének kizárólagos hordozója legyen, és hogy a magyar államnak az etnikai egység jellegét adja. [...] A megrendezésre kerülő ünnepséget és kiállítást káprázatnak minősítjük, amelyet Európa elé akarnak állítani. Ezzel a képpel akarják Európa számára kinyilatkoztatni, hogy Magyarország nemzetei békében és egyetértésben élnek.” (A nemzetiségi kongresszus vezetőinek tiltakozása)

143. A feladat Magyarország 20. századi történelmével kapcsolatos.

Mutassa be az erdélyi magyarok helyzetét és a magyar kormányzat Erdéllyel kapcsolatos politikáját 1920 és 1940 között!

A lakosság etnikai megoszlása Erdélyben, 1920		
Népcsoport	Létszám (fő)	Arány (%)
román	2 933 486	57,1
magyar	1 325 683	25,8
német	544 253	10,6
egyéb	336 754	6,5

„A túlzásba hajtott és mindenáron érvényesülésre törő nemzeti érdek szorítását megismertük mi is az elmúlt negyedszázad alatt. [...] A földkisajátítás során nevelésügyi alapjaink vagyonaát elvették, a kiosztásnál azonban föld nélküli híveinkről nagyjából megfeledkeztek. [...] Tankö-teles gyermekeink 65-70 százaléka olyan állami iskolába kényszerült járni, ahol anyanyelvén írni és olvasni sem tanulhatott meg. Ugyanakkor a másik 30-35 százaléért minden tanév ele-jén [...] külön kellett küzdenünk, hogy beírassuk és anyanyelvén taníthassuk saját iskoláink-ban, melyektől az állam a támogatást következetesen megtagadta. [...] Papjaink közül sokan megismerték a börtönt, még többen voltak kivéve az évről évre fokozódó türelmetlenség kö-vetkeztében alaptalan feljelentéseknek [...]. Számptalan egyén és család egzisztenciájának megsemmisülését és elkallódását kísértük figyelemmel tehetetlenül és keserűséggel. Sok elbo-csátott tisztviselő, munkás, közalkalmazott, a közterhekkkel erején felül sújtott iparos és keres-kező, meghurcolt földműves megaláztatásait és panaszait hallottuk.” (Márton Áron püspök húsvéti körlevele, 1945)

„A revízió, s ezt csak neked mondom, a legnagyobb veszély, amely fenyeget, de ezzel nem tehetek semmit, mert belebukom. A közvéleményünk meg van örülve. Mindent vissza. Akár-hogy, akárki által, bármely áron. [...] A revízióba bele fogunk pusztulni, ez fog minket a há-borúba belesodorni. [...] Most Erdélyen a sor, rettegek, mi lesz akkor. Ha Erdély visszajő, ez-zel örökre elköteleztük magunkat a németeknek, akik majd aztán követelik az árát.” (Teleki Pál bizalmas beszélgetéséből, 1940)

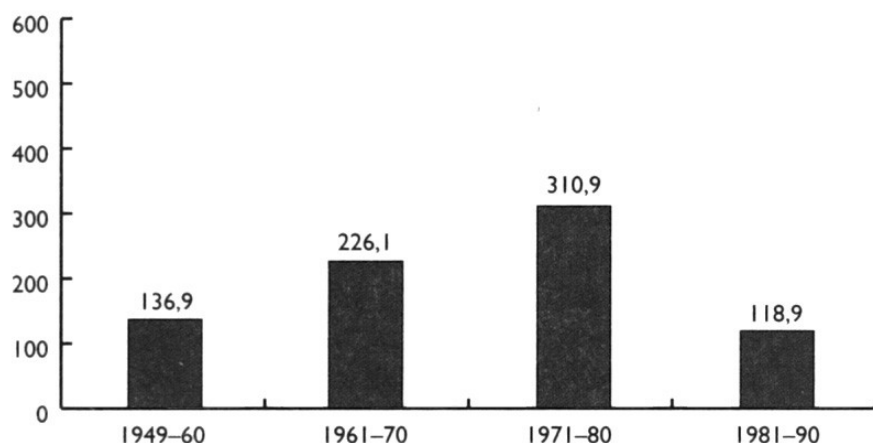
Népségmozgások Magyarország és Románia között a második bécsi döntés után

144. A feladat Magyarország Kádár-kori történetével kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a Kádár-korszak társadalompolitikáját! Válaszában térjen ki az oktatás- és a kultúrpolitikára is!

1960	7,6%
1970	13,7%
1980	19,2%
1990	24,3%

A nyugdíjban részesülők aránya a teljes népesség százalékában Magyarországon, 1960–1990

Az állami erőből történő lakásépítések száma Magyarországon (ezer darab), 1949–1990

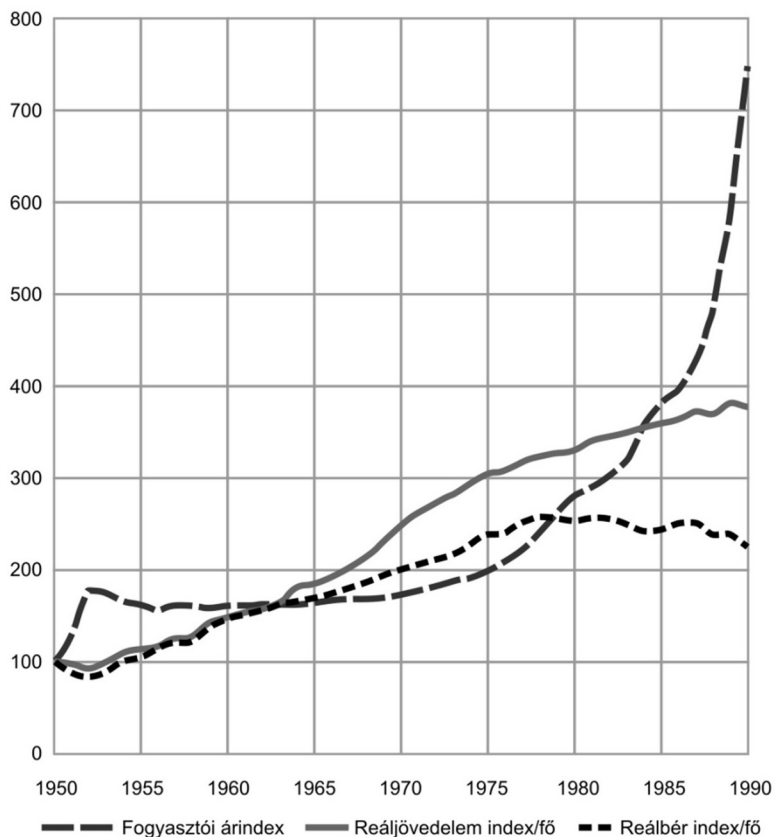
„A nevelési-oktatási intézmények rendeltetésüknek megfelelő színvonalon biztosítsák a tanulók szocialista – értelmi és érzelmi – nevelését, a társadalom fejlődésével összhangban az általános és a szakmai műveltség elsajátításának feltételeit, a társadalmi, valamint a tudományos technikai fejlődés által megkívánt korszerű képzést.

Annak érdekében, hogy minden fiatal egyenlő feltételek mellett élhessen a tanuláshoz való jogával, az állam – a társadalom hatékony támogatásával – segíti a fizikai dolgozók gyermekeinek továbbtanulását, és fokozott figyelmet fordít a hátrányos helyzetben levő fiatalok zavartalan tanulását akadályozó körülmények felszámolására.” (1971. évi IV. törvény: „Az ifjúságról”)

„Ha lajstromba veszem a kárt, amit egyetlen s nem is a legmagasabb beosztásban lévő ember tett s akart tenni (s nem is egyszerű érzéketlenségből) munkásságomban, el tudom képzelni, hogy kevésbé számon tartott, kezdő embereket mint lehet az irodalomból örökre kitaposni. Hogy a lektori rosszindulat hova keserítheti az embert, arról fordító koromból [az 1950-es évek első feléből] vannak emlékeim. Újabban, igaz, kesztyűs kezű, finom lektoraim vannak, akik szinte szűkölve figyelmeztetnek egy-egy kényes helyre, úgyhogy kétfelől szorongatott helyzetükre gondolva, azonnal föl is áldozom.” (Németh László író, 1962)

145. A feladat a Kádár-korszakhoz kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a Kádár-rendszer válságának gazdasági, külpolitikai és belpolitikai tényezőit! A rendszerváltozás folyamatára már ne térjen ki!

A fogyasztói áraknak, a munkások reáljövedelmének és az alkalmazottak reálbérének alakulása 1950–1990 között (az 1950-es összeg értékét 100-nakvéve)

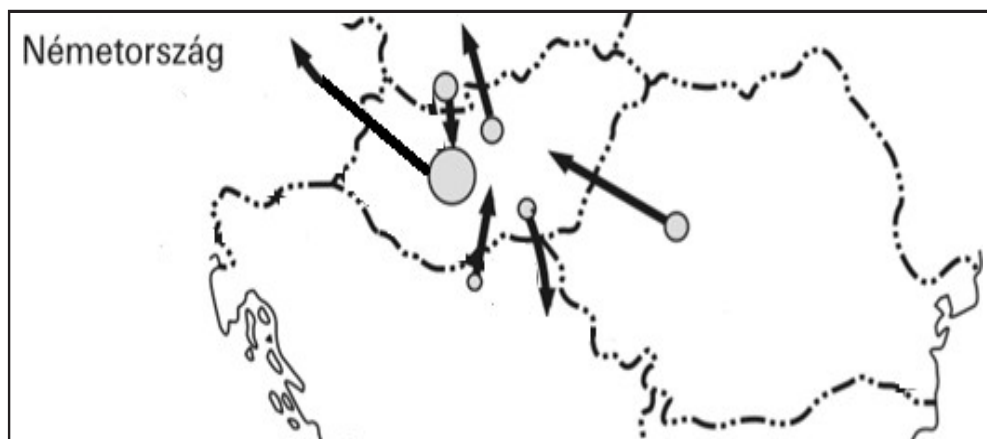
„Kádár János és J. F. Kennedy találkoznak. Kádár udvariasan megkérdezi: »Elnök úr, hogy élnek önöknél az emberek, mennyit keresnek, mire költik?« »Hát nálunk egy átlagos dolgozó megkeres ezer dollárt havonta. Ebből százötven dollárt levonunk adóba, száz dollárért élelmet vásárol, ugyanennyit ruházkodásra költ« – s ezzel Kennedy megáll a felsorolásban. »Jó, jó – mondja Kádár – de a többit mire költi?« Kennedy széttárja a kezét: »Nem tudom. Nem érdekel minket. Nem kutatjuk.« Most Kennedy kérdez: »Önöknél hogy élnek az emberek?« »Nálunk egy átlagos dolgozó megkeres havi ezer forintot. Ebből hétszáz forintot elkölt élelemre, négyszázat ruházkodásra, másik négyszázat félretesz kocsira«–s itt Kádár megáll a felsorolásban. »Jó, jó – mondja Kennedy – de hát a többi pénzt honnan szerzi?« Most Kádár tárja szét a karját: »Nem tudom. Nem érdekel minket. Nem kutatjuk.«” (Vicc az 1980-as évekből)

„1988. május 20–22.: Az MSZMP országos értekezletén Kádár Jánost a párt elnökének választják meg. Utóda a főtítkári tisztségben Grósz Károly. Új tagok kerülnek be a Központi Bizottságba [KB] és a Politikai Bizottságba. [...] A KB egyharmadát új tagok alkotják. (A Magyar Nemzeti Levéltár kronológiája)

„»És hogyan ítélik meg Nagy Imre 1956-os szerepét, tevékenységét?« »Ez az, ami körül még zajlanak a viták. Felmerülhetnek olyan belső és külső összefüggések, amelyek ezt a megítélést – hogy úgy mondjam – árnyaltabbá teszik. Például önmagában az a körülmény, hogy ez a bizottság a jelenlegi kutatások alapján népfelkelésnek látja azt, ami 1956-ban történt, egy oligarchisztikus és a nemzetet is megalázó uralmi forma elleni felkelésnek.«” (Pozsgay Imrével készült interjú, 1989. január28.)

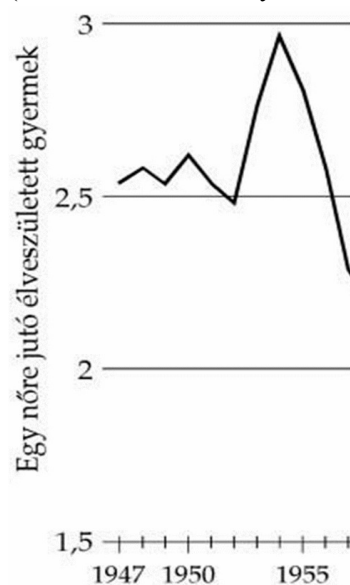
146. A feladat a XX. század második felének Magyarországhoz kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a magyar népesség változását, és annak okait a második világháború időszakától a rendszerváltozás időszakáig!

Népmozgások a második világháború után

(A körök mérete arányos az áttelepülő népesség létszámával.)

A születésszám alakulása Magyarországon, 1947–56

„A dolgozó nőt a szülési szabadság lejáratát követően a gyermek hároméves korának betöltéséig gyermekgondozási segély illeti meg. [...] Több, gyermekgondozási segélyre igényt adó gyermek után a segély gyermekenként jár. [...] A munkaviszony fennállása alatt a gyermek gondozása céljából igénybe vett fizetés nélküli szabadság időtartamát [értsd: amíg az anya gyermekgondozási segélyt kap] a munkaviszonyban töltött idő számításánál figyelembe kell venni.”

(Kormány-rendelet, 1967)

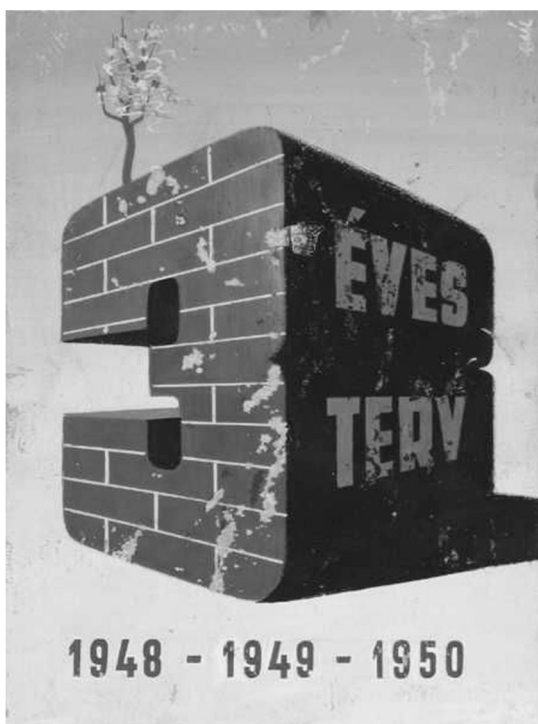
Bevándorlók Magyarországon 1960–2001	
Időszak	Bevándorlók száma
1960–1980	20 000
1981–2001	360 000

147. A feladat Magyarország második világháború utáni történetével kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével, milyen eszközökkel és intézkedésekkel építették ki az egypárti diktatúrát az 1947-es választásuktól 1949-ig! Válaszában csak a meg-jelölt időszak politikai és gazdasági változásait vizsgálja!

„Ötven jó csepeli elvtársat kérünk 31-ére Zemplénbe. Ittlétük a párt választási győzelmét biztosítja [...] Szombaton este 11-12 között érjenek Sátoraljaújhelyre. 100 % bolsikat [bolsevikokat] kérek. Kb. 20 helyen fognak szavazni. Vasárnap este visszajöhetnek. A kocsik minden dísz nélkül legyenek és csendesek.” (Belső pártüzenet, 1947)

„A demokrácia ez évi feladatai között ott van az egyház és a népi köztársaság viszonyának rendezése. Meg kell szüntetni azt a tarthatatlan állapotot, hogy a magyar nép ellenségeinek zöme az egyházak, elsősorban a római katolikus egyház palástja mögé búvik...” (Rákosi Máttyás, 1948)

Propagandaplakát

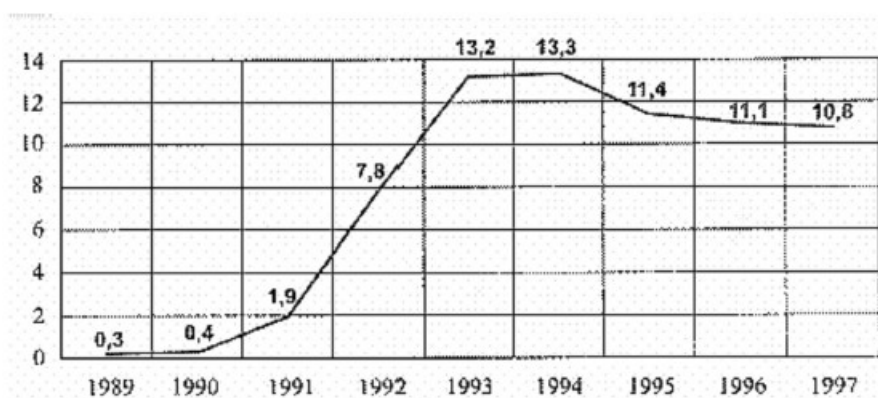
„Megvalósítottuk a munkásosztály forradalmi, testvéri egységét. Egyetlen pártja van a magyar munkásosztálynak. [...] Legyetek hűséges harcosai a Magyar Dolgozók Pártjának, bátor katonái a szocializmusért vívott küzdelemnek.” (Szakasits Árpád szociáldemokrata politikus, 1948)

148. A feladat a magyarországi rendszerváltozással kapcsolatos.

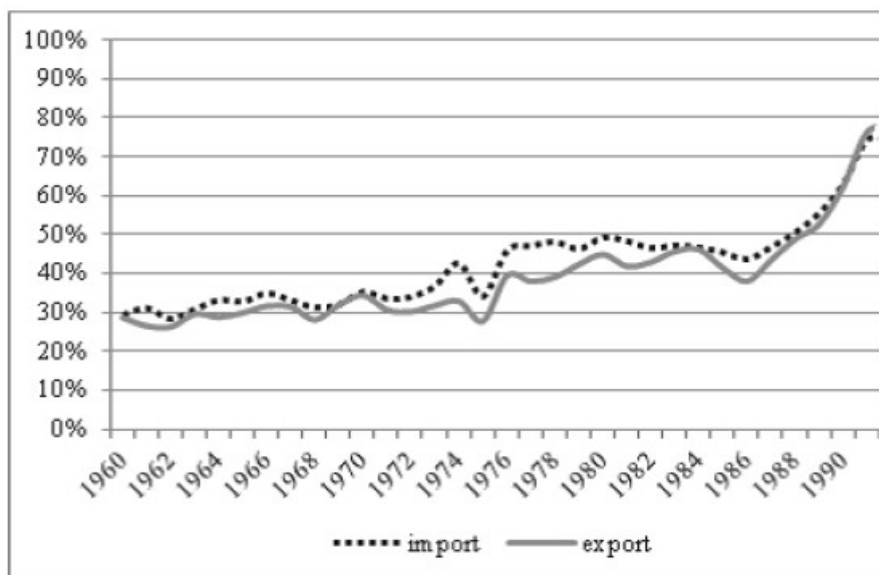
Mutassa be a források és ismeretei segítségével, hogyan változott meg Magyarország politikai és gazdasági rendszere a rendszerváltozás következtében! Ne eseménytörténetet írjon!

„A Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam. [...] Senkinek a tevékenysége sem irányulhat a hatalom erőszakos megszerzésére vagy gyakorlására, illetőleg kizárólagos birtoklására. [...] A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás és a szólás szabadságához, továbbá a közérdekű adatok megismeréséhez, valamint terjesztéséhez.” (Az 1989-ben módosított alkotmány)

„Gorbacsov a széke karfájára csapott, Miklós [Németh Miklós akkori miniszterelnök], míg eb-ben a székben ülök, 1956 nem ismétlődik meg. Minden párt, minden kormány a saját népének felelős. De ekkor én biztosra vettem, hogy ezt komolyan kell venni. A szögesdrótos határvédelem lebontását alig kommentálta. [...] Én [...] azt kértem, a tavasz folyamán vonjanak ki egy egységet véglegesen Magyarországról, amit egy mínuszos [alacsony hírértékű] hírben lehozhatunk. Gorbacsov tartotta magát ehhez és [1989] április 25–26-án Debrecen és Kiskunhalas térségéből kivontak 10 000 katonát. Hogy ezt nem verjük nagydobra, az szavahihetőségi próba is volt.” (Interjú Németh Miklóssal, 2019)

A munkanélküliek aránya (%) a gazdaságilag aktív népességhez viszonyítva 1989–1997 között

A nem szocialista országokkal folytatott kereskedelem aránya a külkereskedelmen belül 1960–1992 között (import = behozatal; export = kivitel)

Lined writing area with 25 horizontal lines.

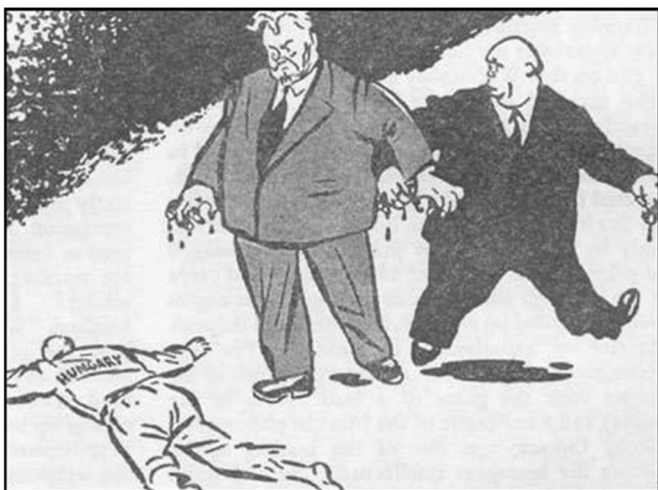
149. A feladat az 1956-os magyar forradalommal kapcsolatos.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével az 1956-os forradalom nemzetközi előzményeit és összefüggéseit!

„Sztálin halála után a párt Központi Bizottsága új politikát kezdett: tömören és tartalmasan ki-fejtette, mennyire megengedhetetlen és a marxi-lenini szellemmel ellenkező egyetlen személynek a kiemelése, felsőbbrendű emberré való átfarmálása, mintha, valamilyen istenséghez hasonlóan természetfölötti tulajdonságokkal rendelkeznek. Az ilyenfajta ember feltételezhető-en mindentudó, mindenki helyett gondolkodik, mindenre képes és magatartásában tökéletes. Ezt a hitet ültették el bennünk, ezt a hitet ápolták körünkben hosszú éveken át egyetlen emberrel, Sztálinnal kapcsolatban.” (Hruscsov beszéde, 1956. február)

„Harminc percig beszéltem, a fordítás idejét nem számítva. Elmondtam, hogy pártunk és a test-vérpártok aggódnak Magyarország sorsa miatt, és hogy a poznani [lengyelországi] tanulságok után nem szeretnénk, ha Magyarországon valami hasonló történne.” (Anasztaz Mikojan szovjet vezető jelentése az SZKP KB-nak, 1956. július 18.)

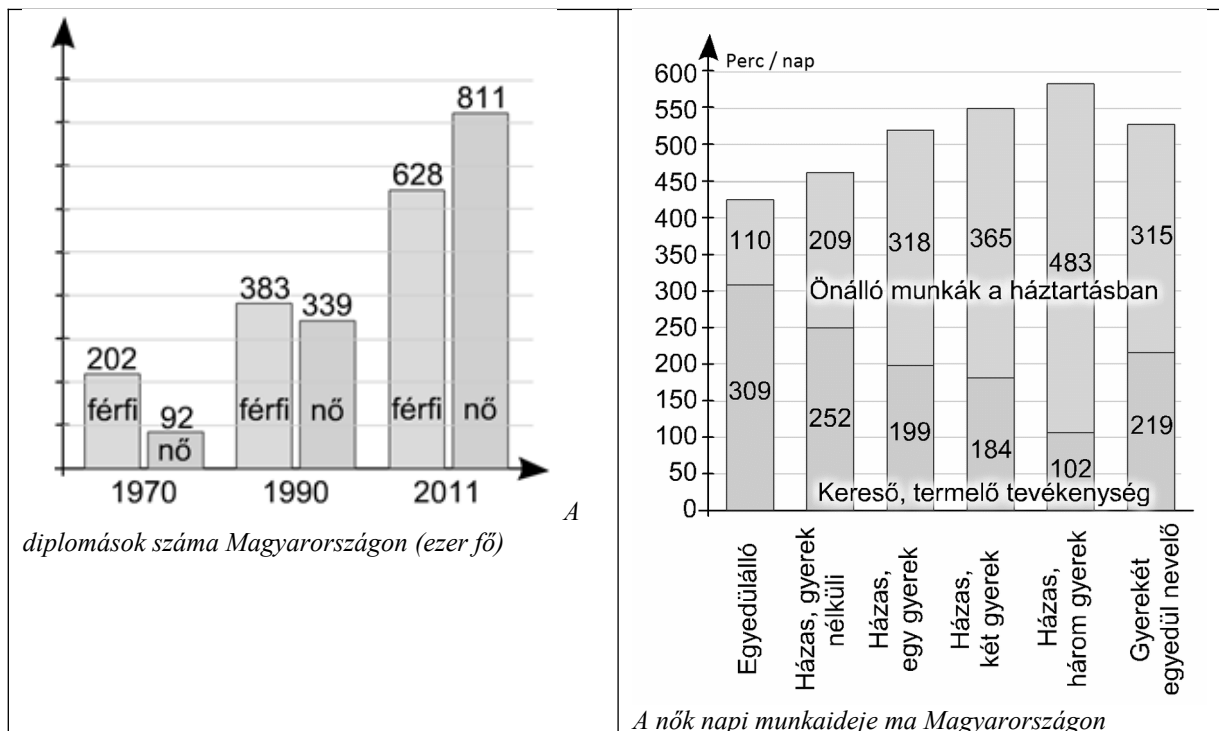
„Legfőbb vágyunk, hogy ezek a népek [lengyelek és magyarok], melyektől saját nemzetünk fiainak oly jelentős része származik, visszanyerjék szuverén jogaikat, és szabadon válasszák meg kormányaikat. Mi nem tekintjük ezeket a nemzeteket potenciális katonai szövetségeseinknek. Barátainknak [...] tekintjük őket.” (J. F. Dulles, az Egyesült Államok külügyminiszterének beszéde, 1956. október 27.)

Hruscsov Bulganyin szovjet miniszter-elnökhöz: „Gyere, mossunk kezét a [szuezi] Csatornában!” (Brit karikatúra, a földön fekvő alak hátára írva: Magyarország)

151. A feladat Magyarország jelenkori történelméhez kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a jelenkori Magyarországon zajló demográfiai folyamatokat, azok okait, továbbá összefüggéseit az ellátórendszerekkel!

A nemzetközi vándorlás alakulása Magyarországon

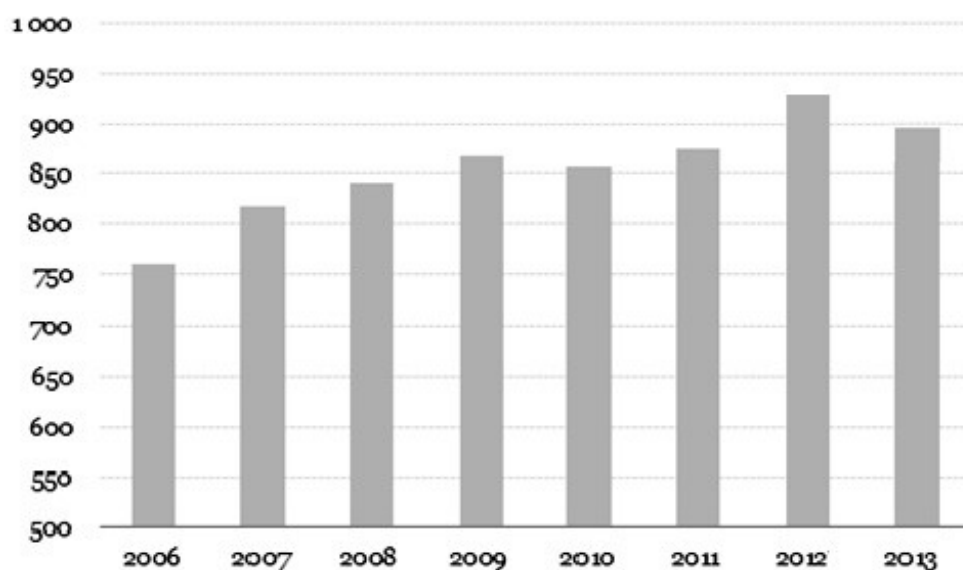
Időszak	Bevándorlók száma (fő)	Kivándorlók száma (fő)
1995–1999	77 000	12 000
2000–2004	100 000	13 000
2005–2007	72 000	11 000

**152. A feladat az állam gazdasági szerepével kapcsolatos.
Mutassa be a mai magyar államháztartás szerkezetét és bevételeit!**

Országok	Államháztartási kiadások (a GDP* %-ában)
Svédország	52,7
Magyarország	49,8
Ausztria	48,4
Németország	43,8
Egyesült Államok	37,4

Egyes országok államháztartási kiadásai (a GDP* %-ában) (*GDP = bruttó hazai termék)

Jövedéki adóbevételek Magyarország költségvetésében (milliárd forint)

A munkavállaló által fizetendő járulékok a bruttó bérhez viszonyítva		
nyugdíjjárulék	egészségbiztosítási járulék	munkaerőpiaci járulék
10%	7%	1,5%

A munkavállaló által fizetendő járulékok mértéke Magyarországon, 2018.

„Az állami feladatok ellátásához szükséges bevételek biztosítása [...] érdekében az Ország-gyűlés a társasági adózás szabályairól a következő törvényt alkotja:

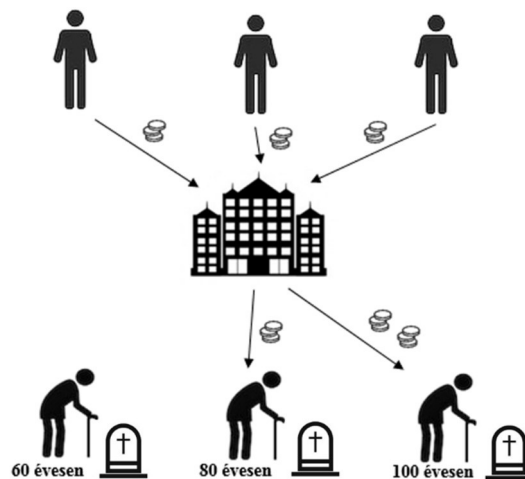
1. § (1) Magyarországon a jövedelem- és vagyonszerzésre irányuló, vagy azt eredményező gazdasági tevékenység (a továbbiakban: vállalkozási tevékenység) alapján e törvényben meghatározott társasági adó kötelezettségnek – a közkiadásokhoz való hozzájárulás alkotmányos előírására tekintettel – e törvény rendelkezései szerint kell eleget tenni.” (1996. évi LXXXI. törvény, a társasági adóról és az osztalékadóról)

Lined writing area consisting of 25 horizontal lines.

153. A feladat a jelenkori Magyarországhoz kapcsolódik.

Mutassa be a források és ismeretei segítségével az állam pénzübeli újraelosztó szerepét a mai Magyarországon!

Válaszában az újraelosztás céljára, bevételi forrásaira, valamint egyes területeire összpontosítson!

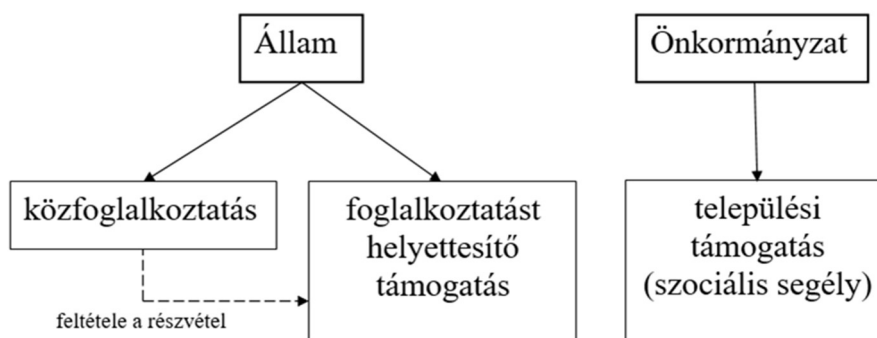
A magyar nyugdíjrendszer modellje

„Gyermekgondozási díjra jogosult a biztosított szülő, ha a gyermek születését megelőző két éven belül 365 napon át biztosított volt [...]. A gyermekgondozási díj [...] a gyermek 2. élet-évének betöltéséig jár. [...] A gyermekgondozási díj összege [...] a naptári napi alap* 70%-a.”

„Gyermekgondozást segítő ellátásra jogosult a szülő [...] a gyermek 3. élet-évének betöltéséig [...]. A gyermekgondozást segítő ellátás havi összege gyermekenként [...] azonos az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegével. (Törvény a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól, 1998; törvény a családok támogatásáról, 1998)

*A biztosított utolsó 180 napi jövedelmének átlaga

„Álláskeresési járadék illeti meg azt, aki álláskereső, az álláskeresővé válását megelőző három éven belül legalább 360 nap[on keresztül biztosított volt] [...], munkát akar vállalni, de önálló álláskeresése nem vezetett eredményre, és számára az állami foglalkoztatási szerv sem tud megfelelő munkahelyet felajánlani. [...] Az álláskeresési járadék összegét [...] az álláskeresőnek az álláskeresővé válását megelőző négy naptári negyedévben [...] [szerzett jövedelme] alapulvételével kell kiszámítani. [...] Az állás- keresési járadék napi összege [...] [ezen jövedelem] 60 százaléka. [...] Az álláskeresési járadék folyósításának leghosszabb időtartama 90 nap.” (Törvény a munkanélküliek ellátásáról, 1991)

A munkaképes rá-szorulók alapvető ellátásai

15. A feladat Magyarország 18. századi történelméhez kapcsolódik. (hosszú)

Mutassa be a források és ismeretei segítségével Mária Terézia és II. József felvilágosult és központosító intézkedéseit és azok célját! Tárja fel, hogy a két uralkodó intézkedései miben feleltek meg, illetve hatalomgyakorlásuk módja miben mondott ellent a felvilágosodás elveinek!

„Az alattvalók [a jobbágyok] a szabályozásban foglalt szolgáltatásoknál nagyobbakra már csak azért sem kényszeríthetők, mert a szolgáltatások és kötelezettségek ily módon létrejövő egyenlőtlensége könnyen okot és alkalmat adna új mozgalmakra és nyugtalankodásokra.”
(Az úrbéri rendelet, 1767)

„A jobbágyság állapotját annyiban amennyiben a parasztok ennél fogva eddig elé örökös kötelesség alá vettette és a földhöz köttetve voltak, jövőre teljességgel eltöröljük és azt akarjuk, hogy ebben az értelemben a jobbágy nevezettel tovább ne éljenek.” (A jobbágyrendelet, 1785)

„Kívánatos volna ugyan, hogy a falusi fiatalság nyári és téli időben egyaránt mindaddig köteleztessék az előadások hallgatására, míg a mezei munkák végzésére alkalmas kort el nem érte, ezt azonban csak nagyon kevesektől lehet elvárni.” (A Ratio Educationis, 1777)

Magyarország és kapcsolt részeinek közigazgatási beosztása II. József idején

„Nincsen tehát más nyelv a német nyelven kívül, amelyet a deák [latin] helyett az ország dolgainak folytatására lehessen választani, amellyel tudniillik az egész monarchia mind a hadi, mind pedig a polgári dolgokban él.” (A nyelvrendelet, 1784)

16. A feladat a Rákosi-korszakhoz kapcsolódik. (hosszú)

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a Rákosi-korszak gazdaságpolitikáját és annak következményeit!

„A diósgyőri nagyolvasztómű csütörtökön 126 százalékos kiváló eredményt ért el. A II-es kohó kollektívája 127 százalékos eredménnyel megelőzte a 125 százalékos eredményt elért I-es kohó brigádjait. [...] Az ózdi nagyolvasztómű 103,7 százalékra teljesítette a csütörtöki [előirányzatot] [...]. A II-es kohó 105,9 százalékos eredményt ért el, de a többi kohó is 100 százalék fölött termelt. A diósgyőri Martin 122,3 százalékos eredményt ért el. Ezzel május 1-től több mint 1400 tonna acélt termeltek [az előirányzatot] [...] felül.” (Jelentés a kohó- és Martin-művek eredményeiről, Szabad Nép, 1952)

„Disznót vágok, juhot vágok feketén
a reményem csak Trumanba vetem én
Bár a Francot* és Titot is szeretem
Kulák vagyok, komámuram tehetem!” (Propagandavers az 1950-es évekből)

*spanyol jobboldali diktátor

HARMADIK BÉKEKÖLCSÖN
Teherautófuvarozási Központ
Aljegyzési hely bélyegzője
Igazolás
arról, hogy
(név) **dr. Elekes Andor**
(pontos cím) **VI., Sztálin-u.49.**
2200 — forint névértékű Harmadik
Békekölcsönt jegyzett.
Kelet **Bp. 1952. szept. 25.**
jegyzőgyűlés aláírása.

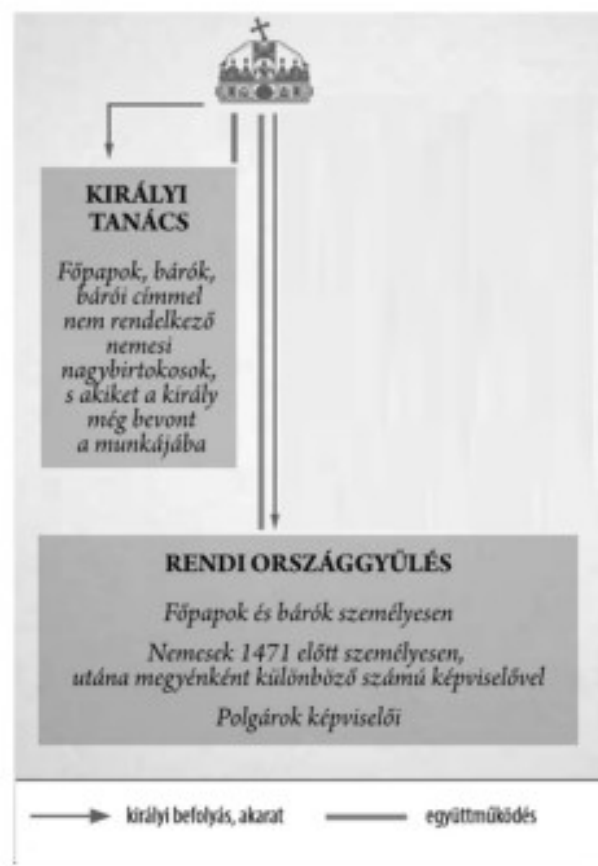
D/3. Állami Nyomda, Budapest. 1062. — 3736/05. L. 2672.

Hivatalos dokumentum, 1952

A foglalkoztatási szerkezet Magyarországon 1949-ben és 1960-ban (%)		
	1949	1960
Mezőgazdaság	53,8	38,5
Ipar	21,6	34,0
Szolgáltatás	24,6	27,5

15. A feladat Hunyadi Mátyás uralkodásával kapcsolatos. (hosszú)

Mutassa be a források és ismeretei segítségével Mátyás kormányzati és pénzügyi reformjait, valamint azok hatásait!

*A királyi tanács és a rendi országgyűlés
Mátyás uralkodása idején*

„Magyarország főpapjainak és főurainak nagy része [...] összeesküdött Mátyás ellen. Elhatározták, hogy hozzák Kázmér lengyel király második fiát, királlyá kiáltják ki, s csapatai segítségével elűzik Corvinust [Mátyást]. Az összeesküvés oly heves és széles körű volt, hogy Magyarország túlsó felén Matusnai Gábor kalocsai érseken, Országh Mihály nádorispánon meg néhány főúron kívül nem volt senki, aki hű maradt a királyhoz, s nem a lengyelrel tartott.” (Bonfini, *Mátyás udvari történetírója*)

„A fizetés portánként [jobbágytelkenként] legyen, mégpedig úgy, hogy ha egy egész telken vagy ülésen – hozzáértve azt a földet, amely ehhez a telekhez tartozik – egy portán belül csak egy [család] lakik, az fizessen 20 dénárt. Ha pedig ketten kapnának egy telket és egy telek földjét egy portán belül, [kettőjük összesen] fizessen egy és egy fél porta szerint. Ha pedig még többen lennének, értsd: hárman, akkor is egy és egy fél porta szerint fizessenek, ha négyen, akkor kettő szerint, és így tovább, bármi módon legyen is megosztva köztük a föld.” (*Mátyás 1467. évi dekrétumából*)

„Mátyás pénzreformja több mint ötven évre állandóvá tette a pénzértékviszonyokat, stabilizálta az aranyforint-ezüstdénár árfolyamot. [...] A pénzreform [...] jótékony hatást gyakorolt a korabeli magyar gazdaságra. 1470 után [...] élesen elváltak egymástól az importtal [behozattal] és az exporttal [kivitellel] foglalkozó tőkés-csoportok: míg az előbbieket külföldiek voltak, az utóbbiak belföldiek, akik a magyar állatkivitel révén jelentős vagyonokhoz jutottak, és kialakult a jellegzetesen magyar mezővárosi polgárság.” (Gyöngyössy Márton régész, 2016)

16. A feladat Magyarország 1945 és 1949 közötti történetével kapcsolatos. (hosszú) Mutassa be a források és ismeretei segítségével Magyarország háború utáni gazdasági helyzetét és gazdaságpolitikáját a koalíciós kormányzás és a kommunista hatalomátvétel időszakában!

A földreform hatása a birtokállományra						
birtokok	a földreform előtt			a földreform után		
	száma (ezer db)	összterület (ezer hold)	részesedés (%-ban)	száma (ezer db)	összterület (ezer hold)	részesedés (%-ban)
0–5 hold	1184,8	1631,2	10,1	1406,3	2871,9	17,9
5–10 hold	204,8	1477,4	9,2	388,2	3388,7	21,1
10–20 hold	144,2	2025,9	12,6	175,4	2789,4	17,3
20–200 hold	94,7	4013,7	25,0	91,6	4369,0	27,2
200–1000 hold	5,2	2124,8	13,2	4,0	1352,7	8,4
1000 hold felett	1,1	4808,9	29,9	0,6	1309,9	8,1

„A Szovjetunió, Csehszlovákiának és Jugoszláviának katonai műveletek és ez államok területeinek Magyarország által való megszállása folytán okozott veszteségeket Magyarország a Szovjetunió, Csehszlovákiának és Jugoszláviának megtéríti; tekintetbe véve azonban azt, hogy Magyarország nemcsak kilépett az Egyesült Nemzetek ellen viselt háborúból, hanem Németországnak hadat is üzent a Szerződő Felek megállapodnak abban, hogy a fenti veszteségekért járó kártérítést Magyarország nem a maga egészében, hanem csupán részben teljesíti, nevezetesen 300 millió egyesült államokbeli dollár összegben.” (A párizsi békeszerződésből)

„A célunk az, elvtársaim, hogy három esztendő alatt a mostani életszínvonal duplájára emeljük fel a dolgozók életszínvonalát, azaz három év alatt kétszer annyi ételmezt, ruhát, cipőt, könyvet tudjon vásárolni, mint amennyire most telik. [...] Ez most a jelszó: fizessenek a gazdagok [...]! Ezért elvtársaim, mi arra gondoltunk, hogy be kell vezetni a gazdagokkal szemben egy vagyondézsmát. [...] Pesten éppen elegenden vannak, akiknek jól megy a mostani viszonyok közt is, és akiknek a vállára egész nyugodtan lehet még adókat rakni. De azt hallom, hogy vidéken is így van.” (Rákosi Mátyás beszéde a pécsi bányászoknak, 1947. május 11.)

„Hiába építjük a szocializmust a városban, ha a falun tovább él a kapitalizmus és visszahúz bennünket, meggátolja a város és falu emelkedését egyaránt. Ha fel akarjuk emelni mezőgazdaságunk színvonalát és vele együtt a dolgozó parasztság életszínvonalát, ehhez ugyanúgy, mint az iparban, a nagyüzemi termelési eszközök bőséges alkalmazása szükséges. Csak a nagyüzemi termelés adhat a falunak anyagi jólétet, kultúrát, villanyt, vízvezetékot, kórházat, szülőotthont, mozit, könyvtárat, jó iskoláztatást, emberi életet és mindazt a szabad fejlődési lehetőséget, melytől ma a dolgozó paraszt és gyermeke még el van zárva. [...] Nekünk ezt a kérdést 3-4 éven belül oda kell vinni, hogy a magyar parasztság 90%-a és a magyar föld 95%-a rendes szocialista, közös, társas művelésben művelje a földjét.” (Rákosi Mátyás a Magyar Dolgozók Pártja Köznonti Vezetőségének 1948. november 27-i ülésén)

15. A feladat I. (Szent) László uralkodásával kapcsolatos. (hosszú)

Mutassa be a források és ismeretei segítségével, miként szilárdította meg I. (Szent) László az uralkodói hatalmat és az ország helyzetét! Válaszában magyarázza meg I. (Szent) László politikájának jelentőségét! Használja a középiskolai történelmi atlaszt!

„Salamon [a trónjától megfosztott király, I. László unokatestvére] [...] háborogva és dühös lélekkel László ártatlan vérének veszedelmére mesterkedett, de maga esett a verembe, melyet ásott. [...] László király pedig rajtakapta a gonoszságon Salamont, elfogta és Visegrádon börtönbe vetette. [...] Salamon király, miután kiszabadult a börtönből [...] futva ment Kutesk kun vezérhez, megesküdött neki, hogy tulajdonjoggal neki adja Erdély tartományát [...] ha megsegíti őt László ellen. [...] Ennek hallatára László király rájuk rontott, és [...] Salamon király és Kutesk futva menekültek, mint tépett tollú vadkacsák a keselyűk csőrétől.” (Képes krónika, 14. század)

„Az olyan papoknak pedig, akik első és törvényes házasságban élnek, minthogy a szeretet kötötte és a szent lélek bírta egybe őket, ideiglen[esen] való engedelmet [engedélyt] adtunk, míg az apostoli szent atya adna tanácsot róluk nekünk. (I. László törvénye)

„Mikor Istennek e választott szolgája azon gondolkodott, hogy minden erejével Istennek tetszőt cselekedjen, mennyei sugallatra elsősorban az ötlött eszébe, hogy a szentek testét [...] ne engedje tovább a porban feküdni. Imígyen a pápa parancsát kieszközölve felemeltette a szent testeket: mármint Boldog István királyét, aki elsőnek mutatta meg az örök üdvösség útját a magyaroknak; fiáét, Szent Imrét, [...] továbbá Szent Gellért vértanú [...] testét avattatta csodálatosan szentté.” (Szent László legendája, 1192 után)

„Mikor [...] Zolomér [horvát király] király gyermekek nélkül halt el, a felesége, László király nővére, sokat szenvedett férjének ellenségeitől, és Jézus Krisztus nevében segítséget kért fivéréntől, László királytól. A rajta esett jogtalanságokat a király keményen megtorolta, [...] teljességgel visszaszerezte neki, majd az említett királynétól a saját uralma alá vetette. Ezt a király nem kapzsiságból cselekedte, hanem azért, mert a királyi törvény szerint őt illette az örökség: Zolomér királlyal ugyanis első fokon rokonságban állott, és annak nem volt örököse.” (Képes krónika, 14. század)

16. A feladat Magyarország két világháború közötti történelméhez kapcsolódik. (hosszú) Mutassa be a források és ismeretei segítségével a Bethlen István nevéhez köthető konszolidáció legfontosabb politikai és gazdasági intézkedéseit! Térjen ki ezek szükségességének korabeli magyarázatára is!

Országgyűlési képviselők száma az 1922-es választások után					
Egységes Párt	Kisebb kormánypártok	MSZDP	Egyéb ellenzéki pártok	Párton kívüli	Összesen
140	15	25	40	24	244

„A nyílt szavazás hívei szerint a választónak állásfoglalásáért vállalnia kell az erkölcsi felelősséget, amely annál fokozottabb, mivel fontos közjognak a nemzet érdekében való gyakorlásáról van szó. Ennek a nagy felelősségnek tudata – szerintük – a titkos szavazásnál a választóban nem lehet meg, és így esetleg olyan irányzatot támogat szavazatával, amellyel nyíltan nem mert volna közösséget vállalni. [...] Faluhelyen, de még kisvárosokban is állandóan megfigyelés alatt állhat az egyes választó magánélete, és így politikai állásfoglalása is alig maradhat titokban. A titkos szavazás tehát a gyakorlatban nem óvja meg a pusztai, falusi vagy kisvárosi választót az ellenőrzéstől és a befolyásolástól. Szóval az említett helyeken a választók függetlenségét nem védi meg a titkosság, viszont azonban kedvezhet a túlzó irányzatoknak, mert ezek híveik számát a titkosság leple alatt könnyebben szaporíthatják.” (A választójogi törvény indokolása, 1925)

„A költségvetésnek egészséges és tartós alapokon nyugvó egyensúlya a jelen jegyzőkönyv értelmében csak akkor tekinthető elértnek, ha [...] lehetséges lesz a kiadások sorába felvenni a kölcsönszolgálat terheit és a trianoni szerződésből folyó terheket. [...] A programnak ki kell zárnia [más] kölcsönök igénybevételét, [...] és a bankjegyinfláció mindennemű igénybevétele ki lesz zárva. [...] Magyarország hozzájárul ahhoz, hogy a Nemzetek Szövetségének Tanácsa főbiztost nevezzen ki. [...] A főbiztosnak hivatása, hogy felügyeljen a reformprogram teljes végrehajtására és [...] biztosítsa [...], hogy a költségvetés egyensúlya [...] eléressék. [...] A magyar kormány a [...] kölcsön biztosítékaul leköti a vámjövedék, a cukoradó és a dohányjövedék nyers bevételét, valamint a sójövédék tiszta bevételét.” (A Népszövetséggel aláírt jegyzőkönyv, 1924)

„Először meg kell szűnni annak, hogy az állam kiadásainak fedezésére a jegysajtot [értsd: pénznyomtatást] igénybe vehesse. Azok után a tapasztalatok után, amelyekkel a háborúban és a háború után egyes országokban tettünk, biztosítékokra van szükség, hogy a fedezetlen jegykibocsátás egyszer s mindenkorra meg legyen szüntethető. Másodszor, ha az állami fedezetlen jegykibocsátás, mint a pénzromlás legfőbb okozója, megszűnik és ha mentől előbb a teljes forgalmi szabadság helyreáll, az állam a kül- és belkereskedelemben való minden mesterséges beavatkozástól tartózkodik, az ezen az alapon kifejlődő pénzértéket a jegykibocsátó intézmény, ha jól megvan szervezve, normális eszközök által, céltudatos és okszerű hitel- és devizapolitika által állandósíthatja és az állandóság biztosítható.” (A Magyar Nemzeti Bank alapításáról szóló törvény indokolása, 1924)

